ΜΗΝΙΑΙΟΝ ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΤΩΝ "ΑΘΗΝΩΝ,,

ΕΤΟΣ Β' ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ 1909 ΑΡΙΘ. 8

ΑΘΗΝΑΙ

ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ ΕΦΗΜΕΡΙΣ

ΙΔΙΟΚΤΗΤΗΣ **Γ. Κ. ΠΩΠ**

ΤΙΜΗ ΕΚΑΣΤΟΥ ΦΥΛΛΟΥ 10 ΛΕΠΤΑ

ΤΙΜΑΙ ΠΡΟΠΛΗΡΩΜΩΝ

Διὰ τὰς «Ἀθήνας» καὶ τὸ Μηνιαῖον Παράρτημα

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ		ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ
Ἐτησία.....Δρ. 30		*Ἐτησία....Φρ. χρ. 40*
Ἑξάμηνος.....» 16		*Ἑξάμηνος » » 20*

ΜΗΝΟΛΟΓΙΟΝ

ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ

Ἡμέραι 31-Ὁ Ἥλιος εἰς τὴν Παρθένον

Ν.	Π.	Ἡμ.ἑβδ.	Ἡ ἡμέρα ἔχει ὥρας 13, ἡ νὺξ 11.
14	1	Σάββατ.	Ἡ πρόοδος τοῦ τιμίου Σταυροῦ
15	2	Κυριακή	Ἡ ἀνακομιδὴ τοῦ λειψάνου Στεφάνου
16	3	Δευτέρα	Ἰσακίου, Δαλμάτου καὶ Φαύστου ὁσίων
17	4	Τρίτη	Τῶν ἐν Ἐφέσῳ 7 παιδων
18	5	Τετάρτη	Εὐσιγνίου μάρτυρος
19	6	Πέμπτη	Ἡ Μεταμόρφωσις τοῦ Σωτῆρος
20	7	Παρασκ.	Δομενίου ὁσιομάρτυρος
21	8	Σάββατ.	Αἰμιλ. ἐπισκ. Κυζίκου τοῦ ὁμολογητοῦ
22	9	Κυριακή	Ματθία τοῦ ἀποστόλου
23	10	Δευτέρα	Λαυρεντίου τοῦ ἀρχ. καὶ μάρτυρος
24	11	Τρίτη	Εὔπλου τοῦ διακόνου καὶ μάρτυρος
25	12	Τετάρτη	Φωτίου καὶ Ἀνικήτου μαρτύρων
26	13	Πέμπτη	Μαξίμου τοῦ ὁμολογητοῦ
27	14	Παρασκ.	Μιχαίου τοῦ προφήτου
28	15	Σάββατ.	Ἡ Κοίμησις τῆς Θεοτόκου
29	16	Κυριακή	Τοῦ ἁγ. Μανδηλίου, Διομήδους μάρτ.
30	17	Δευτέρα	Μύρωνος μάρτυρος
31	18	Τρίτη	Φλωρίου καὶ Λαύρου τῶν μαρτύρων
1	19	Τετάρτη	Ἀνδρέου μάρτυρ. τοῦ στρατηλάτου
2	20	Πέμπτη	Σαμουὴλ τοῦ προφήτου
3	21	Παρασκ.	Θαδδαίου τοῦ ἀποστόλου Βάσσης μάρτ.
4	22	Σάββατ.	Ἀγαθονίκου μάρτ. καὶ τῶν σὺν αὐτῷ
5	23	Κυριακή	Λούππου μάρτ. Καλλινίκου Πατριάρχου
6	24	Δευτέρα	Εὐτυχοῦς ἱερομάρτυρας
7	25	Τρίτη	Ἡ ἐπάνοδος τοῦ Βαρθολομαίου τοῦ ἀπ.
8	26	Τετάρτη	Ἀδριανοῦ καὶ Ναταλίας τῶν μαρτ.
9	27	Πέμπτη	Φανουρίου μεγαλ., Ποιμένος τοῦ ὁσ'ου
10	28	Παρασκ.	Μωϋσέως τοῦ Αἰθιόπος
11	29	Σάββατ.	Ἡ ἀποτομὴ τῆς κεφαλ. Ἰωάν. τοῦ Προδ.
12	30	Κυριακή	Ἀλεξάνδρου ἀρχιεπ. Κων)τόλεως
13	31	Δευτέρα	Ἡ κατάθ. τῆς τιμίας ζώνης τῆς Θεοτοκ.

ΦΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΣΕΛΗΝΗΣ

3	Αὐγούστου	Νέα Σελήνη ὥρα 1 λεπ. 19 π. μ.
11	»	Σελήνης πρῶτον τέταρτον, ὥρα 5, λετ. 29 π. μ.
17	»	Πανσέληνος, ὥρα 6 λεπ. 42 π. μ.
24	»	Σελήνης τελευταῖον τέταρτον ὥρα 9 λ.18 μ. μ.

ΤΑ ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ ΤΩΝ ΚΥΡΙΑΚΩΝ

Α' Κυριακὴ 2	Αὐγ.	Ματθ.	ιη'	23 – 35
Β' Κυριακὴ 9	»	»	ιθ'	16 – 26
Γ' Κυριακὴ 19	»	»	κα'	33 - 42
Δ' Κυριακὴ 23	»	»	κβ'	1 14
Ε' Κυριακὴ 30	»	»	κβ'	35 - 46

ΜΕΓΑΛΑΙ ΕΟΡΤΑΙ

6	Αὐγούστου	Ἡ Μεταμόρφωσις τοῦ Σωτῆρος
15	»	Ἡ Κοίμησις τῆς Θεοτόκου
29	»	Ἡ ἀποτομὴ τῆς τιμίας κεφαλῆς Ἰωάννου τοῦ Προδρ.

ΜΑΡΚΟΥ ΤΣΙΡΙΜΩΚΟΥ

Ο ΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Ἡ ἀπὸ τοῦ ἔτους 1897 δικτρανωθεῖσα στρατιωτικὴ ἀνεπάρκεια καὶ ἡ ἐπιδεικνυομένη ἔκτοτε ἀνικανότης πρὸς ἐπανορθωτικὴν μεθοδικὴν ἐργασίαν. Θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ δικαιολογήσῃ μέχρις ἑνὸς βαθμοῦ τὴν ἔφεσιν καὶ τοῦ τελευταίου ἐκ τῶν Ἑλλήνων, ὅπως σκεφθῇ ἐπιμονώτερον ἐπὶ τῆς καταστάσεως. Ἴσως θὰ ἐπετύγχανε ν' ἀπαλλάξῃ μέχρις ἑνὸς ὁρίου τοῦ κωμικοῦ οἱανδήποτε ὁμάδα πολιτῶν, οἱ ὁποῖοι λησμονοῦντες τὸ «ἐφ' ᾧ ἔκαστος ἐτάχθη» ἤθελον προτείνει ἑκουσίους ἐμπειρικοὺς θεραπευτὰς τῆς γενικῆς δυσπραγίας.

Ἀλλ' ἐν πάσῃ περιπτώσει καὶ τοῦ ἀτόμου ἡ πρὸς σκέψιν καὶ τῆς ὁμάδος ἡ πρὸς ἐνεργὸν ἀνάμιξιν ἔφεσις εἰς ἓν ἀποβλέπει ὡς πρὸς τελικὸν σκοπόν—Νὰ ἐνδυναμωθῇ τὸ Κράτος, ὅπως τελεσφορώτερον ἀντιμετωπίσῃ τοὺς ἐθνικοὺς κινδύνους.

Ἑπομένως ἐὰν μετὰ τῶν πολλῶν ἄλλων προέκυψαν καὶ πρόχειροι θεραπευταὶ τῆς καταστάσεως, οἱ ὁποῖοι δὲν ἀποβλέπουν εἰς τοῦτο ἀποκλειστικῶς ὡς πρὸς τὸν τελικὸν σκοπόν, δυνάμεθα νὰ εἰκάσωμεν, ὅτι τῶν ἀξιοτίμων αὐτῶν κυρίων ἡ προθυμία πρὸς ἐνεργὸν ἀνάμιξιν ἔχει κινοῦντα αἴτια ἐντελῶς ἄσχετα πρὸς τὰ γεννήσαντα τὴν δυσφορίαν τῆς Ἑλληνικῆς ψυχῆς.

Τοῦτέστι ὁ σοσιαλισμός, μορφῆς οἱασδήποτε, προθυμοποιούμενος νὰ χρησιμεύσῃ ὡς ἀντίδοτον δῆθεν τῆς παρούσης καταστάσεως, ἀπὸ τὸν ἐθνικόφρονα Ἑλληνικὸν λαόν, τὸν δυσφοροῦντα σήμερον πρὸ πάντων διὰ τὴν στρατιωτικὴν τοῦ κράτους ἀδυναμίαν, δέον νὰ θεωρηθῇ ὡς ξένος, τοὐλάχιστον, ἀσεβής.

Ἀλλ' εὑρέθησαν τάχα μεταξὺ ἡμῶν οἱ εἰσηγηταὶ σοσιαλιστικῶν ἀρχῶν, καθ' ὃν χρόνον ποικιλώνυμοι «ἐθνικαὶ» ὀργανώσεις σχηματίζονται πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς ἐθνικῆς πολιτικῆς καὶ δράσεως;

Εἰς τὸ ἐρώτημα ἐνυπάρχει κάπως ἡ ἀπάντησις.—Τὸ ἐξωτικὸν αὐτὸ φάρμακον πάσης δυσκόλου τῶν λαῶν καταστάσεως, τὸ virus αὐτὸ τοῦ συγχρόνου πολιτισμοῦ, ἐπωφελούμενον τῆς σημερινῆς δυσφορίας τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ, ἀποπειρᾶται τὴν ἐγκατάστασίν του, αὐτοπροτεινόμενον ὡς θεραπευτικὸν πάσης νόσου πολιτικῆς καὶ μαλακίας οἰκονομικῆς. Δὲν ὤκνησε μάλιστα καὶ τοῦ ἐθνικοῦ μας ζητήματος τὴν λύσιν νὰ ὑποσχεθῇ, διὰ τῆς μεθόδου τῆς ἰσότητος καὶ ἀδελφότητος τῶν λαῶν.

Δὲν πρέπει δε νὰ ὑποτεθῇ, ὅτι ἡ ἱταμότης τοῦ Ἑλληνος κοινωνιστοῦ ἀποτελεῖ νεωτερισμὸν εἰς τὰς γνωστὰς μεθόδους τῆς πρώτης ἐμφανίσεως κατὰ τόπους τοῦ σοσιαλισμοῦ. Τοὐναντίον τὸ Ἑλληνικὸν αὐτὸ νεόπλασμα, τὸ ἀπότοκον τοῦ μαιμουδισμοῦ ξένων κοινωνικῶν συνθηκῶν καὶ ξένων ὑπολογισμῶν πολιτικῶν, ἀκολουθεῖ πιστῶς τὴν μίαν τακτικὴν τοῦ ἑνὸς ἀνὰ τὸν κόσμον σοσιαλισμοῦ· ἥτις συνίσταται εἰς τὸ νὰ ἐπωφελῆται μέν, ὅπως λάβῃ γέννεσιν, εἰδικῶν ψυχολογικῶν στιγμῶν τοῦ βίου τῶν λαῶν, καθ' ἃς ἡ μεταβολὴ δοθείσης καταστάσεως γίνεται ὁπωσδήποτε ἐπιθυμητή, νὰ ὑπόσχεται δὲ μετὰ ταῦτα, ὅτως ἀναπτυχθῇ, τὰ μᾶλλον ἀντιφατικὰ καὶ ἀπίθανα, διὰ νὰ καταλήξῃ στερεοτύπως εἰς τὴν ἀναγγελίαν τοῦ ἐρχομοῦ τοῦ χρυσοῦ αἰῶνος, κατόπιν τῆς κοινωνικο—οἰκονομικῆς ἐπανεστάσεως, τὴν ὁποίαν προετοιμάζει. Καθόσον οὐσιαστικῶς ἡ προετοιμασία τῆς ἐπανεστάσεως εἶνε τὸ ἔργον τοῦ σοσιαλισμοῦ· καὶ ἡ ἀναγγελία τῆς ἐλεύσεως τῆς χρυσῆς ἐποχῆς εἶνε ἡ μεγάλη του ὑπόσχεσις. Ὑπόσχεσις, ἥτις βεβαίως δὲν πρόκειται νὰ ἐκπληρωθῇ ποτέ, ἀλλ' ἡ ὁποία προσελκύει δι' εὐνοήτους λόγους ὁπαδούς.

Παρεκτὸς ὅμως τῆς ἀορίστου ὑποσχέσεως περὶ καλλιτέρου μέλλοντος, ὁ σοσιαλισμὸς ἐπιτυγχάνει τὴν ταχυτέραν ἀνάπτυξίν του. Ἰσον διὰ τῆς ἐλπίδος ἀμέσου ἀνατροπῆς τοῦ καθεστῶτος, ἥτις φέρει πρὸς αὐτὸν ἀθρόα ὅλα τὰ ἄτακτα, τὰ ἀνυπότακτα καὶ κακοποιὰ στοιχεῖα τῆς κοινωνίας. Καὶ μετ' αὐτῶν ὅλους τοὺς ἀεργούς, ὅλους τοὺς τεμπέλιδες καὶ ὅλα τὰ χαλασμένα κεφάλια, τοὺς παρασίτους τοῦ κόσμου τῶν γραμμάτων καὶ τῆς δημοσιογραφίας, ὅλους τοὺς ἀποτυχόντας ἕνεκα τῆς ἀνικανότητός των εἰς τὴν ἐξάσκησιν ἐλευθέρου ἐπαγγέλματος ἐν τῷ ἐλευθέρῳ συναγωνισμῷ, ὅλους ὅσους θέλουν

νὰ θεωρῶσι ἑαυτοὺς ἀδικημένους, θύματα τοῦ καθεστῶτος. Καὶ ἴσον διὰ τῆς προσφυγῆς εἰς τὰ φιλάνθρωπα καὶ γενναῖα αἰσθήματα τῶν μορφωμένων, πρὸς κατάκτησιν τῶν ὁποίων ὑποκρίνεται τὸν ἀλτρουϊστὴν, ἐπικαλούμενος πρὸς τοῦτο καὶ τὴν συνδρομὴν τῆς ἐπιστήμης, τὴν ὁποίαν ἀντιπροσωπεύουν ἐννοεῖται μόνον αἱ θεωρίαι τοῦ πάπα τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας καὶ τοῦ σοσιαλισμοῦ Καρόλου Μάρξ.

Ὅθεν ὅσον ἄτοπος καὶ ἂν κρίνεται ἡ πρώτη παρ' ἡμῖν ἐμφάνισις τοῦ σοσιαλισμοῦ, ὅσον καὶ ἂν φροντίζῃ νὰ παρουσιάζεται ὑπὸ ἔνδυμα νομιμοφροσύνης, ὅσον προοδευτικὸς καὶ μεταρρυθμιστής, ἢ καὶ πατριωτικὸς, ἂν ὑποκρίνεται πῶς θέλει νὰ εἶναι ὁ Ἑλληνικὸς σοσιαλισμὸς, ἀναγκαῖον μοῦ φαίνεται νὰ ἀποδειχθῇ — Ὅτι ὁ σοσιαλισμὸς, ὅστις παντοῦ διαδίδεται ἀπατῶν τοὺς πάντας καὶ καταπατῶν τὰ πάντα, ἀσφαλῶς ζημίας ἀνεπανορθώτους διὰ τὸ Κράτος θὰ κατεργασθῇ.

Αἰσθανόμενος ὅμως, ὅτι ἡ ἀνάπτυξις ἐπιστημονικῶν ἐπιχειρημάτων δὲν δύναται νὰ μεταπείσῃ τοὺς πολλοὺς, τοὺς ὁποίους εὐκολώτερον πάντοτε θὰ τοὺς παρασύρῃ ἡ ἀόριστος ὑπόσχεσις καλλιτερεύσεως τῆς τύχης των, διὰ τῆς μελέτης μου θ' ἀποταθῶ πρὸς τοὺς παρ' ἡμῖν μορφωμένους καὶ τοὺς ἀνθρώπους γενναίων αἰσθημάτων, ἵνα τοῖς ἐπιδείξω ὑπὸ τὸν ὕπουλον ἀλτρουϊστὴν τὸν ἐχθρὸν τοῦ Κράτους καὶ τῆς Ἐθνικῆς ἰδέας. Καθύσον εἶνε ἱστορικῶς βεβαιωμένον, ὅτι πολλάκις ἐπίλεκτα μέλη τῆς ἀστικῆς τάξεως, εἴτε ἀπὸ παρανόησιν νεοφανῶν ἰδεῶν, εἴτε ἀπὸ τὰ φιλάνθρωπα αἰσθήματά των παρασυρθέντες, ἐπρωτοστάτησαν ὑπὲρ ἰδεῶν κατὰ τὸ φαινόμενον προοδευτικῶν, συμπαρέσυρον δ' οὕτω τὰ πλήθη εἰς πράξεις, αἵτινες ἐκ τῶν ὑστέρων ἀπεδείχθησαν ἐναντίαι καὶ πρὸς τὸ ἴδιον τῶν πολιτῶν συμφέρον, καὶ πρὸς τὸ τῆς πατρίδος, καὶ τοῦ πολιτισμοῦ ἐν γένει.

Καὶ τρέφω τὴν πεποίθησιν, ὅτι ἐὰν οἱ μορφωμένοι αἰσθηματίαι πεισθῶσι περὶ τῆς ἐλλείψεως εἰς τὰς θεωρίας τοῦ σοσιαλισμοῦ βάσεων ἐπιστημονικῶν, περὶ τῶν ἀντιφάσεων τῆς λογικῆς του καὶ περὶ τοῦ ἀνηθίκου τῆς ἠθικῆς του, ἀποφύγωσι δὲ συνεπῶς νὰ τὸν συνδράμωσιν εἴτε ἀμέσως, εἴτε καὶ ἐμμέσως διὰ τῆς ἀνοχῆς, παρ' ὅλην τὴν βεβαίαν συνδρομὴν τὴν ὁποίαν θὰ παράσχωσι πρὸς τὸν σοσιαλισμὸν ὁ σπουδαστὴς ὁ ἀνίκανος ν' ἀποπερατώσῃ τὰς σπουδάς του, ὁ χωρὶς πελατείαν δικηγόρος καὶ ὁ δίχως ἀναγνώστας ἐφημεριδογράφος, αἱ ἀντεθνικαὶ καὶ ὀχλοκρατικαὶ ἀρχαὶ τοῦ σοσιαλισμοῦ δὲν θὰ κατορθώσουν νὰ διαδοθῶσιν εἰς τὰς τιμίας λαϊκὰς ἐργατικὰς τάξεις.

Καὶ πρωτίστως ἀναγκαῖον παρίσταται νὰ ἐξετασθῇ — ποίας ἀνάγκας τῆς χώρας μας ἡ δημιουργία κοινωνικοῦ — ἐργατικοῦ ζητήματος ἔρχεται νὰ πληρώσῃ ;

Θὰ ἔπρεπε ἴσως νὰ προσθέσωμεν ἀμέσως ἡ τεχνητὴ δημιουργία, καθόσον αὐτόματος δημιουργία δὲν δύναται νὰ ἐννοηθῇ εἰς χώραν, ὅπως ἡ Ἑλλὰς, ἥτις οὔτε μεγάλα, ἀλλ' οὔτε καὶ μικρὰ κέντρα βιομηχανίας κέκτηται, ἔνθα ὁ ἐργάτης θὰ ἠδύνατο νὰ συλλάβῃ τὴν ἔννοιαν τῆς διὰ τῆς συνεργασίας παραγωγῆς κ' ἑπομένως νὰ συλλάβῃ τὴν ἰδέαν τῆς κοινοκτημοσύνης τῶν μηχανῶν καὶ τῆς συμμετοχῆς εἰς τὰ κέρδη τοῦ κεφαλαίου. Ἀλλ' ἐπίσης θεωροῦμεν παράλογον καὶ ἀδικιολόγητον τὴν τεχνητὴν δημιουργίαν ἐργατικοῦ ζητήματος καὶ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ σοσιαλιστικοῦ προγράμματος εἰς τὴν Ἑλλάδα — Ἐθνικοποιήσεως τῶν μηχανῶν καὶ τοῦ ἐδάφους, καταργήσεως τῆς ἀτομικῆς ἰδιοκτησίας καὶ παροχῆς ἀμοιβῶν ἀναλόγων πρὸς τὰς ὥρας τῆς ἐργασίας καὶ οὐχὶ πρὸς τὸ ποιὸν καὶ τὸ ποσὸν τῆς ἐργασίας — Πρῶτον, διότι ὑπὸ τῆς πολιτείας καὶ τῶν πραγμάτων οὐδὲν κώλυμα παρεντίθεται, ὅπως ὁ ἀκτήμων ἐργάτης, ἢ ἀγρότης, διὰ τῆς φιλοπονίας καὶ τῆς οἰκονομίας προαχθῇ εἰς τὴν οἰκονομικὴν τάξιν τοῦ μικροαστοῦ καταστηματάρχου, ἢ μικροϊδιοκτήτου. Δεύτερον διότι ὁ πραγματικὸς ἀριθμὸς τῶν πραγματικῶν προλεταρίων (ἐργατικῶν — ἀκτημόνων) δὲν ἀποτελεῖ οὔτε τὸ ἑκατοστὸν τοῦ πληθυσμοῦ, ὁ δὲ ἀριθμός των δὲν πρόκειται ν' αὐξήσῃ, ἀφοῦ μεγαλοβιομηχανία βιώσιμος δὲν ὑπάρχει, οὔτε θὰ ὑπάρξῃ, καθόσον ἡ χώρα μας δὲν παρέχει τὰς πρώτας ὕλας, οὔτε τὴν καύσιμον ὕλην, στοιχεῖα ἀπαραίτητα διὰ τὴν ὕπαρξιν βιωσίμου βιομηχανίας. Τρίτον διότι ἡ ἐπιστήμη συμβουλεύει ὅπως συνειδητῶς ἐργασθῶμεν ἐφεξῆς πρὸς ἀνάπτυξιν τῶν κατ' ἐξοχὴν πλουτολογικῶν παραγόντων τῆς χώρας, τῆς ναυτιλίας, τῆς γεωργίας καὶ τῆς κτηνοτροφίας καὶ νὰ καταργήσωμεν ἐν βραχυτέρῳ ἢ μακροτέρῳ, μέλλοντι προστατευτικοὺς δασμοὺς οἵτινες χάριν ἀχρήστου βιομηχανίας, καταδικασμένης εἰς φυτοζωΐαν, ἐπιβαρύνουν δεινῶς ὁλόκληρον τὸν πληθυσμὸν τῆς χώρας.

Δύνανται, λοιπὸν, οἱ ἐν Γερμανίᾳ τὰ φῶτα λαβόντες καὶ προσπαθοῦντες νὰ μεταφυτεύσωσι τὰ ἐκεῖ ἐξ ἀνάγκης γενόμενα, νὰ φαντάζωνται ὅτι θὰ εὕρουν νὰ ὀργανώσουν προλεταρίους ἀνυπάρκτου βιομηχανίας, δύνανται νὰ ταξινομοῦν αὐτοβούλως τὸν πληθυσμὸν τῆς Ἑλλάδος εἰς πλουτοκράτας κεφαλαιούχους, μεγαλοαστοὺς καὶ μικροαστοὺς προνομιούχους, καὶ ἀντιθέτως εἰς προλεταριακὴν τάξιν ἀδικουμένην, δύνανται νὰ

εὔχωνται καὶ νὰ ὀνειρεύωνται ἀθρόαν συρροὴν εἰς τὰς πόλεις ἀγροτῶν πρὸς δημιουργίαν ἐργατῶν ὅταν ἡ ἀνάγκη ἀντιθέτως ὑποδεικνύῃ τὴν μετάκλησιν, εἰς δυνατὸν, πληθυσμοῦ τῶν πόλεων εἰς τοὺς ἐρήμους ἀγροὺς, δὲν θὰ δημιουργήσουν ἕνεκα τούτων ἐργατικὸν ζήτημα, πρωτοῦ ζήσῃ σημαντικὴ βιώσιμος μεγαλοβιομηχανία, ἡ ὁποία δὲν θὰ γίνῃ, διότι τὸ θέλουν οἱ μὲν, ἢ τὸ συμβουλεύουν οἱ δὲ, ἀλλὰ διότι εὑρέθη εἰς τὸν τόπον πρώτη ὕλη καὶ συμφέρει ἑπομένως εἰς τὸν Α ἢ τὸν Β κεφαλαιοῦχον νὰ ἱδρύσῃ ἐργοστάσιον.

Ἡ Γερμανία ἔχει σοσιαλισμόν. Ἀλλὰ ἡ Γερμανία ἔχει προλεταρίους διότι ἔχει βιομηχανίαν. Καὶ εἰς τὴν Γερμανίαν οἱ ἐργατικοὶ πληθυσμοὶ δὲν προῆλθον ἀπὸ τοὺς γεωργικοὺς, ἀλλ' ἀπὸ τὸ περιπλέον τῶν γεωργικῶν. Καὶ τὸ περιπλέον αὐτὸ εἰς τὴν Γερμανίαν ἐχρησιμοποιήθη εἰς βιομηχανίαν, ἥτις κατεργάζεται τὸ μεγαλεῖον τῆς χώρας. Οἱ προλετάριοι λοιπὸν τῆς Γερμανίας, μετρούμενοι ἀνὰ ἑκατομμύρια καὶ ὑπηρετοῦντες τὰ μέγιστα συμφέροντά της, δίκαιον εἶναι νὰ εὐημεροῦν καὶ νὰ ὀργανωθοῦν πρὸς προστασίαν τῶν ἀτομικῶν συμφερόντων. Διὰ τοῦτο καὶ κοινοβουλευτικὸν κόμμα ἀντιπροσωπεύει τὰ ἐργατικὰ συμφέροντα καὶ τὰ ἐπιμελεῖται περισσότερον ὁ Κάϊζερ καὶ ἡ Κυβέρνησίς του. Ἀλλ' ὅ,τι ἐξ εἰδικῶν περιστάσεων ἐδημιουργήθη ἐν Γερμανίᾳ, δὲν εἶναι ἀναγκαῖον ὑπὸ ἄλλας συνθήκας νὰ μεταφυτευθῇ ἐνταῦθα. Ζήτημα ὅπως τὸ κοινωνικὸν καὶ ἡ συμπαροραρτοῦσα πάλη τῶν τάξεων δὲν ἐπιβάλλεται, διότι οὕτω γίνεται εἰς τὴν Γερμανίαν, ἀλλὰ γεννᾶται μόνον του, εἰς τὸν καιρόν του καὶ ἀπὸ τὴν ἀνάγκην.

Ποία ὅμως ἀνάγκη ὑποδεικνύει εἰς τὴν Ἑλλάδα τὴν ἀνάπτυξιν τῆς πάλης τῶν τάξεων; Ἡ ἀνάγκη ὅπως ὁ ἐργατικὸς κόσμος καταρρίψῃ προνόμια κεκτημένα παρὰ τῆς τάξεως τῶν ἀστῶν ; Ὑποθέτομεν ὅτι τοιαῦτα προνόμια δὲν ὑπάρχουν ἀναγεγραμμένα, οὔτε εἰς τὰς δέλτους τῆς γονίμου φαντασίας τῶν ἐκ Γερμανίας προσδεχομένων τὰ φῶτα.

Ποία ἀνάγκη ὑποδεικνύει τὴν σύμπηξιν σοσιαλιστικοῦ κοινοβουλευτικοῦ κόμματος ; Ἡ ἀνάγκη τῆς προστασίας διὰ νόμων τῶν ἐργατῶν ἐναντίον τῶν ἀδικημάτων τοῦ μεγάλου κεφαλαίου καὶ τῶν μεγάλων ἰδιοκτησιῶν ; Ἀλλ' εἶναι πασίγνωστον, ὅτι ἡ Ἑλλὰς στερεῖται μεγάλων κεφαλαίων· καὶ πασιγνωστότερον ὅτι αἱ μεγαλοϊδιοκτησίαι μετατρέπονται πρὸ χρόνων ὁμαλῶς ἐκ μικροϊδιοκτησίας. Τὰ τσιφλίκια, δηλαδὴ, γίνονται κεφαλοχώρια.

Ἐὰν εἰς τ' ἄλλα Κράτη αἱ μεγάλαι ἰδιοκτησίαι καὶ τὰ μεγάλα κεφάλαια, καθὼς ἀπέδειξε ἡ στατιστική, ἀποτελοῦσι τὸ 1/20ον ἢ τὸ 1/30ον τοῦ ὅλου πλούτου τῆς χώρας, εἰς τὴν Ἑλλάδα ἡ στατιστικὴ θ' ἀπεδείκνυεν, ὅτι δὲν ἀποτελοῦσιν οὔτε τὸ ἑκατοστὸν (μολονότι ἡ Θεσσαλία, μόλις πρὸ τριάκοντα ἐτῶν ἐνωθεῖσα, τηρεῖ φυσικῶς ἀκόμη δυσκαλογίαν σημαντικὴν μεγαλοιδεοκτησίας, πρὸς τὴν μικροϊδιοκτησίαν).

Θέλουν, λοιπὸν, νὰ πολεμήσωσι τὴν μικρὰν ἰδιοκτησίαν πρὸς ὄφελος τῶν ἀκτημόνων ἐργατῶν, οἱ ὁποῖοι δὲν ἀποτελοῦσιν οὔτε τὸ ἑκατοστὸν τοῦ πληθυσμοῦ τῆς χώρας καὶ ἐκ τῶν ὁποίων θ' ἀπομείνωσιν διὰ βίου ἀκτήμονες μόνον ὅσοι ἐξ ἐπικτήτου ἀκαματοσύνης, ἢ φυσικῆς τεμπελιᾶς ἢ καὶ εἰδικῆς προδιαθέσεως πρὸς ζωὴν ἀμελῆ καὶ ἄτακτον, δὲν θὰ ἐργασθῶσι διὰ νὰ μεταβληθῶσιν ἐν βραχεῖ διαστήματι εἰς μικροϊδιοκτήτας καὶ μικροκεφαλαιούχους;

Ἢ θέλουν μὲ τὴν πρόσκαιρον δημιουργίαν ἐργατικοῦ ζητήματος νὰ ἐμποδίσουν τὸ κεφάλαιον νὰ δημιουργηθῇ, τοῦ ὁποίου πολλαπλῶς ἔχει ἀνάγκην διὰ τὴν ἀνάπτυξίν της ἡ χώρα μας καὶ πρὸ πάντων διὰ τὴν προκοπὴν τῆς σιδηροβιομηχανίας, τῆς τόσον χρησίμου εἰς τὴν ναυτιλίαν, τοῦ πρωτίστου πλουτολογικοῦ παράγοντος τῆς Ἑλλάδος;

Ἡ προσπάθεια λοιπὸν πρὸς δημιουργίαν παρ' ἡμῖν κοινωνικοῦ ζητήματος δὲν ὑποδεικνύεται ὑπὸ τῶν συμφερόντων τῆς χώρας καὶ δὲν ἐπιβάλλεται ὑπὸ τῆς ἀνάγκης.

Ἀλλὰ δὲν ὑπαγορεύεται τάχα ἀπὸ εὐγενῆ ὁρμὴν ἀνεπτυγμένου αἰσθήματος φιλαλληλίας ; Δὲν δύναται δηλονότι νὰ ὑποτεθῇ ὅτι, ἀνεξαρτήτως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἀναξιοπαθούντων ἐργατῶν, ἡ συμπάθεια ὑπῆρξε τὸ κινῆσαν ἐλατήριον τοὺς ὀλίγους φιλανθρώπους ἰδεολόγους, ὅπως ἀποτειραθῶσι δημιουργίαν κοινωνικοῦ ζητήματος ἐπὶ τῷ σκοπῷ βελτιώσεως τῆς τύχης τῶν ἐλαχίστων, ἔστω, προλεταρίων.

Τοῦτο θὰ ἦτο πιθανόν· τοσούτῳ μᾶλλον, καθόσον τὸ φιλάνθρωπον αἴσθημα τῆς συμπαθείας πρὸς τοὺς ἀτυχεῖς τυγχάνει καὶ ὁ μέγιστος λόγος τῆς προσκτήσεως ὑπὸ τοῦ σοσιαλισμοῦ ὀπαδῶν ἐκ τῆς τάξεως τῶν μορφωμένων.

Ἀλλ' οἱ φιλάνθρωποι οἱ ὁποῖοι θ' ἀπεφάσιζον ἐκ συμπαθείας νὰ ὑποκινήσωσι ἐργατικὸν ζήτημα ἠδύναντο μὲν νὰ μὴν ἀσχοληθῶσι καὶ νὰ μὴ προϊδωσι τὴν κατάστασιν, ἥτις θὰ ἐδημιουργεῖτο συνεπείᾳ τῆς δυσκολίας νὰ παραμείνῃ εἰς τὴν χώραν καὶ τὸ ὑπάρχον ἤδη κεφάλαιον ἐκ τῆς κατ' αὐτοῦ ἐχθρικῆς ὀργανώσεως τῶν ἐργατῶν, θ' ἀπέφευγον ὅμως νὰ ὑποδαυλίζωσι τὸ μῖσος τῶν ἐργατῶν κατὰ τῶν ἰδιοκτητῶν καὶ δὲν θὰ ἐθεώρουν ποτὲ ὡς θεμιτὸν μέσον, πρὸς ἐπιτυ-

χίαν τοῦ φιλανθρώπου σκοποῦ των, τὴν ὑπονόμευσιν πάσης ἀρχῆς τάξεως, πειθαρχίας, σεβασμοῦ.

Καὶ πρὸ πάντων οἱ ἰδεολόγοι αὐτοὶ φιλάλληλοι δὲν θ' ἀνελάμβανον τὸ ἔργον τῆς δικδόσεως εἰς τὰς λαϊκὰς τάξεις ἰδεῶν, αἵτινες ὑποδεικνύουσιν εἰς τὸν λαὸν ὡς ἀντιτιθεμένην εἰς τὰ συμφέροντά του τὴν στρατιωτικὴν ὀργάνωσιν τῆς χώρας, αἵτινες τείνουσιν ἑπομένως νὰ ἐξασθενήσωσι τὴν λαϊκὴν θέλησιν, ὅπως τὸ Κράτος ἐντείνει τὰς δυνάμεις του πρὸς ἐκπλήρωσιν τοῦ ἱστορικοῦ του προορισμοῦ. Διότι οὕτω ἐργαζόμενοι θὰ ἠρνοῦντο τὴν μᾶλλον φιλάλληλον, φιλάνθρωπον καὶ φιλελεύθερον ἰδέαν, ἡ ὁποία πληροῖ τὴν ψυχὴν παντὸς εὐγενοῦς Ἕλληνος, τὴν ἰδέαν τῆς ἀπελευθερώσεως τοῦ δούλου ἑλληνισμοῦ.

Εἰς πιθανὴν παρατήρησιν, ὅτι οὐδεὶς μέχρι τῆς σήμερον ἐτόλμησε νὰ συστήσῃ εἰς τὸν λαὸν ἐμμέσως, ἢ ἀμέσως, τὴν ἄρνησιν τῶν πατριωτικῶν του ἰδεωδῶν, θ' ἀπαντήσω ἐν πεποιθήσει. Ὅτι γνωρίζοντες τὸ κοινὸν λόγιον «ὁ φόβος φυλάει τὰ ἔρμα», ἀποδίδομεν δικαιοσύνην εἰς τοὺς παρ' ἡμῖν σοσιαλιστάς, φριντίζοντας ἐπιμελῶς ν' ἀποκρύπτωσιν ἀπὸ τὸν λαὸν τὰς ἰδέας τοῦ ἑνὸς ἀνὰ τὸν κόσμον σοσιαλισμοῦ, ἰδέας ἀποκλειούσας ἐθνισμούς, πατρίδας, θρησκευτικὰς δοξασίας καὶ ὀρδοδοξίας, πέραν τῆς λατρείας ἑνὸς εἴδους ὑπερτάτου ὄντος κατασκευῆς Ροβεσπιέρου. Ἀναγνωρίζομεν δηλονότι τὴν ὑπερτάτην ἀνάγκην, ἕνεκα τῆς ὁποίας ἐπέδειξαν σεβασμὸν ἀπόλυτον πρὸς τὰ ἱερὰ καὶ τὰ ὅσια τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Καὶ τοῖς συνιστῶμεν μάλιστα νὰ ἐμμείνωσιν εἰς τὴν χαραχθεῖσαν ὁδόν, διότι θὰ κομματιασθοῦν ὑπὸ τῶν προλεταρίων Ἑλλήνων, ἅς εἶνε βέβαιοι, τὴν στιγμὴν καθ' ἣν θὰ ἐπιδείξωσιν ἐν γυμνῷ τὰς πραγματικὰς ἀρχὰς τοῦ σοσιαλισμοῦ.

Δὲν ὑποθέτομεν ἐν τούτοις, ὅτι ὅπως ἐπιμελέστερον κρύψωσι τὰς ἀρχάς των ἐβάπτισαν τὸ σοσιαλιστικόν των κέντρον εἰς κοινωνιολογικὴν ἑταιρίαν. Προθύμως θὰ προέβησαν, φανταζόμεθα, εἰς τὴν ἐκλογὴν διὰ τὴν ἑταιρίαν των τοῦ σεμνοῦ τίτλου, φαντασθέντες ὅτι οὕτω ἐπετύγχανον παρὰ τῇ κοινῇ συνειδήσει τὸν συνταυτισμὸν τῶν δεδομένων τῆς θετικῆς κοινωνιολογίας μετὰ τῶν θεωριῶν τοῦ σοσιαλισμοῦ.

Ἡ οἰκειοποίησις ἐν τούτοις ξένου τίτλου διὰ τὴν ἑταιρείαν των θὰ χρησιμεύσῃ ἴσως εἰς αὐτοὺς ὡς προσωπεῖον ἀσφαλές. Θὰ ἐπιτρέψῃ ὅμως εἰς τοὺς ἀντιπάλους των νὰ χαρακτηρίσωσι τὴν πρώτην πρᾶξιν των ὡς ὑποκρισίαν καὶ νὰ προείπωσιν, ὅτι ἡ ὅλη δρᾶσις των θὰ συντελεσθῇ ἀπὸ σειρὰν πράξεων ὑποκριτικῶν καὶ ἀσυνεπῶν.

Εἶναι ἀληθὲς τί τελευταῖον τοῦτο, ὅτι δικαιούμεθα νὰ τὸ εἰκάσωμεν ὀλιγώτερον βεβαίως ἐκ τῆς μέχρι τοῦδε δράσεως τῶν παρ' ἡμῖν σοσιαλιστῶν καὶ περισσότερον ἐκ τῶν πράξεων καὶ τῆς συμπεριφορᾶς τῶν ἀπανταχοῦ σοσιαλιστῶν. Διότι ὑποκριταί, ἐπὶ παραδείγματι, φανερώνονται οἱ ὀπαδοὶ τοῦ σοσιαλισμοῦ, ὅταν εἰς τὴν παρατήρησιν, ὅτι μεγάλα δεινὰ κατὰ τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς χώρας των κατεργάζονται, ὑποδουλίζοντες τὸν φθόνον τῶν πτωχῶν κατὰ τῶν πλουσίων καὶ ὑπεκκαίοντες τὰ πρὸς ἁρπαγὴν ἔνστικτα τοῦ ὄχλου, ὠθοῦντες τάξιν κοινωνικὴν ἐναντίον ἄλλης, μᾶς ἀπαντῶσιν ὅτι δὲν ἐπιζητοῦσι τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ μίσους μεταξὺ τῶν τάξεων, ἀλλ' ἁπλῶς τὴν οἰκονομικὴν πάλην, χάριν τῆς προστασίας τῶν συμφερόντων. Εἶναι ὑποκριταί, διότι ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει διὰ ποῖον λόγον προσφεύγουν εἰς ὕβρεις ἐναντίων τῶν πλουσίων καὶ εἰς χαρακτηρισμοὺς τῶν κεφαλαιούχων ὡς ἐκμεταλλευτῶν καὶ βδελλῶν τῶν ἐργατῶν ; Ἐὰν ἐπρόκειτο περὶ ἁπλῆς οἰκονομικῆς πάλης, ποία ἀνάγκη ὑποδεικνύει τεχνητὴν τὴν ὀργάνωσιν τοῦ σοσιαλιστικοῦ κόμματος, τὸ ὁποῖον δὲν ἀπαρτίζεται ἀπὸ τοὺς συνασπισθέντας ἐργατικοὺς πληθυσμούς, ἀλλὰ ὀφείλεται εἰς τὴν σύνταξιν ὅλων τῶν ἀτάκτων στοιχείων τῆς κοινωνίας, τὴν περισυλλογὴν τῶν ἀέργων ὅλων τῶν τάξεων καὶ τὴν συμμετοχὴν τῶν ἐκ τῆς ἀστικῆς τάξεως φιλοδόξων ;

Ἐὰν οἱ ἀπανταχοῦ, ἢ οἱ ἰδικοί μας, σοσιαλισταὶ ἐπιζητοῦσι ὑπὸ τὴν ἔποψιν τοῦ δικαίου τὴν οἰκονομικὴν προστασίαν τοῦ ἀνισχύρου καὶ τοῦ πτωχοῦ· ἐὰν δι' ἐργατικῶν συνδέσμων θέλουν νὰ βελτιώσουν τὴν τύχην τῶν ἐργατικῶν τάξεων καὶ νὰ ἐξασφαλίσουν τὰ μέσα τῆς ἀλληλοβοηθείας, οὐδεὶς τίμιος ἄνθρωπος, οὐδεὶς ἀκολουθῶν τὴν ἠθικὴν τῆς χριστιανικῆς θρησκείας θ' ἀντέπραττεν εἰς τὸ ἔργον των, ἢ δὲν θὰ τὸ ἐβοήθει πάσῃ δυνάμει.

Ἐὰν μετὰ τῶν ἀνωτέρω οἱ παρ' ἡμῖν σοσιαλισταὶ ἐφρόνουν ἀναγκαίαν μεταρρύθμισιν τῆς φορολογίας μὲ τάσιν ἐξισώσεως τῆς φορολογίας τῶν παρ' ἡμῖν οἰκονομικῶν τάξεων, ἐὰν ὑπεστήριζον μέτρα πρὸς βελτίωσιν καὶ προστασίαν τῆς παραγωγῆς, ἐὰν ἐθεώρουν ἀναγκαίαν τὴν μεταρρύθμισιν ἐπὶ τὸ πρακτικώτερον τῆς ἐκπαιδεύσεως, θὰ ἠδύναντο νὰ προκαλέσωσιν εἰς σύμπηξιν κόμματος ὅλα τὰ προοδευτικά, τὰ τίμια, τὰ φιλάνθρωπα στοιχεῖα τοῦ τόπου μας, διὰ νὰ πολεμήσουν τὴν πολιτικὴν τῆς ρουτίνας καὶ τοῦ ἐμπειρισμοῦ καὶ νὰ χειραφετήσουν τὴν ἐθνικὴν συνείδησιν καὶ τὸν ἑλληνικὸν ἐγκέφαλον.

Τὸ παρόμοιον κόμμα, ἐν ᾧ θὰ ὑπέσχετο τὴν ἠθικὴν καὶ οἰκονομικὴν προκοπὴν τῶν λαϊκῶν

ἐργατικῶν τάξεων, ὑποσχέσεις αἵτινες ἀληθῶς ὑποδηλοῦνται συνήθως ὑπὸ τὸν ὅρον τοῦ σοσιαλισμοῦ, θὰ παρέμεινεν ἐν τούτοις κατ' οὐσίαν καὶ κατὰ τύπους ἐθνικὸν—προοδευτικόν, διότι διὰ τῆς βελτιώσεως τῶν οἰκονομικῶν, τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς ἐκπαιδεύσεως θὰ ἐπεζήτει τὴν ἐνδυνάμωσιν τοῦ Κράτους, ὡς πρῶτον ὅρον ἀπαραίτητον πρὸς τελεσφόρον τούτου ἐνέργειαν ὑπὲρ τῆς ἐθνικῆς ἀποκαταστάσεως.

II

Τὸ κόμμα, τοῦ ὁποίου παρέργως τὰς ἀρχὰς ἐσκιαγραφήσαμεν, θὰ ἠδύνατο νὰ κληθῇ ἐπὶ πλέον φιλελεύθερον, ἢ μεταρρυθμιστικόν, ἢ καὶ ριζοσπαστικόν, οὐδέποτε ὅμως σοσιαλιστικόν.

Διότι ὁ ἄνευ προσωπίδος σοσιαλισμὸς ἄρχεται, ὅπου ἀναφαίνεται ἡ ἔμμεσος ὑποστήριξις τῶν οὐτοπιῶν τῶν παλαιοτέρων κοινωνιστῶν διὰ τῶν προτάσεων τῆς κοινοκτημοσύνης τοῦ ἐδάφους, τοῦ κεφαλαίου καὶ τῶν μηχανῶν καὶ ἐργαλείων τῆς ἐργασίας.

Ὁ ἀληθὴς σοσιαλισμὸς ἄρχεται, ὅπου ὑποδεικνύεται ὁ πόλεμος κατὰ τοῦ Κράτους γενικῶς καὶ τῆς στρατιωτικῆς ὀργανώσεως τῶν Κρατῶν ἰδιαιτέρως, ὁ πόλεμος κατὰ τῶν ἰδεῶν τῆς ἐθνικῆς πολιτικῆς καὶ τῆς πατρίδος.

Ὁ πραγματικὸς ἐπαναστατικὸς σοσιαλισμὸς ἄρχεται, ὅπου συνιστῶνται ὡς θεμιτὰ μέσα ἐπιτυχίας ἡ προπαγάνδα αἰσθημάτων μίσους, διὰ τῆς ὑποσχέσεως καλλιτέρου μέλλοντος κατόπιν τῆς κοινωνικῆς ἐπαναστάσεως.

Ὁ εἰς ἀνὰ τὸν κόσμον σοσιαλισμὸς ἄρχεται, ὅπου ἀναφαίνονται οἱ συγγραφεῖς του ἐπιγράφοντες τὸ ρητὸν τοῦ Ἡρακλείτου «Πόλεμος πατὴρ πάντων» διὰ νὰ συμπεράνωσιν, ὅπως πράττει ὁ πρῶτος συγγράψας ἐκ τῶν παρ' ἡμῖν σοσιαλιστῶν, ὅτι—«Ἡ πάλη τῶν τάξεων εἶναι ἀναπόφευκτος καὶ ὁ μόνος σχεδὸν «παράγων τῆς κοινωνικῆς προόδου. Ὅπου «πάλη—ἐκεῖ κίνησις, ζωή, πρόοδος. Ὅπου «τοὐναντίον λείπει—καταχρήσεις τῆς κυριαρ«χούσης τάξεως, στασιμότης, σαπίλα. (Παραδείγματα. Εὐρώπη—Ἀσία !) Σελ. 11. Γ. Σκληροῦ. Τὸ Κοινωνικόν μας Ζήτημα».

Καθὼς βλέπομεν ὁ ἀπόστολος τοῦ «ἐπιστημονικοῦ σοσιαλισμοῦ» συνιστᾷ τὴν πάλην τῶν τάξεων, ὡθεῖ εἰς ἐπανάστασιν, βεβαιῶν ἐν ὀνόματι τῆς ἐπιστήμης «Ὅπου πάλη—ἐκεῖ πρόοδος».

Διὰ νὰ ἐξελεγχθῇ τὸ μέγεθος τῆς ἀνακριβείας τῆς ἐπιστημονικοφανοῦς αὐτῆς βεβαιώσεως θ' ἀναγκασθῶμεν :

1ον. Νὰ ἐρευνήσωμεν ἐὰν τὰ ἱστορικὰ παραδείγματα, τὰ ἐκ τῆς Εὐρώπης καὶ Ἀσίας !, ἀναφέρονται εἰς πάλην τάξεων προσωρινῶν οἰκονομικῶν, ἢ εἰς πάλην τάξεων κοινωνικῶν ; Καὶ τοῦτο διὰ νὰ συμπεράνωμεν, ὅτι ἐὰν ἡ ἱστορία παρέχει παραδείγματα προόδου, κατόπιν πολιτικῆς ἐπαναστάσεως τάξεως κοινωνικῆς κατὰ προνομιούχου, τοῦτο δὲν δυνάμεθα αὐθαιρέτως, ἢ ταχυδακτυλουργικῶς, νὰ τὸ ἐφαρμόσωμεν καὶ ὡς πρὸς τὴν κοινωνικο—οἰκονομικὴν ἐπανάστασιν κατὰ τοῦ καθεστῶτος, τὴν ἄνευ προηγουμένου, διὰ νὰ βεβαιώσωμεν ὅτι καὶ αὐτὴ θὰ ὁδηγήσῃ εἰς πρόοδον.

Καὶ 2ον. Νὰ ἐξετάσωμεν ἐὰν καὶ κατὰ πόσον ἡ θετικὴ κοινωνιολογία διδάσκει, ὅτι ἡ πάλη τῶν τάξεων (γενικῶς) ὁδηγεῖ πάντοτε εἰς τὴν πρόοδον. Καὶ τοῦτο ὅπως συμπεράνωμεν ὅτι δὲν ἐπιτρέπεται, ἐν ὀνόματί της, νὰ τεθῇ ἀξίωμα ἐπίσης ἀόριστον. «Ὅπου πάλη—ἐκεῖ πρόοδος».

Καὶ ἠθέλομεν νὰ πληροφορηθῶμεν παρὰ τῶν σοσιαλιστῶν, οἱ ὁποῖοι συνιστῶσι πάλην τάξεων εἰς Κράτη διατελοῦντα ὑπὸ πολιτεύματα συνταγματικὰ—κοινοβουλευτικά, ὅπως ἡ Ἑλλάς, ἡ Γαλλία, ἡ Ἰταλία, ἡ Ἀμερικὴ κ.τ.λ., ἐὰν εἰς τὰ Κράτη αὐτὰ ὑπάρχουν χαρακτηριστικαὶ τάξεις ; Καθόσον, ὅπως τοὐλάχιστον ἡμεῖς γνωρίζομεν, οὐδὲν προνόμιον, ἐκ τοῦ νόμου ἀπορρέον διακρίνει τὸν ἀκτήμονα ἐργατικὸν ἀπὸ τὸν ἰδιοκτήτην, τὸν καταστηματάρχην καὶ ἐργοστασιάρχην ἀπὸ τὸν ὑπάλληλόν του ἢ τὸν τεχνίτην του. Καὶ γνωρίζομεν ἀκόμη, ὅτι ὁ ὑπάλληλος καὶ ὁ τεχνίτης διὰ τῆς φιλοπονίας, ἡ ὁποία θὰ τοῦ ἐπιτρέψῃ μικρὰς οἰκονομίας, δύνανται νὰ μεταβληθῇ εἰς καταστηματάρχην καὶ ἐργοστασιάρχην ὁ ἴδιος, ὅπως ὁ μορτίτης δύναται νὰ γίνῃ μικροϊδιοκτήτης. Μεταβολαὶ οἰκονομικῆς τάξεως παρατηρούμεναι καθ' ἑκάστην, ἀποτελοῦσαι διὰ τὴν Ἑλλάδα τοὐλάχιστον τὸν κανόνα.

Ἀλλ' ἀφ' ἧς δὲν ὑφίστανται διακεκριμέναι τάξεις κοινωνικαί, περὶ πάλης μεταξὺ ποίων τάξεων πρόκειται ; Περὶ πάλης οἰκονομικῆς τάξεως, εἰς ἣν ἀνήκει ἕκαστος ἐξ ἡμῶν προσωρινῶς, κατὰ ἄλλης οἰκονομικῆς (κατὰ) τάξεως, ἀπαρτιζομένης ἐκ τῶν ἄλλων τῶν προσωρινῶς ἐπίσης ἀνηκόντων εἰς αὐτήν ; Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ὅμως ἡ προσφυγὴ εἰς τὴν ἱστορίαν (τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀσίας !) ὅπως ἐπιβεβαιώσῃ, ὅτι ἡ τοιαύτη πάλη ὁδηγεῖ εἰς τὴν πρόοδον, ἢ καὶ τὴν καταστροφήν, εἶναι ματαία. Διότι οὐδὲν ἱστορικὸν γεγονὸς θ' ἀνεύρωμεν βεβαιοῦν, ὅτι ἐγένετό που ἐπανάστασις, συνεπείᾳ ἐξεγέρσεως προσωρινῆς οἰκονομικῆς τάξεως κατὰ προσωρινῆς οἰκονομικῆς τάξεως, ἥτις ἔσχε ὡς ἀποτέλεσμα νὰ φέρῃ ἐν μέρει, ἢ ἐν συνόλῳ, οἰκονομικὴν ἐξίσωσιν μεταξὺ τῶν

πολιτῶν. Καθόσον φυσικῶς, εἰς τὴν περίστασιν αὐτὴν ἡ προοδευτικὴ τάσις θὰ ὡδήγει πρὸς τὴν οἰκονομικὴν ἰσότητα τῶν πολιτῶν.

Ἓν καὶ μόνον παραπλήσιον παράδειγμα γνωρίζομεν ἐκ τῆς ἱστορίας, καθ' ὃ ἐπεδιώχθη ἡ πρόοδος τοῦ Κράτους διὰ τῆς οἰκονομικῆς ἐξισώσεως τῶν πολιτῶν, οὐχὶ διὰ πάλης, ἢ συνεπείᾳ πάλης, ἀλλ' ἐκ κυβερνητικῆς πρωτοβουλίας. Τὸ παράδοξον πείραμα ἔλαβε χώραν κατὰ τὸν 11ον αἰῶνα ἐν Κίνᾳ ὑπὸ τοῦ πολιτικοῦ της Wang-ngan-Shé. Ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ μέτρου διήρκεσεν ὀλίγα ἔτη διὰ νὰ καταλήξῃ εἰς ἀποτυχίαν, καὶ ἐγκατάλεψιν τοῦ καινοφανοῦς σχεδίου.

Παρεκτὸς τοῦ παραδείγματος αὐτοῦ τῆς οἰκονομικῆς ἀναστατώσεως, παράδειγμα τὸ ὁποῖον λησμονοῦσι ἐκ συστήματος οἱ σοσιαλισταί, ἡ ἱστορία δὲν ἀναφέρει εἰμὴ ἐπαναστάσεις, αἱ ὁποῖαι ἐγένοντο ὑπο κοινωνικῶν τάξεων πρὸς ἀπόκτησιν πολιτικῶν ἐλευθεριῶν καὶ κατάρριψιν προνομίων τῆς διοικούσης τάξεως. Οὕτως ἡ Γαλλικὴ Ἐπανάστασις εἶναι πάλη τῶν λαϊκῶν τάξεων (tiers état) κατὰ τῆς προνομιούχου εὐγενείας. Ἡ Γαλλικὴ ἐπανάστασις ὑπῆρξε καθαρῶς πολιτικὴ ἐπανάστασις μὲ καθωρισμένον ἐκ τῶν προτέρων σκοπόν. Διότι ἐσκόπει καταρρίπτουσα τὸν φεουδαλισμὸν νὰ ἐγκαταστήσῃ συνταγματικὴν μοναρχίαν, ἢ δημοκρατίαν, ὑπὸ τὴν ὁποίαν οἱ πάντες θὰ εἶχον ἴσα δικαιώματα ἀπέναντι τοῦ νόμου καὶ τῆς πολιτείας.

Ἀλλ' ὅταν δὲν ὑπάρχουν προνόμια πρὸς κατάρριψιν, ὅταν οὐδὲν παράδειγμα ἐπαναστάσεως προσωρινῆς οἰκονομικῆς τάξεως κατὰ προσωρινῆς οἰκονομικῆς τάξεως ὑπὸ τῆς ἱστορίας ἀναφέρεται; ποῦ βασιζόμενοι οἱ ἐπιστήμονες σοσιαλισταὶ μᾶς βεβαιώνουν, ὅτι ἡ οἰκονομικὴ—κοινωνικὴ ἐπανάστασις θὰ μᾶς ὁδηγήσῃ πρὸς τὴν πρόοδον;

Ἡμεῖς δυνάμεθα νὰ βεβαιώσωμεν ἀντιθέτως, ὅτι τοιαύτη ἄσκοπος καὶ παρὰ φύσιν ἐπανάστασις, ἐν ᾗ περιπτώσει ἐπιτεύχθῃ καὶ νικήσουν οἱ ἀκτήμονες, θὰ ὁδηγήσῃ εἰς νέαν κοινωνικο—οἰκονομικὴν ἀνισότητα, καθ' ἣν οἱ τέως ἀκτήμονες θὰ εἶναι κτηματίαι, οἱ δὲ κτηματίαι τῆς χθὲς οἱ διὰ τῆς ἐπαναστάσεως ἀπογυμνωθέντες τῶν πάντων, ἀκτήμονες.

Εἰς τοῦτο τάχα ν' ἀποβλέπωσιν ὡς πρὸς πρόοδον οἱ ἐπιστήμονες σοσιαλισταὶ, συμβουλεύοντες τὴν πάλην τῶν τάξεων καὶ προετοιμάζοντες τὴν κοινωνικὴν ἐπανάστασιν;

Εἴμεθα ἠναγκασμένοι νὰ ἐρωτῶμεν, διότι οἱ νεώτεροι σοσιαλισταὶ ἐμμένουν ἐπίτηδες εἰς τὴν ἀοριστολογίαν καὶ ἀποφεύγουν ἐπιμελῶς νὰ χαράξουν τόσον τὰς χαρακτηριστικὰς γραμμὰς τοῦ σκοποῦ τῆς ἐπαναστάσεως ὅσον καὶ τῆς μελλούσης μορφῆς τῆς κοινωνίας. Ἀπεκήρυξαν μάλιστα τοὺς παλαιοτέρους σοσιαλιστὰς καὶ ὀνομάζουν αὐτοὺς ἀνεπιστήμονας οὐτοπιστὰς, διότι εἰλικρινέστεροι προέβαινον εἰς περιγραφὰς τῆς κοινωνιστικῆς κοινωνίας, δι' ὧν ἐσκόρπιζον τοὐλάχιστον τὴν ἱλαρότητα εἰς τοὺς ἀκροατὰς, ἢ καὶ ἀναγνώστας.

Μάτην οἱ ἀντιπρόσωποι τῆς θετικῆς κοινωνιολογίας, ἀπευθυνόμενοι πρὸς τὸν ὀρθολογισμὸν τῶν λεγομένων ἐπιστημόνων σοσιαλιστῶν, ἀποδεικνύουν ὅτι ἀντιστρατεύονται εἰς πᾶσαν λογικὴν συνιστῶντες ἐπανάστασιν, τῆς ὁποίας ὁ σκοπὸς δεν καθωρίσθη ἐκ τῶν προτέρων.

Οἱ μετὰ τὸν Μάρξ σοσιαλισταὶ, οἱ μὴ ἐστερημένοι—καθὼς λέγουν—ὅπως οἱ προκατόχοι των τῶν στοιχειωδεστέρων ἀρχῶν τοῦ θετικισμοῦ, μὴ σιωπῶντες ὅπως δὲν ἐσιώπουν καὶ ἐκεῖνοι, ἀλλὰ καὶ μὴ κεκτημένοι τὴν ἐπαγωγὸν φαντασίαν ἐκείνων, ἀρκοῦνται ἐν ὀνόματι τῶν θεωριῶν τοῦ πάπα-Μὰρξ νὰ συμβουλεύωσι τὴν ὀργάνωσιν τῆς πάλης τῶν τάξεων καὶ τῆς κοινωνικῆς ἐπαναστάσεως, ἥτις θὰ ὁδηγήσῃ εἰς καλλίτερον μέλλον, τὸ ὁποῖον διακηρύττουσιν ὅτι ἀδυνατοῦν νὰ φαντασθῶσιν.

Συμβουλεύουν, ἄρα, τὴν ἐπανάστασιν διὰ τὴν ἐπανάστασιν, τοῦθ' ὅπερ ἰσοδυναμεῖ μὲ ἐξωτερίκευσιν ἐνδομύχου πόθου καταστροφῆς τοῦ ὅ,τι ὑφίσταται.

Εἰλικρινὴς νεοφώτιστος ἐκ τῶν παρ' ἡμῖν ὀπαδῶν τοῦ Μαρξισμοῦ διετύπωσε κατηγορηματικῶς τὰ αὐτὰ, ὡς ἀκολούθως,—Ζητῶ τὴν ἀλλαγὴν χάριν τῆς ἀλλαγῆς. Διότι ὁ πόθος τῆς ἀλλαγῆς ἐξασφαλίζει τὴν συνειδητὴν βοήθειαν τοῦ ἔργου καὶ ἐξελίξεως, ἥτις θὰ φέρῃ τὴν ἀλλαγὴν τῆς κοινωνικῆς μορφῆς, περὶ τοῦ ποιοῦ τῆς ὁποίας δὲν πρέπει νὰ μεριμνῶμεν, ἀφοῦ πρόκειται μοιραίως νὰ ἐπέλθῃ διὰ τῆς ἐξελίξεως. —Καὶ ἐπιλέγει: Ἓν καθῆκον ἔχομεν ὅλοι μας· νὰ ὑποβοηθῶμεν συνειδητῶς τὸ ἔργον τῆς ἐξελίξεως διὰ τῆς συνειδητῆς ὑποκινήσεως τῆς πάλης τῶν τάξεων, τοῦ σπουδαιοτάτου αὐτοῦ παράγοντος τῆς ἐξελίξεως καὶ τῆς προόδου.

Χάνει μάλιστα τὴν ἐπιστημονικὴν βάσιν τῆς συζητήσεως—κατὰ τὴν γνώμην τοῦ Ἕλληνος Μαρξιστοῦ— ὁ διατεινόμενος, ὅτι ἐκ τῆς ἐξετάσεως τῆς φύσεως τοῦ πρωτεύοντος παράγοντος, ἢ τοῦ ὀργάνου, τῆς ἐξελίξεως μιᾶς κοινωνίας, δυνάμεθα νὰ προείπωμεν ἐὰν ἡ ἐξέλιξις (ἡ μεταβολὴ ἢ ἡ ἀλλαγὴ,) ὁδηγεῖ τὴν κοινωνίαν εἰς τὴν πρόοδον ἢ τὴν ὀπισθοχώρησιν.

Τὰ τοιαῦτα δυνατὸν νὰ τὰ πρεσβεύῃ ὁ Μαρξισμός. Τὸ πιστεύομεν.

Ἡμεῖς εἰς ταῦτα θ' ἀντιτάξωμεν γενικὰ διδάγματα τῆς λογικῆς καὶ τῆς ἐπιστήμης, ἥτις κατεσκεύασε τὸν ὅρον «ἐξέλιξις» διὰ νὰ δείξῃ ἀορίστως καὶ γενικῶς, ὅτι ὅλα τὰ ὑπὸ τὸν οὐράνιον θόλον καὶ τὰ ὑπὲρ, ὅπως τὰ ἀντιλαμβάνεται ὁ ἄνθρωπος μὲ τὰ πέντε αἰσθητήριά του, ἀλλάζουν μορφὰς, μεταβάλλονται πρὸς τὸ χειρότερον, ἢ πρὸς τὸ καλλίτερον, ἀδιάφορον. Διὰ τῆς θεωρίας τῆς ἐξελίξεως, ἄρα, ἡ ἐπιστήμη μᾶς διδάσκει θετικήν τινα γνῶσιν, ἀλλ' ἐπαναλαμβάνει τὸ παλαιὸν ρητὸν τοῦ Ἡρακλείτου «τὰ πάντα ρεῖ» προσθέτουσα, ὅτι ρέουν συμφώνως μὲ τοὺς νόμους, τοὺς ὁποίους αἱ εἰδικαὶ ἐπιστῆμαι σπουδάζουν ἰδιαιτέρως ἑκάστη.

Οὕτως ἡ κοινωνιολογία, ὅπως ἡ γλωσσολογία, ὅπως ἡ ἐμβρυολογία, ὅπως κάθε ἐπιστήμη μᾶς παρέχουν διὰ τῶν νόμων τὴν ἀλληλουχίαν τῶν φαινομένων καὶ ἐπιτρέπουν, χάρις εἰς τὴν θεωρουμένην μέχρι τῆς στιγμῆς αὐτῆς ὡς ἀλήθειαν, «τὰ αὐτὰ αἴτια φέρουν τὰ αὐτὰ ἀποτελέσματα», μέχρις ἑνὸς βαθμοῦ νὰ προφητεύσωμεν τὴν πορείαν καὶ τὴν μορφὴν, ἣν θὰ λάβῃ τὸ ἔμβρυον, ἡ γλῶσσα, ἡ κοινωνία.

Ἡ θεωρία, λοιπὸν, τῆς ἐξελίξεως δὲν ἀποτελεῖ νόμον προόδου, ἀλλὰ περιλαμβάνει τὸ σύνολον τῶν φυσικῶν νόμων τῶν στηριζομένων ἐπὶ τῶν σχέσεων καὶ τῆς διαδοχῆς τῶν φαινομένων, νόμων οἱ ὁποῖοι διευθύνονται πρὸς ἀντίθετα πολλάκις σημεῖα καὶ ὑπηρετοῦν ἀντιθέτους σκοπούς. Μᾶς παρέχει ἄρα, ὁ περιληπτικὸς ὅρος ἐξέλιξις τόσον τὴν ἰδέαν τοῦ ἐμπρὸς ὅσον τοῦ ὀπίσω, ὅσον καὶ τῆς πλαγίας ὁπωσδήποτε κατευθύνσεως.

Ἡ ἐπιστήμη ἐν τούτοις κέκτηται μέσον—τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ τὸν πρακτικὸν σκοπόν της—καθυποτάξεως τῶν τυφλῶν βουλῶν τῆς φύσεως διὰ τῆς παρατηρήσεως ὅτι τὸ α φαινόμενον προηγεῖται τοῦ β καὶ τούτου ἕπεται τὸ γ. Σπουδὴ ἐπιτρέπουσα εἰς τὴν κοινωνιολογίαν, ὅπως καὶ εἰς πᾶσαν ἐπιστήμην, διὰ τῆς ἐγκαίρου, ἂν δύναται, προκλήσεως τοῦ α φαινομένου, ἢ τῆς ἐκμηδενίσεώς του, νὰ ἐπισπεύσῃ ἢ νὰ ἐμποδίσῃ τὴν ἐμφάνισιν τοῦ γ.

Διὰ τὴν κοινωνιολογικὴν ἐπιστήμην, λοιπὸν, ἡ πάλη τῶν τάξεων (κοινωνικὸν φαινόμενον καὶ συντελεστὴς κοινωνιολογικὸς) κατεργάζεται τὴν ἀλλαγὴν τῆς κοινωνικῆς μορφῆς, ὄργανον ἀσυνείδητον τῆς ἀσυνειδήτου ἐξελίξεως. Οὐδεὶς λόγος ὅμως ὑποδεικνύει εἰς τὸν ἄνθρωπον τὴν συνειδητὴν ἐνδυνάμωσίν του ἢ καὶ τὴν ἀνοχὴν, ἐφ' ὅσον χάρις εἰς τὴν ἐπιστήμην δύναται νὰ γνωρίζῃ, ὅτι ὁδηγοῦν τὴν κοινωνίαν εἰς ἀποσύνθεσιν ἢ ἐφ' ὅσον ἐπιτρέπεται ἡ ἐλπὶς, ὅτι ἐνεργοῦντες συνειδητῶς δυνάμεθα νὰ ἐμποδίσωμεν τὴν ἀνάπτυξίν των.

Οἱ σοσιαλισταὶ ὅμως μᾶς ὁρίζουν νὰ ὑποβοηθήσωμεν καὶ συνειδητῶς τὴν πάλην τῶν τάξεων, ἀφοῦ ἡ ἐξέλιξις πρόκειται νὰ ὁρίσῃ τὴν μελλοντικὴν μορφὴν τῆς κοινωνίας.

Ὁμολογοῦμεν ὅτι ὁ μηχανισμὸς καὶ ἡ συνέπεια τοῦ συλλογισμοῦ των δὲν μᾶς φαίνεται οὔτε ἐπιστημονικὴ, οὔτε λογική.

Ἡμεῖς συνεπέστεροι, λέγομεν ὅτι ἡ ἐπιστήμη ἐπιτάσσει συνειδητῶς νὰ μὴ ὑποβοηθήσωμεν τὴν πάλην τῶν τάξεων, ἐφ' ὅσον δὲν ἐξεταθῇ, ἐὰν ἡ πάλη τῶν τάξεων ὁδηγεῖ τὴν κοινωνίαν πρὸς τὴν πρόοδον.

Περὶ τούτου ὅμως ἡ θετικὴ κοινωνιολογική, (ἐπιστήμη—ἔμβρυον) παραμένουσα κατὰ τὸ πολὺ μέρος ἱστορικὴ ἐπιστήμη, ἀδυνατεῖ ν' ἀποφανθῇ, διότι προκειμένου περὶ τῶν ἀποτελεσμάτων κοινωνικῆς ἐπαναστάσεως, ἥτις προῆλθεν ἐκ τῆς πάλης προσωρινῶν οἰκονομικῶν τάξεων, δὲν δύναται νὰ ὁμιλήσῃ βασιζομένη ἐπὶ τῆς πείρας, ἀφοῦ ἡ ἱστορία δὲν ἀναφέρει παρόμοια παραδείγματα.

Ἀλλ' οὔτε δυνάμεθα νὰ ἐπικαλεσθῶμεν τὰ δεδομένα τῆς θετικῆς κοινωνιολογίας, ἐφ' ὅσον ὁμιλοῦμεν ἀορίστως περὶ πάλης ὡς παράγοντος τῆς προόδου. Δέον, ἐντελῶς ἀντιθέτως πρὸς τὴν συμπαθῆ εἰς τοὺς σοσιαλιστὰς, ἀοριστίαν, νὰ ὁρίσωμεν ἐπακριβῶς τὸ εἶδος τῆς πάλης προτοῦ ἐπικαλεσθῶμεν τὴν γνώμην τῆς ἐπεστήμης.

Οὕτως, ἐὰν ληφθῇ κατ' ἀναλογίαν ἐκ τοῦ νόμου τῆς φυσιολογίας, «τοῦ ἀγῶνος διὰ τὴν ὕπαρξιν» ἡ πάλη, ὡς παράγων τῆς κοινωνικῆς ἐξελίξεως, θὰ ἔχῃ τὴν μορφὴν τῆς προασπίσεως τοῦ ἰδιωτικοῦ συμφέροντος διὰ τῆς ἁμίλλης. Καὶ ἡ κοινωνιολογία τὴν ἁμιλλαν τὴν ἔχουσαν ὡς ἐλατήριον τὸ ἰδιωτικὸν συμφέρον, εἴτε ὡς ἁμιλλαν μεταξὺ ἀτόμων, ὅσον καὶ ὡς ἁμιλλαν μεταξὺ βιομηχανιῶν, ἢ καὶ τάξεων, τὴν θεωρεῖ ὡς προάγουσαν ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν τὴν εὐημερίαν τῆς κοινωνίας καὶ τὸν πολιτισμόν.

Τοιουτοτρόπως προκειμένου περὶ τῆς πάλης —ἁμίλλης συμφερόντων ἀτόμων καὶ ἁμίλλης συμφερόντων γενικώτερον—ἡ κοινωνιολογία δύναται νὰ προσθέσῃ, ὅτι ὁδηγεῖ εἰς τὴν πρόοδον. Ἀλλ' ἂν οὕτω ἀποφαίνεται περὶ τῆς πάλης—ἁμίλλης δὲν ἕπεται, ὅτι τ' αὐτὰ ὁμολογεῖ καὶ περὶ τῆς πάλης τῶν τάξεων, ἥτις ἀπὸ τῆς οἰκονομικῆς πάλης προσωρινῶν οἰκονομικῶν τάξεων, εὑρύνεται διὰ τοῦ κηρύγματος τῆς κοινωνικο-οἰκονομικῆς ἐπαναστάσεως εἰς γενικὴν πάλην τῶν κοινωνικῶν τάξεων, εἰς πόλεμον τῶν διοικουμένων τάξεων—τῶν πολλῶν—κατὰ τῶν διοικουσῶν τάξεων—τῶν ὀλίγων.

Ἡ κοινωνιολογία προκειμένου περὶ τῆς πάλης—πολέμου τάξεων διοικουμένων κατὰ διοι-

κουσῶν—καὶ τῆς συμπαρομαρτούσης ἐφέσεως πρὸς ἀλλαγὴν, βασιζομένη ἐπὶ τῶν παραδειγμάτων τῆς ἱστορίας καὶ ἐπὶ τοῦ ὁρισμοῦ τοῦ Κράτους «ὡς ὀργανισμοῦ ὑπεροχῆς τῶν ὀλίγων ἐπὶ τῶν πολλῶν» ἀπαντᾷ κατὰ τρόπον διάφορον τῶν Μαρξιστῶν. Ἡ συνεχομένη ἔφεσις τοῦ νεωτερισμοῦ ὑπὸ τῆς συγκλήτου ἐπέτρεψε τὰ θαυμάσια κατορθώματα τῆς Ρώμης. Ὁ συνεχόμενος ὑπὸ τῶν συντηρητικῶν λόρδων πόθος τοῦ νεωτερισμοῦ ἐδημιούργησε τὸ μεγαλεῖον τῆς Ἀγγλίας.

Καὶ ἀντιθέτως ἀπεδείχθη εὐεργετικὴ ἡ οἱαδήποτε πολιτικὴ ἐπανάστασις, ἥτις ἐσκόπει ὅπως οἱ ἐπίλεκτοι ἐκ τῶν πολλῶν ἀναλάβουν τὴν διοίκησιν, ἐκτοπίζοντες τοὺς προνομιούχους ὀλίγους, οἵτινες ἕνεκα τοῦ ἑνὸς, ἢ τοῦ ἄλλου, λόγου κατέστησαν ἀνίκανοι νὰ διοικῶσιν.

Ἐὰν εἰς τ' ἀνωτέρω προστεθῇ τὸ ἐκ τῆς καθημερινῆς πείρας μάθημα τὸ διδάσκον ὅτι οἱ διοικοῦντες χαλαροῦσιν τὴν ἐνέργειαν καὶ τὰς προσπαθείας ὑπὲρ τοῦ ἀγαθοῦ, ἐφόσον οἱ πολλοὶ χαλαροῦσι τὸν ἔλεγχον, ἀντιθέτως δὲ ἐργάζονται κοινωφελῶς καὶ ἐντατικῶς ἐφόσον οἱ πολλοὶ ἐξεγείρονται κατὰ τῆς διοικήσεως, θὰ συμπεράνωμεν δικαιολογημένως :

Ὅτι ἡ θετικὴ κοινωνιολογία παραδέχεται τὴν συνειδητὴν ἢ τὴν ἀσυνείδητον, πάλην τῶν τάξεων ὡς παράγοντα τῆς ἐξελίξεως, ἀλλὰ συνάμα τὴν ἀναγνωρίζει ὡς προοδευτικὴν, ὅταν ἡ ἔφεσις τῆς ἀλλαγῆς παραμένει ἀνάλογος τῆς ἡλικίας τῆς κοινωνίας (ἡ μακροχρόνιος κοινωνία ἐκ τοῦ γεγονότος τῆς διαρκείας προϋποθέτει ὑπάρχουσαν δύναμιν συντηρητικὴν ἀξιόλογον) καὶ ἐφόσον ἡ ἔφεσις τῆι ἀλλαγῆς φανερώνεται ὡς ἀναγκαῖον συμπλήρωμα τῆς κοινωνίας.

Ἡ νηφάλιος, λοιπὸν, ἐπιστήμη, ἥτις δὲν παρασκευάζει θεωρίας πρὸς ἐξυπηρέτησιν συμφερόντων πολιτικοῦ κόμματος (ὅπως λ.χ. ὁ Μαρξισμὸς ὅστις διεσκεύασε θεωρίαν χάριν τῶν ἀναγκῶν τοῦ σοσιαλιστικοῦ πολιτικοῦ κόμματος) εὑρίσκει τὴν πάλην ἄλλοτε παράγοντα ἀποσυνθέσεως καὶ ἄλλοτε εὐημερίας καὶ προόδου.

Εἶναι ἀλήθειαι τ' ἀνωτέρω, τὰς ὁποίας ἐγνώρισαν πολὺ καλὰ οἱ πρῶτοι πρακτικοὶ σοσιαλισταὶ, τὰ μέλη τοῦ πρώτου συνεδρίου τῆς Internationale (1864), τὴν ὁποίαν ἵδρυσε ὁ Μὰρξ καὶ ἡ ὁποία ἐπέζησε μέχρι τοῦ 1876 ἔτους, ὁπόταν ἐξ αἰτίας τῆς Κομμούνας τὰ μέλη της διεφώνησαν καὶ διηρέθησαν εἰς τρεῖς ὁμάδας. Εἰς τὰ συνδικᾶτα (τύπος Trade—unions. Ἀγγλικὸς σοσιαλισμός). Εἰς τὸν κοινοβουλευτικὸν σοσιαλισμὸν τοῦ Καρόλου Μὰρξ (Γερμανικὴ μορφή). Καὶ εἰς τὸν ἀναρχικὸν σοσιαλισμὸν τοῦ Bakounine (Μεσογειακὴ μορφή).

Ποῖος ὁ λόγος τοῦ χωρισμοῦ; Ἡ ἀγρία μορφὴ τῆς πάλης τῆς Γαλλικῆς Κομμούνας ὑπῆρξεν ἡ πρόφασις. Ὁ πραγματικὸς λόγος ὅμως ὑπῆρξεν ἡ ἀνάγκη νὰ ἐκλέξῃ ἕκαστος τὰ μετὰ τῆς πάλης ἀναλόγως τῆς δυνάμεώς του καὶ τῆς ἀδυναμίας—δύναμίς του καὶ αὐτὴ φύσεως ἀρνητικῆς—τῶν διοικουσῶν τάξεων τοῦ τόπου του. Καὶ ἐχωρίσθησαν, ἐν ᾧ ἡ θεωρία ἦτο ἡ αὐτὴ δι' ὅλους, διδάσκουσα «ὁ κόσμος ζῇ καὶ ὑπάρχει διὰ τοῦ νόμου «τοῦ ἀγῶνος διὰ τὴν ὕπαρξιν» διότι τὰ πράγματα ἔλεγον.—Ἡ δύναμίς σας, ἥτις ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸ παραγωγικὸν κεφάλαιον καὶ ἀπὸ τὸν ἀριθμὸν τῶν προλεταρίων, τοὺς ὁποίους δημιουργεῖ τὸ κεφάλαιον ὅσον καὶ ἂν φαίνεται μεγάλη, δὲν δύναται νὰ ἐκλέξῃ αὐτὴ τὰ μέσα τῆς πάλης, ἐφόσον ἡ συντηρητικὴ δύναμις τοῦ Κράτους δὲν ἔχει παραλύσει.

Ὅπου, ἑπομένως, ἡ συντηρητικὴ δύναμις τοῦ Κράτους παραμένει ἰσχυρὰ, ἐκεῖ καὶ ἡ πάλη θὰ λάβῃ τὴν ἠπιωτέραν μορφήν. Τοιαύτη εἶνε ἡ μορφὴ τοῦ σοσιαλισμοῦ τῆς Ἀγγλίας, τῆς ὁποίας μολονότι καὶ τὰ κεφάλαια εἶνε μέγιστα καὶ τῶν ἐργατῶν ὁ ἀριθμὸς εἶναι σημαντικώτατος ἐν τούτοις οἱ ἐργατικοί της σύνδεσμοι καὶ τὰ συνδικᾶτα της μετριοπαθέστατα μοχθοῦν μόνον ὑπὲρ τῆς ἀνυψώσεως τοῦ ἡμερομισθίου, χωρὶς κανένα δεσμὸν μετὰ τῆς πολιτικῆς καὶ χωρὶς λογαριασμοὺς καὶ θεωρίας ἀναμορφώσεως τῆς κοινωνίας.

Ἡ συντηρητικὴ δύναμις τοῦ Κράτους τείνει πρὸς ἐξασθένησιν—ὁ σοσιαλισμὸς μεταβάλλεται εἰς πολιτικὸν κόμμα. (Γερμανικὴ μορφή). Ἀλλ' ἡ πάλη δὲν παύει οὖσα νομιμότροπος.

Οἱ Γάλλοι σοσιαλισταὶ, τέλος, δὲν τρέμουν, ὅπως οἱ τῆς Γερμανίας, τ' ἀναρχικὰ καὶ ἄνομα μέσα, ἀλλὰ τὰ θεωροῦν ὅλα θεμιτά. Καὶ ὁ διάδοχος τοῦ Bakounine Ἐρβὲ—τὸν ὁποῖον ἀπεκήρυξαν εἰς τὴν Στουτγάρδην οἱ Γερμανοὶ—δὲν εἶδεν εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Μπέμπελ εἰμὴ ἕνα Κάϊζερ-σοσιαλιστὴν, καθὼς εἶπε, διότι δὲν ᾐσθάνθη εἰς τὸν τόπον του, ὅπως ὁ Μπέμπελ, τὴν ἐπιβολὴν εἰς ἴσον βαθμὸν τῆς συντηρητικῆς δυνάμεως, ἥτις πρὸ πάντων ὁρίζει τὰ μέσα τῆς πάλης.

Ὁ σοσιαλισμὸς, λοιπὸν, ἐκλέγει διὰ νὰ παλαίσῃ τὰ μέσα, τὰ ὁποῖα τῷ ἐπιτρέπει ἡ συντηρητικὴ δύναμις τῶν κοινωνιῶν. Καὶ ὅπου μὲν ἡ συντηρητικὴ δύναμις εἶναι σημαντικὴ, τὰ πάντα βαίνουσι, δυνατὸν εἰπεῖν, καλῶς. Ὅπου ὅμως ἡ συντηρητικὴ δύναμις δὲν ὑπάρχει τὸ Κράτος θερμαίνει εἰς τοὺς κόλπους του τὸν Κόμπρα, ὅστις ὀᾶττον ἢ βράδιον, θὰ τὸ ἀνταμείψῃ μὲ τὸ θανάσιμον δῆγμά του.

Κατόπιν τῶν λεχθέντων δὲν δικαιούμεθα νὰ

ἐρωτήσωμεν ποία ἀνάγκη ἐπιτάσσει νὰ ὑποκινήσωμεν πάλην οἰκονομικὴν τῶν τάξεων, ἀφοῦ οὔτε κεφάλαια παραγωγικὰ—μεγαλοβιομηχανίαν—οὐδὲ προλεταρίους ἔχομεν; Καὶ εἰς τὴν περίστασιν, καθ' ἣν πρόκειται ἡ πάλη νὰ ἀναφανῇ μοιραίως, διατὶ νὰ προτρέξωμεν ὅπως τεχνητῶς τὴν παρασκευάσωμεν, ἀφοῦ δυνάμεθα ἀσφαλῶς νὰ μαντεύσωμεν, ὅτι τὰ μέσα τῆς πάλης ἔσονται μέσα τῆς ἀποσυνθετικοτέρας μορφῆς, καθόσον γνωρίζομεν ὅτι ἡ συντηρητικὴ δύναμις τοῦ Κράτους τοῦ Ἑλληνικοῦ εἶναι μηδαμινή;

Κατὰ τὴν περίστασιν αὐτὴν, τέλος, τοὐναντίον ἓν καθῆκον νομίζω ὅτι ἔχομεν.—Νὰ ἐργασθῶμεν συνειδητῶς πρὸς ἐνδυναμωσιν τῆς συντηρητικῆς δυνάμεως. ἐνισχύοντες ἀπὸ σήμερον τὸν ἀγῶνα τῆς ἀσυντάκτου τάξεως τῶν ὀλίγων μορφωμένων καὶ θετικῶν ἀνθρώπων κατὰ τῶν ὀχλοκρατῶν τῶν δημαγωγῶν καὶ δημοκόπων, τῶν ὑπερμάχων τῆς ἀχαλινώτου ἐλευθερίας τῶν ἀχαλινώτων παθῶν καὶ θεσμῶν.

Μετὰ τ' ἀνωτέρω ἐπιβάλλεται μοῦ φαίνεται εἰς τὸν Ἕλληνα σοσιαλιστὴν ποιά τις ἀναθεώρησις τῶν γνωμῶν του ὡς πρὸς τὴν χρησιμότητα τῆς πάλης τῶν τάξεων, ὅσον ἀφορᾷ τοὐλάχιστον τὴν Ἑλλάδα. Δύναται, ἐὰν θέλῃ, νὰ ἐξακολουθῇ δεχόμενος ὅτι ἡ πάλη τῶν τάξεων εἶναι παράγων τῆς προόδου· χωρὶς ὡς ἐκ τούτου νὰ μὴν παραδεχθῇ, ὅτι εἰς τὴν Ἑλλάδα ἡ πάλη τῶν τάξεων θὰ χρησιμεύσῃ ὡς ὄργανον προόδου τῆς ὀχλοκρατίας, ἥτις θὰ συμπαρασύρῃ τὸ κράτος εἰς τὴν καταστροφὴν διὰ τῆς ἀποσυνθέσεως.

Ἐὰν ὅμως οἱ σοσιαλισταὶ ἦσαν ἐκ τῶν εὐμαθῶν ἀνδρῶν, τῶν θεωρούντων ὡς ὑποχρέωσιν πρὸς ἑαυτοὺς καὶ καθῆκον πρὸς τοὺς ἄλλους τὴν ἀναθεώρησιν τῶν ἰδίων πεποιθήσεων, θὰ ἐτολμῶμεν νὰ τοῖς ὑποβάλωμεν πρὸς ἀναθεώρησιν τὰς θεωρίας καὶ τὰς προτάσεις τῶν κορυφαίων σοσιαλιστῶν—τοῦ Μὰρξ προεξάρχοντος—αἵτινες παραδόξως ὅλαι φέρουσιν ἐν ἑαυταῖς τὴν ἀντίφασιν, τὴν ἀσυνέπειαν, τὸν παραλογισμόν.

Καὶ λαμβάνομεν ὡς παράδειγμα τὴν ἔκθεσιν τοῦ τρόπου κατὰ τὸν ὁποῖον πιθανῶς θὰ βαδίσωμεν πρὸς τὴν πραγματοποίησιν τοῦ ἀορίστου σκοποῦ τῶν σοσιαλιστῶν.

«Ὁ μεγαλοφυὴς Κάρολος Μὰρξ προσεπάθησε δι' αὐστηρᾶς ἀντικειμενικῆς μεθόδου νὰ ἀποδείξῃ, ὅτι αὐτὴ ἡ φύσις τοῦ καπιταλιστικοῦ συστήματος βραδέως μὲν ἀλλ' ἀσφαλῶς ὁδηγεῖ τὴν κοινωνίαν εἰς παρομοίαν ἐξέλιξιν. Ἡ τεραστίως καὶ ἀκατασχέτως αὐξάνουσα βιομηχανία μετατρέπει τὰ χωρία εἰς πόλεις, τοὺς χωρικοὺς εἰς προλεταρίους τῶν πόλεων. Τὰ ἄλλοτε καθαρῶς γεωργικὰ κράτη τείνουν ὁλονὲν νὰ προσλαμβάνουν βιομηχανικὴν μορφήν, καθιστάμενα οὕτως πλουσιώτερα καὶ ἰσχυρότερα. Ἀλλ' ἡ ἐξέλιξις αὐτὴ μετατρέπει τὸν ὄγκον τοῦ λαοῦ εἰς προλεταρίους, ἐπειδὴ τὸ χρῆμα ἔχει τὴν ἰδιότητα νὰ συγκεντροῦται εἰς ὀλιγωτέρας χεῖρας καὶ θραύῃ τὰς μικρὰς ἐπιχειρήσεις, αἱ ὁποῖαι διὰ τῆς καταστροφῆς των ἐνισχύουν τὴν τάξιν τῶν προλεταρίων. Τοιουτοτρόπως κατὰ τοὺς ὑπολογισμοὺς τοῦ Μὰρξ θὰ ἔλθῃ ἐποχὴ κατὰ τὴν ὁποίαν εἰς τὰ μᾶλλον βιομηχανικὰ κράτη τοὐλάχιστον θὰ σχηματισθοῦν δύο στρατόπεδα : Τὸ ἓν μέχρι τοῦ γελοίου μικρὸν, ἀποτελούμενον ἀπὸ Κροίσους, τὸ ἄλλο κολοσσιαῖον—ἀπὸ προλεταρίους. Ὡς φυσικὴ δὲ συνέπεια τούτου θὰ εἶναι ἡ βαθμιαία, ἢ ἀπότομος, ἀπόσπασις τῶν κολοσσιαίων κεφαλαίων καὶ τῶν μέσων τῆς παραγωγῆς ἀπὸ τὰς χεῖρας τῶν ὀλίγων εὐτυχῶν, πρὸς κοινὴν ὠφέλειαν ὅλου τοῦ ἐργαζομένου λαοῦ, ὁ ὁποῖος κυρίως εἰπεῖν εἶνε ὁ ἀληθὴς δημιουργὸς τοῦ πλούτου του. Τὸ μεγαλοπρεπὲς αὐτὸ σύστημα τοῦ Μὰρξ, λαβὸν τὴν ἐπωνυμίαν τοῦ «ἐπιστημονικοῦ σοσιαλισμοῦ» ὡς στηριζόμενον ἐπὶ δεδομένων τῆς πραγματικότητος, ἐγένετο τὸ νέον εὐαγγέλιον τῶν ἐργατῶν, ἐνθουσιάζον αὐτοὺς καὶ προτρέπον εἰς σοβαρὰν διοργάνωσιν καὶ ἀγῶνα πρὸς κατάκτησιν νέου καλλιτέρου βίου. —Γ. Σκληροῦ Κοινωνικὸν μας Ζήτημα Σελ.»

Ἀμέσως δὲν δυνάμεθα νὰ μὴν παρατηρήσωμεν, ὅτι τὸ «μεγαλοπρεπὲς σύστημα τοῦ Μὰρξ» δὲν στηρίζεται καθ' ὁλοκληρίαν «ἐπὶ δεδομένων τῆς πραγματικότητος». Καθόσον ἡ παρατήρησις, ἡ βάσις τοῦ συστήματος καθ' ἣν «τὸ χρῆμα ἔχει τὴν ἰδιότητα νὰ συγκεντροῦται διακῶς εἰς ὀλιγωτέρας χεῖρας κτλ.» δὲν εἶναι τὸ πραγματικῶς συμβαῖνον, ἀλλὰ παρανόησις, ἢ μεθερμήνευσις, τοῦ φαινομένου τοῦ συνεταιρισμοῦ τῶν μικρῶν κεφαλαίων, τῆς προσκαίρου, ἄρα, συγκεντρώσεως τῶν κεφαλαίων, τὸ ὁποῖον δὲν ἀποδεικνύει ὅτι ὁ πλοῦτος περιέρχεται πραγματικῶς εἰς τὰς χεῖρας τῶν ὀλίγων. Πολὺ δὲ περισσότερον ἀνακριβὴς ἐλέγχεται ἡ τάσις τῆς συγκεντρώσεως εἰς χεῖρας τῶν ὀλίγων τῶν κτηματικῶν περιουσιῶν. Περὶ τοῦ δευτέρου ὅμως τούτου οὐδ' ὁ Μὰρξ ἐπιμένει. Ἐπιτρέπει δὲ τοιουτοτρόπως τὴν ὑπόθεσιν ὅτι διὰ τοῦ σοσιαλισμοῦ τοῦ ἐπιστημονικοῦ ἡ μικρὰ ἰδιοκτησία πρόκειται νὰ σωθῇ. Τοῦθ' ὅπερ προδίδει τὴν ἀσυνέπειαν, ἀφ' οὗ εἶναι καὶ τυφλῷ δῆλον, ὅτι ὁ κοινωνισμὸς δὲν δύναται νὰ ἑδραιωθῇ διὰ τῆς κατοχῆς μόνον τῶν μεγάλων περιουσιῶν, αἱ ὁποῖαι δὲν ἀντιπροσω-

πεύουν εἰμὴ μικρὸν μέρος τοῦ ὅλου πλούτου.

Καὶ ἀφοῦ ὁ κοινωνισμὸς δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐννοηθῇ, εἰμὴ ὡς συνέπεια τῆς καταργήσεως τῆς ἀτομικῆς καὶ κληρονομικῆς ἰδιοκτησίας.

Μολαταῦτα δεχθῶμεν πρὸς στιγμὴν ὡς «πραγματικῶς ἀντικειμενικὸν τὸ μεγαλοπρεπὲς σύστημα», καθ' ὃ ἡ χρυσῆ ἐποχὴ θὰ φθάσῃ, ἅμα ὡς φθάσῃ ἡ ἐποχὴ τοῦ σχηματισμοῦ τῶν δύο στρατοπέδων, ἀφ' ἑνὸς «τοῦ γελοίου» τοῦ ἐλαχίστου τῶν Κροίσων καὶ ἐξ ἄλλου τοῦ κολοσσιαίου «τῶν προλεταρίων», τῆς ὁποίας συνέπεια θὰ εἶναι «ἡ ὠφέλεια ὅλου τοῦ ἐργαζομένου λαοῦ» διὰ τῆς ἀποτόμου ἀποσπάσεως τῶν κεφαλαίων ἀπὸ τῶν ὀλίγων εὐτυχῶν.

Ἀναγινώσκοντες τὸ μεγαλοπρεπὲς σύστημα μᾶς γεννᾶται ἡ ἀπορία. Ἀφοῦ ἡ συγκέντρωσις τῶν κεφαλαίων προκαπιτεῖται πρὸς σχηματισμὸν τοῦ γελοίου, μικροῦ, στρατοπέδου τῶν Κροίσων, τοῦθ' ὅπερ θὰ ἐπιτρέψῃ τὴν ὑπὸ τῶν πολλῶν ἀπίσπασιν τῶν κεφαλαίων καὶ τὸν ἐρχομὸν τῆς χρυσῆς ἐποχῆς, διατὶ συνιστᾷ τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Μὰρξ «διοργάνωσιν» ἀπὸ τοῦδε καὶ «ἀγῶνα» κατὰ τοῦ κεφαλαίου, ἀφοῦ ὁ ἀγὼν ἐν ὑπόσχεται, τὴν παρεμπόδισιν τῆς αὐξήσεως καὶ συγκεντρώσεως τῶν κεφαλαίων, τὴν ἐπ' ἄπειρον ἑπομένως ἀπομάκρυνσιν τῆς ὥρας τῆς ἐλεύσεως τῆς χρυσῆς ἐποχῆς; Διατὶ συνιστᾷ ὁ Μὰρξ μέσα πρὸς ἐπίτυχίαν τοῦ σκοποῦ ἀντιτιθέμενα πρὸς τὸν τελικὸν σκοπὸν καὶ τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ σοσιαλισμοῦ;

Ἡ ἀντίθεσις μεταξὺ τῆς ὁρισθείσης τάσεως τῆς ἐξελίξεως καὶ τῆς συμβουλευομένης συνειδητῆς βοηθείας (κατ' ἀντίθετον φορὰν) μᾶς φαίνεται φανερὰ καὶ μᾶς φαίνεται ἀνάξια ἀνδρὸς μεγαλοφυοῦς!

Παραδεχθῶμεν ἐν τούτοις ὅτι ἡ «αὐστηρῶς ἀντικειμενικὴ μέθοδος» τοῦ ἐπιστημονικοῦ σοσιαλισμοῦ συνιστᾷ τὴν ὀργάνωσιν τῶν ἐργατῶν καὶ τὸν ἀγῶνα, διότι ἀνεγνώρισε τὸν ἀγῶνα τῶν τάξεων ὡς παράγοντα «ἀπαραίτητον τῆς προόδου», ὅστις θὰ ὁδηγήσῃ ὁπωσδήποτε εἰς τὴν ἐποχὴν τὴν εὐτυχῆ, καθ' ἣν ὁ πλοῦτος καὶ τὰ μέσα τῆς παραγωγῆς θὰ γίνωσι κοινά. Καὶ πάλιν γεννᾶται ἡ ἀπορία: Ἀφοῦ ὁ ἀγὼν ἀναγνωρίζεται ὡς ἀπαραίτητος παράγων τῆς προόδου, πῶς ἐπιδιώκεται καὶ θεωρεῖται ὡς εὐτυχὴς ἡ ἐποχὴ τῆς κοινοκτημοσύνης, ἧς συνέπεια φυσικὴ ἔσται ἡ ἐξαφάνισις τῶν τάξεων, ἑπομένως ἡ λῆξις τοῦ ἀγῶνος διὰ τὴν ἔλλειψιν τῶν τάξεων καὶ τὸ σταμάτισμα, ἄρα, τῆς προόδου, καθόσον ὁ ἀγὼν ὑπετέθη ὁ ἀπαραίτητος παράγων τῆς προόδου;

Δευτέρα ἀντίφασις τῆς μεγαλοφυΐας! Ἀντίφασις ριζικὴ τὴν ὁποίαν θὰ ἐννοήσωμεν τελειότερον ἐξετάζοντες τ' ἀποτελέσματα τῆς κοινωνιστικῆς κοινωνίας ἐν σχέσει πρὸς τὸ μέλλον τοῦ πραγματικοῦ παράγοντος τῆς προόδου, τῆς ἀμίλλης τῶν ἀτόμων τῆς ἀμίλλης τῶν κοινωνιῶν, τῆς ὁποίας ὡς μέγιστον ἐλατήριον ἀναγνωρίζεται τὸ ἰδιωτικὸν συμφέρον.

Ἡ ἐπιτευχθεῖσα διὰ τῆς προόδου χρυσῆ ἐποχὴ τῆς κοινοκτημοσύνης ὡς συνέπειαν θὰ φέρῃ τὴν ἔλλειψιν τοῦ ἰδιωτικοῦ συμφέροντος τοῦ κινοῦντος ἐλατηρίου τῆς ἀμίλλης, χάρις εἰς τὴν ὁποίαν αἱ πεπολιτισμέναι κοινωνίαι προάγονται εἰς εὐημερίαν καὶ πολιτισμόν. Ἡ ἀπουσία τῆς ἀμίλλης—καθόσον δὲν πιστεύω, ὅτι ὁ σοσιαλισμὸς φρονεῖ ὡς δυνατὴν τὴν ἀντικατάστασιν τοῦ πραγματολογικοῦ ἐλατηρίου τοῦ ἀτομικοῦ συμφέροντος διὰ τοῦ μεταφυσικοῦ ἐλατηρίου τοῦ αἰσθήματος τοῦ καθήκοντος—θὰ ἐπιφέρῃ τὸ σταμάτισμα τῆς λειτουργίας τοῦ νόμου «τοῦ ἀγῶνος διὰ τὴν ὕπαρξιν» τοῦ προοδευτικοῦ νόμου τῆς ἐξελίξεως τῶν κοινωνιῶν. Ἄρα τὸ σταμάτισμα τῆς προόδου.

Δὲν νομίζουν οἱ σοσιλισταὶ, οἱ κοπτόμενοι ὑπὲρ τῆς προόδου, ὅτι ἀντιφάσκουν πρὸς ἑαυτοὺς, ὠθοῦντες τὴν κοινωνίαν εἰς μέλλον καταργοῦν τὴν πρόοδον, ἀφοῦ καταργεῖ τὸν ἀγῶνα;

Ἐπὶ τέλους ποίου εἴδους ζωὴν καὶ τὶ εἴδους εὐχαρίστησιν θὰ ἔχῃ ὁ ἄνθρωπος τῆς χρυσῆς ἐποχῆς, ὅταν δὲν θὰ ἐργάζεται μὲ ὄρεξιν! διότι δὲν θὰ τὸν ὠθεῖ πρὸς ἐργασίαν τὸ συμφέρον· ὅταν τὸ πᾶν θὰ μυρίζῃ σαπίλα «ἀφοῦ ὅπου λείπει ἡ πάλη—ἐκεῖ σαπίλα», ὅταν καὶ ἡ πνευματικὴ ζωὴ θ' ἀποτελματωθῇ, διότι τὰ πνευματικὰ προϊόντα τὰ γεννηθέντα εἰς ἥσυχον ἐποχὴν εἰς τὴν ὁποίαν οἱοσδήποτε ἀγὼν ἔλειπεν, εἶναι νεκρὰ προϊόντα, σχολαστικὴ ἀπομίμησις ζωντανοτέρων ἐποχῶν.—Σελ. 10 Κοιν. »Ζήτημα).

Ἐκ τῶν προηγηθέντων δικαίως συμπερκίνωμεν ὅτι ὁ σοσιαλισμὸς ὁδηγεῖ εἰς τὴν στασιμότητα, θέτων ὡς σκοπὸν τὴν ἐπαναφορὰν τῆς κοινωνίας εἰς τὴν ἀρχικὴν μορφὴν τῶν κοινωνιῶν τῶν πλείστων λαῶν, τὴν κοινωνιστικήν.

Ἀλλ' ἐὰν θελήσωμεν νὰ κρίνωμεν τὴν τάσιν τοῦ σοσιαλισμοῦ, ἀσχέτως τοῦ τέρματος τὸ ὁποῖον θέτει, εὐκόλως διακρίνομεν ὅτι ὁ σοσιαλισμὸς τείνει πρὸς τὴν κατάργησιν τοῦ σημερινοῦ πολιτισμοῦ τοῦ βασιζομένου καὶ δημιουργηθέντος διὰ τῆς ἐλεύθερας ἐνεργείας τοῦ ἀτόμου, διότι ὁδηγεῖ εἰς τὴν καθυπόταξιν τοῦ ἀτόμου εἰς τὸ σύνολον.

Ὅστις λεπτομερέστερον ἐπιθυμεῖ νὰ ἐξετάσῃ τὰς ἀντιπολιτιστικὰς τάσεις τοῦ σοσιλισμοῦ διὰ νὰ πεισθῇ, ἂς ἀνατρέξῃ εἰς τὰ ἔργα τοῦ

πρυτάνεως τῶν κοινωνιολόγων τοῦ λήξαντος αἰῶνος τοῦ Σπένσερ. Ἂς ἀναγνώσῃ δὲ πρὸ πάντων τὸ κεφάλαιον «ἡ μέλλουσα Σκλαβιὰ» τοῦ ἔργου του Indiridual versus Estate, ἢ καὶ τὸ ἐπίτηδες ἐκδοθὲν ὑπὸ τοῦ ἰδίου συγγραφέως τομίδιον ὑπὸ τὸν χαρακτηριστικὸν τίτλον «Ἐκ τῆς ἐλευθερίας εἰς τὴν ὑποδούλωσιν».

III

Οἱ ὀπαδοὶ τοῦ ἐπιστημονικοῦ σοσιαλισμοῦ εἰς ταῦτα ἀπαντῶσιν. Ὅτι αὐτοὶ οὐδέποτε ὡμίλησαν περὶ τῆς μορφῆς τῆς μελλούσης κοινωνίας τοὐναντίον ἐκήρυξαν οὐτοπιστὰς τοὺς προκατόχους των κοινωνιστάς. Καὶ ὅτι τὴν πάλην πρὸς ὑποστήριξιν τῆς ἰδέας τῆς ἰσότητος γενικῶς μεταξὺ τῶν ἀτόμων, μὴ φανταζόμενοι ὅτι θὰ φέρωσι τὴν ἀπόλυτον ἰσότητα, ἀλλ' ἐπιθυμοῦντες νὰ μετριάσωσι κατὰ τὸ δυνατὸν τὴν μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων ἀνισότητα, τὴν ὁποίαν ὁ σύγχρονος πολιτισμὸς στηριζόμενος ἐπὶ τῆς ἐλευθέας ἐνεργείας τοῦ ἀτόμου, καθιστᾷ καθ' ἡμέραν μείζονα.

Πρὸς τὸν δίκαιον αὐτὸν σκοπὸν ἐργαζόμενοι συνιστῶσιν ἀπὸ τοῦδε τὰ μέτρα, δι' ὧν θὰ καταστῇ δυνατὸν ὅπως οὐδεὶς πένεται καὶ ὅπως οἱ πάντες μετέχωσι τῶν δώρων τῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ τῶν εὐεργετημάτων τοῦ πολιτισμοῦ.

Ὑπὸ τὴν ἔποψιν αὐτὴν τὸ κοινωνικὸν ζήτημα λαμβάνει μορφὴν ἠθικοῦ ζητήματος, οἷον πραγματικῶς εἶνε καὶ ἔπρεπε νὰ θεωρῆται. Αἱ δὲ θεωρίαι τοῦ σοσιαλισμοῦ εἰς ἀκαδημαϊκὴν συζήτησιν προτεινόμεναι δὲν θ' ἀντεῖχον μὲν εἰς τὸν ἔλεγχον θὰ προσέφερον ὅμως ὑπηρεσίας εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς χριστιανικῆς ἠθικῆς, ἡ ὁποῖα ὡς γνωστὸν ἀποβλέπει εἰς τὴν ἰσότητα τῶν ἀνθρώπων.

Τοιουτοτρόπως συμπεριφερόμενος ὁ σοσιαλισμὸς θὰ εἶχε ἀντιπάλους, ἀλλ' οὐδένα ἐχθρόν.

Εἰς πολεμίους τοῦ σοσιαλισμοῦ μεταβαλλόμεθα, ὅταν μετατρέποντες οἱ ὀπαδοί του τὸ καθαρῶς ἠθικὸν ζήτημα εἰς πολιτικο-κοινωνικόν, ἐπιχειροῦσι τὴν καταστροφὴν πάσης ἠθικῆς, διαδίδοντες εἰς τὰς λαϊκὰς τάξεις τὴν θρησκείαν τοῦ Μίσους καὶ ὑποθάλποντες τῶν κατωτάτων στρωμάτων τὰ ἔνστικτα τῆς ἁρπαγῆς καὶ τῆς δηώσεως. Μεταβαλλόμεθα εἰς ἐχθροὺς τῶν σοσιλιστῶν, ὅταν μεταβάλλονται εἰς προπαγανδιστὰς κοινωνικῆς ἐπανστάσεως ἡ ὁποία προτίθεται νὰ καταστρέψῃ τὰς κτηθείσας ἐλευθερίας καὶ τὸν πολιτισμὸν, διὰ τῆς δημιουργίας καὶ συντάξεως ἐντὸς τῶν πόλεων στιφῶν Οὔννων καὶ Ἀβάρων.

Μετὰ τῶν τοιούτων εἰς οὐδεμίαν συζήτησιν ὁ ἐλεύθερος καὶ μορφωμένος ἄνθρωπος δύναται νὰ κατέλθῃ διότι οὐδεμίαν πίστιν δύναται νὰ ἔχῃ πρὸς τὸν ὑποκρινόμενον τὸν φιλάνθρωπον καὶ τὸν οἰκονομολόγον, μόνον καὶ μόνον διὰ νὰ χαλαρώσῃ τὴν ἄμυναν τῆς κοινωνίας, ὑπονομεύων τὴν δημοσίαν τάξιν καὶ καλλιεργῶν τὴν κοινωνικὴν ἀπειθαρχίαν.

Κατὰ τῶν τοιούτων συνιστῶμεν ἀπεινῆ ἐκ μέρους τῆς κοινωνίας καταδίωξιν. Καὶ συνιστῶμεν τὴν ἐνδυνάμωσιν τοῦ στρατοῦ καὶ τῆς πειθαρχίας τοῦ στρατοῦ, ὅπως ἐν καιρῷ δυνηθῇ νὰ ἐπιβάλῃ τὴν ἐσωτερικὴν τάξιν καὶ τὸν σεβασμὸν τοῦ Κράτους.

Πρὸς τοὺς σοσιλιστὰς ὅμως—ἐὰν ὑπάρχωσιν τοιοῦτοι— οἱ ὁποῖοι θ' ἀντελαμβάνοντο τὸ κοινωνικὸν ζήτημα ὡς ἠθικὸν ζήτημα καὶ θὰ τὸ ὑπεστήριζον, ἀποδεικνύοντες τὰ προτερήματα πολιτισμοῦ ἀπολύτου δικαιοσύνης, πολιτισμοῦ βασιζομένου ἐπὶ τῆς ἰσότητος τῶν ἀτόμων καὶ αὐτὴν ἐπιδιώκοντες, προθύμως θὰ συνεζητοῦμεν παρ' ὅλην τὴν διαφωνίαν τῶν ἰδεῶν.

Πρὸς αὐτοὺς τείνοντες πρῶτοι τὴν χεῖρα θὰ ἐλέγομεν.— Ἡ μεταξύ μας συνεννόησις θὰ καταστῇ δυνατὴ μόνον ἀφ' ὅτου ἀναγνωρισθῇ ἡ ἀλήθεια τῆς παρατηρήσεως: Ὅτι ἡ ἰδέα τῆς ἐλευθερίας καὶ ἡ ἰδέα τῆς ἰσότητος εὑρίσκονται εἰς τὰ δύο ἄκρα μιᾶς ἀντιθέσεως. Καὶ ὅτι ἡ παρεντιθεμένη μεταξὺ τῶν δύο ἰδεῶν ἀντίθεσις ἐπηρεάζει τὴν σκέψιν καὶ δὲν ἐπιτρέπει τὴν ἀκριβῆ ἀντίληψιν τῶν πλεονεκτημάτων τῆς ἑτέρας, ἐφ' ὅσον ὁ σκεπτόμενος ἐτέθη ἐξ ἀρχῆς μονομερῶς ὑπὲρ τῆς μιᾶς.

Ἐφ' ὅσον συνεπῶς, ὁ συζητητὴς προσπαθεῖ νὰ ἀποδείξῃ τὰ καλὰ πολιτισμοῦ, βασιζομένου ἐπὶ τῆς ἐλευθέρας ἐνεργείας τοῦ ἀτόμου, θ' ἀποκλείσῃ πᾶσαν ἰσότητα μεταξὺ τῶν ἀτόμων. Καὶ ἀντιθέτως ἐφ' ὅσον ἐπιζητοῦμεν τὰ καλὰ πολιτισμοῦ βασιζομένου ἐπὶ τῆς ἰσότητος τῶν ἀνθρώπων, ἀποκλείονται τ' ἀπορρέοντα ἐκ τῆς ἐλευθέρας ἐνεργείας τοῦ ἀτόμου.

Ἡ ἀπόπειρα πρὸς ὑποστήριξιν τοῦ δυνατοῦ τῆς ἐπιτεύξεως τῆς ἰσότητος τῶν ἀνθρώπων, ὑπὸ τὸν ὅρον τῆς διατηρήσεως τῶν προϋποθέσεων καὶ τῶν μέσων δι' ὧν ἐπετεύχθη ὁ σημερινὸς πολιτισμός, ὁ δωρήσας τὰς ἐλευθερίας εἰς τὸ ἄτομον καὶ βασιζόμενος ἐπ' αὐτῶν, δὲν εἶναι δυνατὸν εἰμὴ νὰ ὁδηγήσῃ εἰς τὰς ἀντιφάσεις εἰς τὰς ὁποίας εἴδομεν ὑποπίπτοντας τοὺς κορυφαίους τοῦ σοσιλισμοῦ. Διότι ἡ τοιαύτη ἀπόπειρα ἰσοδυναμεῖ πρὸς ἀπόπειραν προσεγγίσεως τῶν ἀντιποδῶν, τῶν ἰδεῶν τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς ἰσότητος.

Ἐὰν ὑπῆρχε πολιτισμὸς βασιζόμενος ἐπὶ τῆς ἰσότητος τῶν ἀνθρώπων καὶ δημιουργηθεὶς διὰ τῆς ἰσότητος, τότε ὅλοι ὅσοι θὰ ἐπρότεινον, χάριν τῶν ἐλευθεριῶν τοῦ ἀτόμου, νὰ βαδίσωμεν

πρὸς τὸν πολιτισμὸν τῆς ἐλευθερίας, ὑπὸ τὸν ὅρον τῆς διατηρήσεως τῶν προϋποθέσεων καὶ τῶν μέσων, δι' ὧν ἐπετεύχθη ὁ πολιτισμὸς τῆς ἰσότητος, θὰ ὑπέπιπτον εἰς τὰς ὁμοίας εὔμεθα βέβαιοι ἀντιφάσεις, εἰς ἃς ὑποπίπτουν σήμερον οἱ ἀντίπαλοι ἡμῶν.

Ἀλλ' ὁ πολιτισμὸς αὐτὸς τῆς ἰσότητος δὲν ὑπάρχει οὐδ' ἐβεβαιώθη ποτέ. Καὶ κατὰ τοῦτο πλεονεκτοῦμεν οἱ τιθέμενοι ὑπὲρ τοῦ πολιτισμοῦ τῶν ἐλευθεριῶν τοῦ ἀτόμου, ὑπὲρ τοῦ εὐρωπαϊκοῦ συγχρόνου πολιτισμοῦ. Καθόσον ἡμεῖς κρίνοντες ἐκ τοῦ δοθέντος, καταπολεμοῦμεν τὴν ἄρνησιν τοῦ βεβαίου καλοῦ, τοῦ κεκτημένου ἤδη, ἀρνούμενοι νὰ ἐπιδιώξωμεν μέλλον, τὸ ὁποῖον δυνάμεθα νὰ προϊδωμεν.

Προκειμένου λοιπόν, περὶ τῆς πρακτικῆς ἐφαρμογῆς ἀρχῶν, ἡ ἐκλογὴ νομίζομεν ὅτι εἶνε ἐνδεδειγμένη ὑπὲρ τῶν ἀρχῶν ἐφ' ὧν βασίζεται ὁ ὑπάρχων πολιτισμός. Εἰς τὸν ἰδεολογικὸν ἠθικὸν κύκλον, ἐν τούτοις, ἡ προτίμησις τῆς ἐλευθερίας καὶ ἡ ἀπόρριψις τῆς ἰσότητος, ἢ τὸ ἀνάπαλιν, δὲν εἶναι ἐπίσης εὔκολος. Διότι, οὔτε τὴν ἐλευθέραν ἐνέργειαν τοῦ ἀτόμου δυνάμεθα ν' ἀπορρίψωμεν, ἀφοῦ αὐτὴ πρὸ πάντων κατεργάζεται τὴν εὐημερίαν τῶν Κρατῶν, ὑποκινοῦσα τὴν ἁμιλλαν ὅλων τῶν μελῶν τῆς κοινωνίας, ἥτις ὡς γνωστὸν ἐπιφέρει τὴν ἔντασιν τῶν προσπαθειῶν πρὸς βελτίωσιν καὶ αὔξησιν τῆς παραγωγῆς. Καθόσον οὐδεὶς ἀρνεῖται ὅτι ὅσον περισσότερον ἐλευθέρως ἐνεργεῖ τὸ ἰδιωτικὸν συμφέρον τόσον συντείνει εἰς τὴν γενικὴν εὐημερίαν, ἡ ὁποία πραγματικῶς εἶναι τὸ ἄθροισμα τῶν ἀποτελεσμάτων τῶν καταβαλλομένων μόχθων ὑπὸ ἑνὸς ἑκάστου ἀτόμου.

Ἀλλ' οὔτε τὴν ἰσότητα τῶν ἀτόμων δυνάμεθα ν' ἀποκλείσωμεν δοθέντος ὅτι ἱκανοποιεῖ τὸν στοιχειωδέστερον πόθον τοῦ αἰσθήματος τῆς δικαιοσύνης. Καθόσον δὲν ὑπάρχει λογικὸς καὶ στοιχειωδῶς γενναιόφρων ἄνθρωπος ὅστις δὲν αἰσθάνεται τὴν ἀδικίαν τοῦ συγχρόνου πολιτισμοῦ, τοῦ ἐπιτρέποντος τὴν αὔξησιν τῆς φυσικῆς μεταξὺ τῶν ἀτόμων ἀνισότητος, ἀντὶ νὰ ἐπιδιώκῃ τὴν μείωσιν.

Φυσικόν, ἄρα, θεωροῦμεν εἰς τὸν κύκλον τῆς καθαρᾶς ἰδεολογίας νὰ ἐπικρατήσῃ ἡ ἔφεσις πρὸς πολιτισμόν τινα μέσον, συμβιβάζοντα εἰ δυνατὸν τὴν ἀντίθεσιν διὰ τῆς στερήσεως ἐν μέρει τῆς κοινωνίας τῶν πλεονεκτημάτων, ἅτινα ἀπορρέουν ἐκ τῆς ἐλευθέρας ἐνεργείας τοῦ ἀτόμου, καὶ διὰ τῆς ἐλαττώσεως ἕνεκα τούτου τῆς μεταξὺ τῶν ἀτόμων ἀνισότητος. Ἐννοεῖται ὅτι ἡ τάσις πρὸς τὴν ἰσότητα δέον νὰ μὴ προχωρῇ μέχρι τοῦ σημείου ὥστε νὰ ἀπειλῇ τ' ἀγαθὰ τοῦ πολιτισμοῦ τὰ ἐκ τῆς πολιτικῆς καὶ οἰκονομικῆς καὶ πνευματικῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀτόμου δημιουργούμενα.

Δοθέντος, ὅμως, ὅτι ἡ ἰδεολογία μιᾶς χώρας δέον νὰ θεωρῆται ὡς ὁ πρόδρομος τῆς ὅσον ἔνεστι πρακτικῆς ἐφαρμογῆς τῶν ἀρχῶν της ἐν τῇ χώρᾳ. Δοθέντος, ὅτι τὰ βήματα πρὸς τὴν ἰσότητα τῶν ἀτόμων γίνονται διὰ τῆς ἐξασθενήσεως τῆς ἐλευθέρας ἐνεργείας τοῦ ἀτόμου, ἑπομένως ἐπὶ βεβαίᾳ ζημίᾳ τῶν πόρων καὶ τῆς δυνάμεως τῶν Κρατῶν. Δοθέντος ὅτι ἡ ἐξέλιξις τοῦ συγχρόνου πολιτισμοῦ διδάσκει, ὅτι μόνον ἀφοῦ ὁ πολιτισμός, ὁ ἐπὶ τῆς ἐλευθέρας ἐνεργείας τοῦ ἀτόμου βασιζόμενος, ἔφθασεν εἰς τὴν ἀκμήν του ἐπετράπη ἡ τάσις πρὸς τὴν ἰσότητα τῶν ἀτόμων, διότι ἐὰν πρότερον ἐνεφαίνετο ἡ τάσις ἤθελε παρεμποδίσει τὴν περαιτέρω τοῦ πολιτισμοῦ ἐξέλιξιν. Δοθέντος, ὅτι ἡ ἱστορία τῶν πεπολιτισμένων συγχρόνων Κρατῶν διδάσκει, ὅτι οἱ εὐρωπαϊκοὶ λαοὶ ἀφίκοντο εἰς τὸ σημεῖον νὰ σκέπτωνται περὶ τῆς ἰσότητος τῶν ἀτόμων, μόνον ἀφοῦ πρότερον ὁ ἐπὶ τῆς ἐλευθέρας ἐνεργείας τοῦ ἀτόμου βασιζόμενος πολιτισμός των, ἔφθασεν εἰς τὴν ἀκμήν του, δημιουργήσας τὰ κράτη ἰσχυρὰ, καὶ δωρήσας εἰς ὅλα τ' ἀποτελοῦντα τὴν φυλὴν ἄτομα τὴν πολιτικὴν καὶ πνευματικὴν ἐλευθερίαν. Γενομένων δεκτῶν τῶν καθ' ἕκαστα ἀληθῶν αὐτῶν παρατηρήσεων συμπεραίνομεν: Ὅτι ἡμεῖς οἱ ἐλεύθεροι Ἕλληνες οὐδ' εἰς τὸν κύκλον τῆς ἰδεολογίας δὲν δυνάμεθα νὰ τεθῶμεν ὑπὲρ τῆς ἰσότητος τῶν ἀτόμων, καθόσον οὔτε τὰ εὐεργετήματα τοῦ σημερινοῦ πολιτισμοῦ ἔχομεν χαρίσει εἰς τ' ἀποτελοῦντα τὸ Κράτος ἄτομα, οὔτε δυνάμεθα νὰ ἐξασθενήσωμεν τοὺς πόρους καὶ τὴν δύναμιν τοῦ Κράτους χάριν τῆς ἰσότητος τῶν ἀποτελούντων αὐτὸ ἀτόμων, ἀλλ' ὀφείλομεν ἀκολουθοῦντες τὴν ὁδὸν, ἣν ἠκολούθησαν τὰ πεπολιτισμένα Κράτη, νὰ αὐξήσωμεν μέχρι τοῦ ἐφικτοῦ ὁρίου τὴν δύναμιν τοῦ Κράτους, ἐπιτρέποντες τὴν μεγίστην ἐλευθερίαν ἐνεργείας εἰς τὰ ἄτομα, ἵνα ἀποκτῶντες τὴν μεγίστην δυνατὴν δύναμιν δυνηθῶμεν ν' ἀποδώσωμεν τὴν πολιτικὴν ἐλευθερίαν εἰς τοὺς στερουμένους αὐτὴν ὁμοφύλους καὶ τὴν πνευματικὴν εἰς ὅλους τοὺς Ἕλληνας.

Ἅμα ταῦτα περατωθῶσι θὰ ἐπιτραπῇ καὶ εἰς ἡμᾶς νὰ σκεφθῶμεν περὶ τοῦ δικαίου τῆς ἰδέας τῆς μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων ἰσότητος.

Δηλονότι, εὔμεθα ὑποχρεωμένοι οἱ Ἕλληνες νὰ μὴ πελαγοδρομήσωμεν εἰς ἰδεολογικοὺς ὠκεανοὺς ὑπὲρ μελλούσης κοινωνίας, ἐξασφαλιζούσης εἰς περισσότερον βαθμὸν τὴν μεταξὺ τῶν ἀτόμων ἰσότητα, προτοῦ ἀποκτήσωμεν τὴν ὕπαρξιν, τὸ δικαίωμα καὶ τὴν δύναμιν τῆς ζωῆς, τὴν πολιτικὴν ἐλευθερίαν τοῦ Ἔθνους.

Μὲ ἄλλας λέξεις—Δὲν πρέπει νὰ φιλοσοφήσωμεν προτοῦ ζήσωμεν.

Οἱ εὐρωπαϊκοὶ λαοὶ, ἐλεύθεροι πολιτικῶς ὡς φυλαὶ καὶ ἐλεύθεροι πνευματικῶς ὡς ἄτομα, κάτοχοι τοῦ σημερινοῦ πολιτισμοῦ, ὃν ἐδημιούργησαν αὐτοὶ διὰ τῆς ἐλευθέρας ἐνεργείας τῶν ἀτόμων, δικαιοῦνται νὰ σκέπτωνται καὶ περὶ ἀπονομῆς τῆς δυνατῆς οἰκονομικῆς ἰσότητος εἰς τὰ πολιτικῶς ἐλεύθερα ἄτομα, ἐξ ὧν ἀπαρτίζονται διὰ τοῦ συγκερασμοῦ τῶν εὐεργεσιῶν τῶν ἀπορρεουσῶν τόσον ἐκ τῆς ἰδέας τῆς ἰσότητος, ὅσον καὶ τῆς ἐλευθερίας. Καὶ ἴσως μάλιστα τὰ εὐρωπαϊκὰ κράτη ἤρξαντο προβαίνοντα βραδέως, ἀλλ' ἀσφαλῶς, εἰς τὴν ἐφαρμογὴν τῶν δεδομένων τῆς ἰδεολογίας, διὰ τῆς ἐφαρμογῆς τῶν μέτρων ἐκείνων, ἅτινα ὑποδεικνύονται ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν «Σοσιαλισμὸς τοῦ Κράτους».

Τὰ εὐρωπαϊκὰ κράτη, διατελοῦντα ὑπὸ ἰδιαιτέρας συνθήκας, ἃς ἐνεργοῦν ὅ,τι θέλουν καὶ ἃς σκέπτονται ὅπως θέλουν ἐπὶ τῶν ὑψηλῶν αὐτῶν θεμάτων τῶν ἀφορώντων τὴν ἀνθρωπότητα. Ἔχουν καὶ τὸ δικαίωμα, καὶ τὴν δύναμιν, καὶ τὸ καθῆκον, νὰ τὸ πράξουν.

Ἡμεῖς, διατελοῦντες ὑπὸ ἐντελῶς διαφορετικὰς περιστάσεις, οὔτε δυνάμεθα, ἀλλ' οὔτε πρέπει ν' ἀπασχολώμεθα ἠλιθίως εἰς τὴν ἀπομίμησιν τῶν μεγάλων.

Διὰ τοῦτο, ἐπανερχόμενοι εἰς ὅ,τι ἀμέσως μᾶς ἐνδιαφέρει, θὰ ἐπαναλάβωμεν πρὸς τοὺς μορφωμένους ἐκ τῶν συμπολιτῶν μας τὴν συμβουλήν —Ἀποφεύγετε τὰς χιμαίρας τοῦ σοσιαλισμοῦ, τοῦ ἑνὸς καὶ ἀδιαιρέτου, τοῦ ἀρχομένου οὐχὶ ὅπου ἀναφαίνεται τὸ φιλάνθρωπον αἴσθημα διὰ τοὺς πλησίον, ἀλλ' ὅπου χάριν τῆς οὐτοπίας τῆς ἰσότητος τῶν ἀνθρώπων παραλείπεται πραγματικῶς τὸ πρὸς τὴν πατρίδα καθῆκον καὶ ὑποδεικνύεται ὡς ἀναγκαία ἡ ἄρνησις τοῦ νὰ ἐργασθῶμεν παντὶ σθένει, ὅπως ἐπιτύχωμεν τὴν πολιτικὴν ἐλευθερίαν ὅλων τῶν Ἑλλήνων.

Εἰς δὲ τοὺς παρ' ἡμῖν σοσιαλιστὰς τῆς κοινωνιολογικῆς ἑταιρίας, ὑπενθυμίζοντες ὅτι τὸ κοινωνικὸν ζήτημα ὑπὸ τοῦ εὐγενοῦς φιλανθρώπου δέον νὰ θεωρῆται ὡς κατ' ἐξοχὴν ἠθικὸν ζήτημα, τοῖς συνιστῶμεν: Νὰ συζητῶσι τὰς ἠθικὰς συνεπείας του ἐὰν θέλουν καὶ νὰ ζητῶσιν ἀκόμη ὑπὲρ τῶν ἀδικουμένων ἐργατῶν τὸ πᾶν, ὑπὸ τὸν ὅρον ὅτι πᾶν τὸ αἰτούμενον δέον νὰ ζητῆται ἐπ' ὀνόματι τοῦ αἰσθήματος τῆς φιλανθρωπίας καὶ οὐχὶ πρὸς κατάκτησιν δικαιωμάτων.

Ἐὰν τέλος αἰσθάνονται τὴν ὄρεξιν τῆς πολιτικῆς, ἃς ἀποταθῶσιν—ἐὰν τὸ νομίζουν ὡς κέρδος πολιτικὸν—καὶ εἰς τοὺς ἐργάτας πρὸς σύμπηξιν κόμματος φιλελευθέρου-προοδευτικοῦ-ἐθνικοῦ.

Ἐξορκίζομεν ὅμως αὐτοὺς νὰ ἐγκαταλείψωσι πᾶσαν ἰδέαν δημιουργίας κοινωνικοῦ ζητήματος, ἢ προετοιμασίας κοινωνικῆς ἐπαναστάσεως, διότι ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει, ἃς τὸ μάθουν, ἀποδεικνύονται ἐχθροὶ τῆς Πατρίδος, χειρότεροι τῶν ὀνειρευομένων πολιτικὰς ἐπαναστάσεις. Διότι κατόπιν οἱασδήποτε πολιτικῆς ἐπαναστάσεως τὸ Κράτος θ' ἀπομείνῃ ὄρθιον, ἐν ᾧ ἡ κοινωνικὴ ἐπανάστασις καὶ μὴ συντελουμένη θὰ φέρῃ τὸν θάνατον τοῦ Κράτους.

Καὶ τὸ ἐλεύθερον Ἑλληνικὸν Κρατίδιον ἡμεῖς οἱ ἐλεύθεροι Ἕλληνες τὸ θέλομεν ὄχι κυρίως διὰ τὴν ἐξασφάλισιν σχετικῆς εὐημερίας τῶν πολιτῶν του, ἀλλὰ διότι πρέπει νὰ ἐργασθῇ πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς πολιτικῆς ἐλευθερίας τῶν 2)3 τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Προσθέτομεν δ' ἐν τέλει πρὸς τοὺς φίλους σοσιαλιστὰς, ὅτι δὲν πρέπει αὐταπατώμενοι νὰ ἐξακολουθήσουν κτίζοντες χάρτινα προπύργια τοῦ κοινωνισμοῦ ὑπολογίζοντες πολλὰ ἐκ τῆς παρατηρουμένης ἐφέσεως πρὸς μεταβολὴν τῆς καταστάσεως, διότι τὸ αἴτιον τῆς ἐφέσεως πρὸς ἀλλαγὴν, ἡ δυσφορία διὰ τὴν κατάστασιν, εἶναι ἁπλῆ ἐκδήλωσις τῆς πασχούσης Ἐθνικόφρονος Ἑλληνικῆς Ψυχῆς.

ΜΑΡΚΟΣ ΤΣΙΡΙΜΩΚΟΣ

Γ. ΧΑΤΖΗΓΕΩΡΓΙΟΥ

Φοιτητοῦ τῆς Γαλλικῆς Φιλολογίας

Η ΕΥΘΕΙΑ Ἡ ΑΜΕΣΟΣ ΜΕΘΟΔΟΣ ΕΝ ΤΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΗΣ ΓΑΛΛΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΗΣ

Ἀποβλέπων εἰς τὰ λυσιτελῆ καὶ τελεσφόρα ἀποτελέσματα τῆς ἀμέσου ἢ εὐθείας μεθόδου ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τῆς γαλλικῆς γλώσσης, ἧς ἡ μεθοδικὴ ἐφαρμογὴ εἰς μαθητὰς ὅλως ξένους πρὸς τὴν γλῶσσαν ταύτην ἔσχεν εὐαρέστους συνεπείας ἀπό τινων ἤδη ἐτῶν εἰς πλεῖστα εὐρωπαϊκὰ σχολεῖα, ἐν οἷς ἀποκλειστικῶς αἱ νεώτεραι γλῶσσαι διδάσκονται, θ' ἀναλάβω πρῶτον μὲν τὸν ἀμεσώτερον καὶ σταθερώτερον τρόπον πρὸς διδασκαλίαν τῶν πρώτων στοιχείων τῆς γαλλικῆς νὰ ἐκθέσω, δεύτερον δὲ τὰ πλεονεκτήματα τῆς μεθόδου ταύτης δι' ὀλίγων νὰ ἀποδείξω. Δὲν ἔχω ποσῶς τὸν ἰσχυρισμὸν, ὅτι «καινὰ δαιμόνια εἰσάγω» διὰ τῆς ἐκθέσεώς μου ταύτης, καθ' ὅσον μετ' ἀποτελεσματικότητος πολλῆς ἡ μέθοδος αὕτη ὑπὸ πλείστων ἡμετέρων λογίων ἔν τε τῇ δούλῃ καὶ ἐλευθέρᾳ Ἑλλάδι ἐφαρμοζομένη κατέδειξε τὰ πλεονεκτήματα, τὰ ὁποῖα ἐγκλείει. Ἀποτείνομαι μᾶλλον πρὸς ἐκείνους ἐκ τῶν γαλλοδιδασκάλων, οἵτινες ἐπὶ τῶν πεπαλαιωμένων καὶ ἐν ἀχρηστίᾳ μεταπεσουσῶν μεθόδων στηριζόμενοι, ἐξακολουθοῦσιν ἀκάρπως καὶ ὅλως ἀτελεσφόρως τὴν γαλλικὴν νὰ διδάσκωσιν ἐπὶ βλάβῃ τῆς μαθητιώσης νεολαίας. Τὸ πρῶτον μέσον τῆς μεθόδου ταύτης συνίσταται εἰς τὸ νὰ ὁδηγῇ ὁ διδάσκαλος τὸν μαθητὴν ἀμέσως καὶ εὐθέως ἐκ τῶν ἀντικειμένων καὶ τῶν ἰδιοτήτων αὐτῶν εἰς τὰς λέξεις, διὰ τῶν ὁποίων παριστάνομεν τὰ ἀντικείμενα ταῦτα, καὶ τὸ δεύτερον, ὅπως ἀπὸ πράξεις ἐκτελεσθείσας ἐποπτικῶς εἴτε ὑπὸ τοῦ μαθητοῦ εἴτε ὑπὸ τοῦ διδασκάλου ὁδηγηθῇ ὁ μαθητὴς εἰς τὰ ῥήματα, τὰ ὁποῖα ἐκφράζουσι, παριστάνουσι τὰς διαφόρους ταύτας πράξεις. Ἐξηγοῦμαι : (Ὀν. Οὐσιαστικά). Τὰ πρῶτα μαθήματα ἀναφέρονται εἰς ἀντικείμενα τὰ ὁποῖα περιστοιχίζουσι τὸν μαθητήν. Ὁ διδάσκαλος ἀρχίζει τὴν διδασκαλίαν τῆς γλώσσης ἄνευ βιβλίου δεικνύων καὶ ὀνομάζων διάφορα ἀντικείμενα, εὑρισκόμενα ἐν τῇ τάξει : (τράπεζαν, θρανίον, μαυροπίνακα κτλ.), συνεχίζει δὲ τὴν διδασκαλίαν ἐπὶ τῆς ὀνομασίας τῶν διαφόρων τοῦ σώματος μελῶν καὶ τῆς τῶν ἐνδυμάτων. Βαθμηδὸν καὶ κατ' ὀλίγον ἐφιστᾷ τὴν προσοχὴν τῶν μαθητῶν εἰς πᾶν ὅ,τι εὑρίσκεται ἐν τῷ περιβόλῳ τῆς σχολῆς, ἐν τῷ κήπῳ, ἐν τῇ ὁδῷ, εὑρύνων οὕτω τὸν κύκλον τῶν πρώτων τοῦ παιδὸς γνώσεων. Μετὰ τὴν πρώτην ταύτην προκαταρκτικὴν ἐργασίαν, ἥτις ἀπαιτεῖ τοὐλάχιστον εἴκοσι μαθήματα μεθοδικώτατα διδαχθέντα καὶ περὶ τῆς καρποφορίας τῶν ὁποίων βεβαιούμεθα διὰ διαφόρων ἐρωτήσεων, ὁ διδάσκαλος ἀναλαμβάνει συντόμους μαθητικὰς ἐκδρομὰς, ἐν αἷς εἰς ἕκαστον βῆμα ἀπαντᾷ ὁ μαθητὴς νέα καὶ ἐνδιαφέροντα εἰς αὐτὸν πράγματα, τῶν ὁποίων τὸ ὄνομα καὶ τὴν χρῆσιν μανθάνει. Καὶ ταῦτα ὅσον ἀφορᾷ τὴν διδασκαλίαν τῶν οὐσιαστικῶν ὀνομάτων.

(Ὀνόματα ἐπίθετα). Ἡ διδασκαλία τῶν ἐπιθέτων δὲν παρουσιάζει περισσοτέραν δυσκολίαν τῆς τῶν οὐσιαστικῶν. Ὁ διδάσκαλος ἀκολουθεῖ τὴν ἰδίαν πορείαν, ἵνα διδάξῃ τὰς ἰδιότητας τῶν ἀντικειμένων, ὧν τὰ ὀνόματα κατέχει ἤδη ὁ μαθητής. Ἀρχίζει ἐκ τῆς διδασκαλίας τῶν χρωμάτων ἐπὶ τῇ βάσει πίνακος, ἀπεικονίζοντος τὴν βαθμολογικὴν σειρὰν τῶν κυριωτέρων χρωμάτων (λευκὸν, μέλαν, ἐρυθροῦν, κυανοῦν, κίτρινον, πράσινον κτλ.), δεικνύει καὶ ὀνομάζει αὐτὰ προβαίνων κατὰ τὸν προηγουμένως ὑποδειχθέντα τρόπον, ἀφοῦ δὲ ὁ μαθητὴς ἐπαρκῶς ἔμαθε τὰς ὀνομασίας τῶν διαφόρων χρωμάτων, ἀναγκάζεται ὑπὸ τοῦ διδασκάλου νὰ λέγῃ τί χρῶμα ἔχουσι τὰ ἐντὸς ἢ ἐκτὸς τοῦ σχολείου διάφορα ἀντικείμενα. Ἀκολουθεῖ τὴν ἰδίαν μέθοδον πρὸς διδασκαλίαν τῶν ἰδιοτήτων διαφόρων σχημάτων, δεικνύων καὶ ὀνομάζων διαδοχικῶς ἀντικείμενα τετράγωνα, κυκλοτερῆ, ὠοειδῆ, πλατέα, κοῖλα, λεπτὰ, ἐστιλβωμένα κτλ. Αἱ σχετικαὶ ἰδιότητες διδάσκονται ἐκ τῆς συγκρίσεως τῶν ἀντικειμένων τούτων, ἥτις δεικνύει τὴν ὁμοιότητα καὶ τὴν διαφοράν, (π. χ. ἡ ῥάβδος εἶναι μεγάλη, ὁ κανὼν μικρὸς, ποτήριον πλῆρες, ποτήριον κενὸν, ὁ σίδηρος εἶναι σκληρὸς, ὁ ἄρτος εἶναι μαλακὸς, ὁ Ν. καὶ ὁ Ι. εἶναι μεγάλοι, ὁ Θ. μεγαλείτερος τοῦ Ν. ὁ Κ. μικρότερος τοῦ Γ) οὕτω δὲ ὁ μαθητὴς ἀντιλαμβάνεται ταχέως διὰ τῆς συνεχοῦς ἐπαναλήψεως ὅτι ἡ λέξις εἶναι (est)

συνδέει τὴν ποιότητα μετὰ τοῦ ἀντικειμένου, τὸ ἐπίθετον μετὰ τοῦ οὐσιαστικοῦ, καὶ ὅτι ἡ κατάληξις τερος (plus) δεικνύει ὑπεροχήν.

Τοιαύτη ἡ διδασκαλία τῶν ἐπιθέτων, ταύτην δ' ἀκολουθεῖ ἡ τοῦ ἄρθρου καὶ τῶν προσδιοριστικῶν ἐπιθέτων (adjectifs déterminatifs).

Ὁσάκις ὁ διδάσκαλος προφέρει ὄνομά τι δὲν παραλείπει νὰ προτάξῃ, ὅτε μὲν le, la, les, ὅτε δὲ un, une, des, τὰ ὁποῖα δεικνύουσι τὸ γένος καὶ τὸν ἀριθμὸν, ἵνα δὲ ὁ μαθητὴς βαθύτερον ἐγχαράξῃ τὴν διαφορὰν τῶν γενῶν, ὁ διδάσκαλος ὑπογραμμίζει διὰ παχείας γραμμῆς ἐν τῷ μαυροπίνακι τὰ διάφορα ἄρθρα προτασσόμενα τῶν οὐσιαστικῶν, καὶ οὕτω ἐφιστᾷ περισσότερον τὴν προσοχὴν τοῦ παιδός. Βαθμηδὸν ἀντικαθιστᾷ τὰ ἄρθρα διὰ τῶν κτητικῶν mon, ma, mes, ton, ta, tes, son, sa, ses, notre, nos, votre, vos, leurs, τὰ ὁποῖα οὐ μόνον τὰ γένη καὶ τὸν ἀριθμὸν, ἀλλὰ καὶ τοὺς κτήτορας δεικνύουσι, ὡς καὶ διὰ τῶν δεικτικῶν ce, cet, cette, ces, προκειμένου περὶ ἀντικειμένων, τὰ ὁποῖα οἱ μαθηταὶ δεικνύουσιν, ὅταν τὰ ὀνομάζωσι. Ὁ διδάσκαλος προβαίνει κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον προκειμένου περὶ τῶν ἀριθμητικῶν ἐπιθέτων (ἀπολύτων καὶ τακτικῶν). Ἀριθμεῖ τοὺς μαθητὰς, τὰς ὑέλους τῶν παραθύρων, μικρὰ τεμάχια ξύλου, γραφῖδας κτλ. καὶ δεικνύει εἰς ἕκαστον μαθητὴν τὴν θέσιν, ἣν ἐν τῇ τάξει κατέχει (πρῶτος, δεύτερος, τρίτος κτλ.).

Ἀόριστά τινα ἐπίθετα διδάσκονται ὁμοίως : tous, plusieurs ἢ quelques, aucun, τὸ ἐρωτηματικὸν quel, οὗτινος ὁ τόνος, μεθ' οὗ προφέρεται ὑπὸ τοῦ διδασκάλου βοηθεῖ τὸν μαθητὴν ν' ἀντιληφθῇ τὴν ἔννοιαν. Μέχρι τοῦ σημείου τούτου, οὐδόλως ἐμεσολάβησεν ἡ γλῶσσα, τὴν ὁποίαν ὁμιλεῖ ὁ μαθητής. Εἶδε τὰ ἀντικείμενα, ἔμαθε νὰ διακρίνῃ αὐτὰ καὶ τὰ ὀνομάζει ἀμέσως. Ἀφ' ἧς στιγμῆς εἰσῆλθεν εἰς τὴν παράδοσιν δὲν ἤκουσεν εἰμὴ τὴν γαλλικήν, τὸ δὲ σπουδαιότερον ὅτι δὲν προέφερε εἰμὴ λέξεις ἀντιστοιχούσας πρὸς πράγματα, πρὸς ἀντικείμενα, τὰ ὁποῖα εἶδε, καὶ ἑπομένως εἰς ἔννοίας ἐναργεστάτας. Ἐν τούτοις, ἐὰν τὰ πρῶτα μαθήματα περιωρίζοντο εἰς τὰ προηγουμένως γραφέντα θὰ καθίσταντο μονότονα, ξηρὰ καὶ ἄνευ οὐδενὸς ἐνδιαφέροντος. Ὁ διδάσκαλος διὰ νὰ δώσῃ ζωὴν εἰς τὴν παράδοσίν του, διὰ νὰ διεγείρῃ τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ μικροῦ μαθητοῦ, ὅστις ἀνυπομονεῖ νέας πάντοτε γνώσεις καὶ ἐννοίας ν' ἀποκτήσῃ, ὀφείλει οὐ μόνον αὐτὸς νὰ δρᾷ, ἀλλὰ καὶ τὴν δραστηριότητα καὶ αὐτενέργειαν τοῦ μαθητοῦ του νὰ διεγείρῃ. Τοῦτο δὲ δύναται νὰ κατορθώσῃ καὶ ἀσφαλέστερον εἰς τὸν πρὸς ὃν ὅρον τοὺς μαθητὰς νὰ ὁδηγήσῃ· ἐὰν συνενώσῃ εἰς τὰ ὀνόματα καὶ τὰ ἐπίθετα συνοδευόμενα ὑπὸ τῶν προσδιοριστικῶν των, τὰς λέξεις, αἵτινες ἐκφράζουσι πρᾶξιν, ἤτοι τὰ ῥήματα καὶ τοῦτο ἀπὸ τοῦ πρώτου μάλιστα μαθήματος. Διὰ τοῦ ῥήματος ὁ μαθητὴς ὄχι μόνον τὰ ἐκτὸς αὐτοῦ πράγματα δεικνύει, ἀλλ' ἐκφράζει τὰς πράξεις του, τὰς σκέψεις του καὶ τὰς σχέσεις αἵτινες συνδέουσιν αὐτὸν πρὸς τὸ περιβάλλον. Ἡ διδασκαλία τοῦ ῥήματος δέον ὥσαύτως νὰ γίνηται μετὰ προσοχῆς καὶ μεθοδικότητος. Ἀρχίζει ὁ διδάσκαλος ἀπὸ τὸ γ' πρόσωπον τοῦ ἐνεστῶτος τῆς ὁριστικῆς. Ὁ διδάσκαλος διατάσσει, εἰς δὲ μαθητὴς—ἐνταῦθα προτιμᾶται κατ' ἀνάγκην ὁ ὑπερέχων πνευματικῶς—δεικνύει τὴν δεξιάν του χεῖρα, τὴν ἀριστερὰν καὶ κατόπιν ἀμφοτέρας : σταυρόνει τοὺς βραχίονας, ἐγείρεται, ἀνοίγει τὴν θύραν τῆς αἰθούσης κτλ. Ὁ διδάσκαλος λέγει εἰς τοὺς μαθητὰς γαλλιστὶ πᾶν ὅ,τι ὁ συνταξιώτης των κάμνει, εἶτα δὲ διὰ διαφόρων ἐρωτήσεων ἀσκεῖ αὐτοὺς εἰς τὸ νὰ ἐκφράσωσι πᾶν ὅ,τι ὁ συμμαθητής των κάμνει π. χ. Εἰς τὴν ἐρώτησιν τοῦ διδασκάλου: qu'est ce qu'il fait Nicolas, οἱ μαθηταὶ ἀπαντῶσι: il lève sa main droite κτλ. (il se croise les bras, il ouvre la porte, il monte sa main droite, sa main gauche e.t.c.) Τὴν διδασκαλίαν τοῦ γ' προσώπου ἀκολουθεῖ ἡ τοῦ α' κατόπιν ἡ τοῦ δευτέρου κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον. Ἀφοῦ ὁ διδάσκαλος διδάξῃ τὸν ἑνικὸν ἀριθμὸν τοῦ ῥήματος καὶ βεβαιωθῇ διὰ διαφόρων ἐρωτήσεων, ὅτι οἱ μαθηταὶ κατέχουσι καλῶς καὶ εὐχερῶς διακρίνουσι τὸ ἓν πρόσωπον ἀπὸ τὸ ἄλλο, τότε προβαίνει εἰς τὴν διδασκαλίαν τοῦ πληθυντικοῦ ἀριθμοῦ.

Μόλις συνεπληρώθη ἡ ἐργασία αὕτη ἄρχεται ἡ κλίσις ὁλοκλήρου χρόνου τοῦ ῥήματος. Οἱ μαθηταὶ ἐπαναλαμβάνουσι τὰ προδιδαχθέντα: je ferme ou (j ouvre) la main droite, tu fermes ta main droite, il ferme sa main droite; nous fermons notre main droite, vous fermez votre main droite, ils ferment leurs main droite. Μετὰ τὴν διδασκαλίαν τοῦ ἐνεστῶτος, ἄρχεται ἡ τοῦ ἀορίστου καὶ τέλος ἡ τοῦ μέλλοντος, πάντοτε ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ὑποδειχθέντος τρόπου, π. χ. j' ai fermé ma main, tu as feryé ta main κ.τ.λ demain j' écrirai, tu écriras κ.τ.λ. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν προστακτικὴν, αὕτη διδάσκεται εὐκόλως διότι οἱ μαθηταὶ ἀκούουσιν αὐτὴν πολλάκις ὑπὸ τοῦ διδασκάλου, ὅταν προστάζῃ, προτρέπῃ ἢ παραινῇ. Ὁ διδάσκαλος ὑποχρεοῦται νὰ ἐπιμείνῃ πολὺ εἰς τὴν διδασκαλίαν τῆς πρώτης συζυγίας τοῦ ῥήματος, ἀποτελουμένης ἐκ τριῶν μόνον χρόνων

ατ' ἀρχὰς, ἐφαρμόζων ἐπὶ τοῦ πρώτου ρήματος πλεῖστα ἄλλα κατάλληλα εἰς τὴν ἀντίληψιν τοῦ μαθητοῦ. Ἡ διδασκαλία τῆς ἐνεργητικῆς φωνῆς συνεπάγεται τὴν τῆς παθητικῆς. Ὁ διδάσκαλος ὀφείλει ἐπὶ διαφόρων παραδειγμάτων τῆς ἐνεργητικῆς καὶ παθητικῆς φωνῆς νὰ καταστήσῃ αἰσθητὴν τὴν διαφορὰν μεταξὺ τῶν δύο φωνῶν. Τὴν μεθοδικὴν καὶ ἁπλουστάτην ταύτην πορείαν, ἥτις καὶ διδάσκαλον καὶ μαθητὴν συντομώτερον καὶ εὐκολώτερον πρὸς τὸν τελικὸν σκοπὸν ὁδηγεῖ, ἐπακολουθεῖ ἡ διδασκαλία τῶν ἐπιρρημάτων καὶ προθέσεων. Ἀφοῦ ἤδη ὁ μαθητὴς κλίνει ἀλανθάστως τὸ «je marche, tu marches, il marche» ἐπαναλαμβάνει αὐτὸ προσθέτων τὰ ἐπιρρήματα vite ἢ lentement, εἶτα δὲ τὸ hier, demain πρὸς δήλωσιν χρόνου καὶ οὕτω καθεξῆς. Ὅσον ἀφορᾷ τὰς προσθέσεις διδάσκονται αὗται ἁπλούστατα, μετὰ τὰ πρῶτα μαθήματα τῆς διδασκαλίας τῶν ρημάτων π. χ. je frappe la table avec une regle» «je mets la clef dans la serrure» je pose mon chapeau sur la table, à côté du livre». Pierre marche après Paul» κτλ. Γυμνάσματά τινα καὶ ἐπαναλήψεις, πάντοτε προφορικῶς διεξαγόμεναι κατὰ τὸ στάδιον τοῦτο, ἀρκοῦσιν ἵνα καλῶς ἐννοηθῶσι αἱ σχέσεις τὰς ὁποίας δεικνύουσιν αἱ προθέσεις avec, dans, sur, à aprés, καὶ ἵνα ἀδιασπάστως αἱ λέξεις αὗται συνδεθῶσι μὲ τὴν ἰδέαν τὴν ὁποίαν ἐκφράζουσιν. Διὰ τῆς ἐργασίας ταύνης, ἥτις, ὡς φαίνεται, δὲν ἀπαιτεῖ πολλοὺς κόπους ἐὰν γίνηται συστηματικῶς ὁ μαθητὴς κατορθοῖ βαθμηδὸν καὶ κατ' ὀλίγον νὰ ὁμιλῇ, σχηματίζων ὅμως προτάσεις μεμονωμένας. Ἀπὸ τῆς στιγμῆς ταύτης ὁ διδάσκαλος εἰσέρχεται εἰς ἄλλο στάδιον, καθ' ὃ ὀφείλει νὰ διδάξῃ εἰς τοὺς μαθητὰς τὸν τρόπον, καθ' ὃν αἱ προτάσεις, ἃς ἤδη ἤρχισεν νὰ σχηματίζῃ συνδέονται καὶ σχετίζονται. Ἡ χρῆσις τῶν συνδέσμων τῆς κατὰ παράταξιν συνδέσεως (et, ou, ni, mais, car, donc) εἶναι ἁπλουστάτη. ἀλλ' ἡ τῆς καθ' ὑπόταξιν συνδέσεως (que, si, quand, ἢ lorsque, comme, puisque, parceque, quoique, afin que) εἶναι δυσκολωτέρα, καθ' ὅσον αἱ σχέσεις τὰς ὁποίας ἐκφράζουσι οἱ σύνδεσμοι οὗτοι εἶναι ἀποτέλεσμα κρίσεως ἐσωτερικῆς, ἥτις προϋποθέτει σχετικήν τινα τοῦ πνεύματος ἀνάπτυξιν. Ἀλλὰ καὶ ἡ δυσκολία αὕτη, ὡς πᾶσαι αἱ δυσκολίαι, τῇ καλῇ καὶ ἐπιμόνῳ τοῦ διδασκάλου θελήσει καὶ διὰ τῶν συνεχῶν ἀσκήσεων καὶ ἐπαναλήψεων εὐκόλως ἐξουδετεροῦται, δύναται δὲ ὁ διδάσκων ἑδραζόμενος πάντοτε ἐπὶ τῆς πρώτης βάσεως νὰ συνενώσῃ καὶ διδασκαλίαν νέων πραγμάτων ἀντιστοιχούντων εἰς ἰδέας γενικωτέρας καὶ μᾶλλον ἀφῃρημένας, συμπληρῶν ὀλίγον κατ' ὀλίγον τὴν δι' ὅλα τὰ ἔτη προσδιορισθεῖσαν διδακτέαν ὕλην.

Τοιοῦτον ἐν συντόμῳ τὸ πρόγραμμα, τοιαύτη ἡ βάσις καὶ ἡ ἀρχὴ ἐπὶ τῆς ὁποίας ἑδράζεται ἡ εὐθεῖα μέθοδος.

Ἐξετάσωμεν ἤδη τὰ πλεονεκτήματα καὶ τὴν ὠφέλειαν τὴν ὁποίαν παρουσιάζει ἡ μέθοδος αὕτη.

Ἡ μέθοδος αὕτη εἶναι σύμφωνος εἰς τὴν φυσικὴν τοῦ πνεύματος πορείαν ἐν τῇ προσκτήσει τῶν ἰδεῶν. Ἡ ἐφαρμογὴ αὐτῆς γίνεται τὸ πρῶτον ἐπὶ πραγμάτων συγκεκριμένων καὶ γενικῶν, συντελεῖ δὲ εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς κρίσεως τοῦ παιδὸς πρὶν ἢ εἰς ἐννοίας ἀφῃρημένας καὶ γενικὰς εἰσαγάγῃ αὐτόν. Ὁδηγεῖ τοὺς μαθητὰς οὐχὶ μόνον εἰς τὸ νὰ ὁμιλῶσιν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ νὰ σκέπτωνται γαλλιστί. Ἐντεῦθεν δύναταί τις νὰ κατανοήσῃ τὸ μειονέκτημα τῶν παλαιωμένων μεθόδων, αἵτινες ἐπὶ ἁπλῆς καὶ ξηρᾶς μεταφράσεως στηριζόμεναι εἶναι ἀδύνατον νὰ καταλήξωσιν εἰς τὰ ἀποτελέσματα ἐκεῖνα, εἰς ἃ καταλήγει ἡ εὐθεῖα ἢ ἄμεσος μέθοδος. Ὁ λόγος ἁπλούστατος. Ὅταν ἐκ τῶν ἀντικειμένων καὶ τῶν πράξεων διέρχεται ὁ μαθητὴς εἰς τὰς λέξεις, αἵτινες ἐκφράζουσιν αὐτὰς, κατ' ἀνάγκην συνδέει τὰς λέξεις πρὸς τὰ πράγματα αὐτὰ καθ' ἑαυτὰ καὶ σκέπτεται ἐν τῇ γλώσσῃ. ἣν διδάσκουσιν εἰς αὐτόν. Ἐνῷ τοὐναντίον, ὅταν ὁ διδάσκαλος καταφύγῃ εἰς τὴν μετάφρασιν, ἐπειδὴ δὲν δύναται πολλάκις νὰ ἀποδώσῃ πληρέστατα τὴν ἔννοιαν τοῦ κειμένου, περιπλέκει τὸν μαθητὴν καὶ εἰς παντοίας συγχύσεις καὶ σφαλερὰς ἀντιλήψεις τῶν πραγμάτων φέρει αὐτόν. Ἡ ἄκαρπος καὶ ἄγονος αὕτη μέθοδος τῆς μεταφράσεως οὖσα ἐν χρήσει εἰς τὰ περισσότερα τῶν σχολείων μας, βασανίζει καὶ καταβάλλει ἀδίκως τοὺς μαθητὰς, οἵτινες ἐπὶ 6 καὶ 7 ἔτη σπουδάζοντες τὴν γαλλικὴν δὲν κατορθώνουσιν οὔτε τὰς ἁπλουστέρας καὶ στοιχειωδεστέρας ἀκόμη φράσεις νὰ ἀρθρώσωσι, εὑρίσκονται δὲ εἰς ἀμηχανίαν, ὅταν κατὰ πρώτην φορὰν δοθῇ αὐτοῖς εὐκαιρία ἢ μᾶλλον τοῖς ἐπιβληθῇ νὰ ὁμιλήσωσι γαλλιστί. Ἡ διδασκαλία τῆς γαλλικῆς δὲν πρέπει νὰ τίθηται εἰς τὴν ἰδίαν μοῖραν, εἰς ἣν ἡ τῆς λατινικῆς. Διδασκόμεθα εἰς τὰ σχολεῖα μας τὴν λατινικὴν οὐχὶ βεβαίως διὰ νὰ ὁμιλῶμεν αὐτὴν, ἀλλὰ διὰ νὰ δυνάμεθα νὰ ἐπωφελώμεθα λατίνων συγγραφέων. Εἶνε ὅμως καὶ πρέπει νὰ εἶναι ὅλως διάφορος ὁ σκοπὸς, τὸν ὁποῖον ἐπιδιώκει ἡ διδασκαλία τῆς γαλλικῆς. Αὕτη ὡς πρῶτον καὶ κύριον μέλημα δέον νὰ ἔχῃ τὴν πρακτικὴν τοῦ μαθητοῦ ἄσκησιν καὶ εἶτα τὴν θεωρητικήν.

«Parler et puis écrire» ἰδοὺ ὁ σκοπὸς, πρὸς ὃν ὁ διδάσκων πρέπει νὰ ἀποβλέπῃ. Πρός τι ὠφελεῖται ὁ μαθητὴς, ὅταν γνωρίζῃ ὅλους τοὺς γραμματικοὺς καὶ συντακτικοὺς κανόνας in extenso, ἀγνοεῖ ὅμως τὴν χρῆσιν αὐτῶν! Δύναται εἰς διάστημα δύο ἢ τριῶν ἐτῶν νὰ κατέχῃ ὅλας τὰς ἀνωμαλίας τῆς γαλλικῆς γλώσσης, ἀλλ' ὅταν ἀδυνατῇ νὰ τὰς ἐφαρμόσῃ ἡ γλῶσσα εἶναι νεκρά. Τὸ πρακτικὸν μέρος, τὸ ὁμιλεῖν καὶ ἐλευθέρως συνδιαλέγεσθαι ἔχων ὁ διδάσκαλος πρὸ ὀφθαλμοῦ καὶ πρὸ παντὸς ἄλλου αὐτὰ καὶ μόνον προσπαθῶν νὰ πραγματοποιήσῃ, θὰ δυνηθῇ ἐντὸς τριῶν ἐτῶν λαμπρῶς τοὺς μαθητάς του εἰς τὴν γλῶσσαν νὰ καταρτίσῃ, δίχως νὰ ὑποβληθῇ εἰς τοὺς μακροὺς ἐκείνους κόπους καὶ τὰς περιττὰς περιστροφὰς εἰς ἃς δυστυχῶς πολλοὶ περιέπεσαν καὶ περιπίπτουσιν ἀκολουθοῦντες μετ' εὐλαβείας καὶ σεβασμοῦ τὴν μέθοδον ἐκείνην, ἥτις ὡς μόνον σκοπὸν τὴν εἰδολογικὴν μόρφωσιν (formalisme) τοῦ μαθητοῦ ἔχουσα βλέπομεν εἰς ποῖα ἀποτελέσματα καταλήγει. Θεωρῶ περιττὸν νὰ ἐπιμείνω περισσότερον εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῶν μειονεκτημάτων, τὰ ὁποῖα παρουσιάζει ἡ νῦν εἰς πολλὰ σχολεῖα ἐφαρμοζομένη σχολαστικὴ μέθοδος. Δὲν ἀνήκω εἰς τὴν τάξιν τῶν ἀπαισιοδόξων, ἄπαγε, δὲν δύναμαι ὅμως νὰ μὴ ὁμολογήσω πικρὰν ἀλήθειαν: ὑστεροῦμεν πολὺ καὶ ὑπολειπόμεθα ἄλλων ὡς πρὸς τὸ ζήτημα τῆς διδασκαλίας, τῆς παγκοσμίου γαλλικῆς γλώσσης.

Ἕτερον σημεῖον λεπτὸν, καὶ τὸ ὁποῖον δυστυχῶς παραμελεῖται ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τῆς γλώσσης ταύτης εἶναι ἡ προφορά. Διὰ νὰ δύναται νὰ ὁμιλῇ κανεὶς γλῶσσάν τινα δὲν ἀρκεῖ μόνον νὰ γνωρίζῃ τὰς λέξεις καὶ τὰς φράσεις, ἀλλὰ καὶ ὀρθῶς καὶ καλῶς νὰ προφέρῃ αὐτάς. Ἡ προφορὰ ἔχει μεγάλην σημασίαν καὶ σπουδαιότητα ὡς καὶ ἡ γνῶσις τῶν λέξεων, διότι μία λέξις κακῶς προφερομένη κινδυνεύει νὰ μὴ γείνῃ καταληπτή. Διὰ νὰ συνειθίσῃ ὁ μαθητὴς νὰ ὁμιλῇ μίαν γλῶσσαν πρέπει νὰ μεταβάλῃ τὰς συνηθείας τῆς φωνῆς του, νὰ εἶναι κύριος τῶν φωνητικῶν του ὀργάνων καὶ νὰ καταστήσῃ αὐτὰ κατάλληλα πρὸς τὴν νέαν ὑπηρεσίαν, ἣν ἀπαιτεῖ ἡ ξένη γλῶσσα. Τὸ πρῶτον λοιπὸν μέλημα τοῦ διδάσκοντος εἶναι νὰ ἐπιστήσῃ τὴν προσοχὴν τοῦ μαθητοῦ ἐπὶ τῶν δυσκολωτέρων φθόγγων, ἰδιαζόντων τῇ γαλλικῇ καὶ νὰ ἀσκήσῃ αὐτὸν εἰς τὸ ὀρθῶς καὶ ἀλανθάστως προφέρειν αὐτούς· καθ' ὅσον πᾶσα ἐλαττωματικὴ διδασκαλία τῶν πρώτων τῆς προφορᾶς μαθημάτων εἰς πολλὰς δυσκολίας μαθητὴν καὶ διδάσκαλον δύναται ἐν τῷ μέλλοντι ν' ἀγάγῃ. Τοιαύτῃ ἐν γενικωτάταις γραμμαῖς ἡ πορεία, τὴν ὁποίαν ἀκολουθεῖ ἡ εὐθεῖα μέθοδος. Πρὸ ἐτῶν εἰς τὰ περισσότερα τῶν εὐρωπαϊκῶν σχολείων ἐφαρμοζομένη εἰς μαθητὰς ἀγνοοῦντας τὴν γαλλικὴν, καὶ ἐπὶ ὑγιῶν ψυχολογικῶν βάσεων ἑδραζομένη κατακτᾷ ὁσημέραι ἔδαφος. Τοῦτο ἀνεγνώρισε καὶ ἡ ἐπὶ τῶν διδακτικῶν βιβλίων ἐν Ἑλλάδι ἐπιτροπεία, ἥτις διεκήρυξε διαγωνισμὸν πρὸς σύνταξιν ὁδηγοῦ διδασκαλίας κατὰ τὴν μέθοδον ταύτην. Ἀπαραίτητος βεβαίως πρὸς καρποφόρον διδασκαλίαν ἡ ἀρτία μόρφωσις τοῦ διδάσκοντος τὴν γαλλικὴν, ἀλλὰ καὶ πάλιν ὁ φιλότιμος διδάσκαλος δὲν θὰ ὑποχωρήσῃ ἀπέναντι τῶν κόπων καὶ δυσκολιῶν, τὰς ὁποίας θὰ συναντήσῃ κατὰ τὴν πρώτην ἐφαρμογὴν, βέβαιος ὢν ὅτι καὶ αὐτὸς μετὰ περισσοτέρας τέρψεως θὰ διδάσκῃ τὸ μάθημα καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἀσκόπως δὲν θὰ καταπονῶνται εἰς τὴν ξηρὰν ἀπομνημόνευσιν λέξεων καὶ κειμένων, ἐκ τῶν ὁποίων οὐδὲν θὰ παραμείνῃ μετά τινα καιρὸν ἐν τῇ μνήμῃ τῶν μαθητῶν.

Ἐν Παρισίοις κατὰ Ἰούλιον.

Γ. ΚΑΤΖΗΓΕΟΡΓΙΟΥ

Φοιτητὴς τῆς γαλ. φιλολογίας

Α. Ν. ΒΕΡΝΑΡΔΑΚΗ

ΠΕΡΙ ΠΑΡΑΣΙΤΩΝ

[Ἐκ τῆς Γαστρονομίας διὰ μέσου τῶν αἰώνων]

Τὸ γὰρ παρασιτεῖν εὗρεν ὁ Ζεὺς φίλιος,
ὁ τῶν θεῶν μέγιστος ὁμολογουμένως.

Διόδωρ. ὁ Σινωπεύς.

Γράφων τις γαστρονομίαν, δὲν δύναται νὰ μὴν εἴπῃ καὶ τινας λέξεις περὶ παρασίτων.

Κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ὁ παράσιτος (ὁ παρ' ἄλλοις σιτευόμενος) εἶχεν ἄλλην τῆς μέχρις ἡμῶν διατηρηθείσης μεταγενεστέρας σημασίας: «τὸ δὲ παρασίτου ὄνομα πάλαι μὲν ἦν σεμνὸν καὶ ἱερόν.» «Ἐν γοῦν τοῖς παλαιοῖς νόμοις αἱ πλεῖσται τῶν πόλεων ἔτι καὶ σήμερον ταῖς ἐντιμοτάταις ἀρχαῖς συγκαταλέγουσι παρασίτους ('Α0. 235)—«Ἱερόν τι χρῆμα ὁ παράσιτος»(1). Τὰ περὶ τῶν καθηκόντων αὐτῶν εἰσὶ λίαν ἀσαφῆ. Τὸ μόνον ὅπερ γνωρίζομεν εἶναι ὅτι ἐξελέγοντο ἐν τοῖς Ἀττικοῖς δήμοις ἐκ τῶν μάλιστα ἐπιφανῶν καὶ ἀρχαίων γενῶν. Οἱ μνημονευόμενοι θεοὶ ὧν εἰς τὴν λατρείαν ὑπῆρχον παράσιτοι ἦσαν ὁ Ἡρακλῆς, ὁ Ἀπόλλων, οἱ Αἴακες καὶ Ἀθηνᾶ, ἡ Παλλήνις. Ἐλάμβανον δὲ χάριν τοῦ ἔργου αὐτῶν τὸ τρίτον τῶν εἰς τοὺς ὑπηρετουμένους παρ' ἑκάστου αὐτῶν θεοὺς θυομένων ἱερείων.

Οἱ γνωστοὶ παράσιτοι κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἦσαν ὁ ὑπὸ τοῦ Ὁμήρου ἀναφερόμενος Ποδῆς, ὁ Τιθύμαλλος, Κόρυδος (Εὐκράτης), ὁ Μοσχίων, Καλλιμέδων ὁ Κάραβος, Κωβίων ὁ Σκόμβρος, ἡ Σεμίδαλις, Κυριβίων (Ἐπικράτης ὁ Αἰσχίνου), Χαιρεφῶν, Στράτιος, Γρυλλίων, Σώστρατος, Εὐαγόρος (ὁ κυρτὸς), Φορμίων Σιλανὸς (ἀξία γνάθος κατὰ τὸν Λυγκέα), Φιλόξενος (Πτερνοκοπίς,) Ἀπολλώνιος, Βίθυς, Ἀνθεμόνιος (ὁ παγκρατιαστής,) Ἡγήσανδρος (ὁ Σεῦτλος), Ἀνάξαρχος.

Ὁ κύριος καὶ κοινὸς αὐτῶν χαρακτὴρ ἦτο ἡ φορτικότης, ἡ ἀγάπη τῶν ὑλικῶν ἀπολαύσεων καὶ πρὸ πάντων ἡ ἐπιθυμία καλοῦ καὶ δωρεὰν παρεχομένου αὐτοῖς δείπνου. Διῃροῦντο εἰς τρεῖς κατηγορίας. Πρώτη ἦτο ἡ τῶν γελωτοποιῶν, οἵτινες πρὸς ἐπιτυχίαν προσκλήσεώς τινος εἰς δεῖπνον ἢ συμπόσιον, οὐ μόνον ἐπειρῶντο παρέχειν εὐθυμίαν τοῖς ἄλλοις δι' ἀστεϊσμῶν ἀλλὰ καὶ ἑαυτοὺς καθίστων ἀξιογελάστους ἀνεχόμενοι τὰς εἰς αὐτοὺς γενομένας παντοίας λοιδωρίας καὶ προσβολὰς ἐὰν τοῦτο συνετέλει πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτῶν. Δευτέρα τάξις ἦτο ἡ τῶν κολάκων, οἵτινες ἐπαινοῦντες καὶ ἐπιπλάστως θαυμάζοντες τοὺς ματαιοφρονοῦντας, ἐτύγχανον τῆς περιποθήτου αὐτῶν προσκλήσεως εἰς τὰς τραπέζας αὐτῶν. Τρίτη τάξις ἦτο ἡ τῶν λεγομένων θεραπευτικῶν οἵτινες παρέχοντες τοῖς εὐπόροις διαφόρους ὑπηρεσίας, ἐνίοτε μάλιστα εὐτελεστάτας, ἠξιοῦντο τοῖς παρ' αὐτοῖς σιτήσεως. Ἡ κυριωτέρα ἀσχολία τῶν παρασίτων ἦτο ν' ἀνακαλύψωσι ποῦ ἔμελλε νὰ λάβῃ χώραν ἑστίασις καὶ πρὸς τοῦτο ἐσύγκλειον εἰς τὴν ἀγορὰν, εἰς τὰ γυμνάσια, τὰς παλαίστρας, τὰ βαλανεῖα (1) τὰς στοὰς καὶ ἄλλα τοιαῦτα δημόσια μέρη. Περιεστοίχιζον δὲ μᾶλλον τοὺς ἀπείρους νέους καὶ δελεάζοντες τούτους τοῖς συνήθεσι καὶ καταλλήλοις τεχνάσμασιν ἐτύγχανον τῆς ἀγαστῆς αὐτῶν προσκλήσεως. Ὑπὸ τοῦ Ἀθηναίου, καὶ τῆς μέσης νεοαττικῆς κωμῳδίας ὡς καὶ ἐνταῦθα τῶν Ρωμαίων ἀπομιμήσεσιν οἱ παράσιτοι διακωμῳδοῦνται ἀφειδῶς. Οὐδεμία ταπείνωσις ἢ ἐξευτελισμὸς ἀπεθάρρυνον αὐτοὺς τοῦ σκοποῦ των. Ἐπὶ Ρωμαίων μάλιστα ὁ παράσιτος κατήντησεν ἀπαραίτητος συνδαιτημόνων εἰς τὰς πλουσίας τραπέζας. Καὶ ἐπειδὴ οἱ παράσιτοι δὲν ἐμαγείρευσάν ποτε ἐλέγετο: «θύειν ἄκαπνα.» Δικαίως δ' ἐλέγετο δι' αὐτούς: «Μακάριος ὁ βίος, ᾧ δεῖ μ' ἀεὶ καινὸν πόρον εὑρίσκειν, ὡς μάσημα τοῖς γνάθοις»

Ὅταν ὁ παράσιτος κατώρθωνε νὰ προσκληθῇ ἢ νὰ εἰσδύσῃ ἀπρόσκλητος ὡς μυῖα—Δειπνεῖν ἄκλητος μυῖα—ἐγνώριζε κάλλιστα ὅτι τὸ ἔργον καὶ ἡ ἀποστολήτου ἦτο νὰ διασκεδάσῃ τοὺς κεκλημένους καὶ νὰ κολακεύσῃ τὸν ἀμφιτρύωνα. Ἐκάθηντο ἐπὶ ἑδρῶν, χωρὶς νὰ κατακλίνωνται ἐπὶ κλινῶν καὶ ὡπλισμένοι διὰ μεγάλης ὑπομονῆς ἠνείχοντο οὐ μόνον χυδαίους ἀστεϊσμοὺς, βωμολοχίας ἀλλὰ καὶ κολάφους ἐνίοτε, μετατρέποντες καὶ διαστρέφοντες τὰ πάντα εἰς εὐθυμίαν καὶ γέλωτα τῶν λοιπῶν συνδαιτημόνων· τινὲς δ' ἐξ αὐτῶν ἦσαν περιζήτητοι καὶ εὐχάριστοι ὡς ὁ Φιλόξενος ὁ ὁποῖος «ὅ,τι δυνηγεῖτο ἦτο μεστὸν ἐπαφροδισίας καὶ χάριτος διό καὶ ὑπὸ πάντων φιλεῖσθαι καὶ ἀγαπᾶσθαι.» (1)

Οἱ παράσιτοι μετέβαινον ἀπὸ θύρας εἰς θύραν προσφέροντες τὰς ὑπηρεσίας των, ἢ ἅμα ἔβλεπον πλούσιόν τινα ἀστὸν, τὸν ἐπλησίαζον ἐρωτῶντες αὐτὸν ποῦ θὰ δειπνήσωμεν; Ὅταν ὅμως ἐν Ρώμῃ κατὰ τὸ θέρος ἀνεχώρουν εἰς τὴν ἐξοχὴν οἱ πλούσιοι, ἡ θέσις τοῦ παρασίτου καθίστατο κρίσιμος. Ἰδοὺ δὲ εἰς τοὺς Αἰχμαλώτους τοῦ Πλαύτου πῶς ταλαναίζει τὴν τύχην του παράσιτός τις: «Ἀληθῶς εὖμεθα παράσιτοι διότι ποτὲ δὲν μᾶς προσκαλοῦν καὶ ἐρχόμεθα ὡς· οἱ μοῦς νὰ τραγανίσωμεν τὴν ξένην περιουσίαν. Ὅταν ἔρχωνται αἱ παύσεις, ἕκαστος ἀπέρχεται εἰς τὴν ἐξοχὴν καὶ αἱ σιαγόνες μας ἔχουσιν παύσεις ἐπίσης. Εἰς τὸ μέσον τοῦ θέρους ὁ κοχλίας βυθίζεται ἐν μέσῳ τοῦ ὀστράκου του ζῶν ἐκ τῆς ἰδίας αὐτοῦ οὐσίας, ἐνόσῳ δὲν πίπτει δρόσος· οὕτω οἱ παράσιτοι κρύπτονται ἐν τῇ γωνίᾳ των οἱ δυστυχεῖς τρεφόμενοι ἐκ τῶν ἰδίων ἐνῷ οἱ θηλαζόμενοι παραθερίζωσι. Κατὰ τὴν κατηραμένην ταύτην ἐποχὴν οἱ παράσιτοι καταντοῦσιν ὡς τὰ λαγωνικά· κατὰ τὴν ἐπάνοδον ὅμως γίνονται ἀληθεῖς μολοσσοὶ, ἀπαστράπτοντες ἐκ τοῦ πάχους ἀνυπόφοροι, ἀνοικονόμητοι. Αἰδὼ μὰ τὸν Ἡρακλῆ! ἐὰν ὁ παράσιτος δὲν εἰξεύρει ν' ἀνέχηται τὰ ραπίσματα, ἐὰν δὲν ἐπιτρέπῃ νὰ θραύωσι δοχεῖα ἐπὶ τοῦ κρανίου του δὲν ἔχῃ παρὰ νὰ λάβῃ τὸ δισάκκιόν του καὶ νὰ ὑπάγῃ νὰ σταθμεύσῃ ἐκτὸς τῆς Ὀστίας θύρας (σταθμὸς τῶν ἐπαιτῶν)... Πηγαίνω εἰς τὴν πλατεῖαν πλησιάζω τοὺς νέους: Καλημέρα τοῖς λέγω, ποῦ θὰ δειπνήσωμεν; Σιωπῶσι. Τίς μ' ὡμίλησε; Τίς μ' ἐζήτησε; Σιγῶσιν ὡς ἰχθῦς, χωρὶς νὰ μοὶ προσμειδιάσῃ οὐδείς. Τότε καὶ ἐγὼ ἀφίνω ἕνα ἀπὸ τὰ καλήτερά μου λόγια τὰ ὁποῖα ἄλλοτε, μὲ παρεῖχον ἑνὸς μηνὸς τροφὴν· οὐδεὶς γελᾷ· δὲν ἀμφιβάλλω πλέον ὅτι πρόκειται περὶ συνωμοσίας καὶ ἐπιστρέφω μὲ τὰς προσβολάς μου» (Αἰχμάλωτοι).

Ἰδοὺ ἀνέκδοτά τινα αὐτῶν:

Ὁ ἐν τῇ Ἐλπίδι κόλαξ τοῦ Ἐπιχάρμου λέγει·

Συνδειπνέω τῷ λῶντι, καλέσαι δεῖ μόνον,
καὶ τῷ γε μὴ λιῶντι, κὼν δὲν δεῖ καλεῖν.
Τινὲς δὲ χαρίεις τ' εἰμὶ καὶ ποιέω πολὺν
γέλωτα καὶ τῶν ἑστιώντων ἐπαινέω,
Καί πά τις ἀντίον τι λῇ κίνῳ λέγειν,
κίνῳ κυδάζομαί τε νἀπωνηχούμην.
Κ' ἤπειτα πολλὰ καταφαγὼν, πόλλ' ἐμπιὼν,
ἄπειμι. Λύχνον δ' οὐχ ὁ παῖς μοι συμφέρει·
ἕρπω δ' ὀλισθάζων τε καὶ κατάσκοτος
ἕραμος. Αἴ κα δ' ἐν τύχῳ τοῖς περιπόλοις,
τούτοις ἀγαθὸν ἐπιλέγω τοῖς θεοῖς ὅτι
οὐ λῶντι παίων, ἀλλὰ μαστιγῶντί με.
Ἐπεὶ δὲ χ' ἥκω οἴκαδε καταφαρεὶς,
ἄτρωτος εὕδω· καὶ τα μὲν πρῶτ' οὐ κοῶ,
ἁς καὶ κὰ μ' ἄκρατος οἶνος ἀμυέπῃ φρένας.

Καὶ ἀλλαχοῦ:

Ὅταν με καλέσῃ πλούσιος δεῖπνον ποιῶν,
οὐ κατανοῶ τὰ τρίγλυφ' οὐδὲ τὰς στέγας,
οὐδὲ δοκιμάζω τοὺς Κορινθίους κάδους,
ἀτενὲς δὲ τηρῶ τοῦ μαγείρου τὸν καπνόν.
Κἂν μὲ σφοδρὸς φερόμενος εἰς ὀρθὸν τρέχῃ,
γέγηθα καὶ χαίρω τι καὶ πτερύττομαι·
ἂν δὲ πλάγιος καὶ λεπτὸς, εὐθέως νοῶ
ὅτι τοιοῦτό μοι τὸ δεῖπνον ἀλλ' οὐδ' αἷμ' ἔχει.

Οἱ ἀρχαῖοι ποιηταὶ τοὺς παρασίτους ἐκάλουν κόλακας. Ὁ δὲ χορὸς τῶν Κολάκων τοῦ Εὐπόλιδος λέγει:

εἰς ἀγοράν. Ἐκεῖ δ' ἐπειδὰν κατίδω τίν' ἄνδρα
ἠλίθιον, πλουτοῦντα δ' εὐθὺς περὶ τοῦτον εἰμί.
κἂν τι τύχῃ λέγων ὁ πλούταξ, πάνυ τοῦτ' ἐπαινῶ
καὶ κατα ελήττομαι δοκῶν τοῖσι λόγοισι χαίρειν,
αὐτ. 30.

Ὁ δὲ Τιμοκλῆς ἐν τῷ Δράκοντι χαρακτηρίζων τὸν παράσιτον πρὸς τοῖς ἄλλοις λέγει:

ἀνὴρ παράσιτος τοῦτο ποιεῖ διὰ τέλους,
ἐρᾷς συνεραστὴς ἀπροφάσιστος γίγνεται.
Πράττεις τι πράξει συμπαρὼν ὅ,τι ἂν δέῃ,
δίκαια ταὐτὰ τῷ τρέφοντι νενομικώς.
Ἐπαινέτης θαυμαστὸς οἷος τῶν φίλων.
Χαίρουσι δείπνων ἡδοναῖς ἀσυμβόλου. αὐτ. 32.

Ὁ δ' Ἀτιφάνης ἐν τοῖς Διδύμοις:

Οὐδεὶς παράσιτος εὔχετ' ἀτυχεῖν τοὺς φίλους,
τοὐναντίον πάντας εὐτυχεῖν ἀεί.
Ἔστιν πολυτελὴς τῷ βίῳ τις οὐ φθονεῖ·
μετέχειν δὲ τούτων εὔχετ' αὐτῷ συμπαρών. αὐτ. 33.

Ὁ δὲ Διόδωρος ὁ Σινωπεὺς ἐν Ἐπικλήρῳ:

Τὰ γὰρ παρασιτεῖν εὗρεν ὁ Ζεὺς ὁ φίλιος,
ὁ τῶν θεῶν μέγιστος ὁμολογουμένως,
οὗτος γὰρ εἰς τὰς οἰκίας εἰσέρχεται
οὐχὶ διακρίνας τὴν πενιχρὰν ἢ πλουσίαν.
Οὐδ' ἂν καλῶς ἐστρωμένην κλίνην ἴδῃ
παρακειμένην τε τὴν τράπεζαν πάνθ' ἃ δεῖ

1). Καὶ ὁ παράσιτος νῦν ἐπ' ἄδοξον μὲν κεῖται πρᾶγμα πρότερον δ' ἐκαλοῦντο παράσιτοι οἱ ἐπὶ τὴν τοῦ ἱεροῦ σίτου ἐκλογὴν αἱρούμενοι καὶ ἦν ἀρχεῖόν τι παρασίτων ('Αθην. 235).

1) Καὶ ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ ἕτερον μεθ' ἑαυτῶν λήκυθον μὲ ἔλαιον καὶ στλεγγίδα διὰ νὰ στλεγγίσωσι καὶ ἀλείψωσι τὸν κολακευόμενον ἐξερχόμενον τοῦ γυμναστηρίου.

(1) Κόλακι δεινῷ θηρίῳ καὶ βλάβῃ μεγάλῃ, ὅμως ἐπέμαξεν ἡ φύσις ἡδονήν τινα οὐκ ἄμουσον (Πλάτ. ἐν Φαίδρῳ).

ἔχουσαν ἤδη κατακλιθεὶς καὶ κοσμίως
ἀριστίσας ἑαυτὸν, ἐντραγὼν, πιὼν,
ἀπέρχετ' εἰκαδ'οὐ καταβαλὼν συμβολὰς...
τῶν εὐπόρων τινὲς, παρασίτους ἑλόμενοι
τρέφειν παρεκάλουν οὐχὶ τοὺς χαριεστάτους
ἐκλεγόμενοι τοὺς δὲ κολακεύειν δυναμένους
καὶ πάντ' ἐπαινεῖν· οἷς ἐπειδὴ προσερύγοι,
ῥαφανίδας ἢ σαπρὸν σίλουρον καταφαγὼν,
ἵα καὶ ῥόδ' ἔφραταν αὐτὸν ἡριστηκέναι.
Ἐπεὶ δ' ἀποπάρδοι μετά τινος κατακείμενος,
τούτῳ προσάγων τὴν ῥῖν' ἐδεῖτ' αὐτῷ φράσαι,
πόθεν τὸ θυμίαμα τοῦτο λαμβάνεις; αὐτ. 36.

Ὁ Ἄλεξις δ' ἐν τῷ Πυρκύνῳ ὁ τρέφων τὸν παράσιτον Στράτιον ἐρωτᾷ:

Στράτιε, φιλεῖς δή ποῦ με;
—Μᾶλλον τοῦ πατρός.
Ὁ μὲν γὰρ οὐ τρέφει με σὺ δὲ λαμπρῶς τρέφεις.
— Εὖχε τ' ἀεί με ζῆν ἅπασι τοῖς θεοῖς!
— Ἂν γὰρ πάθῃς τι, πῶς ἐγὼ βιώσιμος;

Εἰς τὰ συμπόσια δὲν ἐπετρέπετο νὰ παρακαθίσωσι πλέον τῶν τριάκοντα συνδαιτημόνων. Ὁ δὲ παράσιτος Χαιρεφῶν (ὁ ἐπικαλούμενος ἀξία γνάθος τοῦ Μενάνδρου) εἰσελθὼν εἰς γάμον ἄκλητος κατεκλίθη ἔσχατος. Οἱ γυναικονόμοι δὲ εἰσελθόντες καὶ ἀριθμοῦντες τοὺς κεκλημένους καὶ εὑρόντες αὐτὸν πλεονάζοντα παρανόμως. «Ἀριθμῆτε, ἔφη, πάλιν, ἀπ' ἐμοῦ ἀρξάμενοι». Ἀθ. Σ'. 45.

Ἐκ τῶν ἀναφερομένων δ' ἀποφθεγμάτων τοῦ Κορύδου συγκαταλέγονται καὶ τὰ ἑξῆς:

Λέγοντος δέ τινος τῷ Κορύδῳ ὡς τῆς αὐτοῦ γυναικὸς ἐνίοτε καὶ τὸν τράχηλον καὶ τοὺς τιτθοὺς καὶ τὸν ὀμφαλὸν φιλεῖ, πονηρὸν ἔφη, τοῦτ' ἤδη· καὶ γὰρ ὁ Ἡρακλῆς ἀπὸ τῆς Ὀμφάλης ἐπὶ τὴν Ἥβην μεταβέβηκεν. Ὅταν τις ἔφερεν εἰς τὸ δεῖπνον πολὺ μακρὸν ἄρτους, εἶπεν ὅτι ἔφερε σκιὰς ἄρτων.

Διονύσιος ὁ τύραννος τῶν Συρακουσῶν εἶχεν οὐκ ὀλίγους κόλακας οὓς ἐκάλουν μάλιστα διονυσιοκόλακας· ἐπειδὴ δὲ δὲν ἦτο ὀξυώπης, ἐψευνόσακις ἐζήτειτι οἱ δεσύνδειπνοί του προσεποιοῦντοὅτιἠπατῶντο εἰς τὰ ἐδέσματα,ὥστε χειραγωγούμενοι ὑπ'αὐτοῦνἀφαίνεται ὁ τύραννος ὀξυδερκέστερος. Ὅταν δ' ἐπρόκειτο νὰ πτύσῃ οἱ διονυσιοκόλακες οὗτοι προσέφερον τὸ πρόσωπον αὐτῶν πρὸς τοῦτο: «καὶ ἀπολείχοντες τὸν σίελον ἔτι δὲ τὸν ἔμετον αὐτοῦ μέλιτος ἔλεγον εἶναι γλυκύτερος (Ἀθ. 250).

Ὁ εὐδαιμονικὸς φιλόσοφος κόλαξ τοῦ Ἀλεξάνδρου συνοδεύων ποτε τὸν βασιλέα καὶ γενομένης ἰσχυρᾶς βροντῆς καὶ ἐξαισίας φοβησάσης πάντας ἠρώτησε τὸν βασιλέα. Μὴ τισὶ τοιοῦτον ἐποίησας, Ἀλέξανδρε, ὁ τοῦ Διός; ὁ δὲ γελάσας εἶπεν. Δὲν θέλω νὰ ἦμαι φοβερὸς ὡς σὺ μὲ διδάσκεις. Ὅταν δὲ ποτε ἐτρώθη ὁ Ἀλέξανδρος καὶ ἔρρεεν αἷμα ἐκ τῆς πληγῆς του, εἶπεν:

Ἰχὼρ οἷός πέρτε ῥέει μακάρεσσι θεοῖσιν (1)

Ὅταν Δημήτριος ὁ Φαληρεὺς κατήντησε νὰ ἔχῃ ἐτησίως 1200 τάλαντα ἐξ ὧν ἐλάχιστα ἐδαπάνα διὰ τὸν στρατὸν καὶ τὴν διοίκησιν τῆς πόλεως, τὰ δὲ λοιπὰ πάντα ἐδαπάνα εἰς τροφὰς καὶ ἀκολασίας καὶ ὁ Μοσχὶων ἐκ τῶν λειψάνων τῆς τραπέζης του μόνον ἠγόρασεν ἐν διαστήματι δύο ἐτῶν τρεῖς συνοικίας, οἱ Ἀθηναῖοι περιέπεσαν εἰς τοιοῦτον ἐξευτελισμὸν ὥστε ἔκαμαν εἰς τὸν Δημήτριον παιᾶνας καὶ προπόδια ἄτινα καὶ ᾖδον. Κατὰ τὴν ἐκ Κερκύρας ἐπιστροφήν του εἰς τὰς Ἀθήνας οἱ Ἀθηναῖοι ὑπεδέχθησαν αὐτὸν μετὰ θυμιαμάτων καὶ στεφάνων οἰνοχοοῦντες καὶ μετὰ προπιδίων χορῶν,ἰθυφάλλων μετ' ὀρχήσεως ᾠδῆς «ἐπάδοντες ὡς εἴη μόνος θεὸς ἀληθινός», δεόμενοι δ' αὐτοῦ ἱκέτευον καὶ προσηύχοντο. Διεσώθη μάλιστα ἡμῖν ὁ ἰθύφαλλος οὗτος. Δικαίως λοιπὸν ἔλεγεν ὁ Διογένης«πολὺ κρεῖττον εἶναι εἰς κύρκας ἀπελθεῖν ἢ εἰς κύλακας».

Ὁ Ἀδιάτομος, βασιλεὺς τῶν ἐν Κελτίᾳ Σωκανῶν εἶχε περὶ αὐτὸν 600 λογάδας καλουμένους ἑλληνιστὶ μὲν εὐχωλιμαίους κελτιστὶ δὲ σιλοδούρους, οἵτινες συνδυναστεύοντες μετ' αὐτοῦ καὶ τὴν αὐτὴν ἐσθῆτα καὶ δίαιταν ἔχοντες, ὑποχρεοῦντο νὰ συναποθάνωσι μετὰ τοῦ βασιλέως ἀπὸ οἱανδήποτε αἰτίαν καὶ ἂν ἀποθάνῃ οὗτος!

Ἐν τῷ Ἐπικλήρῳ του Διόδωρος ὁ Σινωπεὺς ἐπιγράφει τοὺς παρασίτους μὲ οἰκτρὰ χρώματα· μόνον ἐκ τῶν ἑξῆς ὀλίγων στίχων δύναται νὰ φαντασθῇ τις τὰ λοιπά:

οἷς ἐπειδὴ προσερύγοι
ῥαφανίδας ἢ σαπρὸν σίλουρον καταφαγὼν,
ἵα καὶ ῥόδ' ἔφραταν αὐτὸν ἡριστηκέναι.
Ἐπεὶ δ' ἀποπάρδοι μετά τινος κατακείμενος,
τούτῳ προσάγων τὴν ῥῖν' ἐδεῖτ' αὐτῷ φράσαι,
πόθεν τὸ θυμίαμα τοῦτο λαμβάνεις; (Ἀθην.σ' 239).

Ἐπὶ τῶν Ῥωμαίων αὐτοκρατόρων τῶν Βυζαντινῶν, τῶν Ἀνατολικῶν καὶ τῶν Εὐρωπαϊκῶν αὐλῶν ὡς προχθὲς ὑπῆρχε πάντοτε ὁ ἀναπόφευκτος παράσιτος, ὑπὸ τὴν ἰδιότητα τοῦ κόλακος, ἢ τοῦ γελωτοποιοῦ, ἐξ ὧν τινες ἐνίοτε ἐκαυτηρίαζον καὶ τὰς πράξεις τῶν τρεφόντων αὐτούς

(1) Οἱ ἀρχαῖοι ὠνόμαζον ἰχὼρ τὸ διαφανὲς καὶ αἰθέριον ὑγρὸν τὸ ὁποῖον κυκλοφορεῖ ἀντὶ αἵματος εἰς τὰς φλέβας τῶν θεῶν· οἱ δὲ Φράγκοι παριδέγονται ὅτι τὸ κυκλοφοροῦν αἷμα εἰς τὰς φλέβας τῶν βασιλικῶν καὶ εὐγενῶν εἶναι κυανοῦν ἐξ καὶ ἡ κακόζηλος κυκλοφορουσα ἀπό τινος μετάφρασις γαλαζοαίματος ἀντὶ τοῦ ἰχώρ.

Ἐν τούτοις πρὶν τελειώσωμεν ἐνταῦθα τὸν παράσιτον τοῦ Λουκιανοῦ, ὁ ὁποῖος ἀναβιβάζων τὸ ἐπαγγέλμά του εἰς τέχνην περιγράφει αὐτὸ μετ' οὐ μικρᾶς κομπορρημοσύνης.

Ὅταν ὁ Τυχιάδης ἠρώτησε τὸν Σίμωνα παράσιτον ποίαν τέχνην γνωρίζει, οὗτος ἀπήντησεν ὑπερηφάνως τὴν παρασιτικὴν, δι' ἣν ἀπορῶν ὁ Τυχιάδης οὐχ ἧττον καὶ ὁ Σίμων περιγράφει αὐτὴν ὡς ἑξῆς:

Περισσότερον εἶμαι ὑπερήφανος διὰ τὴν τέχνην ταύτην παρὰ ὁ Φειδίας διὰ τὸν Δία του· ἡ τῆς παρασιτικῆς τέχνη γνωρίζει τἀᾶδηλα καὶ ἀφανῆ τῆς μαντικῆς· γνωρίζει δὲ νὰ λέγῃ καὶ νὰ πράττῃ ἐπιτήδεια διὰ νὰ καταστήσῃ εὐνούστατον τὸν τρέφοντα ταύτην, ὅπερ ἀπαιτεῖ ἀρχὰς καὶ εὐφυΐαν. Προσέτι δὲ νὰ φέρεται εἰς τὰ συμπόσια τοιουτοτρόπως ὥστε νὰ φαίνηται ὁ ἀγαπητότερος καὶ νὰ ἀπέρχηται ὁ μᾶλλον εὐχαριστημένος. Νὰ γνωρίζῃ τὰς ἀρετὰς καὶ κακίας πάντων τῶν φαγητῶν, ὅπερ οὐ τοῦ τυχόντος· ὥστε αἱ γνώσεις τοῦ παρασίτου εἶνε σύνολον γνώσεων θετικῶν, πραγματοποιουμένων διὰ τῆς πείρας. Καὶ ἐνῷ εἰς τὰς ἄλλας τέχνας, αἱ γνώσεις διαρκοῦσιν ὁλοκλήρους ἡμέρας, μῆνας ἔτη, χωρὶς νὰ ἔχῃ τις ἀνάγκην νὰ γυμνάζεται, διότι δὲν χάνονται ἐνῷ αἱ γνώσεις τοῦ παρασίτου ὅταν δὲν ἐξασκῶνται καθ' ἑκάστην ἥτε τέχνη καὶ ὁ τεχνίτης ἀπόλλυνται. Ὡς πρὸς τὴν χρησιμότητα οὐδὲν ἄλλο χρησιμότερον ἐν τῷ βίῳ τοῦ φαγεῖν καὶ πιεῖν καὶ οὔτε δύναταί τις νὰ ζήσῃ ἄνευ αὐτῶν. Ἡ παρασιτικὴ δὲ δὲν εἶνε φυσικὸν δῶρον ὡς τὸ κάλλος καὶ ἡ ῥώμη, ἀλλὰ τέχνη. Τὸ περίεργον δὲ εἶνε ὅτι οἱ κυβερνῆται πλοίων καὶ ὁδηγοὶ ἁρμάτων ἀπέτυχον πολλάκις πληγωθέντες ἢ θανατωθέντες, ἐνῷ ὁ παράσιτος οὐδένα τῶν κινδύνων τούτων διατρέχει, ὥστε ἡ παρασιτικὴ ἔστι τέχνη ποτέων καὶ βροτέων καὶ τῶν διὰ ταῦτα λεκτέων, τέλος δ' αὐτῆς τὸ ἡδύ, καὶ ὁ Ὅμηρος θαυμάζων τὸν βίον τοῦ παρασίτου ὡς μακάριον καὶ ζηλευτὸν λέγει:

οὐ γὰρ ἔγωγέ τί φημι τέλος χαριέστερον εἶναι,
ἢ ὅτ' ἂν εὐφροσύνη μὲν ἔχῃ κάτα δῆμον ἅπαντα,
παρὰ δὲ πλήθωσι τράπεζαι
σίτου καὶ κρειῶν, μέθυ δ' ἐκ κρητῆρος ἀφύσσων
οἰνοχόοι φορέῃσι καὶ ἐγχείῃ δε πάεσσι(ὀδισ.Θ.5 κτλ.)

καὶ μὴ ὀρκούμενος εἰς τοῦτο προσθέτει:

Τοῦτο τί μοι κάλλιστον ἐνὶ φρεσὶ ἥδεται εἶναι;

Καὶ τὶ ἄλλο ἔκαμεν ὁ Ὀδυσσεὺς εἰς τὴν νῆσον τῆς Καλυψοῦς ἀπὸ παρασιτίαν; Εἶνε ἀνώτεροι μάλιστα τῶν ἐπικουρικῶν οἱ ὁποῖοι ζητοῦσι τὸ σχῆμα τῆς γῆς, τὴν ἀπειρίαν τῶν κόσμων,τὸ μέγεθος καὶ τὴν ἀπόστασιν τοῦ ἡλίου, τὰ πρῶτα στοιχεῖα καὶ τὰ περὶ θεῶν καὶ περὶ αὐτοῦ τοῦ τέλους, τοῦ ἀνθρώπου. Ἐνῷ ὁ παράσιτος περὶ οὐδενὸς τούτων ἐνοχλούμενος καὶ πιστεύων ὅτι τὰ πάντα ἔχουσι καλῶς χωρὶς νὰ δύνανται νὰ ὦσι καλήτερα, πλήρης ἀδείας καὶ γαλήνης καὶ μὴ ἐνοχλούμενος ἐξ οὐδενὸς τούτων τρώγει καὶ κοιμᾶται ὕπτιος μὲ τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας τεταμένους ὡς ὅταν ὁ Ὀδυσσεὺς ἀπέπλεεν οἴκαδε. Ἀλλὰ καὶ δὲν εἶνε τοῦτο μόνον διότι ὁ ἐπικουρικὸς ἐὰν δὲν ἔχῃ τι νὰ φάγῃ εἶνε δυστυχής, ἢ μᾶλλον δὲν δύναται νὰ ζήσῃ· ἐὰν τοὐναντίον· ὅταν τὰ πρὸς τὸ ζῆν προέρχωνται ἀπὸ ἄλλον τινα, εἶνε παράσιτος, ἐὰν ἀφ' ἑαυτοῦ δὲν εἶνε εὐτυχής, διότι τοῦτο ἀπαιτεῖ ἁπάσας τὰς ἀπαιτουμένας φροντίδας. Καὶ ἐὰν δὲν ἔχῃ ἐπαρκῆ θὰ στερῆται. Ἐνῷ ὁ παράσιτος χωρὶς νὰ ἔχῃ ἀνάγκην οὐδεμιᾶς τῶν φροντίδων τούτων καὶ νὰ φροντίζῃ περὶ μαγείρου, περὶ ἀγρῶν, περὶ οἰκονόμων καὶ ἀργυρίων, τοὐναντίον ἔχει νὰ φάγῃ καὶ νὰ πίῃ χωρὶς νὰ ἐνοχλῆται· ὥστε ἡ παρασιτικὴ εἶνε τέχνη ἀνωτέρα μάλιστα πάσης ἄλλης. Διότι ἐνῷ ἡ μάθησις πάσης τέχνης συνεπάγεται πόνον, φόβον, πληγάς, τοὐναντίον ἡ παρασιτικὴ μόνη ἐκμανθάνεται ἀκόπως. Διότι τίς ἐπῆλθέ ποτε ἀπὸ δεῖπνον κλαίων, τίς δ' εἰς δεῖπνον προσερχόμενος ἀφικνεῖται σκυθρωπός· ἐνῷ τί συμβαίνει εἰς τὰ διδασκαλεῖα; Ἐνῷ ὁ παράσιτος ἑκουσίως ὁ ἴδιος προσέρχεται εἰς δεῖπνον διότι ἀγαπᾷ καὶ ἐπιθυμεῖ τὴν τέχνην του, ἐνῷ οἱ τὰς λοιπὰς τέχνας διδασκόμενοι μισοῦσι καὶ ἀποφεύγουσι ταύτας. Καὶ τοὺς ἀποτυγχάνοντας μάλιστα στεροῦσιν φαγητοῦ καὶ τὴν ἀμοιβὴν μόνον μετὰ τὸ πέρας τῆς ἐπιτυχίας ἀποκτῶσιν, ἐνῷ ἡ παρασιτικὴ ἀμέσως εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἀπολαμβάνει τῶν καρπῶν τῆς τέχνης. Καὶ ἐνῷ οἱ λοιποὶ τεχνῖται ἑορτάζουσιν ἅπαξ ἢ δὶς τοῦ μηνὸς ὁ παράσιτος ἑορτάζει καὶ τὰς τριάκοντα, ἅπαντες δὲ οἱ διδασκόμενοι τὰς λοιπὰς τέχνας μεταχειρίζονται τὴν ὀλιγοσιτίαν καὶ ὀλιγοποσίαν ὡς οἱ ἀσθενεῖς ἐνῷ ὁ παράσιτος διὰ πολυσιτίας καὶ πολυποσίας. Ὅλαι αἱ τέχναι μόνον δι' ὀργάνων διδάσκωνται καὶ ἐξασκοῦνται. τοὐναντίον ἡ παρασιτικὴ· ἐνῷ εἰς τὰς ἄλλας τέχνας ἀπαιτεῖται νὰ πληρώσῃ τὰ διδάκτρα, διὰ ταύτην λαμβάνει· ἐνῷ τὰς ἄλλας ὅταν τις ὁδεύῃ ἢ πλέῃ δὲν δύναται νὰ τὰς ἐξασκήσῃ, τοὐναντίον τούτων ἅπασαι δ' αἱ λοιπαὶ ζηλεύουσι τὴν παρασιτικὴν ὄχι ὅμως καὶ αὕτη. Ἡ παρασιτικὴ δὲ δὲν ἀδικεῖ οὐδένα ὡς τινες νομίζουσι λαμβάνουσα τὰ ξένα, διότι οὐδεὶς προσκαλεῖ εἰς τὴν τράπεζάν του ἐχθρόν, ἄγνωστον ἢ μέτριόν τινα,ἀλλὰ πάντοτε φίλον διὰ νὰ συμμεθέξῃ τῶν σπονδῶν, τῆς τραπέζης καὶ τῶν μυστηρίων τῆς τέχνης ταύτης. Ὁ ἐξασκῶν

τὴν βασιλικωτάτην ταύτην τέχνην κατάκειται ὡς βασιλεύς :

Οὔτε φυτεύει χερσὶ φυτὸν οὔτε ἀροῖ, ἀλλὰ τὰ γ' ἄσπαρτά καὶ ἀνήροτα πάντα νέμεται· ἐνῷ εἰς τὰς λοιπὰς τέχνας ἐν ἱδρῶτι καὶ κακοπαθείᾳ κάθηνται ἐργαζόμενοι καὶ οἱ μωροὶ καὶ οἱ πονηροὶ, ὅπερ ἀδύνατον τῇ παρασιτικῇ, ὅ,τι δὲ ἅπασι σκοπεύουσι νὰ ἀποκτήσωσιν, αὕτη ἀμέσως καὶ διαρκῶς μέχρι τέλους ἀπολαμβάνει. Εἶνε δὲ ἀνωτέρα οὐ μόνον τῶν τεχνῶν περὶ ὧν οὔτε λόγος πρέπει νὰ γείνῃ ἀλλὰ καὶ τῶν ὡραιοτέρων. Εἰς τὴν πρώτην τάξιν ἀνήκει ἡ ρητορικὴ καὶ ἡ φιλοσοφία ὥστε ὅταν ἀποδειχθῇ ὅτι ἡ τέχνη τοῦ παρασίτου εἶναι πολὺ ἀνωτέρα αὐτῶν, ἄρα καὶ ἡ παρασιτικὴ θὰ εἶναι ἀνωτέρα πάσης τέχνης ἕνεκα αὐτῆς τῆς ὑποστάσεως, αὐτῶν· οἱ μὲν ἀποκαλοῦσι τὴν ρητορικὴν τέχνην, οἱ ἄλλοι δὲ εὑρίσκουσι λόγους ἐπικρίσεως ὡς καὶ διὰ τὴν φιλοσοφίαν καὶ μέχρι σήμερον οὐ μόνον δὲν συμφωνοῦσιν ἀλλὰ καὶ ἡ μετερχομένη διαφέρει, ὥστε δὲν δύναμαι νὰ τὴν ἀναγνωρίσω ὡς θετικὴν καὶ ἔχουσαν ὑπόστασιν ὡς τὴν ἀριθμητικὴν ἡ ὁποία εἶναι μία καὶ ἡ αὐτὴ παντοῦ καὶ πάντοτε παρ' ἡμῖν καὶ Πέρσαις· ἐνῷ ἡ παρασιτικὴ εἶναι ἡ αὐτὴ παρ' Ἕλλησί τε καὶ βαρβάροις ἄνευ διαφόρων δογμάτων ἧς ἡ ὁμολογία καὶ ἡ τῶν ἔργων συμφωνία καὶ τοῦ τέλους εἶναι ἡ ἰδία καὶ αὐτὴ ἡ σοφία. Τὴν φιλοσοφίαν οὐδέποτε ἠράσθη παράσιτος ἀλλὰ τοὐναντίον. Ἄλλως τε εἶναι εὐτύχημα νὰ μὴ πεινᾷ, διψᾷ καὶ ῥιγῇ τις καὶ ὅπερ μόνον οἱ παράσιτοι ἀπολαμβάνουσι τούτων. Καθ' ἑκάστην ἀπαντᾷ τις φιλοσόφους ριγοῦντας, ἢ θνήσκοντας τῆς πείνης· ποτὲ ὅμως παράσιτον. Ἀλλ' ἐὰν ἡ παρασιτικὴ εἶνε καλλιτέρα τῆς φιλοσοφίας καὶ τῆς ρητορικῆς, ἡ εἰρήνη καὶ ὁ πόλεμος προκαλοῦσιν ἐπίσης τὴν ἐκδήλωσιν τῆς ἀξίας.

Ἐν ἐχθρικῇ εἰσβολῇ ὁ στρατηγὸς διατάσσει πάντας τοὺς δυναμένους ὁπλοφορεῖν νὰ καταταχθῶσιν εἰς τὸν στρατὸν, μεταξὺ τῶν ὁποίων ὑπάρχουσι φιλόσοφοι, ῥήτορες καὶ παράσιτοι. Ὅταν γυμνωθῶσι διὰ νὰ φορέσωσι τὴν πανοπλίαν των, κύτταξε ὅλους αὐτοὺς· τοὺς ἀνθρώπους τοὺς μὲν μετὰ τοὺς δὲ καὶ ἐπιθεώρησον τὰ σώματά των. Οἱ μὲν αὐτῶν ἕνεκα ἐνδείας λεπτοί, ὠχροὶ καὶ πεφρυκότες ὡς τραυματίαι καὶ μὴ δυνάμενοι νὰ ἐκτεθῶσι καὶ πολεμήσωσιν. Ἄνδρες, οἱ ὁποῖοι ἔχουν ἀνάγκην ἀναλήψεως. Ἄς ἔλθωμεν τώρα εἰς τὸν παράσιτον. Τὸ εὔσαρκον καὶ εὔχρουν σῶμά του οὔτε μέλαν, οὔτε λευκὸν (διότι τὸ μὲν ὁμοιάζει δοῦλον τὸ δὲ γυναῖκα), θυμοειδὲς, μέγα καὶ ὤφιμον, διότι εἰς τὸν πόλεμον πρέπει νὰ ἔχῃ τις βλέμμα ἀνδρικόν. Τοιοῦτος ὁπλίτης ἐν πολέμῳ καὶ ζῶν καὶ ἀποθανὼν εἶναι ὡραῖος.

Τί νὰ περιμένῃ δέ τις ἀπὸ τοὺς ἄλλους μετὰ τὸ δεῖγμα ὅπερ εἴδομεν. Ἐξ ὅλων τῶν ῥητόρων καὶ φιλοσόφων οἱ ὁποῖοι ὑπῆγον νὰ πολεμήσωσι, οὐδεὶς ἐξ αὐτῶν ἐτόλμησε ποτὲ νὰ ὑπερβῇ τὰ τείχη, ἢ ἐὰν ποτὲ ἠναγκάσθη νὰ παραταχθῇ ἐγκαταλείψας τὰς τάξεις του ὑπέστρεψεν. Ἐκ τῶν ῥητόρων ἐκ τῶν ἐλαχίστων τολμησάντων νὰ μεταβῶσιν εἰς τὸν πόλεμον ἐγένοντο ῥιψάσπιδες, διότι εἶναι ἐξησκημένοι ὄχι εἰς τὴν ἀρετὴν ἀλλ' εἰς τοὺς λόγους. Οἱ φιλόσοφοι εἶναι ἀκόμη χειρότεροι διαλεγόμενοι καὶ κατατρίβοντες καθ' ἑκάστην τὸ ὄνομα τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς ἀνδρείας εἰσὶ πολὺ δειλότεροι καὶ μαλακώτεροι τῶν ῥητόρων. Πρῶτον οὐδεὶς εἶδέ ποτε φιλόσοφον πεσόντα ἐν μάχῃ. διότι ποτὲ δὲν ἐξεστράτευσαν καὶ ἂν ποτέ τινες ἔτυχε νὰ ἐκστρατεύσωσιν ἅπαντες ἔφυγον, ὁ Διογένης, ὁ Κράτης, ὁ Ζήνων, ὁ Πλάτων, ὁ Αἰσχίνης καὶ ὁ Ἀριστοτέλης καὶ ὅλος ὁ ὅμιλος οὗτος οὔτε εἶδεν παράταξιν, μόνος δὲ ὁ τολμήσας νὰ ἐξέλθῃ εἰς τὴν ἐπὶ Δηλίῳ μάχην ὁ Σωκράτης ἔφυγε σωθεὶς εἰς τὴν Τουρὰν παλαίστραν.

Ὅσον διὰ τοὺς παρασίτους οἱ ἄριστοι τῶν ἡρώων ἦσαν παράσιτοι· ὁ Νέστωρ ἐκεῖνος

τοῦ καὶ ἀπὸ γλώσσης μέλιτος γλυκίων ῥέεν αὐδή
(Ἰλ. Λ. 249)

ἦτο παράσιτος αὐτοῦ τοῦ βασιλέως Ἀγαμέμνονος. Οὔτε ὁ ἀνδρειότερος καὶ ὁ δικαιότερος Ἀχιλλεὺς, οὔτε ὁ Διομήδης, οὔτε ὁ Αἴας ἐπηνέθησαν ἀπὸ τὸν Ἀγαμέμνονα τόσον ὅσον ὁ Νέστωρ. Καὶ ὁ Ἰδομενεὺς ἦτο παράσιτος. Καὶ ἐν πολέμῳ ὅταν παράσιτός τις πέσῃ οὔτε ἀξιωματικὸς οὔτε στρατιώτης θὰ αἰσχυνθῇ δι' αὐτὸν, διότι τὸ σῶμα αὐτοῦ ὡς ἐν συμποσίῳ θὰ κεῖται καλῶς, ἐνῷ ἐὰν ἴδῃ τις παρακείμενον νεκρὸν φιλοσόφου ξηρὸν, ῥυπαρὸν, μὲ μακρὸν πώγωνα, ἀσθενῆ καὶ προτεθνηκότα τῆς μάχης, ποῖος δὲν θὰ καταφρονήσῃ τοὺς κακοδαίμονας τούτους ὑπερασπιστὰς τῆς πόλεως ταύτης ;

Ὁ παράσιτος δὲν ἀπαντᾶται ποτε εἰς τὴν ἀγορὰν ἢ τὰ δικαστήρια μέρη κατάλληλα μᾶλλον διὰ συκοφάντας, ἔνθα ἡ σοφία καὶ ἡ μετριότης εἰσὶν ἄγνωστα. Ὅσον διὰ τὰς παλαίστρας, τὰ γυμνάσια καὶ τὰ συμπόσια τὰ συχνάζει καὶ κοσμεῖ. Ἰδῆτε εἰς μίαν παλαίστραν ἕνα φιλόσοφον ἢ ῥήτορα γυμνὸν· ἀξίζει νὰ συγκριθῇ μὲ ἕνα παράσιτον διὰ τὸ κάλλος τοῦ σώματος : Ποτὲ φιλόσοφος δὲν θ' ἀντισταθῇ εἰς θηρίον· ὁ παράσιτος τὰ ἀναμένει ἀφόβως καὶ τὰ δέχεται συνειθισμένος ἀπὸ τὰ συμπόσια, τέλος ἐν συμποσίῳ τίς δύναται νὰ ἀμφισβητήσῃ τὴν δάφνην εἰς τὸν παράσιτον παίζων ἢ τρώγων τίς νὰ εὐφράνῃ περισσότερον τοὺς συμπότας ; Ὁ παράσιτος περιφρονεῖ τὸ ἀργύριον ὡς ἐὰν πρόκειται περὶ τῶν ψηφίδων τοῦ αἰγιαλοῦ, καὶ ὁ χρυσὸς δὲν διαφέρει δι' αὐτὸν τοῦ πυρός. Οἱ φιλόσοφοι καὶ οἱ ῥήτορες κατηγορήθησαν πολλάκις διὰ πολλὰ ἀδικήματα, ἐνῷ οὐδεὶς κατηγόρησέ ποτε παράσιτον διὰ μοιχείαν, βίαν, ἁρπαγὴν ἢ ἄλλο τι, ὥστε ὁ βίος τοῦ παρασίτου εἶναι καλήτερος τοῦ τῶν ῥητόρων καὶ φιλοσόφων ὡς καὶ ὁ θάνατος. Ὁ πλούσιος μόνος τρώγων εἶναι πένης καὶ φαίνεται πτωχὸς ἐντελῶς ἄνευ παρασίτου ὡς ὁ στρατιώτης ἄνευ ὅπλων, ἐσθὴς ἄνευ πορφύρας, ἵππος ἄνευ φαλάρων καὶ ὁ μὲν πλούσιος κοσμεῖται ὑπὸ τοῦ παρασίτου χωρὶς νὰ κοσμῇ αὐτὸν καὶ ἐν ἀνάγκῃ προκινδυνεύει αὐτοῦ. Ἄλλως τε παρασιτεῖν σημαίνει τρώγειν μετά τινος.

Ὅταν τέλος δι' ἁπάντων τούτων τῶν συλλογισμῶν καὶ ἐπιχειρημάτων κατώρθωσε νὰ πείσῃ τὴν Τυχιάδην ὅτι ἡ παρασιτικὴ εἶναι τέχνη οὗτος δὲ κατώρθωσε νὰ πεισθῇ εἰς τὰ ἐπιχειρήματα τοῦ παρασίτου, τὸ ὄνομα ὅμως τῆς τέχνης ταύτης τῷ ἐφαίνετο αἰσχρόν· οὗτος χωρὶς οὐδαμῶς νὰ ταραχθῇ κατώρθωσε νὰ τὸν πείσῃ ὅτι καὶ τὸ ὄνομα τῆς τέχνης ταύτης εἶναι καλὸν ἀφοῦ οἱ ἀρχαῖοι τὸν σῖτον ἐκάλουν τροφὴν τὸ δὲ σιτεῖσθαι ἐσθίειν· ὥστε τὸ παρασιτεῖν σημαίνει νὰ τρώγῃ τις μὲ ἄλλον καὶ ὅτι ὅπως εἶναι προτιμότερον τὸ παραπλεῖν ἀπὸ τὸ πλεῖν, τὸ παρατρέχειν ἀπὸ τὸ τρέχειν, τὸ παριππεύειν ἀπὸ τὸ ἱππεύειν, τὸ παρακοντίζειν ἀπὸ τὸ ἀκοντίζειν οὕτω καὶ τὸ παρασιτεῖν ἀπὸ τὸ ἐσθίειν.

Ἡ ὄρεξις αὐξάνει καὶ τρώγει τις καὶ χωνεύει εὐχερέστερον ὅταν συντρώγῃ μετ' ἄλλων εὐαρέστων προσώπων· δι' ὁμιλιῶν δὲ καὶ ἄλλων χαριεντισμῶν διασκεδάζει καὶ προκαλεῖ τὴν εὐδιαθεσίαν, ἡ ὁποία κατὰ καὶ μετὰ τὸ γεῦμα διευκολύνει μεγάλως τὴν χώνευσιν. Τούτου ἕνεκα ἄλλοτε ὑπῆρχον οἱ παράσιτοι. τὰ ἄσματα καὶ ἡ μουσικὴ ἐν καιρῷ τοῦ φαγητοῦ. Ἄλλως τε τά τε ἄσματα καὶ ἡ μουσικὴ συντελοῦσιν οὐχ ἧττον εἰς τὴν διάχυσιν καὶ τὴν χώνευσιν.

Μολπή τ' ὀρχηστύς τε· τὰ γὰρ τ' ἀνθήματα ἡαιτὸς (Ὀμ. Ὀδ. Λ. 152).

Κατὰ τὴν βρῶσιν πρέπει νὰ ἀποφεύγῃ τις τὴν ὁμιλίαν καὶ μάλιστα τὴν σπουδαιολογίαν διότι καὶ ἡ μάσησις γίνεται ἀτελὴς καὶ ἡ ψυχικὴ διάθεσις μεταβάλλεται. «Τὸ παρὰ δεῖπνον φιλολογεῖν τὴν τροφὴν διαφθείρει καὶ βαρύνει τὴν κεφαλήν. (Πλουτ. Ὑγιειν. παραγγελ.)

Α. Ν. ΒΕΡΝΑΡΔΑΚΗΣ

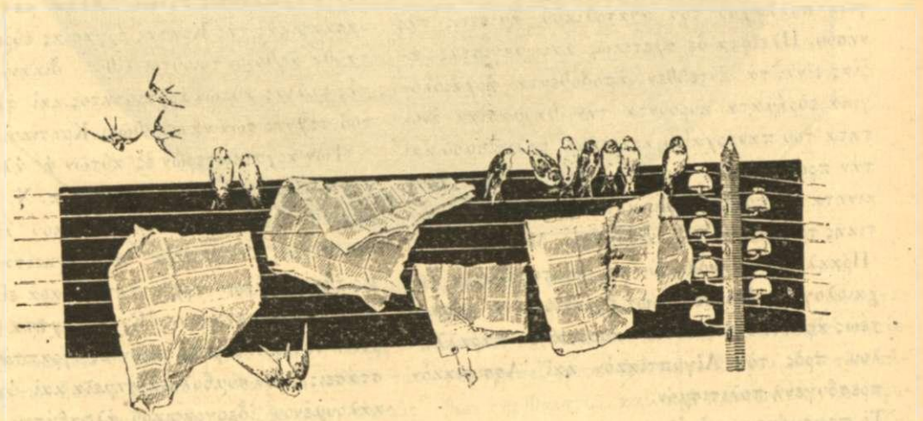

ΑΡΧΙΜΑΝΔΡΙΤΟΥ **ΧΡΥΣΑΝΘΟΥ ΤΣΕΠΕΤΑΚΗ**

Καθηγητοῦ τοῦ Λυκείου «Κοραῆ» ἐν Ἡρακλείῳ τῆς Κρήτης

ΑΙ ΚΡΗΤΙΚΑΙ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΕΣ

Ἤδη πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1897 εἶχον ἐκτελεσθῆ ἐν Κρήτῃ ἐκσκαφαί τινες ἐν Γόρτυνι καὶ τῷ Ἰδαίῳ Ἄντρῳ. Αἱ εὑρεθεῖσαι δὲ τότε ἐπιγραφαὶ καὶ τὰ ἀναθήματα ἦσαν τοιαύτης σπουδαιότητος, ὥστε, συνδυασθέντα καὶ μὲ τοῦ ἐν Ἡρακλείῳ Συλλόγου τὴν ἀρχαιολογικὴν συλλογὴν, προεκάλεσαν τῶν ἀρχαιολόγων τὴν προσοχὴν ἐπὶ τῆς Κρήτης ὡς χώρας, ἥτις ἐγκρύπτει πολύτιμα ἀρχαιολογικὰ κειμήλια. Διὰ τοῦτο ὅτε, μετὰ τὴν ἐπίτευξιν τῆς αὐτονομίας ἐν Κρήτῃ, ἐξεδόθη ὁ σχετικὸς περὶ ἀρχαιοτήτων νόμος. καὶ ἐπετράπη ἐλευθέρως ἡ ἐξερεύνησις τοῦ κρητικοῦ ἐδάφους, ἤρχισαν πλέον συστηματικαὶ αἱ ἀνασκαφαὶ τῆς Κρήτης. Ἀμερικανοὶ καὶ Εὐρωπαῖοι, ἄνδρες καὶ κυρίαι ἀμιλλῶνται ἔκτοτε μετ' ἴσου ἐπιστημονικοῦ ζήλου περὶ τὴν ἐκτέλεσιν σπουδαίων ἀρχαιολογικῶν ἀνασκαφῶν πολλαχοῦ τοῦ ἀνατολικοῦ ἡμίσεως τῆς νήσου. Πλεῖστα δὲ σχετικῶς καὶ μεγίστης ἀξίας εἶναι τὰ ἐντεῦθεν ἀποδοθέντα ἀρχαιολογικὰ εὑρήματα, κυροῦντα τὴν θαυμασίαν ἑνότητα τοῦ παναρχαίου κρητικοῦ πολιτισμοῦ καὶ τὴν πρωτοτυπίαν αὐτοῦ. Ὅσα τούτων ἦσαν κινητὰ ἐτοποθετήθησαν μετὰ πάσης συστηματικῆς τάξεως ἐν τῷ νεοδμήτῳ Μουσείῳ τοῦ Ἡρακλείου. ἀναδεικνύοντα τοῦτο ἔξοχον ἀρχαιολογικὸν Μουσεῖον, ὡς ἐγκλεῖον ἕνα κόσμον τέως ἀφάνταστον, ὅστις τάσσεται ἐκ παραλλήλου πρὸς τὸν Αἰγυπτιακὸν καὶ Ἀσσυριακὸν πρεσβυγενῆ πολιτισμόν.

Τὸ περιεχόμενον αὐτοῦ ἀναφέρεται εἰς τὴν πλαστικὴν, τὴν ζωγραφικὴν, τὴν κεραμευτικὴν τὴν κρητικὴν γραφὴν, τὴν ἀρχιτεκτονικὴν, τὴν θρησκείαν, τὴν ἐνδυμασίαν καὶ τὸν ὁπλισμὸν, εἰς τὴν χρονολογίαν, τὴν σφραγιδοποιίαν, περὶ ὧν χάριν τῶν πολλῶν γίνεται λόγος ἐν τοῖς ἑφεξῆς, ἐν οἷς πλὴν τῆς οἰκείας παρατηρήσεως εἴχομεν ἰδίᾳ ὑπ' ὄψει καὶ τὴν σχετικὴν περὶ τοῦ Κρητικοῦ πολιτισμοῦ μελέτην τοῦ κ. Στ. Ξανθουδίδου, ἐφόρου τῶν ἀρχαιοτήτων ἐν Κρήτῃ.

***

ΣΦΡΑΓΙΔΟΛΙΘΟΙ ΚΑΙ ΣΦΡΑΓΙΔΟΤΥΠΟΙ. Καὶ πρὸ τῶν συστηματικῶν ἐν Κρήτῃ ἀνασκαφῶν ἐκυκλοφόρουν ἐν αὐτῇ πολλοὶ σφραγιδόλιθοι, γνωστοὶ ὑπὸ τὸ ὄνομα «γαλόπετρες» καὶ «γαλάτουσσες» καὶ «ἀντίκες». Εἶχον δὲ ὀνομασθῆ τοιουτοτρόπως ἐκ τῆς ἰδιότητος, τῆς κοινῶς ἀποδιδομένης εἰς αὐτοὺς, ὅτι προκαλοῦσι τὴν ἄφθονον παρὰ ταῖς θηλαζούσαις γαλακτορροήν. Οἱ λίθοι οὗτοι καλοῦνται καὶ *νησιωτικοὶ* καὶ *μυκηναϊκοὶ* ἀπὸ τοῦ τόπου, ἐν ᾧ ἀνευρέθησαν πρώτῃ φορᾷ ἢ ἐκ τῆς ἐποχῆς, εἰς ἣν ἀποδίδεται ἡ προέλευσις αὐτῶν. Ἀλλὰ μετὰ τὰς ἀνασκαφικὰς τῆς Κρήτης ἐργασίας εὑρέθησαν ἐνταῦθα ἄφθονοι τοιοῦτοι λίθοι, δικαιούμενοι ἐκ τῆς πολιᾶς αὐτῶν ἀρχαιότητος καὶ τῆς ἐξαιρέτου τέχνης των νὰ κληθῶσι Κρητικοὶ λίθοι.

Τῶν ἀρχαϊκωτέρων ἐξ αὐτῶν ἡ ἡλικία ἀνέρχεται πέρα τῶν δισχιλίων ἐτῶν π. Χ. Εἶναι κατεσκευασμένοι οὗτοι ἐκ μαλακοῦ λίθου, τοῦ στεατίτου, καὶ ἡ ἀξία των ἔγκειται μᾶλλον εἰς τὴν μεγάλην ἀρχαιότητα παρὰ εἰς τὴν μετρίαν αὐτῶν τέχνην. Ἔχουν σχῆμα τρίπλευρον ἢ τετράπλευρον, φέροντες γραπτὰς παραστάσεις, οἷον συμβολικὰ σημεῖα καὶ ψηφία τοῦ καλουμένου ἰδεογραφικοῦ ἀλφαβήτου.

Προϊόντος τοῦ χρόνου ἐξευρόντες οἱ Κρῆτες τελειότερα ἐργαλεῖα καὶ τελειοποιηθέντες εἰς τὴν σφραγιδοποιΐαν, ἐξειργάζοντο μετὰ μεγάλης ἐπιτυχίας καὶ σκληροτέρους λίθους—ἡμιπολυτίμους ἢ καὶ πολυτίμους. οἷον τὸν ἀμέθυστον, τὸν ἀχάτην, τὸν ὄνυχα, τὸν ἴασπιν, τὸν

φυσικὸν κρύσταλλον κ.τ.λ. Αἱ ἐκ τῶν λαμπρῶν δὲ τούτων λίθων προερχόμεναι σφραγῖδες εἶναι ὡραιότεραι καὶ λόγῳ τῆς πρώτης ὕλης καὶ λόγῳ τῆς ἐντελεστέρας αὐτῶν τέχνης. Οἱ τύποι τινῶν ἐκ τῶν ὡραιοτέρων κρητικῶν γραμματοσήμων εἶναι εἰλημμένοι ἐκ τῶν περὶ ὧν ὁ λόγος σφραγιδολίθων, ὧν αἱ ἐγγεγλυμμέναι θυμάσιαι πολλάκις παραστάσεις εἶναι ποικίλαι. Τὸ συνηθέστερον δὲ σχῆμα τῶν τελευταίων τούτων, ἀναγομένων εἰς τὴν μυκηναϊκὴν ἐποχὴν (1500 π. Χ.), εἶναι τὸ φακοειδὲς καὶ τὸ ἀμυγδαλοειδές. Τὸ δὲ μέγεθος καὶ ἡ κομψοτεχνία των ἦσαν, φαίνεται, διάφορα κατὰ τὰ πρόσωπα τῶν ἡγεμόνων ἢ τῶν ἰδιωτῶν, εἰς οὓς ἀνῆκον οἱ λίθοι οὗτοι, οἵτινες ἐχρησίμευον πρὸς κόσμον ἢ καὶ πρὸς σφράγισιν.

Σημειωτέον δὲ ὅτι πλὴν τῶν κυρίως σφραγιδολίθων τούτων ἀνευρέθησαν ἐν Κρήτῃ καὶ πολλοὶ σφραγιδότυποι, ἤτοι ἐπὶ πηλοῦ εἰλημμένοι τύποι τῶν σφραγίδων, οἵτινες ἐχρησιμοποιοῦντο ἐπίσης πρὸς σήμανσιν γυψίνων ἢ ξυλίνων κιβωτίων, τὰ ὁποῖα εὑρέθησαν ἐν Κνωσσῷ. Τὰ κιβώτια ταῦτα περιεῖχον τὰς μυστηριώδεις ἐκείνας ἐνεπιγράφους πινακίδας, αἵτινες ὑποτίθεται ὅτι ἀπετέλουν τὰ ἀρχεῖα τῶν ἀνακτόρων.

***

Η ΚΡΗΤΙΚΗ ΓΡΑΦΗ. Διότι ἓν τῶν σπουδαιοτέρων ἀρχαιολογικῶν εὑρημάτων ἐν Κρήτῃ εἶναι τὰ δύο εἴδη τῆς ἀρχαιοτάτης Κρητικῆς γραφῆς, ἅτινα βλέπομεν εἰς τὰς ἀρχαϊκὰς ἐκ στεατίτου λίθου σφραγῖδας ἢ ἐπὶ τῶν ὀγκολίθων τῶν ἀνακτόρων τῆς Κνωσσοῦ καὶ τῆς Φαιστοῦ, ἐπὶ τῆς ἱερᾶς τραπέζης τοῦ Δικταίου ἄντρου, ἐπὶ τῶν πίθων τῆς Φαιστοῦ, καὶ πρὸ πάντων ἐπὶ τῶν προειρημένων πηλίνων πινακίδων, αἵτινες εἰκάζεται, ὅτι πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον κατεσκευάζοντο τότε, ὅπως χρησιμοποιῶνται ὡς γραφικὴ ὕλη. Αἱ ἐνεπίγραφοι αὗται πινακίδες, κατὰ ἑκατοντάδας ὅλας εὑρεθεῖσαι πολλαχοῦ τῆς Κρήτης, περιέχουσι βεβαίως πολυτιμοτάτην συμ-

Τυπογραφικὴ πλὰξ εὑρεθεῖσα ἐν Φαιστῷ

βουλὴν εἰς τὴν Κρητικὴν καὶ τὴν καθόλου ἱστορίαν· δυστυχῶς ὅμως δὲν κατωρθώθη ἀκόμη νὰ ἀναγνωσθῇ τὸ ἀπόρρητον αὐτῶν περιεχόμενον. Τὰ προϊστορικὰ τῆς Κρητικῆς γραφῆς γράμματα, ἀνήκοντα εἰς τὸ ἱερογλυφικὸν καὶ τὸ γραμμικὸν σύστημα τῆς γραφῆς, ἐν μέρει μόνον ταυτίζονται ἢ ἀναλογοῦσι πρὸς τὰ Αἰγυπτιακὰ καὶ τὰ Χεταϊκὰ σύμβολα, ἢ πρὸς τὸ συλλαβικὸν ἀλφάβητον τῆς Κύπρου. Ἀνθρώπινα μέλη, οἷον ὀφθαλμοί, χεῖρες, πόδες, σκέλη ἄνευ γονάτων· ὅπλα καὶ διάφορα ἄλλα ἀντικείμενα, ἤτοι ξίφη, ρόπαλα, θύραι, λύραι, ἄνθη, φυτὰ ἀστέρες, ἡμισέληνοι· ζῷα διάφορα, ἐπὶ παραδείγματι χοῖροι, πτηνά, ἐρίφια, ἰχθύες, κέρατα ἐλάφων, κεφαλαὶ βοῶν, λύκων. Τοιαῦτα εἶναι τὰ σύμβολα τοῦ ἱερογλυφικοῦ ἀλφαβήτου τῶν ἀρχαιοτάτων Κρητῶν. Σημειωτέον δ' ὅτι ἐσχάτως εὑρέθη καὶ κυκλοτερὴς πηλίνη πλάξ, ἐπὶ τῆς ὁποίας διαβλέπεί τις καὶ τὸ πρῶτον δεῖγμα τυπογραφίας.

(ἴδε εἰκόνα σελ. 2055)

* * *

Η ΖΩΓΡΑΦΙΚΗ. Τὰ ἔργα τῆς Κρητικῆς ζωγραφικῆς, ἀνήκοντα εἰς τοιχογραφίας τῆς Κνωσοῦ καὶ τῆς ἁγίας Τριάδος, ἐν τεμαχίοις κατὰ χώραν διατηρηθείσας ἢ μετὰ τῶν λοιπῶν ἐρειπίων συμφυρθείσας, ὑπάγονται εἰς τὸ σύστημα τῆς *ἐφ' ὑγροῖς γραφικῆς*, κατὰ τὸ ὁποῖον ἡ παράστασις ἐκτελεῖται ἐπὶ νωποῦ κονιάματος (fresque). Μετὰ μεγίστης ὑπομονῆς συνδυασθέντα τὰ τοιχογραφικὰ ταῦτα θρύμματα, ἐπέχουσιν ἐν τῷ Μουσείῳ θέσιν μικρᾶς πινακοθήκης, κατὰ τοσοῦτον μᾶλλον θεωρούμενα σπουδαῖα, καθ' ὅσον εἶναι τὰ ἀρχαιότερα μεταξὺ τῶν σωζομένων παρ' ἡμῖν γραφικῶν μνημείων.

Ποικιλώτατα δ' εἶναι αἱ σκηναὶ τῶν τοιχογραφιῶν τούτων, παριστάνουσαι ταυρομαχίας, τοπεῖα, θαλασσογραφίας, βασιλικὰς πομπάς, ναοὺς μετὰ τῶν συμβολικῶν κιόνων καὶ τῶν ἱερῶν κεράτων, ρυτοφόρους νεκνίας. Δὲν λείπουσι καὶ κυρίαι κομψότατα ἐνδεδυμέναι καὶ κεκομμωμέναι, πρὸς ἃς ἁμιλλᾶται κατὰ τὴν ἐπιδεικτίασιν θεά τις, φέρουσα κυανὴν ἐσθῆτα πλουσίως ποικιλλομένην διὰ σταυροειδῶν κοσμημάτων ἐρυθροῦ χρώματος. Ἀλλὰ τὸ ἔξοχον μνημεῖον τῆς ἀρχαίας ἐν Κρήτῃ γραφικῆς, ἀποτελοῦν πολύτιμον τοῦ Μουσείου κόσμημα καὶ λόγῳ τέχνης καὶ λόγῳ ἰδίως τῆς σημασίας τῶν θρησκευτικῶν αὐτῆς παραστάσεων, εἶνε ἡ ἐν Ἁγίᾳ Τριάδι ἐκχωσθεῖσα Λάρνακξ, ἥτις δι' αὐτῶν σπουδαίαν παρέχει συμβολὴν εἰς τὸ ζήτημα τῆς θρησκείας τῶν Κρητῶν κατὰ τὴν ἀπομεμακρυσμένην ἐκείνην ἐποχήν.

* * *

Η ΠΛΑΣΤΙΚΗ. Καὶ τὰ ἔργα τῆς πλαστικῆς ἐν Κρήτῃ ἀπέβλεπον ὡσαύτως πρὸς κόσμον ἢ πρακτικήν τινα ἀνάγκην ἢ καὶ πρὸς ἀμφότερα συγχρόνως. Τοιαῦτα δὲ ἦσαν λίθινα ἀγγεῖα καὶ σκεύη, πρὸς ἔντεχνον κατασκευὴν τῶν ὁποίων ἦτο κατάλληλος ὁ ἐγχώριος στεατίτης λίθος. Μαλακὸς ὢν οὗτος ἐχρησίμευεν ἐν Κρήτῃ πρὸς φιλοτέχνησιν σφραγίδων, ἀγγείων καὶ δοχείων, λύχνων καὶ λαμπτήρων, τραπεζῶν τῶν προσφορῶν, καὶ πυξίδων, αἵτινες φέρουσιν ἀναγλύφους παραστάσεις θαυμασίας τέχνης. Ἀλλὰ θαυμασιώτερα ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν κρίνονται τρία πρὸ πάντων ἀγγεῖα ἐκ στεατίτου, ἅτινα εὑρεθέντα ἐν Ἁγίᾳ Τριάδι, περιέχουσι συνεχεῖς παραστάσεις, ἐπὶ τῆς σημασίας τῶν ὁποίων διαφωνοῦσιν ἀκόμη οἱ ἀρχαιολόγοι. Χάριν τῆς ὡραιοτάτης αὐτῶν τέχνης κατέχουσιν ἐν τῷ Μουσείῳ ἐξαιρετικὴν θέσιν.

Ἐκ παραλλήλου πρὸς τὴν κατεργασίαν τοῦ στεατίτου, μετὰ τὴν ἀπόκτησιν μεταλλικῶν ἐργαλείων ἐξειργάζοντο βραδύτερον οἱ Κρῆτες λαξευταὶ καὶ τοὺς σκληροὺς λίθους, οἷον τὸ μάρμαρον, τὸν γύψον, τὸν τιτανόλιθον, τὸν διορίτην, ὅστις παρουσιάζει ὑαλώδη διαφάνειαν, καὶ τὸν λιπαρίτην, ὅστις διακρίνεται ἐπὶ τῇ ἀδαμαντίνῃ αὐτοῦ σκληρότητι, τὸν κηρώδη ὀψιανόν, δι' οὗ κατεσκευάζοντο μαχαιρίδια καὶ βέλη, κ.τ.λ.

Ἐκ τῶν σκληρῶν δέ, ἀλλὰ λαμπρῶν τούτων λίθων ἔχομεν θαλασσίους τρίτωνας, δυσκόλως διακρινομένους τῶν φυσικῶν τοιούτων· ἔχομεν ἀμφορεῖς, προκαλοῦντας τὴν προσοχὴν διὰ τὰ ὡραῖα γλυπτὰ κοσμήματα· εὑρέθησαν ἱκανὰ ῥυτά, ἤτοι ἀγγεῖα στενότατα κατὰ τὴν βάσιν. Ἐκτὸς δὲ τούτων ἐσώθη μία κεφαλὴ λεαίνης, ἀνάγλυφος κεφαλὴ ταύρου, μαρμαρίνη χεὶρ, γύψινον δένδρον. Ἀλλ' ἰδίως περίφημα πλαστικὰ ἔργα εἶναι δύο μικρὰ εἴδωλα, εὑρεθέντα ἐν Κνωσῷ, ἅτινα εἰκονίζουσι θεάν τινα, ἧς τὸ ὅλον ἐφιλοτέχνησεν ὁ Κρὴς λαξευτὴς μετὰ πάσης ἀ-

νατομικῆς ἀκριβείας. Ἔξοχον ἔργον εἶνε καὶ τὸ ἐλεφάντινον ἐκεῖνο ἀγαλμάτιον, ἐν Κνωσῷ ἐπίσης εὑρεθέν, ὅπερ παριστᾷ νέον ταυρομαχοῦντα ἢ κυβιστῶντα. Ἡ εὔστοχος σύλληψις καὶ ἡ ἐπιτυχὴς ἐκτέλεσις τοιούτων τολμηρῶν ὑποθέσεων, ὁποία ἡ τοῦ κυβιστητῆρος τούτου ἢ ταυρομάχου, προϋποθέτουσι χεῖρας καὶ ὀφθαλμοὺς καλλιτεχνῶν τελείως ἐξησκημένους εἰς τὸ ἔργον αὐτῶν. Πολὺ ὡραῖα εἶναι καὶ τὰ ἐσχάτως ἐν τοῖς νησιδίοις Μόχλῳ καὶ Ψείρᾳ εὑρεθέντα διάφορα λίθινα εἴδη, ὧν ἡ λεπτοτάτη ἐπεξεργασία καὶ ἡ ποικιλία τοῦ φυσικοῦ τῆς πρώτης ὕλης χρωματισμοῦ προκαλοῦσιν ἰδιαζόντως τὴν προσοχὴν τοῦ παρατηρητοῦ. Καὶ ἡ πλέον καλαίσθητος κυρία τῆς σήμερον θὰ ηὔχετο νὰ ἔχῃ τοιοῦτο κυλικεῖον (buffet).

* * *

Η ΚΕΡΑΜΕΥΤΙΚΗ. Ὅλως ἰδιάζουσαν σημασίαν ἔχουσιν, ὡς γνωστόν, τὰ πήλινα ἀντικείμενα ἐν ταῖς ἀρχαιολογικαῖς ἀνασκαφαῖς. Καὶ τοῦτο, διότι ἐκ τῆς πρώτης αὐτῶν ὕλης, ἐκ τοῦ τρόπου τῆς κατασκευῆς καὶ τῆς διακοσμήσεως αὐτῶν ἐξάγουσιν οἱ ἀρχαιολόγοι τὸν χρόνον τῆς προελεύσεως τούτων καὶ τὸν βαθμὸν τοῦ πολιτισμοῦ τῶν λαῶν, εἰς οὓς ἀνήκουσι τὰ κεραμευτικὰ ταῦτα προϊόντα. Εἰς τὰ ὄμματα τῶν ἀρχαιολογούντων ἀποτελοῦσι κριτήρια πολύτιμα ἐποχῶν τε καὶ λαῶν. Τοιαῦτα δὲ ἀπέδωκαν ἡμῖν πάμπολλα αἱ ἀρχαιολογικαὶ ἔρευναι ἐν Κρήτῃ, ὧν τ' ἀρχαικώτερα, καθαρῶς πρακτικὸν ἔχοντα σκοπὸν, ἦσαν χειροποίητα. Ἐπλάσσοντο δηλ. ἐκ πηλοῦ διὰ τῆς εἰς αὐτὸν ἀναμίξεως χαλικίων καὶ ἄμμου, ὀπτώμενα εἰς τὴν ἑστίαν. Ἐντεῦθεν δ' ἐλάμβανον τὸ ἰδιάζον αὐτοῖς χρῶμα μέλαν ἢ φαιόν, γνωστὸν ὑπὸ τὸ ἰταλικὸν ὄνομα Buchero. Ἐπὶ τοῦ φαιοῦ ἢ μέλανος ἐδάφους τοῦ ἀγγείου προσετίθετο ἔπειτα ἡ ἁπλῆ διακόσμησις, ἥτις συνίστατο εἰς τὴν λεύκανσιν χαρακτῶν σχημάτων. Προϊόντος τοῦ χρόνου, εἰσήχθη ὁ κεραμευτικὸς τροχὸς καὶ ὁ εἰδικὸς κλίβανος. Μετὰ τῆς τελειοτέρας δὲ κατασκευῆς καὶ ὀπτήσεως τῶν ἀγγείων ἐπεκράτησε καὶ ἡ τεχνικωτέρα διακόσμησις αὐτῶν διὰ λευκοῦ πάλιν χρώματος ἐπὶ ἐδάφους μέλανος ἢ σκοτεινοῦ. Ἀπὸ τῆς βαθμίδος ταύτης τῆς κεραμευτικῆς, ὡς ἀπὸ μεταβατικοῦ σημείου, προῆλθε τὸ κορύφωμα τῆς ἐν Κρήτῃ κεραμευτικῆς, ὅπερ ἀποτελεῖ ὁ *Καμαραϊκὸς* ῥυθμός. Ὠνομάσθη δὲ οὗτος τοιουτοτρόπως ἐκ τοῦ εἰς τοὺς νοτίους πρόποδας τῆς Ἴδης μικροῦ χωρίου, πλησίον τοῦ ὁποίου ἔν τινι σπηλαίῳ εὑρέθησαν πρὸ ἐτῶν πρώτῃ φορᾷ τε-

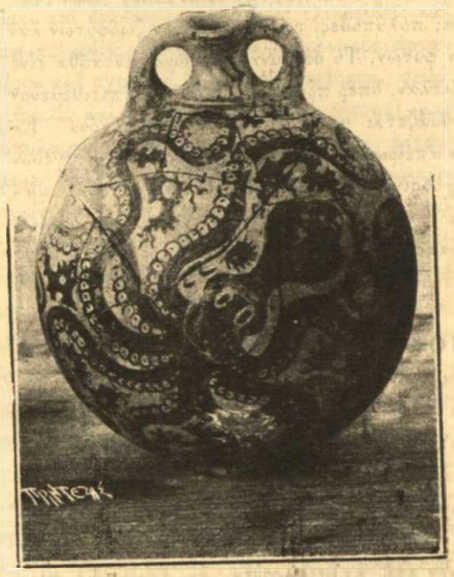

χνουργήματα τοῦ ῥυθμοῦ τούτου. Τὰ ἀγγεῖα τῆς Καμαραϊκῆς τέχνης, πολύχρωμα ὄντα, εἶναι πολλάκις τόσον ἐπιδεξίως φιλοτεχνημένα, ὥστε νὰ ἁμιλλῶνται κατὰ τὴν λεπτότητα τῶν παρειῶν πρὸς τὴν σινικὴν πορσελάνην ἢ πρὸς τὸ κέλυφος τοῦ ὠοῦ. Καὶ κατὰ τὴν περίοδον τῆς Καμαραϊκῆς τέχνης εἶνε, ὡς εἰκός, ἐν χρήσει ὁ κεραμευτικὸς τροχὸς καὶ ὁ ἐπαγγελματικὸς κλίβανος· ἡ ἰδιάζουσα δὲ τώρα καινοτομία εἶνε ἡ πολύχρωμος διακόσμησις, ἥτις ἐκτελεῖται διὰ λευκοῦ, ἢ ἐρυθροῦ ἢ καστανοῦ χρώματος ἐπὶ βάσεως φαιᾶς ἢ σκοτεινῆς ἢ μαύρης. Περιλαμβάνει δὲ αὕτη γεωμετρικὰ σχήματα ἢ φυτομόρφους παραστάσεις ἢ ἀνάγλυφα δένδρα, ἰχθῦς, σταφυλάς, στάχυας, κ. λ., μετὰ πολλῆς ἀκριβείας καὶ χάριτος συνδυαζόμενα.

Ἀπὸ τῆς καταστροφῆς περίπου τῶν δευτέρων ἀνακτόρων, ἐκείνων δηλ., τῶν ὁποίων τὰ ἐρείπια βλέπομεν ἤδη ἐν Κνωσῷ, ἐν Φαιστῷ καὶ Ἁγίᾳ Τριάδι, ἄρχεται ἐν Κρήτῃ νέα τῆς τέχνης περίοδος, ἡ τοῦ Μυκηναϊκοῦ ῥυθμοῦ, ὅστις ὠνομάσθη οὕτω ἐκ τῶν Μυκηνῶν, ὅπου πρὸ τριακονταετίας περίπου παρετηρήθησαν τὰ

πρῶτα τοιαῦτα ἀγγεῖα. Ἐν τοῖς Μυκηναϊκοῖς ἀγγείοις τῆς Κρήτης ἐλλείπει σχεδὸν ἡ ποικιλία τῶν χρωμάτων καὶ ἡ χρῆσις τῶν γεωμετρικῶν σχημάτων, ἀντὶ τῶν ὁποίων εἰσάγονται ἤδη αἱ ἰδιάζουσαι εἰκόνες τῶν θαλασσίων ζώων (σηπίαι, πολύποδες, τρίτωνες) ἢ τῶν ζωοφύτων καὶ τῶν φυτῶν. Τὸ δὲ σύνηθες χρῶμα ἐνταῦθα εἶνε τὸ μέλαν, ὅπερ πρὸ τῆς ὀπτήσεως ἐπιτιθέμενον συνδυάζεται μετὰ ἐδάφους κερκυμεύχρου. Ἐκ τῶν ἀπείρων δὲ ἐν Κρήτῃ Μυκηναϊκῶν ἀγγείων ἐξέχουσιν οἱ ἐν Κνωσῷ εὑρεθέντες μεγάλοι ἀμφορεῖς, τὸν χαρακτηριστικὸν τύπον τῶν ὁποίων ὠνόμασεν ὁ κ. Evans ῥυθμὸν τοῦ Κνωσίου ἀνακτόρου.

***

Η ΟΙΚΟΔΟΜΙΚΗ. Βεβαίως τὸ ἀσφαλὲς καὶ πλῆρες μέτρον τῆς ἀρχιτεκτονικῆς ἐν τῇ ἐποχῇ, περὶ ἧς ὁμιλοῦμεν ἐνταῦθα, δίδουσιν ἡμῖν τὰ βασιλικὰ μέγαρα, περὶ ὧν θὰ διαλάβωμεν κατωτέρω. Ἀλλὰ καὶ τῶν ἰδιωτικῶν οἴκων ἡ οἰκοδομικὴ καὶ ἡ φιλόκαλος αὐτῶν διάταξις δὲν ἦτο πάντῃ δυσανάλογος πρὸς τὴν ἀνακτορικὴν τέχνην καὶ καλαισθησίαν, ἂν κρίνῃ τις περὶ τούτου ἐκ τῶν ἐπὶ πινακίδων εἰκονιζομένων ἰδιωτικῶν κτιρίων καὶ ἐκ τῶν ἐν Κνωσῷ καὶ ἀλλαχοῦ τῆς Κρήτης ἐκχωσθέντων ἐρειπίων, ἅτινα ὑπὸ τῶν ἀρχαιολόγων ἀποδίδονται εἰς ἀριστοκρατικὰ οἰκήματα. Περιελάμβανον, φαίνεται, καὶ δύο καὶ τρεῖς ὀρόφους· ἡλιάζοντο καὶ ἀερίζοντο ἐπικρῶς διὰ παραθύρων, ἐφωδιασμένων μετὰ κηρωτῶν παραπετασμάτων. Μετὰ τῆς λιθοδομίας διὰ λογάδων ἢ τετραγώνων λίθων ἢ πλίνθων ὠπτημένων ἐγίνετο χρῆσις εὐρεῖα καὶ τῆς ξυλοδομίας. Τὰ δάπεδα καὶ αἱ αὐλαὶ ἦσαν πολλάκις πλακόστρωτοι. Πλὴν τῶν διαφόρων ἄλλων διαμερισμάτων τῆς οἰκίας κατὰ τὰς τότε οἰκογενειακὰς ἀνάγκας καὶ συνηθείας ὑπῆρχεν ἐν τῷ μέσῳ καὶ ἡ αἴθουσα τῆς κοινῆς συναντήσεως τῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας πέριξ τῆς ἱερᾶς ἑστίας.

***

Η ΚΡΗΤΙΚΗ ΕΝΔΥΜΑΣΙΑ. Ἐκ γραφικῶν καὶ πλαστικῶν μνημείων καὶ τινων ἀναθηματικῶν ἔργων γνωρίζομεν καὶ τὴν ἀρχαιοτάτην τῶν Κρητῶν ἐνδυμασίαν. Ἐὰν δὲ εἶναι ἀληθὲς τὸ λεγόμενον ὑπὸ τοῦ Ἰταλοῦ ἀρχαιολογοδίφου Ἀγγέλου Μόσσου, ὅτι ἡ γυναικεία περιβολὴ καὶ κόμμωσις δίδει τὸ μέτρον τοῦ γούστου ἑνὸς λαοῦ, οἱ Κρῆτες ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην ἦσαν οἱ Παρισινοὶ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Διότι ὡς δεικνύουσι αἱ σωζόμεναι γυναικεῖαι παραστάσεις, αἱ φιλόκαλοι Κρῆσσαι ἠδύναντο εἰς τὸ ζήτημα τῆς τοαλέττας νὰ ἀμιλληθῶσι πρὸς τὰς παρισινὰς μοδίστας.

Ἡ ἀνδρικὴ ἐνδυμασία ἦτο ἁπλουστέρα, περιλαμβάνουσα τὸ περίζωμα, ἐν εἴδει λουτρίδος περὶ τὴν ὀσφὺν ποσκρμοζόμενον, μέχρι τινὸς μόνον καλύπτον τοὺς μηροὺς, ἀνοικτὸν πρὸς τὰ κάτω, φέρον μεταλλικὸν περιθώριον, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἀνηρτᾶτο δικτυωτόν τι καταλῆγον εἰς κροσσοὺς ἢ σραιρίδια. Τὸ περίζωμα τοῦτο ἠδύνατο νὰ ποικίλλεται πλουσίως διὰ χρυσοῦ καὶ ἀργύρου. Τὸ ἄνω δὲ ἥμισυ τοῦ κορμοῦ, τὸ ἐπίλοιπον μέρος τῶν μηρῶν καὶ αἱ κνῆμαι ἦσαν γυμνά, φέροντα μόνον διάφορα κοσμήματα, οἷον περισφύρια, βραχιόνια, ὅρμους κ.τ.τ.

Ἀλλ' ἐκτὸς τῆς κοινῆς καὶ συνήθους ταύτης ἀμφιέσεως ἦτο ἐν χρήσει ἐν Κρήτῃ καὶ ἄλλη τις, ἐπίκοινος καὶ εἰς τὰ δύο φύλα, ἥτις δύναται νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς ἱερατική· διότι ἀπαντᾷ παρὰ τοῖς ἐκτελοῦσι θρησκευτικὰ καθήκοντα, ὁποῖοι ἦσαν καὶ ἄνδρες καὶ γυναῖκες. Ἐκ τῶν ἱερατικῶν τούτων στολῶν ἡ μία ἐνθυμίζει κάπως τὴν σημερινὴν βράκα, ἡ δὲ ἄλλη ἱερατικά τινα ἡμῶν ἄμφια.

***

ΘΡΗΣΚΕΙΑ. Ἡ χρῆσις εἰδικῶν ἱερῶν στολῶν παρὰ τοῖς Κρησὶ προϋποθέτει παρ' αὐτοῖς τὴν ὕπαρξιν θρησκείας μετὰ θρησκευτικῶν τελετῶν καὶ συμβόλων. Πράγματι οἱ Κρῆτες εἶχον τοὺς ναούς των τοὺς μικροσκοπικοὺς σχεδὸν μετὰ τῶν ἀγαλματίων καὶ τῶν εὐλαβῶν προσφορῶν, ἐξ ὧν εἰς διεσώθη ἐν Κνωσῷ διατηρῶν τὰ ἱερὰ ἀντικείμενα ὡς ἀκριβῶς ἦσαν τοποθετημένα ὑπὸ τῶν ἱερέων πρὸ τῆς καταστροφῆς τῶν ἀνακτόρων.

Εἶχον προσέτι τὰς θρησκευτικάς των πανηγύρεις, ἡνωμένας μετὰ τῶν ἀγώνων, ἐν οἷς προσφιλεῖς ἦσαν αἱ ταυρομαχίαι. Ἐτίμων τέλος τὰ ἱερά των σύμβολα, ἤτοι τὸν λάβρυν ἢ διπλοῦν πέλεκυν, τοὺς ἱεροὺς κίονας, τὸ ἱερὸν δένδρον, τὸ ἱερὸν πτηνόν, τὸν ἡλιακὸν δίσκον, τὰ ἱερὰ κέρατα, καὶ τὸν σταυρὸν ὅστις ἐσυμβόλιζε τὴν ζωὴν καὶ τὸν θάνατον.

***

Ο ΛΑΒΥΡΙΝΘΟΣ. Μέχρι πρὸ ὀλίγων ἀκόμη ἐτῶν ἐθεωροῦντο κοινῶς μῦθοι τὰ λεγόμενα περὶ τοῦ Λαβυρίνθου ἐν Κρήτῃ, ὡς πολυπλοκωτάτου κτιρίου, κτισθέντος ὑπὸ τοῦ Δαιδάλου, καὶ χρησιμεύοντος ὡς τόπου διαμονῆς τοῦ Μινωταύρου, τέρατος, ὅπερ ἐφονεύθη ὑπὸ τοῦ Θησέως βοηθουμένου ὑπὸ τῆς Ἀριάδνης. Ἀλλ' ἀφότου ἀνευρέθη ὑπὸ τοῦ εὐτυχοῦς ἄγγλου ἀρχαιολόγου τὸ Κνώσιον ἀνάκτορον ἐρρίφθη ἡ ἰδέα, μήπως ἡ περὶ Λαβυρίνθου παράδοσις ἔχει τὴν ἀρχὴν αὐτῆς ἐκ τοῦ Μινωϊκοῦ μεγάρου τῆς Κνωσοῦ, ὅπερ ἀφιερωμένον εἰς τὸν Λαβρανδέα Δία ἠδύνατο ἐντεῦθεν νὰ ὀνομασθῇ βραδύτερον Λαβύρινθος. Πράγματι πολλλαχοῦ τῶν κιόνων καὶ τῶν ὀγκολίθων τοῦ Κνωσίου ἀνακτόρου ἀπαντᾷ τὸ σύμβολον τῶν διπλῶν πελέκεων. Οἱ διπλοῖ πελέκεις ἦσαν ἱερὰ σύμβολα εἰς τὸν Δία. Ἐντεῦθεν εἶνε πιθανὸν νὰ ἐξαγάγωμεν ὅτι τὸ ἀνάκτορον ἦτο ἀφιερωμένον εἰς τὸν Δία. Ἀλλ' ὁ Ζεὺς ἐκ τοῦ συμβόλου του διπλοῦ πελέκεως, λάβρυος καριστὶ καλουμένου, ἐπωνομάζετο Λαβρανδεύς. Ἐκ τοῦ ἐπωνυμίου λοιπὸν τούτου, γνωματεύουσιν οἱ ἀρχαιολόγοι, ἦτο πολὺ πιθανὸν νὰ πλασθῇ βραδύτερον ὁ μῦθος τοῦ Λαβυρίνθου. ἀναφερόμενος εἰς πολυσύνθετον οἰκοδόμημα, ὁποῖον ἦτο πράγματι, ὡς βλέπει τις καὶ σήμερον, τὸ ἐσχάτως ἀνακαλυφθὲν βασιλικὸν ἀνάκτορον, τὸ ἀποδιδόμενον εἰς τὸν σοφὸν καὶ ἰσχυρὸν Μίνωα. Ἡ φαντασία τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ, παρ' ᾧ διετηρεῖτο ζωηρὰ ἡ ἀρχικὴ περὶ τῶν ἀνακτόρων τοῦ μεγαλωνύμου ἄνακτος γοητεία, ἐμεγαλοποίησεν ἔτι μᾶλλον τὸ πραγματικὸν αὐτῶν μεγαλεῖον, τὴν ἔξοχον τῆς οἰκοδομῆς τέχνην ἀποδίδουσα εἰς τὸν μυθικὸν ἀρχιτέκτονα Δαίδαλον, καὶ τὰς ταυρομαχικὰς τοιχογραφίας τοῦ ἀνακτόρου μεταμορφόνουσα εἰς τὸν Μινώταυρον. Οὕτω, λέγει, ἐμορφώθη ὁ περὶ τοῦ Λαβυρίνθου περίφημος ἑλληνικὸς μῦθος, ὅστις καθαιρόμενος ἤδη ὑπὸ τὸ φῶς τῶν ἀρχαιολογικῶν ἐρευνῶν ἀπὸ τῶν καθαρῶς μυθικῶν στοιχείων φαίνεται ἐφαρμοζόμενος κατὰ τρόπον ἀρκούντως πιθανὸν ἐπὶ τοῦ ἀνακτόρου τῆς Κνωσοῦ, ὅπερ καὶ σήμερον ἔτι ἐν τοῖς ἐρειπίοις αὐτοῦ παρέχει ὄψιν λαβυρινθώδη, διατηροῦν ἅμα ἱκανὰ σημεῖα τῆς ἐκθαμβωτικῆς αὐτοῦ μεγαλοπρεπείας.

***

ΤΟ ΑΝΑΚΤΟΡΟΝ ΤΗΣ ΚΝΩΣΟΥ. Δωμάτια πολυάριθμα, αἴθουσαι διώροφοι καὶ τριώροφοι, δρόμοι καὶ διάδρομοι, κλίμακες ἑλικοειδεῖς καὶ στενωποὶ ἀδιέξοδοι, ὑπόγεια καὶ λουτρὰ, ἐργαστήρια καὶ σχολεῖα, θέατρα καὶ ναΐσκοι, σειρὰ ἀποθηκῶν καὶ θησαυροὶ ἀπόκρυφοι, στοαὶ καὶ προπύλαια μεγαλοπρεπῆ, ταῦτα πάντα, ἐκτεινόμενα ἐπὶ ἐπιφανείας 22,500 τετραγωνικῶν μέτρων, διατεθειμένης εἰς ἄνδηρα φυσικὰ καὶ τεχνητὰ πέριξ καὶ ἐπὶ κορυφῆς λόφου, ὅστις ἐδέσποζε τῆς παρακειμένης πόλεως συναπετέλουν ποτὲ βεβαίως οἰκοδόμημα πολυσυνθετώτατον, ὁποῖον ἀπῄτουν αἱ τότε ἀνάγκαι τῶν ἡγεμονικῶν μεγάρων, ἅτινα ἦσαν τὸ πολιτικὸν, τὸ δικαστικὸν, τὸ στρατιωτικὸν, τὸ θεαματικὸν κέντρον τοῦ Κράτους.

Ἡ βασιλικὴ φρουρὰ, αἱ φυλακαὶ τῶν κακούργων καὶ τῶν αἰχμαλώτων, οἱ βωμοὶ, αἱ πανηγύρεις καὶ τὰ δημόσια θεάματα, αἱ συνεδριάσεις τῆς βουλῆς τῶν ἀρίστων, τὰ δημόσια ταμεῖα καὶ τὰ ἐργαστήρια τῶν τεχνιτῶν τῆς αὐλῆς πάντα ταῦτα συνεκεντροῦντο ἐν τοῖς τότε ἀνακτόροις, ἅτινα διὰ τοῦτο ἔπρεπε νὰ διαθέτωσι μεγάλην ἔκτασιν καὶ σκόπιμον ἐσωτερικὴν διάταξιν ἵνα μὴ ἐπέρχηται σύγχυσις εἰς τὴν λειτουργίαν τῆς πολυπλόκου ταύτης ἀνακτορικῆς μηχανῆς. Ἡ δὲ ὑπεροχὴ τοῦ Μινωϊκοῦ μεγάθους εἰς μέγεθος, εἰς πλουσίαν διακόσμησιν, εἰς συνδυασμὸν λαμπρᾶς ἀρχιτεκτονικῆς καὶ τῶν ἄλλων τεχνῶν εἶναι σύμφωνος πρὸς τὴν μεγάλην πολιτικὴν δύναμιν τοῦ ἡμετέρου Ἄνακτος, τοῦ ὁποίου τὸ κράτος ἐξικνεῖτο μέχρι καὶ τῶν λοιπῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου καὶ τῆς ἄλλης Ἑλλάδος καὶ πρὸς τὴν ποικίλην ἄνθησιν τοῦ συγχρόνου πολιτισμοῦ τῆς Κρήτης. Παραβαλλόμενον τοῦ βασιλέως τῶν Τρώων τὸ μέγαρον πρὸς τὸ τοῦ ἄνακτος τῶν Κρητῶν εἶνε κατὰ τὸν Brückner, ὡς ὁ στενὸς πύργος μεσαιωνικοῦ τινος κόμιτος ἐν σχέσει πρὸς μέγιστον καὶ ὡραιότατον μέγαρον. Καὶ σημειώσατε ὅτι τὸ Κνώσιον ἀνάκτορον, περὶ οὗ ὁ λόγος ἐνταῦθα, πυροληθὲν ὑπὸ ἐπιδρομέων, ἐξ Ἑλλάδος, ὡς ὑποτίθεται προερχομένων, ἀνῳκοδομήθη ἐπὶ τῶν

ἐρειπίων παλαιοτέρου ἀνακτόρου μείζονος καὶ καλλιτεχνικωτέρου, ὅπερ ὑπὸ τῶν ἀρχαιολόγων ὠνομάσθη πρὸς διάκρισιν Καμαραϊκόν, ἀντιπροσωπεῦον τὸ κορύφωμα τοῦ Κρητικοῦ πολιτισμοῦ κατὰ τὸν εἰκοστὸν αἰῶνα π. Χ.

*
* *

ΤΑ ΑΝΑΚΤΟΡΑ ΤΗΣ ΦΑΙΣΤΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΓ. ΤΡΙΑΔΟΣ. Σύγχρονον καὶ παρόμοιον πρὸς τὸ τῆς Κνωσοῦ, κειμένης μεσημβρινῶς τοῦ σημερινοῦ Ἡρακλείου εἰς ἀπόστασιν πέντε περίπου χιλιομέτρων, εἶνε καὶ τὸ ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν ἀρχαιολόγων ἐκχωσθὲν ἀνάκτορον τῆς Φαιστοῦ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Πυργιωτίσσης, ἐπὶ ἐρειπίων ἐπίσης προγενεστέρων ᾠκοδομημένον καὶ συγχρόνως μετὰ τοῦ Κνωσίου ἀποτεφρωθέν.

Πλησίον τῆς Φαιστοῦ εἰς ἀπόστασιν μιᾶς σχεδὸν ὥρας δυσμικῶς, ἐπὶ λοφίσκου ὡσαύτως περιόπτου ἀνεσκάφη ὑπὸ τῶν αὐτῶν Ἰταλῶν καὶ ἄλλο ἀνάκτορον, μικρότερον μὲν τῶν δύο προηγουμένων, ἀλλὰ πολυτελέστερον κεκοσμημένον ἐσωτερικῶς, ἀποτελοῦν ἴσως παράρτημα, θερινὸν ἐνδιαίτημα τῶν βασιλέων τῆς Φαιστοῦ.

Δυστυχῶς πρὸ τῆς καταστροφῆς τῶν Κρητικῶν ἀνακτόρων εἶχον λεηλατηθῆ ταῦτα ὑπὸ τῶν ἀπειροκάλων ἐπιδρομέων. Πολλὰ δὲ τῶν μὴ συληθέντων ἢ μὴ ἀποκομισθέντων ἔργων τῆς τέχνης ἢ πλουτίμων ἀντικειμένων ἐφθάρησαν ὑπὸ τῶν φλογῶν τῆς ἀπαισίας πυρκαϊᾶς ἢ ὑπὸ τῶν ἀλλεπαλλήλων ἐπιχώσεων. τῶν ὁποίων ἡ ἄρσις ἐστοίχισε καὶ χρόνον πολὺν καὶ χρῆμα οὐκ ὀλίγον. Καὶ ἐν τούτοις παρὰ πάσας τὰς δυσμενεῖς ταύτας συνθήκας ἱκανὰ ἦσαν τὰ πολύτιμα λείψανα τοῦ ἐκπεσόντος μεγαλείου, τὰ ἐν τοῖς ἀνακτορικοῖς ἐρειπίοις ἀνευρεθέντα. τὰ ὁποῖα καὶ ἠκρωτηριασμένα ὡς εἶναι πολλὰ καὶ ἠλλοιωμένα ἐνίοτε, συμμαρτυροῦσι περὶ τοῦ βάθους τῆς μεγαλοπρεπείας τῶν κρητικῶν αὐλῶν καὶ τοῦ κρητικοῦ ἐν γένει πολιτισμοῦ, συμβάλλοντα συνάμα εἰς τὴν διαφώτισιν ἱστορικῶν τινων καὶ ἀρχαιολογικῶν σπουδαίων ζητημάτων.

*
* *

ΠΡΩΤΟΤΥΠΙΑ ΚΑΙ ΠΑΡΑΤΑΣΙΣ ΤΟΥ ΚΡΗΤΙΚΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ Πράγματι· κατόπιν τῶν τελευταίων ἐν Κρήτῃ ἀνασκαφικῶν ἐξαγομένων ἐγκατελείφθησαν πλέον ὡς ἀστήρικτοι αἱ τέως ἰσχύουσαι θεωρίαι περὶ τῶν ἀρχῶν τῆς Ἑλληνικῆς ἱστορίας καὶ περὶ τῆς προελεύσεως τῆς Μυκηναϊκῆς τέχνης· νέαι δὲ τοιαῦται ἐμορφώθησαν, αἵτινες νέον ἐπιχύνουσι φῶς εἰς παλλὰ τῆς ἱστορίας καὶ τῆς ἀρχαιολογίας μυστήρια. Ὅλως μυθώδη δὲν θεωροῦνται σήμερον τὰ λεγόμενα περὶ τῶν πολυαρίθμων ἄλλοτε πόλεων τῆς Κρήτης, καὶ περὶ τοῦ θαλασσοκράτορος καὶ σοφοῦ νομοθέτου Μίνωος. Τὰ ἀρχαιολογικὰ κειμήλια, ἅτινα ἦλθον εἰς φῶς διὰ τῶν ἐν Κρήτῃ ἀνασκαφῶν, προέρχονται προφανῶς ἐξ ἑνὸς κόσμου μεγάλως προηγημένου εἰς πολιτισμὸν καὶ ἡμέρωσιν, ἐπιβεβαιοῦντα παραδόξως τὴν παλαιὰν ἐκείνην φήμην περὶ τῆς δόξης καὶ τῆς δυνάμεως τοῦ Μίνωος καὶ περὶ τῆς πολιτικῆς καὶ κοινωνικῆς ἐπιδόσεως τῶν Κρητῶν κατὰ τὴν πολιὰν ἐκείνην ἀρχαιότητα. Ἰδοὺ διατὶ αἱ κρητικαὶ ἀνασκαφαὶ καὶ τὸ κρητικὸν Μουσεῖον εἶναι ἀπό τινος τὸ ἀντικείμενον σπουδαίων ἐπιστημονικῶν μελετῶν. Ἰδοὺ διατὶ μετὰ τὴν εἰς εὐρύτερον κύκλον ἀνακοίνωσιν τῶν ἀποτελεσμάτων τῶν ἐν Κρήτῃ ἀνασκαφικῶν ἐρευνῶν πρόκειται ἀσφαλῶς νὰ καταστῇ μετὰ τῆς Ἀκροπόλεως τὸ Ἡράκλειον τὸ ἱερὸν προσκύνημα τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου. Οἱ ἐξ Εὐρώπης καὶ Ἀμερικῆς ἀποδημοῦντες πρὸς ἐπίσκεψιν τῶν πεφημισμένων παναρχαίων κόσμων τῆς Αἰγύπτου καὶ τῆς Βαβυλῶνος, θὰ διέρχωνται διὰ τῆς Κρήτης, ὅπου ἔμαθον ὅτι ἐξωρύχθη εἷς τρίτος προϊστορικὸς πολιτισμός, οὔτε κατὰ τὰ πρεσβεῖα οὐδόλως ὑπολειπόμενος, καὶ κατὰ τὴν πρωτοτυπίαν καὶ τὴν μακραίωνα ἑνότητα ὑπερτερῶν. Οἱ δὲ θέλοντες νὰ σπουδάσωσιν ἐπισταμένως τὰ ἔργα τῆς ἀρχαίας τέχνης ἐν Ἑλλάδι θὰ θεωρῶσιν ἀπαραίτητον, ὅπως ἀρχίζωσι τὰς μελέτας αὐτῶν ἀπὸ τῆς Κρήτης, ἥτις παρουσιάζεται ἤδη ὡς ὁ πρόδρομος, ὡς ἡ γέφυρα, ἡ ἑστία, ἡ κλεὶς, ὅπως θέλετε, τοῦ θαυμασίου ἀρχαίου ἑλληνικοῦ κόσμου. Καὶ ἀληθῶς ὁ πολιτισμός, ὅστις πρὸ μικροῦ ἀνέθορεν ἐκ τῶν σπλάγχνων τοῦ κρητικοῦ ἐδάφους παρουσιάζει τοῦτο τὸ ἐκπληκτικὸν φαινόμενον, ὅτι ἔχων τὴν προτεραιότητα ἐν τῇ Εὐρώπῃ παρετάθη ἐπὶ ἱκανὰς ἑκατονταετηρίδας, ἄνευ οὐδεμιᾶς διαλείψεως, μακρὰν πάσης ξενικῆς ἐπιδράσεως ἀνθήσας, ὡς αὐτόφυτον φυσικὸν προϊὸν τοῦ κρητικοῦ πνεύματος ἐμφανιζόμενος, καὶ μακρὰν τῶν ὁρίων τῆς Κρήτης ἐπεκταθείς.

*
* *

ΜΥΚΗΝΑΪΚΗ ΤΕΧΝΗ ΚΑΙ ΚΡΗΤΗ. Οὕτω μέχρι πρὸ ὀλίγων ἐτῶν οἱ ἀρχαιολόγοι. μὴ δυνάμενοι ἄλλως νὰ ἐξηγήσωσι τὴν προέλευσιν τῶν μυκηναϊκῶν κομψοτεχνημάτων, ἐσχέτιζον αὐτὰ πρὸς τὴν Αἴγυπτον ἢ τὴν Ἀνατολήν· παρεδέχοντο δηλαδὴ τὴν ἐξάρτησιν τῶν Μυκηναϊκῶν τεχνιτῶν ἀπὸ τῶν χωρῶν τούτων. Ἀλλὰ μετὰ τὴν ἀνακάλυψιν τῶν ἀρχαιοτέρων κρητικῶν τεχνουργημάτων, ἡ Μυκηναϊκὴ τέχνη εὑρίσκει τὴν ἐξήγησιν αὐτῶν ἐν τῇ πατρίδι τοῦ θαλασσοκράτορος Μίνωος. Ὁ κρητικὸς πολιτισμὸς κατὰ πολλοὺς αἰῶνας προηγηθεὶς, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τῶν ἀρχαιολογικῶν εὑρημάτων, φαίνεται ἐπιδράσας οὐ μόνον τὴν Ἑλλάδα τὴν νησιωτικὴν καὶ ἠπειρωτικὴν, ἀλλ', ἂν πιστεύσωμεν εἰς τὰ συμπεράσματα τῶν ἀρχαιολόγων, καὶ τὴν Ἰταλίαν καὶ ἔτι περαιτέρω μέχρι καὶ τῆς κεντρικῆς Εὐρώπης. Ὥστε, συμπεραίνουσιν, ὁ μυκηναϊκὸς πολιτισμός, ὁ προηγηθεὶς τοῦ κυρίως Ἑλληνικοῦ τοιούτου, εἶνε προσεχὴς ἐπίδρασις τῆς Κρήτης, ἐπεχούσης θέσιν δεσποίνης ἐν τῇ Μεσογείῳ θαλάσσῃ. Τοῦ δὲ μυκηναϊκοῦ κόσμου πιστὴ σχεδὸν ἀπήχησις ἀποδεικνύονται ὡσαύτως τὰ ὁμηρικὰ ἔπη, συνιστῶντα τὴν μετάβασιν ἀπὸ τῶν Μυκηνῶν εἰς τοὺς ἱστορικοὺς Ἕλληνας, ὧν ὁ ἔξοχος πολιτισμὸς ἀποκορυφοῦται ἐν τῇ Ἀκροπόλει Ἀθηνῶν, ἐν Ὀλυμπίᾳ, ἐν Ἐλευσῖνι, ἐν Δήλῳ καὶ Δελφοῖς.

*
* *

ΚΡΗΤΕΣ ΚΑΙ ΑΙΓΥΠΤΙΟΙ ΤΕΧΝΙΤΑΙ. Ἐκ συγκριτικῶν δ' ἐργασιῶν ἐπὶ τῶν ἔργων τῆς τέχνης ἐπιστώθη ἡ ἀνεξαρτησία τῶν παλαιτάτων Κρητῶν ἀπὸ πάσης ξενικῆς ἐπιδράσεως. Εἶχον μὲν σχέσεις οἱ Κρῆτες μετὰ τῆς Αἰγύπτου, ἀλλ' εἰς τὸ ζήτημα τῆς τέχνης ἔμειναν ἀνεπηρέαστοι ἀπὸ τῆς αἰγυπτιακῆς τεχνοτροπίας. Οἱ Κρῆτες τεχνῖται τὴν ἔμπνευσιν αὐτῶν ἀρύονται ἀπὸ μόνης τῆς φύσεως καὶ τῆς προσωπικῆς αὐτῶν ἀντιλήψεως τοῦ ὡραίου· καὶ κατὰ τοῦτο ἀνεδείχθησαν ὑπέρτεροι τῶν τε Αἰγυπτίων καὶ τῶν Ἀσσυρίων συναδέλφων αὐτῶν, καθότι ἀποδίδουσι πιστῶς διὰ τῆς ἀμέσου τῆς φύσεως παρατηρήσεως καὶ τῆς σταθερᾶς αὐτῶν χειρὸς τὰς λεπτομερείας τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου καὶ τὴν οἰκείαν ἔκφρασιν ἑκάστου ἀντικειμένου (Legrange).

*
* *

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΚΟΣ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΚΡΗΤ. ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ. Ἀπὸ πότε δὲ ἄρχεται καὶ ἐπὶ πόσους αἰῶνας παρετάθη ὁ ἐν Κρήτῃ ἐκταφεὶς πολιτισμός, ὅστις μυθικὸς θεωρούμενος μέχρι χθὲς καὶ πρώην, κατέστη τελευταίως οἰκεῖος εἰς τὴν ἐπιστημονικὴν ἔρευναν; Ὁ κ. Evans, ὁ εὐτυχὴς ἀνασκαφεὺς τοῦ ἀνακτόρου τῆς Κνωσοῦ, βαθὺς γνώστης τῆς ἱστορικῆς ἐξελίξεως τοῦ κρητικοῦ πολιτισμοῦ, δεινὴν κεκτημένος συνδυαστικὴν τῶν ἀρχαιολογικῶν λειψάνων ἱκανότητα, διετύπωσε χρονολογικόν τινα πίνακα, ὅστις ἐν τῇ μεγάλῃ αὐτοῦ πιθανοφανείᾳ ἔτυχε τῆς κοινῆς υἱοθετήσεως παρὰ τοῖς ἀρχαιολογοῦσι. Τὴν ἱστορίαν τῶν κρητικῶν μνημείων ὀνομάζει ὁ Ἄγγλος ἀρχαιολόγος Μινωϊκὴν ἐκ τοῦ προέχοντος ἀντιπροσώπου τοῦ κρητικοῦ πολιτισμοῦ. Εἰς τὴν Μινωϊκὴν ἱστορίαν δὲν συμπεριλαμβάνεται ἡ νεολιθικὴ ἢ ἀμέταλλος περίοδος τοῦ κρητικοῦ βίου, ἥτις δὲν διήρκεσεν ἐπὶ μικρόν, ἐὰν δὲν ἀπατᾷ τοὺς ὑπολογισμοὺς τὸ ὕψος τῶν ἐπιχώσεων. Ὑπὸ τοῦ κ. Evans ἐχρονομετρήθη κυρίως ἡ Μινωϊκὴ, ἡ κυρίως ἱστορία τοῦ κρητικοῦ πολιτισμοῦ, ἥτις, κατὰ τοὺς μετριωτέρους ὑπολογισμοὺς χρονολογεῖται ἀπὸ τοῦ τετρακισχιλιοστοῦ ἔτους π. Χ. Παρατεινομένη δὲ ἀδιασπάστως μέχρι τῆς παρακμῆς ἐν Κρήτῃ τῆς Μυκηναϊκῆς τέχνης διαιρεῖται εἰς τρεῖς μεγάλας περιόδους, ὧν ἑκάστη ὑποδιαιρεῖται πάλιν εἰς τρεῖς μικροτέρας ἐποχάς. Αἱ μεγαλύτεραι διαιρέσεις ὠνομάσθησαν πρωτομινωϊκὴ (Early Minoan), Μεσομινωϊκὴ ἢ Δευτερομινωϊκὴ (Middle Minoan), καὶ ὑστερομινωϊκὴ ἐποχὴ (Late Minoan). Ἐκ τούτων ἡ πρώτη ἐποχὴ, κατὰ τὰ δύο πρῶτα τρίτα αὐτῆς, ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὴν ἐποχὴν τῆς πρώτης δυναστείας τῆς Αἰγύπτου (4000 περίπου π. Χ.) Τὰ δύο πάλιν πρῶτα μέρη τῆς Μεσομινωϊκῆς ἐποχῆς συγχρονοῦσι πρὸς τὴν δωδεκάτην δυναστείαν τῶν Φαραὼ (περὶ τὰ 2000 π. Χ.). Κατὰ τὸ χρονικὸν τοῦτο διάστημα συμπίπτει ἡ κτίσις καὶ ἡ ἀκμὴ τῶν πρώτων ἀνακτόρων τῆς Φαιστοῦ καὶ τῆς Κνωσοῦ, τῶν οὕτω κληθέντων Καμαραϊκῶν, ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τῶν ὁποίων βραδύτερον ἐκτίσθησαν τὰ δεύτερα ἀνά-

κτορα, ἐκεῖνα τῶν ὁποίων, καταστραφέντων περὶ τὰ 1500 π. Χ., βλέπομεν ἤδη τὰ ἐκχωσθέντα μεγαλοπρεπῆ ἐρείπια ἐν Κνωσῷ καὶ εἰς Φαιστόν. Ὁ βίος τῶν δευτέρων ἀνακτόρων ἀρχόμενος ἀπὸ τῆς τρίτης ὑποδιαιρέσεως τῆς Μεσομινωϊκῆς ἐποχῆς παρεκτείνεται μέχρι τοῦ δευτέρου μέρους τῆς Ὑστερομινωϊκῆς, καθ' ἣν ἡ κρητικὴ τέχνη εἰς μεγίστην ἀρθεῖσα ἀκμὴν, μεταδίδεται καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ εἰς τὴν Ἰταλίαν. Εἰσερχόμεθα ἤδη εἰς τὴν Μυκηναϊκὴν ἐποχὴν τῆς Κρήτης, ἥτις κλείει μετὰ τῆς παρακμῆς δυστυχῶς τοῦ κρητικοῦ πολιτισμοῦ. Τότε δὲ, ὅτε ἔκλινεν εἰς τὴν δύσιν ὁ ἀστὴρ τοῦ ἀρχαίου κρητικοῦ κόσμου, ἤνθιζεν ἐν τῇ ἄλλῃ Ἑλλάδι ἡ Μυκηναϊκὴ τέχνη κατὰ τὴν 13 ἢ 12 ἑκατονταετηρίδα π. Χ.

Ἐὰν δὲ θελήσωμεν νὰ προεκτείνωμεν τὴν χρονολογικὴν ἡμῶν κλίμακα— ἡ Μυκηναϊκὴ πάλιν ἐποχὴ καὶ τέχνη συνάπτεται μετὰ τῆς τέως καλουμένης ἱστορικῆς ἢ ἑλληνικῆς ἐποχῆς—μετὰ τὴν κάθοδον τῶν Ἡρακλειδῶν—διὰ τῶν Ὁμηρικῶν ἐπῶν, ὧν αἱ εἰδήσεις ἐπί τε τοῦ κοινωνικοῦ βίου καὶ τῶν ἱστορικῶν γεγονότων ἐκυρώθησαν προσφάτως ὑπὸ τῶν ἀνασκαφικῶν ἐργασιῶν ἐν Ἰσσαρλὶκ (Τροίᾳ), ἐν Μυκήναις καὶ Τίρυνθι, ἐν Κρήτῃ.

ΑΡΧΙΜ. ΧΡ. ΤΣΕΠΕΤΑΚΗΣ
Καθηγητὴς τοῦ Λυκείου «Κοραῆ» ἐν Ἡρακλείῳ.

"ΡΟΔΑΚΕΣ ΚΑΙ ΑΝΘΕΜΙΑ,,

ΠΕΘΑΜΕΝΗ

Τὰ δέντρα κάτω στὸ περβόλι
Σὲ ἀναθυμοῦνται καὶ ριγοῦν
Καὶ τ' ἄσπρα νάφαρα τῆς λίμνης
Καὶ οἱ κρῖνοι οἱ κάτασπροι ὅταν βγοῦν
Πάντοτε μάταια θὰ προσμένουν
Τὰ δυὸ χεράκια – ὤ, τί καημός !
Τῆς καμαρούλας σου νὰ γίνουν
Ὁ μυρωμένος στολισμός...
Καὶ μοναχὰ τὰ χελιδόνια
Ὅταν ξανάρθουνε ταχειὰ
Κάποιο παράπονο θ' ἁρμώσουν
Γιὰ τὴ χαμένη σου ἐμορφιά !

ΠΟΙΗΤΗΣ

Τὸ ξέρω· μέσα στὴν καρδιά σου
Γιὰ μένα ἀγάπη δὲν κρατεῖς
Εἶμαι γιὰ σένα ὁ πικραμένος
Κι' εἶμαι μονάχα ὁ ποιητής.
Κι' εἶμαι γιὰ σὲ τὸ πένθος μόνο
Κι' εἶμαι τὸ νέφος ποῦ περνᾷ
Καὶ πάει καὶ πάει νὰ χύσῃ κάπου
Τὰ δάκρυα του τὰ ἑσπερινά.
Μοῦ φτάνει τόσο, τόσο ἂς μείνῃ
Παρηγοριὰ σ' ἕναν καιρὸ,
Ὅτι μοῦ φώτισαν δυὸ μάτια
Τὸ πέρασμά μου τὸ ἰσκιερό...

ΣΕ ΠΗΡΕ...

Σὲ πῆρε ἡ κάποια θάλασσα
Μὲς στὸν ἀφρὸ καὶ πάει,
Κι' ἐδῶ ποῦ ἀπόμεινε ἡ καρδιὰ
Κι' ὅλο σὲ τραγουδάει,
Δὲν ἔρχεται παρήγορο
Χελιδονάκι οὔτ' ἕνα
Γιὰ νὰ μοῦ φέρῃ μήνυμα
Τὸν ἐρχομό σου—ὠϊμένα !—
Μὰ μένω πάντα ἀνέλπιδος
Κι' ἀπ' τὸ μεγάλον πόνο
Σὰν τὸν ἀφρὸ τῆς θάλασσας
Σβύνομαι ἀργὰ καὶ λυώνω !

ΘΡΑΣ. ΖΩΙΟΠΟΥΛΟΣ

ΟΘΩΝΟΣ Α. ΡΟΥΣΟΠΟΥΛΟΥ
Διευθυντοῦ τῆς Ἐμπορικῆς καὶ Βιομηχανικῆς Ἀκαδημίας

ΠΕΡΙ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΧΗΜΙΚΗΣ ΟΝΟΜΑΤΟΛΟΓΙΑΣ

Ὅτε πρὸ εἰκοσαετίας περίπου ἐξεδίδομεν μικρὰν πραγματείαν (*) ἐν ᾗ ἐξεθέτομεν τὰς περὶ ἑλληνικῆς χημικῆς ὀνοματοθεσίας καὶ ὀνοματολογίας (**) ἰδέας καὶ ἀρχάς μας, δὲν ἐτολμῶμεν νὰ πιστεύσωμεν ὅτι αὗται ἤθελον τόσον ριζοβολήσει καὶ ἐπικρατήσει, ὅσον ὁ κατόπιν χρόνος ἀπέδειξεν.

Ἡ ἐπικράτησις δ' αὐτῶν ὀφείλεται ἀκριβῶς εἰς τὸ ὑγιὲς καὶ πρακτικὸν τῶν βάσεων, αἵτινες ἐτέθησαν τότε· ἤτοι : α'.) Ἡ ὀνοματολογία πρέπει νὰ ἦνε ὅσον τὸ δυνατὸν σύμφωνος πρὸς τὰ πράγματα, ἤτοι αἱ λέξεις πρέπει νὰ ἐκφράζωσι τὴν πραγματικὴν τῶν σωμάτων σύνθεσιν. β'.) Πρέπει νὰ μὴ διαφέρῃ λίαν τῆς ξένης ὀνοματολογίας, ἵνα μὴ ἐπέρχηται σύγχυσις καὶ ἵνα ᾖ εὔκολος ἡ κατανόησις τῶν ξένων συγγραμμάτων καὶ ἡ συνεννόησις μετὰ τῶν ἐπιστημόνων τοῦ λοιποῦ κόσμου. γ'.) Ἡ ὀνοματολογία δέον νὰ μὴ ἀντίκειται, ὅσον τὸ ἐφικτὸν, εἰς τοὺς κανόνας τῆς γλώσσης.

Αἱ ἀρχαὶ αὗται ἔχουσι γενικὸν κῦρος (***), εἰδικώτερον ὅμως δι' ἡμᾶς, καθ' ὅσον ἡ παγκόσμιος χημικὴ ὀνοματολογία καθιερώθη, ὡς γνωστὸν, ὑπὸ διεθνοῦς ἐν Ἑλβετίᾳ συνεδρίου· οὕτως ἀπόκειται ἡμῖν ν' ἀσχοληθῶμεν μόνον περὶ τῆς ἑλληνικῆς.

Αὕτη παρέχει πολλὰς δυσκολίας ὡς ἐκ τοῦ ἀμορφώτου καὶ τῆς ἀνυπαρξίας, οὕτως εἰπεῖν, ἑνιαίας νεοελληνικῆς γλώσσης καθὼς καὶ ἐκ τῆς ἀναρμοδιότητος καὶ ἀμαθείας πολλῶν ἐκ τῶν ἐπιληφθέντων τῆς εἰσαγωγῆς ἐπιστημονικῶν ὅρων ἐν τῇ Ἑλληνικῇ.

Περὶ τοῦ ζητήματος τούτου ἐγράφομεν τὰ ἑξῆς ἐν τῇ περὶ ἐπιστημονικῶν ὅρων διατριβῇ ἡμῶν τῇ δημοσιευθείσῃ πρό τινος :

Τὰς ἐννοίας, ἃς ἐκφράζουσιν ἀλλαχοῦ διὰ τῶν λατινικῆς καταγωγῆς διεθνῶν λέξεων émanation καὶ dissociation ἐπεκράτησε παρ' ἡμῖν ν' ἀποδίδωσι διὰ τῶν ἑλληνικῶν ὅρων ἐκπόρευσις καὶ ἀφεταιρισμός.

Ἐν τούτοις τινὲς ἐκ τῶν νεωτέρων (καὶ μὴ) παρ' ἡμῖν γραφόντων προσεπάθησαν νὰ καινοτομήσωσι, χρησιμοποιοῦντες τὰς λέξεις *αἰγλοβολία* καὶ *διάστασις*.

Ἡ ἀφῃρημένη λέξις αἰγλοβολία κατὰ τὰ σπινθηροβολία, σφαιροβολία κ.λ. καὶ λογικῶς σόλοικος ἦνε, καὶ τὸ περὶ οὗ πρόκειται οὐδόλως ἐκφράζει, διότι δηλοῖ τὴν πρᾶξιν τοῦ ῥίπτειν ἢ βάλλειν τὴν αἴγλην· ἀλλ' ἡ αἴγλη δὲν ῥίπτεται, τὸ πολὺ διαχέεται καὶ περιβάλλει τι, συνήθως κεφαλὰς ἁγίας ἢ ἐνδόξους. Ὡσαύτως τὸ πνεῦμα δὲν βάλλεται ἀλλ' ἐκπορεύεται. Ὁ σπινθὴρ βάλλεται, ἡ δὲ πρᾶξις τῆς βολῆς αὐτοῦ

(*) Ὀλίγα τινὰ περὶ χημικῆς ὀνοματολογίας ὑπὸ Ο. Α. Ρουσοπούλου, Ἀθῆναι 1888 8ον σελ. 16.

(**) Ὀρολογίας, ὀρογνωσίας, ὀνοματογνωσίας. Terminologie, Nomenklatur.

(***) Ἐν τῷ προλόγῳ χημίας ἄρτι ἐκδοθείσης υἱοθετοῦνται αἱ ἀρχαὶ αὗται, χωρὶς νὰ γίνεται μνεία τοῦ πρώτου διατυπώσαντος αὐτὰς, διὰ τῶν ἑξῆς : «Οὐχ ἧττον παρέστη ἀνάγκη δημιουργίας οὐκ ὀλίγων καὶ (sic) ἄλλων ἐπιστημονικῶν ὅρων, ἰδίᾳ τῆς φυσικῆς χημείας, ὡς καὶ τεχνικῶν (,) τινων καὶ δὴ μεταλλουργικῶν. Οὗτοι διεπλάσθησαν ἐν ἁρμονίᾳ πάντοτε τοῦ ὅλου ὀνοματολογικοῦ συστήματος, λαμβανομένου ὡς γνώμονος, ὅτι ἐπιτυχὴ ἐπιστημονικὸν ὅρον πρέπει νὰ χαρακτηρίζῃ πρῶτον ἐπιστημονικὴ σαφήνεια, πρέπει πρὸς τούτοις νὰ ἦνε οὗτος ἄρτιος ἀπὸ γλωσσικῆς ἀπόψεως καὶ νὰ ὑπενθυμίζῃ, κατὰ τὸ δυνατὸν, τὸν εἰς τὰς Εὐρωπαϊκὰς (;) γλώσσας ἀντίστοιχον ὅρον». Ἐν τῷ αὐτῷ ἔργῳ σημειοῦται, οὐχὶ μεθ' ἱστορικῆς ἀκριβείας, ὅτ. «ἡ ὀνοματοθεσία τῶν ὅρων (sic)» ὀφείλεται εἰς «πολύτιμον συγγραφὴν» ἐκλιπόντος χημικοῦ, ἐνῷ τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος βιβλίον ἦτο, κατὰ κύριον λόγον, μετάφρασις τοῦ ἐγχειριδίου τοῦ Ρόσκω, ὡς ἐν καιρῷ ὑπεδείξαμεν.

λέγεται σπινθηροβολία. Μεταφορικῶς ὁμιλοῦσι καὶ περὶ σπινθηροβολοῦντος πνεύματος.

Παρετηρήθη ὅτι ἐκ τοῦ Ραδίου ἐκπέμπεται, ἀποδίδεται, ἀναπτύσσεται, ἐκπορεύεταί τι, τὸ ὁποῖον ἐκλήθη πολὺ ὀρθῶς καὶ καταλλήλως émanation, ἤτοι ἐκπόρευσις ἢ ἐκπόρευμα· δυνάμεθα ὅμως νὰ λέγωμεν ἐκπόρευσις, ὅπως λέγομεν συνήθως διάλυσις ἀντὶ διάλυμα.

Τίς ἡ ἀνάγκη λοιπὸν τῆς εἰσαγωγῆς τοῦ ἀκατανοήτου ὅρου αἰγλοβολία :

* * *

Διὰ νὰ ἐννοηθῇ τὸ ἄστοχον τοῦ ὅρου τούτου παρακέμπομεν εἰς περικοπὴν ἐξ ἀρίστης διατριβῆς φιλοπονωτάτου καὶ ἐπιμελεστάτου νεαροῦ χημικοῦ, ἐν ᾗ ἀναγκάζεται οὗτος ν' ἀναφέρῃ πλέον ἢ εἰκοσάκις τὴν λέξιν αἰγλοβολία· ἐκ τῆς ἀναγνώσεως τῆς περικοπῆς ταύτης θὰ πεισθῇ καὶ ὁ μᾶλλον ἀμύητος πόσον ἀκατάλληλος ἦνε καὶ πόσον ἀκατάληπτος ἀποβαίνει ἡ λέξις αὕτη διὰ τὴν ἔννοιαν, τὴν ὁποίαν ζητοῦν δι' αὐτῆς νὰ ἐκφράσουν, καθόσον, ὡς βλέπει τις, ἡ ἀφῃρημένη αὕτη λέξις καὶ ἔννοια αἰγλοβολία :

1) ἐκπέμπεται,
2) ἐνέχει ἐνέργειαν,
3) ἀποσυντίθεται,
4) δίδει ἀέριον,
5) ἐκπέμπει σωματίδια,
6) διαλύεται εἰς τὸ ὕδωρ,
7) διαλύεται εἰς διάλυμα ἅλατος χαλκοῦ,
8) μετατρέπεται εἰς ἄλλα σώματα,
9) Τέλος δέ : ὑπάρχουν διαλύματα ἐνέχοντα αἰγλοβολίαν.

Πολὺ κατανοητότερα θὰ ἦσαν τἀνωτέρω ἐὰν ὁ γράφων εἰς τὴν θέσιν τῆς λέξεως αἰγλοβολία ἔθετε τὸν ὅρον ἐκπόρευμα, (ἐκπόρευσις, ἐκπομπὴ) προϊὸν ἐκπορεύσεως ἢ τὸ ἐκπορευόμενον ἐκ τοῦ Ραδίου.

* * *

Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν dissociation αὕτη δηλοῖ τὸν διχασμὸν οὐσίας τινος εἰς τἀμεσώτερα συστατικά της καὶ τὴν ἐκ νέου συνένωσιν τῶν συστατικῶν τούτων πρὸς παραγωγὴν τοῦ ἀρχικοῦ σώματος. Δηλοῖ ἕνα συνεταιρισμόν, οὕτως εἰπεῖν, διαλυόμενον καὶ πάλιν ἀνανεούμενον. Διὰ τοῦτο ἔλαβε παρ' ἡμῖν ἡ ἔννοια αὕτη ἀνέκαθεν τὸ ὄνομα ἀφεταιρισμός.

Ἴσως ὁ ὅρος νὰ μὴ ᾖ νε τέλειος· ἀλλὰ πᾶν ἄλλο ἢ τοιοῦτο ἦνε τὸ ὄνομα διάστασις, ὅπερ ἄλλως τε ἀνήκει πρὸ πολλοῦ εἰς τὸ γνωστὸν ἔκζυμα τῆς βύνης, τὸ καλούμενον diastase (διάστασις ἢ διαστάζη). Σημειωτέον δὲ ὅτι ἀπό τινος ὁ ἀφεταιρισμὸς ἕνεκα τῶν ρηξικελεύθων ἐργασιῶν τοῦ Arrhenius εὑρίσκεται εἰς τὴν ἡμερησίαν διάταξιν.

* * *

Ὡς πρὸς τὸ ζήτημα τῆς ἐπιστημονικῆς ὀνοματολογίας ἐπανειλημμένως ἐγράψαμεν καὶ ὑπεστηρίξαμεν τὴν ἀρχὴν τοῦ νὰ προσαρμόζωνται οἱ ἰδικοί μας ὅροι ὅσον ἔνεστι εἰς τοὺς διεθνεῖς πρὸς εὐχερεστέραν συνεννόησιν καὶ κατανόησιν, ἰδίως ὑπὸ τῶν νεωτέρων, τῶν καταφευγόντων κατ' ἀναπόδραστον ἀνάγκην διὰ τὰς μελέτας των εἰς τὰ ξενόγλωσσα συγγράμματα καὶ δημοσιεύματα, ἐκ τῶν ὁποίων ἄλλως τε ἀρύονται οἱ σημερινοὶ Ἕλληνες πᾶσαν σοφίαν, ἐν ταῖς θετικαῖς ἐπιστήμαις τοὐλάχιστον.

Ἐπικρατούσης τῆς τεθείσης ὡς ἄνω ἀρχῆς ἀποφεύγονται καὶ αἱ συγχύσεις. Ἂν ἠθέλομεν π.χ. νὰ καλέσωμεν *στρυχνίην* τὸ ἐν τῷ ἡμετέρῳ μανικῷ στρύχνῳ (Datura Strammonium) ἀλκαλοειδές, τὸ ὁποῖον οἱ ξένοι καλοῦσιν *ἀτροπίνην*, φαντασθῆτε ποία σύγχυσις θὰ ἐπήρχετο καὶ ποῖοι οἱ ἐκ ταύτης κίνδυνοι. Σημειωτέον δὲ ὅτι ὑπάρχουσι καὶ παράγωγα τῶν σωμάτων τούτων, τὰ ὁποῖα παρακολουθοῦσι τὸ ὄνομα τῆς ἀρχικῆς οὐσίας.

* * *

Εἰς ἔθνος ἄωρον καὶ ἐν ζυμώσει ἢ μᾶλλον in statu nascenti δικτελοῦν, ἦνε φυσικὸν νὰ εὑρίσκεται ἐν χαώδει κατάστασι καὶ ἡ ὑπόθεσις τῆς ἐπιστημονικῆς ὀνοματολογίας.

Ἐπειδὴ ὁ Ἕλλην φύσει στερεῖται πρωτοτυπίας καὶ ὡς ἐκ τούτου δὲν παράγει ἐπιστημονικῶς, ὥστε νὰ δίδῃ αὐτὸς πρῶτος τὰς ὀνομασίας εἰς τὰ ὑπ' αὐτοῦ ἀνακαλυπτόμενα, καὶ ἐπειδὴ ὡς ἐκ τούτου πάντες, οἱ εἰς τὰς θετικὰς ἐπιστήμας ἀσχολούμενοι κατ' ἀνάγκην ἐξ ὀθνείων πηγῶν ἀντλοῦσι (συνήθως γερμανικῶν, γαλλικῶν καὶ ἰταλικῶν) φυσικῷ τῷ λόγῳ ἐτηρεάζονται ἐκ τῶν πηγῶν τούτων, ὅταν μεταφέρωσιν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν τοὺς ἐπιστημονικοὺς ὅρους, ἀναλόγως πρὸς τὴν ἑκάστοτε πηγὴν καὶ χωρὶς νὰ ἐξετάζωσιν ἂν ὑπάρχωσιν ἤδη ὁπωσδήποτε καθιερωμένοι ἀνάλογοι ὅροι εἰσαχθέντες ὑπ' ἄλλων πρὸ αὐτῶν. Πολλάκις μάλιστα ὁ αὐτὸς «συγγραφεὺς» λησμονεῖ τοὺς ὅρους, τοὺς ὁποίους ἄλλοτε εἶχε θεσπίσει καὶ εἰσάγει ἄλλους παραλαμβάνων αὐτοὺς εἰς μεταγενεστέραν ἐποχὴν ἐκ νέας πηγῆς διαφοροῦσσαν τῆς πρώτης.

Ἐνταῦθα ὑπάγεται τὸ παράδειγμα τοῦ τρυγικοῦ ὀξέος, ὅπερ ὁ αὐτὸς συγγραφεὺς ἄλλοτε ὠνόμασε ταρταρικὸν (acido tartarico) ἄλλοτε ταρτρικὸν (acide tartrique) ἄλλοτε κρεμοταρταρικὸν (ἐκ τοῦ cremor tartari) καὶ ἄλλοτε οἰνικὸν (ἐκ τοῦ weinsäure).

* * *

Ὡραῖα παραδείγματα ἀπροσεξίας δυνάμενα νὰ μνημονευθῶσιν ὡσαύτως, ἦνε ἡ ἀπόδοσις τοῦ ὅρου dedoublement, ὅστις σημαίνει διχασμόν, ὑπό τινων μὲν διὰ τῆς λέξεως *ἀναδίπλωσις*, καὶ ὑπὸ ἄλλων διὰ τῆς λέξεως *ἀναδιπλασιασμός*.

* * *

Περὶ τῶν εἰς οὖχος ἀκαλαισθήτων, τὰ ὁποῖα υἱοθέτησε παραδόξως καὶ τὸ Κράτος ἐν τῷ ἐπισήμῳ προγράμματι τοῦ διαγωνισμοῦ τῶν βιβλίων τῆς Μέσης Ἐκπαιδεύσεως, δὲν ἀξίζει νὰ χάσῃ τις πολὺν χῶρον. Ἐπιμένουσι τινὲς ἐκ τῶν ἀμεταπείστων λέγοντες βρωμοῦχον κάλιον καὶ χλωροῦχον νάτριον δι' ἑνώσεις συνισταμένας ἐκ βρωμίου καὶ καλίου ἢ χλωρίου καὶ νατρίου, ἐνῷ ἔχουσι πρὸ αὐτῶν τοὺς ἐπικρατήσαντας σχεδὸν γλωσσικῶς καὶ οὐσιαστικῶς ὅρους *βρωμοκάλιον* καὶ *χλωριονάτριον*. Ἀλλὰ δὲν σφάλλει μόνον εἰς τοῦτο τὸ ἐπίσημον κράτος τὸ ὁποῖον ἔπρεπε νὰ ἦνε ἀνεμάρτητον· ἐπιβάλλει εἰς τοὺς συγγραφεῖς νὰ πραγματευθῶσιν τὴν ΥΠΟΘΕΣΙΝ Ἀβογάδρου — Ἀμπὲρ, ἀγνοοῦν ὅτι τοιαύτη ὑπόθεσις (δηλοῦσά τι τὸ ἀπίθανον) δὲν ὑπάρχει, ἀλλ' ὑπάρχει εἷς σπουδαιότατος ΚΑΝΩΝ τῆς χημείας, περὶ οὗ ὁ μνημονευθεὶς ἀνωτέρω χημικὸς ὁμιλεῖ ὡς περὶ «τοῦ θεμελιώδους νόμου τῆς χημείας, τοῦ νόμου Avogadro — Ampère.

Ἀλλ' ἐκτὸς τῶν οὐσιωδῶν καὶ θεμελιωδῶν παραλείψεων, ἐν τῷ περὶ οὗ ὁ λόγος ἐπισήμῳ προγράμματι καὶ ἄλλα τρωτὰ ἀπαντᾷ τις. Οὕτω θέλων νὰ δηλώσῃ τὸ σθένος (valence, valenz) μεταχειρίζεται τὸν ὅρον *Δύναμις*. Ἀλλ' ἡ δύναμις (Kraft, force) ἔχει πολὺ γενικωτέραν ἔννοιαν ὡς αἰτία τῶν φαινομένων, πρὸς δὲ καὶ ἄλλας σημασίας. Πλὴν πῶς νὰ ζητήσῃ τις ἀκριβολογίαν εἰς πρόγραμμα, τὸ ὁποῖον ὀνομάζει τοὺς κανόνας ὑποθέσεις.

* * *

Διὰ τοὺς ἐκ σωβινισμοῦ πάσχοντας καὶ ζητοῦντας νὰ ἐξελληνίσωσι καὶ πατριωτίσωσι τὰ πάντα, ἀναφέρομεν τὰ ἑξῆς περίεργα :

Εἰς τὴν χολὴν ὑπάρχουσιν οὐσίαι χολοχρωστικαί, ἃς ἀπαντῶμεν ἐνίοτε κατὰ τὴν ἀνάλυσιν τῶν οὔρων, ὡς π. χ. ἡ Biliverdin κλπ. Bilis σημαίνει χολή, vert πράσινον. Ἀπέδωκαν λοιπὸν οἱ ἡμέτεροι τὸν ὅρον διὰ τοῦ *χολοπρασίνη*. Εὑρεθείσης κατόπιν ἄλλης οὐσίας, ἣν οἱ ξένοι ἐκάλεσαν Biliprassin, εἶπον οἱ ὑμέτεροι, καλέσωμεν ταύτην *χολοπρασινίνην*· ἀδιάφορον ἂν ἑκάστοτε θὰ ἐγεννᾶτο ἀμφιβολία ποία ἦνε ἡ χολοπρασίνη, καὶ ποία ἡ χολοπρασινίνη ἡ Biliverdin ἢ ἡ Biliprassin.

Ἀλλὰ διὰ νὰ συμπληρωθῇ ἡ εἰρωνεία εὑρέθη καὶ τρίτη οὐσία ἥτις ἐκλήθη Choloprassin· πῶς λοιπὸν θὰ τὴν ὀνομάσουν οἱ σωβινισταί, ἀφοῦ χολοπρασίνην ἐκάλεσαν ἤδη τὴν μπιλιβερδίνην ;

Ἀπέδωκαν τὴν κατάληξιν ol διὰ τοῦ ἔλαιον. Οὕτω δέ, ἐνῷ ἐκάλουν τὸ ἔλαιον τοῦ ἀνίσου (oleum anisi) ἀνισέλαιον, διὰ νὰ ᾖνε συνεπεῖς ἠναγκάσθησαν νὰ καλέσουν ἀνισέλαιον καὶ τὸ anisol σῶμα ἐμπεριεχόμενον εἰς τὸ ἀνισέλαιον.

Εἰς δὲ τὰ πολυσύνθετα (καὶ ὑπάρχουσιν ἄπειρα τοιαῦτα) δὲν ἔχουσι πλέον τί νὰ εἴπωσι καὶ παραδίδουσι τὰ ὅπλα, ἢ καταφεύγουσιν εἰς τὸ αἰώνιον «οὖχος».

Οὕτω τὸ methyl-ethyl-propyl-butyl-ammoniumoxyd-hydrat καλοῦσι μεθυλιοῦχον-αἰθυλιοῦχον-προπυλιοῦχον-βουτυλιοῦχον ὑδροξείδιον ἀμμωνίου.

Ἡμεῖς ἐφαρμόζοντες τὰς ἐκτεθείσας ἀρχὰς ὀνομάζομεν τὴν ἀνωτέρω οὐσίαν: μεθυλιο-αἰθυλιο-προπυλιο - βουτυλιο - αμμωνιο - ὑδροξείδιον. Ἀναλόγως δὲ ἀποδίδομεν τὰς λοιπὰς πολυσυνθέτους ὀργανικὰς ἑνώσεις.

* * *

Ἐξετάζοντες νῦν τοὺς τεθέντας τρεῖς κανό-

νας ἐν τῇ χημικῇ ὀνοματοθεσίᾳ εὑρίσκομεν ὅτι·

Ὁ πρῶτος κανὼν εἶνε ὁ σπουδαιότατος πάντων καὶ ἡ τήρησις αὐτοῦ δὲν παρέχει, ἀγαθῇ τύχῃ, μεγάλας δυσκολίας.

Ὁ δεύτερος κανὼν δὲν παρέχει ὡσαύτως πολλὰς δυσκολίας ἐκτὸς τῆς καταργήσεως ὀλίγων ὅρων παρ' ἡμῖν, κατὰ κακόζηλον μετάφρασιν καθιερωθέντων καὶ τῶν ὁποίων παραδείγματα ἐμνημονεύθησαν ἤδη, θὰ σημειωθῶσι δὲ καὶ ἄλλα ἐν τοῖς κατωτέρω.

Ὁ τρίτος κανὼν δυσκολώτατα δύναται νὰ τηρηθῇ ὁμοῦ μετὰ τῶν δύο ἄλλων, ἐν τῇ χημίᾳ, διότι οὐ μόνον εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ἀλλὰ καὶ εἰς ἄλλας γλώσσας πολὺ ἐλαστικωτέρας, δὲν κατορθοῦται τοῦτο· αἱ μακροσκελεῖς ὀνομασίαι τῆς ὀργανικῆς χημίας καὶ εἰς αὐτὴν τὴν γερμανικὴν φέρουσι δύσκολίας καὶ δὲν δύνανται νὰ ὑπαχθῶσιν εἰς αὐστηροὺς γραμματικοὺς κανόνας.

*
* *

Προκειμένου περὶ ἑλληνικῆς ὀνοματολογίας, ὑπάρχει ἡ φαινομενικὴ εὐκολία ὅτι οἱ ξένοι καταφεύγουσιν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν πρὸς δημιουργίαν ἐπιστημονικῶν ὅρων. Οὕτως ὁ Λιννᾶος εἰς τὴν Βοτανικὴν ἔδωσεν ὀνόματα ἀρχαῖα φυτῶν, εἰς ἄλλα ὅλως ἄσχετα πρὸς αὐτά, ὡς δεικνύει ἡ ἀμέσως ἑπομένη παράθεσις, δοθεῖσα ἡμῖν ὑπὸ τοῦ μακαρίτου Χελδράιχ.

Νῦν δὲ ἵνα ἀποφύγωμεν τὴν σύγχυσιν καὶ μὴ ἀποκλεισθῶμεν τῆς παγκοσμίου συνεννοήσεως, εἴμεθα ὑποχρεωμένοι νὰ υἱοθετήσωμεν καὶ διατηρήσωμεν τὴν ὀνοματολογίαν τοῦ Λιννάιου, ἀφήνοντες κατὰ μέρος τὰς ἀρχαίας ὀνομασίας.

Ἀρχ. Ἑλ.	Γερμ.	Λατ.
1.—Ἄπιον	Birne	Pirus
2.—Δάφνη	Lorbeer	Laurus
3.—Ἰτέα	Weide	Salix
4.—Κλῆθρα (κοινῶς σήμερον σκλήθρα)	Erle	Alnns
5.—Μελία	Esche	Fraxinus
6.—Στρύχνος	—	Solanum
7.—Σχῖνος	Mastixbaum	Pistacia Lentiscus
8.—Φλὸξ	Caryophyllum	Lychnis
	κλπ. κλπ.	

Τἀνωτέρω ἑλληνικὰ ὀνόματα ἐδόθησαν ὑπὸ τοῦ Λιννάιου εἰς φυτὰ ὅλως διάφορα καὶ ἄσχετα ὡς ἑξῆς:

1.—Apios=Γένος τῶν ψυχανθῶν ἐξ Ἰνδιῶν.

2.—Daphne=Γένος τῆς τάξεως τῶν θυμελιωδῶν.

4.—Itea=Γένος φυτῶν τῆς Ἀμερικῆς ἐκ τῆς τάξεως τῶν Saxifragaceae.

4.—Clethra=Φυτὸν τῆς Ἀμερικῆς τῆς τάξεων τῶν ἐρεικωδῶν.

5.—Melia=Δένδρον τῆς Ἀμερικῆς (τάξις Meliaceae).

6.—Strychnos=Γένος τῆς τάξεως τῶν Λαγωνιωδῶν.

7.—Schinus Molli (κοινῶς πιπερριὰ)=δένδρον τῆς Βρασιλίας τῆς τάξεως τῶν Acardiaceae.

8.—Phlox=Φυτὰ τοῦ καλλωπισμοῦ τῆς Ἀμερικῆς, τῆς τάξεως τῶν Polemoniaceae.

Καὶ εἰς ἄλλα πολλὰ σφάλλονται οἱ ξένοι μεταχειριζόμενοι τὴν Ἑλληνικὴν ὁρολογίαν. Οὕτω λέγουσι βαρόμετρον ἀντὶ θλιψίμετρον, τηλέφωνον ἀντὶ τηλεάκουστρον, ὄσμωσις, ἐντόσμωσις, ἐξόσμωσις καὶ διάλυσις (dialyse), ἀντὶ τῆς Ἀριστοτελείου λέξεως διαπίδυσις, ἑρμητικῶς ἀντὶ ἀεροστεγῶς. Καλοῦσιν ἐντροπὴν λειτουργίαν ἐν τῇ μηχανικῇ θεωρίᾳ τῆς θερμότητος οὐδεμίαν σχέσιν ἔχουσαν πρὸς τὴν ἡμετέραν λέξιν ἐντροπήν. Τὰς κακοζήλους καὶ μὴ ἐπιστημονικὰς λέξεις καλοσπινθηχρωμοκρήνη καὶ δυσμορφοοστεοπαλιγκλάστικον ἀναφέρομεν ἁπλῶς διὰ τὸ περίεργον, ἀφοῦ ἄλλως τε ἦσαν ἐφήμεροι. Καὶ ὅμως πρέπει νὰ συμφωνῶμεν μὲ τὸν ἐργαζόμενον ἐν τῇ ἐπιστήμῃ πεπολιτισμένον κόσμον πρὸς ἀποφυγὴν παρεξηγήσεως καὶ πλάνης, διότι θὰ ἐλακτίζομεν πρὸς κέντρα ἐὰν ἐπιχειρῶμεν νὰ μεταβάλλωμεν σήμερον τοὺς ὅρους τηλέφωνον, βαρόμετρον, ἐντροπὴν κλπ. Ἕνεκα τούτου δὲ καὶ ἡμεῖς ἀκολουθοῦντες συστηματικῶς τὴν δευτέραν ἀρχήν, ἣν ἐθέσαμεν, μεταφέρομεν τοὺς ξένους ὅρους σχεδὸν ἀπαραλλάκτως εἰς τὴν Ἑλληνικὴν καὶ λέγομεν ἀντιπυρίνη, ἀντιφεβρίνη (ὄχι ἀντιπυρετίνη), ἀντιθερμίνη, χολοπρασίνη, βιλιβερδίνη (ὄχι χολοπρασινίνη), βιλιπρασίνη), βενζόλιον (ὄχι βενζέλαιον), ξυλόλιον (ὄχι ξυλέλαιον), ἀνισόλιον, ἔνζυμον, φερμέντον (ὄχι

φύραμα), διαστάζη, ζυμάση, πολαρίμετρον, πολαριστροβόμετρον κλπ. κλπ. Ὡσαύτως λέγομεν τανίνη, ἀλιζαρίνη, σαλικυλικὸν ὀξὺ καὶ ὄχι δεψίνη, ριζαρίνη, ἰτεϋλικὸν ὀξὺ κλπ.

Τινὲς τῶν παρ' ἡμῖν μετέφρασαν τὸ φερμέντον φύραμα. Τοῦτο ἦνε καὶ γλωσσικῶς καὶ πραγματικῶς ἐσφαλμένον, διότι τὸ μὲν φερμέντον ἦνε ζυμωσιεγέρτης ὠργανωμένος ἢ καὶ ἄμορφος, τὸ δὲ φύραμα σημαίνει ἑλληνιστὶ τὴν ἐξ ἀλεύρου καὶ ὕδατος ἁπλῆν μᾶζαν δηλαδὴ τὸ κοινὸν ζυμάρι (καὶ ὄχι τὸ προζύμι).

Ὡσαύτως λίαν σόλοικος ἦνε ἡ ἀπόδοσις τοῦ βενζολίου διὰ τοῦ β ε ν ζ έ λ α ι ο ν καθ' ὅσον ἡ κατάληξις ol δὲν σημαίνει ἔλαιον, ὡς καταφαίνεται καὶ ἐκ τοῦ alcool, (οἰνόπνευμα), ὅπερ ἂν ἦσαν συνεπεῖς ἔπρεπε νὰ ὀνομάσωσιν ἀλκοέλαιον. Τὸ ἔλαιον ἐκφράζουσιν οἱ ξένοι διὰ τῆς λατινικῆς λέξεως o l e u m καὶ λέγουσι π.χ. oleum anisi τὸ ἔλαιον τοῦ ἀνίσου ἢ ἀνισέλαιον. Anisol δὲ ἤτοι ἀνισόλιον, ὀνομάζουσιν οὐσίαν αὐτοτελῆ ἐνεχομένην ἐν τῷ ἐλαίῳ τοῦ ἀνίσου, ὅπερ ἦνε μῖγμα. Τὰς λεπτότητας ὅμως ταύτας ἀγνοοῦσι καὶ πολλοὶ τῶν θεωρουμένων ὡς ἐπαϊόντων, καλοῦντες ἀνισέλαιον τό τε ἔλαιον τοῦ ἀνίσου καὶ τὸ ἀνισόλιον, καὶ μεταγλωττίζοντες πάντα τὰ εἰς ol λήγοντα διὰ τοῦ ἔλαιον π.χ. βενζέλαιον, φενέλαιον, ἄτινα ἡμεῖς καλοῦμεν βενζόλιον, φενόλιον κλπ. Οἱ αὐτοὶ μεταγλωττίζουσι τὸ oxyd διὰ τοῦ ὀξείδιον καὶ τὸ oxydul διὰ τοῦ ὑποξείδιον, ἀγνοοῦντες ὅτι ὑπάρχει καὶ ἄλλη διαβάθμισις ὀξειδιώσεως. Ἐν τῷ Χαλκῷ π.χ. ὑπάρχει τὸ ὀξείδιον (CuO) ὑπάρχει τὸ ὀξειδύλλιον (Cu_2O) καὶ τὸ ὑποξείδιον (Cu_4O). Οὗτοι ὅμως ὀνομάσαντες τὸ ὀξειδύλλιον (Cu_2O) ὑποξείδιον δὲν ἔχουσι πλέον λέξιν διὰ τὸ πραγματικὸν ὑποξείδιον (suboxyd), ἐπιφέρουσι δε, ἰδίως εἰς τοὺς διδασκομένους, φοβερὰν σύγχυσιν.

Ὡς γνωστὸν ἐκ τῶν πρώτων ὀνοματοθετησάντων ἐν Ἑλλάδι, ἦσαν ὁ Ξαβέριος Λάνδερερ καὶ ὁ μετ' αὐτὸν κάπως καινοτομήσας Ἡρακλ. Μητσόπουλος.

Ἐννοεῖται ὅτι ἐν τῇ ἐποχῇ τῶν δύο τούτων ἐπιστημόνων, ἡ χημία καὶ αἱ ὀνοματολογικαὶ αὐτῆς ἀνάγκαι δὲν ἦσαν τόσον ἀνεπτυγμέναι ὅσον σήμερον. Ἐν τούτοις ἀμφότεροι εἰργάσθησαν εὐσυνειδήτως καὶ πολλὰ ὀφείλει εἰς αὐτοὺς ἡ ἑλληνικὴ χημικὴ ὀνοματολογία.

— *Στοιχεῖα*

Ὡς πρὸς τὰ ὀνόματα τῶν στοιχείων καὶ τὰ σύμβολα αὐτῶν, εἰσὶ πάντες σύμφωνοι μετ' ἐλαχίστων ἐξαιρέσεων. Παρατηρητέον ἐνταῦθα ὅτι προτιμότερον τὰ ὀνόματα τῶν στοιχείων νὰ ἦνε οὐδέτερα καὶ διὰ τοῦτο κάλλιον νὰ λέγωμεν τὸ Φωσφόρον παρὰ ὁ Φωσφόρος· πρέπει δὲ νὰ λήγωσιν εἰς ι ο ν ἢ ο ν (ἄτονον) διὰ τοῦτο ἀντὶ τοῦ ἀρσενικόν, ὅπερ σημαίνει καὶ ἐν τῶν ὀξειδίων τοῦ στοιχείου, κάλλιον νὰ λέγωμεν Ἀ ρ σ έ ν ι ο ν προκειμένου περὶ τοῦ στοιχείου. Ὅσον δ' ἀφορᾷ εἰς τὸ στοιχεῖον τῆς ἀσβέστου (τιτάνου τῶν ἀρχαίων) τοῦτο πρέπει νὰ λέγηται Ἀσβέστιον, διότι τὸ Τιτάνιον ἦνε ὅλως διάφορον στοιχεῖον, τὸ δὲ ὀξείδιον τοῦ Ἀσβεστίου πρέπει νὰ καλῆται ἄσβεστος καὶ τὸ ὀξείδιον τοῦ Τιτανίου τίτανος.

— ***Σύνθετα ἐκ δύο στοιχείων***

Διὰ τὰ σύνθετα ἐκ δύο στοιχείων σώματα μεταχειρίζονται οἱ μὲν τὴν κατάληξιν ο υ χ ο ς, οἱ δὲ τὴν πρόθεσιν ε ν π.χ., τὸ μαγειρικὸν ἅλας, σῶμα σύνθετον ἐκ Χλωρίου καὶ Νατρίου, καλοῦσιν οἱ μὲν χλωριοῦχον Νάτριον, οἱ δὲ ἐγχλώριον νάτριον. Ἀμφότερα ἦνε ἐσφαλμένα, διότι δὲν πρόκειται περὶ Νατρίου ἐνέχοντος Χλώριον, οὐδὲ περὶ Χλωρίου ἐνέχοντος Νάτριον, ἀλλὰ περὶ δύο στοιχείων ἡνωμένων μὲ τὰ αὐτὰ δικαιώματα καὶ ἀποτελούντων τρίτον σῶμα. Τὸ ὄνομα τοῦτο σχηματίζομεν ἡμεῖς διὰ τοῦτο τῇ παραθέσει ἁπλῶς τῶν δύο ὀνομάτων καὶ λέγομεν χλωριονάτριον. Ἐὰν δὲ ὑπάρχωσι πλείονες ἑνώσεις ἑνὸς στοιχείου μετὰ χλωρίου μεταχειριζόμεθα πρὸς ἔκφρασιν αὐτῶν τὴν περιληπτικὴν κατάληξιν ι δ ι ο ν ὅπως καὶ εἰς τὰς ἑνώσεις τοῦ ὀξυγόνου, ἃς καλοῦμεν ὀξείδια, λέγοντες χλωρίδια, ὡσαύτως λέγωμεν θειίδια, σελινίδια, ἰωδίδια, τελουρίδια, καρβίδια (π.χ.) ἀσβεστοκαρβίδιον=ἀνθρακασβέστιον= lulcium carbid) διὰ τὰς ἑνώσεις τοῦ θείου, τοῦ σελήνιου, τοῦ ἰωδίου, τοῦ τελουρίου, τοῦ ἄνθρακος. Ἐν ἄλλοις λόγοις ἡ κατάληξις «ι δ ι ο ν» ἦνε γενικωτέρα. Διὰ τοῦτο λέγομεν τὰ χλωρίδια τοῦ Ὑδραργύρου, τὰ θειίδια τοῦ Σιδήρου, τὰ ὀξείδια τοῦ Ἀζώτου κ.τ.λ.

Ἴσως ἀντείπῃ τις ὅτι αἱ λέξεις αὗται δὲν συμβιβάζονται τελείως μὲ τὴν γραμματικὴν ἢ μὲ τὸ πνεῦμα τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ κατ' ἀκολουθίαν μὲ τὴν τρίτην βάσιν, ἣν ἐθέσαμεν· ἀλλ' οὔτε εἰς τὴν Γερμανικὴν γλῶσσαν, τὴν τόσον ἐλαστικήν, ἵνε τοῦτο τελείως δυνατὸν καὶ ὡς ἐκ τούτου καὶ ἐκεῖ τὰ σατυρικὰ φύλλα ἐμπαίζουσι τὰς χημικὰς λέξεις. Ἐκτὸς τούτου ἡμεῖς εἴπομεν εἰς τὴν τρίτην βάσιν μας, ὅτι ἐφ' ὅσον ἵνε δυνατὸν θὰ συμβιβάζωνται τὰ πράγματα πρὸς τὴν γραμματικήν, ἔχομεν ἄλλως τε εἴς τε τὴν νέαν καὶ τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν ἀναλόγους συνθέσεις καὶ πρὸς ἐπίρρωσιν θ' ἀναφέρωμεν ἀμέσως πλεῖστα παραδείγματα ἔκ τε τῆς ἀρχαίας, τῆς καθαρευούσης καὶ τῆς χυδαίας ἑλληνικῆς, δόκιμα, χωρὶς νὰ καταφύγωμεν εἰς Ἀριστοφανείους συνθέσεις οἷον κυμινοπριστοκαρδαμογλύφος, οὐδὲ εἰς τοιαύτας ἐκ νεωτέρων κωμῳδιῶν. Αἱ ἀναφερόμεναι λέξεις διαιροῦνται εἰς 4 κατηγορίας· α') εἰς συνδυασμοὺς δύο οὐσιαστικῶν, τῶν ὁποίων τὸ ἓν δὲν προσδιορίζει τὸ ἄλλο· β') εἰς ὁμοίους καθ' οὓς τὸ ἓν προσδιορίζει τὸ ἄλλο· γ') εἰς συνδυασμοὺς ἐπιθέτων· δ') συνδυασμοὺς ἐπιθέτων καὶ οὐσιαστικῶν :

Ἄγγλο-γάλλοι
Ἄκρο-κόρινθος
ἀγρο-κήπιον
ἄλατο-πίπερον
ἄλλο-πρός-αλλος
ἀλλὸ-φυλλος
ἀμφί-κυρτος
ἀνατολικο-μεσημβρινὸς
ἀνδρο-γυναῖκα
ἀνδρό-γυνο
ἀνεμο-μαζώματα
ἀνεμο-στρόβιλος
ἀνεξί-θρησκος
ἀντερο-βγάλτης
ἀραπο-βλογὶὰ
ἀρχοντο-χωριάτης
ἀστυ-κλινικὴ
Ἀττικο-Βοιωτία
Ἀχαϊο-ἠλις
ἀφεντ-άνθρωπος

—

Βατραχο-μυο-μαχία
βορειο-ἀνατολικὸς
βου-κέφαλος
βρογχο-πνευμονία
βρωμό-νερα
βουλγαρό-φονος
βουλγαρο-κτόνος
βού-νευρον
βου-στάσιον

—

Γλυκύ-πικρος
γλυκ-ανάλατος
γραφο-γνωσία
γεω-γραφία
γραμματο-κιβώτιον
γλυκο-πύρηνον
γαλατό-πητα
Γαλατο-μπούρεκο

—

Διπλο-γραφία
διαβολο-σκορπίσματα
δενδρο-λίβανο
δενδρο-στοιχία

—

Ἑρμ-αφρόδιτος
ἑτερο-θαλὴς
ἑτερο-σκελὴς
ἐπ-ἀνὰ-στασις
ἐμπορευματο-λογία
ἐμπορο-βιομήχανος
ἐμπορο-ραπτης
Ἑπτά-νησος

—

Ἡδύ-ποτον
ἡδύ-οσμος

—

Θαλασσο-βρεγμένος
θερμο-κήπιον
θερμο-πηγὴ
θερμό-μετρον
θερμο-τονία

—

Ἵππο-πόταμος
ἵππο-κένταυρος
ἵππο-κάνθαρος
ἰατρο-φιλόσοφος

—

Κλαυσί-γελως
κυανο-πράσινον
καταστιχο-γραφία
καλλι-γραφία
κλινο-σκέπασμα
κολοκυθο-κορφάδες
κοττό-πητα
κουτό-χορτον
κουτο-πόνηρος
κρυο-νέρι
κωμό-πολις

—

Λαχανό-κηπος
λινο-βάμβακος
λευκο-κύανος
λευκό-χρυσος
λεμονο-πορτόκαλα
λεμονό-φλουδα
λεκανο-πέδιον
λαδό-ξειδο
λιμο-κοντόρος

—

Μαλλο-βάμβακο
μαχαιρο-πήρουνο
μαυρο-τσούκαλο
μηλο-ροδάκινο
μιξο-βάρβαρος
μουστο-κούλουρο
μουστ-αλευριὰ
μουστό-μετρο

—

Νικολο-Βάρβαρα
νερο-κολόκυθο
νοσο-κομεῖο
νομισματο-κοπεῖον

—

Ξερο-κέφαλο
Ξηρο-χώριον
ξηρό-μερο

—

Ὁλό-κληρος
ὀρο-πέδιον
ὀρυκτο-λογία
ὀφθαλμ-ιατρεῖον

—

Πανωλό-βλητος
παλίμ-παις
παλιγ-γενεσία
πετρο-πόλεμος
πετρο-κάραβο
πονό-δοντος
παλῃο-σίδερο
παλῃ-άνθρωπος
παλῃο-πάπουτσο
πιπερό-ριζα
Πελοπό-νησος
πρωτό-ζωον

—

Ριζό-γαλο
ροδο-ζάχαρη
ροδό-σταμο

—

Στραβό-ξυλο
στραβο-πόδης
σπανακό-ριζο
σπληνο-άντερο
στενο-κέφαλος
στενο-γραφία
σιδηρό-φρακτος
σιγαρό-χαρτο
σιδηρο-κέφαλος
σκωληκό-βρωτος

—

Ταραμο-σαλάτα
τραγ-έλαφος
Τουρκ-αλβανὸς
Τουρκο-κρῆτες
τραπεζο-μεσίτης
τυρό-πητα
τυφλό-μυγα
τυφλο-πόντικας
τυφλο-κομεῖον

—

Ὑδρό-γειος
ὑδρό-μετρον

—

Φιλ-αλήθης
φιλ-ανθὴς
φιλ-όπολις
φιλ-ύποπτος
φιλ-ειρηνικὸς
φιλό-λογος

φιλο-πρόοδος
φιλο-ταράχος
φιλ-άσθενος
φιλο-μειδὴς
φειδό-τρυπα
φειδο-βότανο
φαρμακο-μύτης
φτωχο-περήφανος
φυσικο-μαθηματικὰ

φωτό-λουστος
φωτο-κάλαντα
φτωχο-πρόδρομος

—

Χιονό-νερο
χαλβαδύ-πητα
χαρτο-πόλεμος
χαρτο-φυλάκιον
χαρτο-σακοῦλα
χελιδωνό-ψαρο
χελιδωνο-φωλιὰ
χαλκ-έντερος

—

Ψευτό-κοσμος
ψευτο-πόλεμος
ψαρο-μάλλης
ψαρο-μήλιγγος
ψαρο-κόκκαλο
ψωρο-σκυλλο

—

Ὠο-θήκη
ὡρο-δείκτης
ὡρο-λόγιον
ὡρο-λογο-ποιός.

ξύγονα ὀξέα (ἀντιστοίχως πρὸς τὰ μονοσθενῆ, δισθενῆ καὶ τρισθενῆ ἄτομα) τὰ ἔχοντα ἓν ἢ δύο ἢ τρία-ἄτομα H ὡς ὑδροξύλια (OH) καὶ ἑπομένως ἀντικαταστήσιμα ὑπὸ μετάλλων· ἡ λέξις constitution ἐκφράζεται διὰ τῶν σύστασις ἢ σύνταξις.

* * *

Δύο λέξεις ἀκόμη διὰ τὴν ὀρθογραφίαν τῆς λέξεως χημίας.

Κατὰ τὰς τελευταίας ἐπὶ τῆς ἱστορίας τῆς χημίας ἐρεύνας, ἡ ὀνομασία τῆς ἐπιστήμης ταύτης προέρχεται ἐξ αὐτοῦ τούτου τοῦ ὀνόματος τῆς ἀρχαίας Αἰγύπτου.

Εἰς τὴν ὑφ' ὑμῶν ἐκδοθεῖσαν ἑλληνιστὶ χημίαν τοῦ Γέργενσεν (1904) καὶ εἰς τὸ πρῶτον τεῦχος ἡμετέρας «χημίας τοῦ λαοῦ» (1906) εἰσηγάγομεν τὴν νέαν καὶ ἁπλουστέρον γραφὴν χ η μ ί α ἐπικαλεσθέντες καὶ τὸ σχετικὸν χωρίον τοῦ Πλουτάρχου (ἠθ. 364) ἔχον ὡς ἑξῆς:

«Τὴν Αἴγυπτον τὰ μάλιστα μελάγγειον οὖσαν, ὥσπερ τὸ μέλαν τοῦ ὀφθαλμοῦ, χημίαν ἐκάλουν».

Τὴν γνώμην ταύτην ὑπεστηρίξαμεν καὶ ἐν τῇ πραγματείᾳ ἡμῶν «περὶ τῶν χημικῶν γνώσεων τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων» τῇ δημοσιευθείσῃ ἐσχάτως ἐν Γερμανικῷ συγγράμματι. (Diergart Beiträge aus der Geschichte der Chemie. Wien 1908).

Ἡ γραφὴ χυμία εἶχε πέσει πρὸ πολλοῦ ὡς ἀνυποστήρικτος ὅλως, ἡ δὲ σήμερον ἔτι ἐπισήμως χρησιμοποιουμένη γραφὴ «χημεία», οὐδὲν ἐπιχείρημα ἔχει ὑπὲρ τῆς μὲ «ει» γραφῆς.

Λοιπὸν ἢ πρέπει νὰ υἱοθετήσωσι τὴν ὑφ' ἡμῶν ὡς μόνην ὀρθὴν ὑποστηριχθεῖσαν γραφὴν ΧΗΜΙΑ, ἢ νὰ μᾶς ἀντικρούσωσιν, ἂν ἔχωσιν ἐπιχειρήματα.

-- *Πόρισμα*

Πλειότερα καὶ εἰδικώτερα περὶ πάντων τούτων θ' ἀναγραφῶσιν ἐν τῷ προσεχῶς ἐκδοθησομένῳ ΧΗΜΙΚΩ ΛΕΞΙΛΟΓΙΩ. Εὐκταῖον ὅμως θεωροῦμεν νὰ συνέλθωσιν οἱ παρ' ἡμῖν χημικοί, ὅπως συνεννοηθῶσιν ἐπὶ τῆς χημικῆς ὀνοματοθεσίας καὶ δι' ἀμοιβαίων ὑποχωρήσεων ρθάσωσιν εἰς ἓν ἐνιαῖον σύστημα ὀνοματολογίας, ὅπερ θὰ ἐπικρατήσῃ.

Ο. Α. ΡΟΥΣΟΠΟΥΛΟΣ

ΓΑΛΛΙΚΗ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ

ΕΥΔΩΡΟΣ ΚΑΙ ΚΥΜΟΔΟΚΕΙΑ

[Ἐκ τῶν τοῦ Chateaubriand]

Μία πηγὴ ἀφθόνου ὕδατος καὶ διαυγοῦς περικυκλωμένη ἀπὸ ὑψηλὰς λεύκας, κατέπιπτεν ἐξ ἀποτόμου βράχου παταγωδῶς. Κάτωθι τοῦ βράχου τούτου ἔβλεπέ τις βωμὸν ἀφιερωμένον εἰς τὰς νύμφας, ἔνθα οἱ ταξειδιῶται προσηύχοντο καὶ ἐθυσίαζον. Ἡ Κυμοδόκεια ἐπήγαινε νὰ ἀσπασθῇ τὸν βωμὸν καὶ νὰ ἱκετεύσῃ τὴν θεότητα τοῦ τόπου τούτου νὰ καταπραΰνῃ τὰς ἀνησυχίας τοῦ πατρός της, ὅτε εἶδε νέον κοιμώμενον καὶ ἐλαφρῶς κρατοῦντα διὰ σχοινίου κύνα ὅστις ἐφαίνετο ὅτι ἐπρόσεχεν εἴς τινα θόρυβον. Ἡ κεφαλή του κλίνουσα ἐπὶ τοῦ στήθους καὶ τοῦ ἀριστεροῦ του ὤμου ἐστηρίζετο ὀλίγον ἐπὶ τοῦ κορμοῦ γηραιᾶς λεύκης. Ἡ λάμψις τοῦ ἄστρου τῆς νυκτὸς διερχομένη μεταξὺ τῶν κλάδων δύο κυπαρίσσων ἐφώτιζε τὸ πρόσωπον τοῦ κοιμωμένου νέου. Οὕτω εἰς διάδοχος τοῦ Ἀπελλοῦ ἀναπαρέστησε τὸν ὕπνον τοῦ κυνηγοῦ Ἐνδυμίωνος. Ἡ φανατικὴ τῶν εἰδώλων λάτρις, ἡ Κυμοδόκεια ἐνόμισεν ὅτι ὁ ὡραῖος αὐτὸς νέος ἦτο ὁ ἐραστὴς τῆς βασιλίσσης τῶν δασῶν. Εἷς στεναγμὸς τοῦ ζεφύρου τῇ ἐφάνη ὅτι ἦτο στεναγμὸς τῆς θεᾶς, καὶ παροδικὴν ἀκτῖνα τῆς σελήνης, ἐξέλαβεν ὡς τὸ ἄκρον τοῦ λευκοῦ χιτῶνος τῆς ἀποσυρομένης Ἀρτέμιδος. Ἔντρομος, φοβουμένη ἐπειδὴ εἶχε διαταράξει τὸ μυστήριον τῆς ἱερᾶς σιγῆς, ἡ Κυμοδόκεια καὶ μὲ τρέμουσαν φωνὴν, φωνὴν ἀπεγνωσμένην, κραυγάζει : «Φοβερὰ τοῦ Ἀπόλλωνος ἀδελφὴ, φείσθητι μιᾶς ἀλογίστου παρθένου· μὴ τὴν διαπεριάσῃς μὲ τὰ βέλη σου ! Ὁ πατήρ μου μίαν μόνην κόρην ἔχει, καὶ ποτὲ ἡ δυστυχὴς μήτηρ μου, ἤδη πεσοῦσα ὑπὸ τὰ βέλη σου, δὲν ὑπερηφανεύθη διὰ τὴν γέννησίν μου !» Εἰς τὰς κραυγὰς ταύτας ὁ κύων ὑλακτεῖ, ὁ νέος ἐξυπνᾷ. Ἔκπληκτος ἐκ τῆς θέας τῆς γονυπετοῦς αὐτῆς κόρης, ἐγείρεται ἐσπευσμένως.

«Πῶς ! εἶπεν ἡ Κυμοδόκεια συγκεχυμένη καὶ πάντοτε γονυπετὴς, μήπως δὲν εἶσαι ὁ κυνηγὸς Ἐνδυμίων ;

— Καὶ σεῖς, εἶπεν ὁ νεανίας, ὄχι ὀλιγώτερον τεταραγμένος, μήπως δὲν εἶσθε ἄγγελος ;

— Ἄγγελος ;» ἐπανέλαβεν ἡ κόρη τοῦ Δημοδόκου.

Τότε ὁ ξένος πλήρης ταραχῆς :

«Κόρη ἐγέρθητι· δὲν πρέπει τις νὰ γονυπετῇ εἰμὴ πρὸ τοῦ Θεοῦ».

Μετὰ στιγμὴν σιωπῆς, ἡ ἱέρεια τῶν Μουσῶν εἶπεν εἰς τὸν νέον :

«Ἐὰν δὲν εἶσαι θεὸς κεκρυμμένος ὑπὸ μορφὴν θνητοῦ, εἶσαι ἀναμφιβόλως εἷς ξένος τὸν ὁποῖον οἱ Σάτυροι παρεπλάνησαν εἰς τοῦτο τὸ δάσος ὅπως καὶ ἐμέ. Ἐντὸς ποίου λιμένος εἰσῆλθε τὸ πλοῖόν σου ; Ἔρχεσαι ἐκ τῆς Τύρου τῆς τόσον ἐνδόξου ἕνεκεν τοῦ πλούτου τῶν ἐμπόρων της ; Ἔρχεσαι ἐκ τῆς θελκτικῆς Κορίνθου, ἔνθα οἱ φίλοι σου πλούσια δῶρα σοι προσέφερον ; Μήπως εἶσαι ἐξ ἐκείνων, οἵτινες ἐμπορεύονται μέχρι τῶν Ἡρακλείων στύλων ; Ἀκολουθεῖς τὸν ἄγριον Ἄρην εἰς τοὺς πολέμους; Ἢ μᾶλλον δὲν εἶσαι ὁ υἱὸς ἑνὸς τῶν θνητῶν τούτων, τῶν ἄλλοτε διὰ σκήπτρου κεκοσμημένων, οἵτινες ἐβασίλευον ἐπὶ χώρας πλουσίας εἰς πρόβατα καὶ ἠγαπημένης ὑπὸ τῶν θεῶν ; »

Ὁ ξένος ἀπήντησε :

«Δὲν ὑπάρχει εἰμὴ εἷς Θεὸς. κύριος τοῦ σύμπαντος· καὶ ἐγὼ δὲν εἶμαι εἰμὴ εἷς θνητὸς πλήρης τρόμου καὶ ἀδυναμίας. Καλοῦμαι Εὔδωρος εἶμαι υἱὸς τοῦ Λασθένους. Ἐπανηρχόμην ἀπὸ τὰς Θαλάμας εἰς τὸν πατέρα μου· ἡ νὺξ με κατέλαβε καὶ κατάκοπος ἀπεκοιμήθην ὑπὸ τὴν λεύκην αὐτήν. Σεῖς ὅμως πῶς εἶσθε μόνη ἐδῶ ; Εἴθε ὁ οὐρανὸς νὰ σᾶς διατηρῇ τὴν αἰδῶ, τὸν ὡραιότερον τῶν φόβων, μετὰ τὸν πρὸς τὸν Θεὸν

ἡ δὲ γῆ αὕτη πάντοτε ἀνθηρὰ καὶ κατάφυτος νὰ δέχεται τὸ βάδισμα μιᾶς ἁγνῆς παρθένου, ὅπως σεῖς» !

Ἡ γλῶσσα τοῦ ἀνθρώπου τούτου ἔφερεν εἰς ἀμηχανίαν τὴν Κυμοδόκειαν, ᾐσθάνετο πρὸ αὐτῆς μῖγμα ἐμπιστοσύνης καὶ φόβου. Ἡ σοβαρότης τοῦ λόγου του καὶ ἡ χάρις τοῦ ἀτόμου του ἐσχημάτιζον ἐν τῇ ψυχῇ της ἀσυνήθη ἀντίθεσιν. Ἔβλεπεν αὕτη νέον εἶδος ἀνθρώπων, εὐγενέστερον καὶ σοβαρώτερον, ἀπὸ ἐκεῖνο ὃ ἐγνώριζε μέχρι τοῦδε· ἦτο εἰδωλολάτρις πρὸ Χριστιανοῦ. Νομίζουσα ὅτι ηὔξανε τὸ ἐνδιαφέρον τὸ ὁποῖον ὁ Εὔδωρος ἐφαίνετο λαμβάνων διὰ τὴν δυστυχίαν της, τῷ εἶπεν :

«Εἶμαι κόρη τοῦ Ὁμήρου μὲ τὰ ἀθάνατα ᾄσματα».

Ὁ ξένος ἠρκέσθη νὰ ἀπαντήσῃ :

«Γνωρίζω ὡραιότερον βιβλίον τοῦ ἰδικοῦ σου»

Ταραχθεῖσα ἐκ τοῦ συντόμου τῆς ἀπαντήσεως, ἡ Κυμοδόκεια, εἶπε καθ' ἑαυτήν :

«Ὁ νεανίας οὗτος εἶναι ἐκ Σπάρτης».

Ὕστερον τῷ διηγήθη τὴν ἱστορίαν της. Ὁ υἱὸς τοῦ Λασθένους εἶπε :

«Θὰ σᾶς ὁδηγήσω εἰς τὸν πατέρα σας.»

Καὶ ἤρχισε νὰ βαδίζῃ πρὸ αὐτῆς.

Ἡ κόρη τοῦ Δημοδόκου τὸν ἠκολούθει· ἡ καρδία της ἔπαλλεν ἐκ τοῦ φόβου καὶ οἱ ὀφθαλμοί της ἦσαν ὑγροὶ ἐκ τῆς συγκινήσεως· αἱ χεῖρές της ἔτρεμον. Ἵνα ἐνθαρρυνθῇ ὀλίγον ἐκάθησε καὶ ἤρχισε νὰ ὁμιλῇ, περὶ τῶν θελγήτρων τῆς ἱερᾶς Νυκτὸς, συζύγου τοῦ Ἐρέβους καὶ μητρὸς τῶν Ἑσπερίδων καὶ τοῦ Ἔρωτος.

Ἀλλ' ὁ ὁδηγός της διακόπτων αὐτήν.

«Δὲν βλέπω εἰμὴ ἄστρα τὰ ὁποῖα διηγοῦνται τὴν δόξαν τοῦ Ὑψίστου.»

Οἱ λόγοι οὗτοι ἐκ νέου ἐτάραξαν τὴν ἱέρειαν τῶν Μουσῶν. Δὲν ἐγνώριζε πλέον τί νὰ σκεφθῇ περὶ αὐτοῦ τοῦ ἀγνώστου, ὃν κατ' ἀρχὰς ἐξέλαβεν ὡς ἀθάνατον. Ἦτο οὗτος ἀσεβής τις ὅστις περιεπλανᾶτο τὴν νύκτα ἐπὶ τῆς γῆς, μισούμενος ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων καὶ καταδιωκόμενος ὑπὸ τῶν θεῶν ; Ἦτο οὗτος πειρατὴς ἐκ τινος πλοίου ἐξελθὼν διὰ ν' ἁρπάσῃ τὰ τέκνα ἀπὸ τοὺς πατέρας των ; Ἦτο οὗτος κακοῦργος φεύγων τὰς στυγερὰς Ἐρινύας;

Ἡ Κυμοδόκεια ἤρχισε νὰ αἰσθάνεται φόβον ζωηρὸν τὸν ὁποῖον δὲν ἐτόλμα νὰ ἐκδηλώσῃ. Ἡ ἔκπληξίς της δὲν εἶχε πλέον ὅρια ὅτε εἶδε τὸν ὁδηγόν της ὑποκλινόμενον πρὸ ἐγκαταλελειμμένου δούλου τὸν ὁποῖον εὗρον εἰς τὸ ἄκρον ἑνὸς δρόμου, καλοῦντα αὐτὸν ἀδελφόν του καὶ δίδοντα εἰς αὐτὸν τὸ ἐπανωφόριόν του διὰ νὰ καλύψῃ τὴν γυμνότητά του.

— Ξένε, εἶπεν ἡ κόρη τοῦ Δημοδόκου, ἐνόμισες ἀναμφιβόλως ὅτι ὁ δοῦλος αὐτὸς θὰ ἦτο θεός τις κεκρυμμένος ὑπὸ μορφὴν ἐπαίτου διὰ νὰ δοκιμάσῃ τὴν καρδίαν τῶν θνητῶν ;

— Ὄχι, ἀπήντησεν ὁ Εὔδωρος, ἐνόμισα ὅτι ἦτο εἷς ἄνθρωπος ἴσος πρὸς ἡμᾶς.

(Μετάφρασις ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ)

Η. ΑΛ. ΠΑΝΑΣ

Η ΔΟΞΑ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΖΩΓΡΑΦΙΚΗΣ

Θαυμάσια εὑρήματα ἀνεκαλύφθησαν ἐσχάτως παρὰ τὴν Παλαιὰν Πομπηΐαν τῆς Ἰταλίας καλυπτόμενα μέχρι τοῦδε ὑπὸ τῆς λάβας τοῦ Βεζουβίου.

Ὄχι μακρὰν τῆς ἀρχαίας Πομπηΐας ἐγένοντο αἱ ἰδιωτικαὶ αὗται ἀνασκαφαί, τῇ ἀδείᾳ τῆς κυβερνήσεως, μόλις 60 μέτρα ἀπέχουσαι τῆς ἐκσκαφείσης ἀρχαίας ἐκείνης πόλεως, παρὰ τὴν ὁδὸν τὴν λεγομένην τῶν *Τάφων*, ἐπὶ θαυμασίου καὶ γοητευτικῆς ἀπόψεως λοφίσκου. Εἰς τοὺς πρόποδας αὐτοῦ εἶναι ἡ *ὁδὸς τῶν Τάφων*· ὀλίγον ἀπωτέρω αἱ ἀρχαῖαι ἐπαύλεις, ἐν μέρει τεθαμμέναι· μακρόθεν ἀπαστράπτει ἡ κυανῆ θάλασσα τῆς Καπρέας νήσου· εἰς τὸ βάθος καὶ πρὸς ἀριστερὰν ἡ μαγευτικὴ ἀκτὴ τοῦ Σορρέντου, καὶ ὄπισθεν ὁ τεφρόχρους ὄγκος τοῦ Βεζουβίου, οὗ τὰς πλευρὰς πανταχόθεν κοσμοῦσι(!) αὔλακες, γιγαντιώδεις λάβας, ὀφειοειδῶς ἀπὸ τοῦ κρατῆρος κατὰ πᾶσαν διεύθυνσιν εἰς τὴν πεδιάδα κατερχόμενοι.

Τὸ ἀνασκαφὲν μέρος κεῖται ὑπὸ τὸ ἐπίπεδον. Ἀποτελεῖται ἐκ τεσσάρων τοίχων σχηματιζόντων μεγάλην αἴθουσαν, ἧς ἡ ἐξωτερικὴ ἁπλότης δὲν δίδει εἴς τινα οὐδεμίαν ὑποψίαν τοῦ ἐντὸς αὐτῆς περιεχομένου θησαυροῦ τέχνης, ὃν ἀποκρύπτει.

Τὸν ἐπὶ τοῦ τοίχου ἄλλοτε θόλον ἀντικαθιστᾷ νῦν, μετὰ τὴν πτῶσιν αὐτοῦ, μία πρόχειρος στέγη ἐκ λευκοσιδήρου, καὶ ξυλίνη ἁπλῆ θύρα κλείει τὴν εἴσοδον τῆς αἰθούσης.

Ἡ ἐντύπωσις καὶ εἰς τὴν πρώτην ὄψιν τοῦ εἰσερχομένου εἰς τὴν αἴθουσαν, εἶναι μεγάλη, συγκινητική. Βλέπει τις ἑαυτὸν περικυκλούμενον, δι' ἐνεργείας τινὸς μαγικῆς, ὑπὸ πλήθους εἰκόνων ἀνθρώπων, μεγέθους σχεδὸν φυσικοῦ, τριάκοντα περίπου. Δὲν διακρίνετε καλῶς κατ' ἀρχὰς ἀλλ' ὅλαι εἶναι ἐξόχως ὡραῖαι. Τὸ βάθος τῶν τοιχογραφιῶν εἶναι χρώματος ἐρυθροῦ. Τινὲς μὲν τῶν παρισταμένων φαίνονται αὐστηρῶς ἐνδεδυμένοι, ὄρθιοι καὶ περιβεβλημένοι τὰ πλούσια ἱμάτια· ἄλλαι γυναῖκες εἶναι ἐξηπλωμέναι ἡδυπαθῶς, ἕτεραι περικυκλοῦνται ὑπὸ πέπλων κυματιζομένων ἐν τῷ ἀέρι, ἄλλαι δὲ ἐντελῶς καὶ θαυμασίως γυμναί. Αἰσθάνεταί τις τὴν ἀνάγκην πρῶτον νὰ νικήσῃ ἐπί τινας στιγμὰς τὴν ἔκπληξίν του, καὶ ἔπειτα μύριαι λεπτομέρειαι ἑλκύουσι τὴν προσοχήν του, ἐπαυξάνουσαι τὸν θαυμασμόν.

Καὶ οἱ τέσσαρες τοῖχοι εἶναι ἐζωγραφημένοι· διακόπτεται μόνον ἡ σειρὰ ὑπὸ κενοῦ τινος, τὸ ὁποῖον θὰ ἐχρησίμευεν ὡς εἴσοδος καὶ ἀγωγὸς τοῦ ἐκ τοῦ περιστυλίου τοῦ οἰκοδομήματος φωτός. Δεξιᾷ τῷ εἰσερχομένῳ μικρὸς Ἔρως ἐπακουμβᾷ ἐπὶ κιγκλιδώματος, μὲ τὴν μίαν χεῖρα ἐπὶ τοῦ πώγωνος καὶ τὴν ἄλλην ἐπὶ τοῦ ὤμου. Ἀτενίζει τὸ σύμπλεγμα, τὸ πρὸ αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ τοίχου, συγκείμενον ἐκ τριῶν προσώπων. Τὸ ἕν, κύριον, εἶναι γυνή, καθημένη καὶ ὑψώνουσα τὰς χεῖρας διὰ νὰ διορθώσῃ τὴν κόμην της, βοηθουμένη εἰς τὸ λεπτὸν ἔργον της ὑπὸ θαλαμηπόλου ὀρθίας παρὰ τοὺς ὤμους αὐτῆς· τὴν καλύπτει κίτρινον ἔνδυμα. Εἷς ἐρωτιδεὺς κρατεῖ ὑψωμένον πρὸ αὐτῆς καθρέπτην ὠοειδῆ, ἐνῷ αὐτὴ κατοπτρίζεται ἐπιχαρίτως. Μετὰ τὸ τοῦ τοίχου κενὸν ἐξακολουθοῦσι τὰ συμπλέγματα τῶν προσώπων· ἡ παράστασις εἶναι μεγαλοπρεπεστάτη διά τε τὸ σχέδιον, τὸν χρωματισμὸν καὶ τὴν χάριν. Μία κορασίς, χορεύτρια, σχεδὸν ἐπὶ τῶν ὀνύχων τῶν ποδῶν μόνον στηριζομένη, κεῖται ἐμπρός. Ἔχει ἐστραμμένην τὴν ῥάχιν πρὸς τὸν θεατήν, δεικνύουσα χαριέστατον ἅμα καὶ εὐτραφὲς γυμνόν. Ἰόχρους πέπλος ἀνεμίζεται ἀπὸ τῶν βραχιόνων της, ἐνῷ ὑψώνει αὐτὴ τὰς χεῖρας κροτοῦσα τὰ κρόταλλα. Τὸ ὅλον παριστάνει Μαινάδα χορεύουσαν, ὡς καὶ ἀλλαχοῦ εἰς τὰς πομπηϊανὰς ἀνασκαφὰς παρίστανται, ἀλλ' αὕτη εἶναι ἐργασίας ἀπαραμίλλου. Πλησίον αὐτῆς εἶναι ἄλλη Μαινάς, ἀλλ' ὅλως διάφορος, διότι εἶναι ἐντελῶς ἐνδεδυμένη μὲ σκιερὰ φορέματα καὶ κρατεῖ εἰς τὴν χεῖρα μικρὸν θύρσον στρέφουσα ἀριστερᾷ ὅπου παρίσταται σύμπλεγμα δύο γυναικῶν γοητευουσῶν. Ἡ μία κάθηται· ἡ ἄλλη, νεωτέρα, γονατισμένη ἐπακουμβᾷ τὴν κεφαλήν της ἐπὶ τῶν γονάτων ἐκείνης. Ἡ μία εἶναι ἐντελῶς ἐνδεδυμένη· ἔχει ὀφθαλμοὺς γαλανοὺς· ἡ ἄλλη, μὲ λελυμένην τὴν κόμην, μὲ τὰς χεῖρας προτεταμένας, εἰς στάσιν νωχελείας, ἐνδεδυμένη ἐν μέρει διὰ ἐσθῆτος ἰοχρόου, δεικνύει γυμνὸς τὰς πλευράς, τὸ πλούσιον στῆθος, τοὺς τορνευτοὺς βραχίονας καὶ τοὺς ὤμους, τελεότητος σπανίας καὶ ἁρμονίας λεπτῶν καὶ ἐπιχαρίτων καμπύλων σωματικῶν γραμμῶν. Ποία νὰ εἶναι ἄρα γε ἡ περίλυπος αὕτη ἐν τῷ μέσῳ τόσης εὐθυμίας ζωϊκῆς ἥτις τὴν περιβάλλει; Θὰ τὸ εἴπωσιν οἱ ἀρχαιολόγοι. Ἡμεῖς ἀρκούμεθα νὰ ἀπολαμβάνωμεν τῆς γλυκυτάτης θέας.

Τὸ μυστήριον ἐξακολουθεῖ εἰς τοὺς ἑπομένους τοίχους, ἐφ' ὧν εἶναι ἐζωγραφημέναι ἄλλαι χάριτες. Ἡ πρώτη εἶναι κορασὶς πτερυγοφόρος, ὑψηλὴ καὶ εὐθυτενὴς ὡς βλαστός, ὀρθία ἐπὶ τῶν ποδῶν της· ἐκτείνει τὴν ἀριστερὰν χεῖρα πρὸς τὰ κάτω καὶ διὰ τῆς ἑτέρας κρατεῖ μικρὰν ἀσπίδα ἣν ἐκτείνει ἀπειλητικῶς ἐνῷ ἄλλη γυνὴ σύρεται γονυπετὴς πρὸ αὐτῆς, καὶ ἐκτείνουσα τὰς χεῖρας πρὸς ἱκεσίαν ἢ ὑπὲρ ἑαυτῆς ἢ ὑπὲρ ἄλλων. Εἶναι Νίκη; Εἶναι Πνεῦμα; Σύμβολον τῆς ἑλληνικῆς μυθολογίας ἵσταται πρὸ τοῦ θεατοῦ ἀνεξήγητον. Ἀτυχῶς ἡ εἰκὼν εἶναι ἐφθαρμένη πρὸς τὸ ἄνω μέρος. Ἐπίσης εἶναι ἐφθαρμένος ὁ περαιτέρω τοῖχος. Ἐπ' αὐτοῦ παριστάνεται φαίνεται ἐπὶ θρόνου πρόσωπόν τι· αὐτοῦ ὅμως δὲν διακρίνεται σήμερον ἄλλο εἰ μὴ τὸ κάτω μέροστοῦ σώματος καὶ ἡ δεξιὰ χεὶρ ἐκτεινομένη ὅπως περιβάλῃ τὸν τράχηλον νεανίου, ὅστις ἐξηπλωμένος πρὸς τὰ δεξιὰ στηρίζεται ἐπὶ τῶν ποδῶν αὐτοῦ, ἐνῷ ὁ θύρσος, ὅστις εἶναι ἐρριμμένος παρ' αὐτὸν δεικνύει προφανῶς ὅτι εἶναι ὁ Διόνυσος, ὁ θεὸς τοῦ τρυγητοῦ, τῶν συμποσίων καὶ τῶν ὀρχήσεων, τῶν οἰνοποσιῶν καὶ τῶν ἀχαλινώτων ὀργίων. Προσωπὶς κρέμαται ἄνωθεν μὲ τοὺς μελανοὺς στρογγυλοὺς ὀφθαλμούς της, οὓς ἐπιστέφουσι πυκναὶ ὀφρύες ἐρυθραί, καὶ μὲ στόμα ἀνοικτὸν εἰς γέλωτα ἀπρεπῆ. Πρὸ αὐτοῦ εἶναι Σιληνὸς, ἐστεμμένος τὴν κεφαλὴν διὰ κισσοῦ, προτείνων ποτήριον οἴνου εἰς ἄλλον νεανίαν Σιληνὸν καὶ καλῶν αὐτὸν εἰς οἰνοποσίαν. Ἄλλος Σάτυρος ἵσταται ὄρθιος ὄπισθεν αὐτοῦ, ὡς ποθῶν νὰ πίῃ καὶ αὐτὸς ἀπλήστως ἐκ τοῦ αὐτοῦ ποτηρίου.

Αἱ εἰκόνες ἐξακολουθοῦσιν ἀναπτυσσόμεναι. Γυνὴ παρίσταται περαιτέρω ὀρχουμένη, ἐνδεδυμένη ἰόχρουν ἔνδυμα, μὲ πέπλον ἀτάκτως ἐρριμμένον ἐπὶ τῶν ὤμων. Ἡ ὅλη παράστασις εἶναι γλυκυτάτη, χαριεστάτη ἐξοχικὴ σκηνή. Δύο Σάτυροι νεανίσκοι κάθηνται ἐπὶ λίθου, ὁ εἷς παίζων τὸν αὐλὸν, ὁ ἄλλος ἐκτείνων τὰς χεῖρας ἐπὶ ἐριφίου διὰ νὰ τὸ χαϊδεύσῃ, ἐνῷ ἄλλος παχὺς Σιληνὸς, γενειοφόρος καὶ μειδιῶν παίζει μετὰ χάριτος τὴν λύραν. Ἡ σκηνὴ αἰφνιδίως καὶ ἀποτόμως μεταβάλλεται. Πλῆθος γυναικῶν περαιτέρω ἀποτελοῦσι σύμπλεγμα οἰκογενειακῶν ἐπεισοδίων. Ἐν τῷ μέσῳ γυνὴ κάθηται κλίνουσα τὴν κεφαλὴν ἐλαφρῶς πρὸς τὰ δεξιὰ, ἀναπτύσσουσα ἐπὶ τῶν γονάτων της ἓν ὕφασμα πλούσιον.

Δεξιᾷ αὐτῆς ἄλλη γυνὴ, ὀρθία, φέρουσα χαριέστατον πέπλον προτείνει ἓν ἀγγεῖον. Εἶναι νεωτάτη καὶ ἑλκυστικὴ, καὶ παρ' αὐτὴν ἔχει ἄλλην γυναῖκα, καθημένην καὶ ἀξιοπρεπῆ, μὲ κίτρινον ἔνδυμα, ἐπακουμβῶσαν τὴν δεξιὰν χεῖρα ἐπὶ παιδαρίου, ὀρθίου πρὸ αὐτῆς καὶ γυμνοῦ ἐντελῶς καὶ ἀναγινώσκοντος πάπυρον τινὰ, ὃν κρατεῖ. Ἡ παράστασις αὕτη εἶναι μία τῶν τελειοτέρων, ἀλλὰ καὶ μεγαλοπρεπὴς συγχρόνως· τὴν χάριν συμπληροῖ νεαρὰ γυνὴ, ὀρθία, περικεκαλυμμένη μὲ πολλὴν χάριν διὰ μανδύου ἀμαυροῦ.

Ὁ τέταρτος καὶ τελευταῖος τοῖχος τῆς αἰθούσης φέρει γυναῖκα καθημένην, περιβεβλημένην τὸν μανδύαν της, μὲ θαυμασίως ὡραίαν κεφαλὴν ἐστραμμένην πρὸς τὸν θεατὴν, καὶ οἱονεὶ ἀναπαυομένην.

Τοὺς ὅλους τοίχους περιβάλλει ἔξοχος μαίανδρος, φαινόμενος χρυσοῦς, παρέχων χάριν μεγίστην εἰς ὅλας αὐτὰς τὰς παραστάσεις ὡραιοτάτων καὶ συμβολικῶν κόσμων· ἁρμονικώτατα συνδυάζεται πρὸς τὸ ἔδαφος τῆς αἰθούσης τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖται ἐκ τετραγώνων πλακῶν λευκοῦ μαρμάρου, διαχωριζομένων διὰ ταινιῶν

μαρμαρίνων μελανῶν, ἐπιχαρίτως καὶ ἁρμονικώτατα.

Ὑπάρχουσι καὶ ἄλλαι λεπτομέρειαι ἀλλὰ ταύτας παραλείπω. Ἡ ἐντύπωσις, ἣν λαμβάνει τις ἐκ τῆς ζωηρότητος τῶν χρωμάτων, τῆς ἁρμονίας αὐτῶν, τῆς τελειότητος τῶν σχημάτων, τῆς χάριτος τῶν γραμμῶν, τοῦ πλούτου τῶν κοσμημάτων, τῆς ἀκριβείας τῶν λεπτομερειῶν, τῆς χάριτος τῶν συμπλεγμάτων, τῆς ἁρμονίας τοῦ συνόλου, δυσκόλως περιγράφεται.

Εἴκοσιν ὀκτὼ εἰκόνες ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν ἐκεῖ κεῖνται τεθαμμέναι ἐπὶ δύο χιλιάδας ἐτῶν σχεδόν· σήμερον ἀπεκαλύφθησαν, ὅπως τὸ ἡλιακὸν φῶς φωτίσῃ αὐτάς, ἐπαυξᾶνον τὴν χάριν καὶ ὡραιότητά των, καὶ ἐπιδείξῃ τὴν δόξαν τῆς ἀρχαίας ζωγραφικῆς τέχνης.

(Κατὰ μετάφρασιν.)

Σ. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΣ

Μ. ΜΑΡΙΝΟΥ

ΤΑ ΘΕΑΤΡΑ ΚΑΙ Η ΣΚΗΝΙΚΗ ΠΟΛΥΤΕΛΕΙΑ

Ἐθαύμασαν καὶ ἐξεπλάγησαν κατ' αὐτὰς οἱ ἡμέτεροι Ἀθηναῖοι διὰ τὴν σκηνικὴν πολυτέλειαν τοῦ παρεπιδημοῦντος θιάσου Lombardo ὃν εἶδον ἐν τῷ θεάτρῳ Ἀρνιώτη. Ἀλλ' ἰδοὺ ἀριθμοί τινες παραστατικοὶ τῶν ποσῶν τὰ ὁποῖα συνέπεσε νὰ δαπανηθῶσι κατὰ διαφόρους ἐποχὰς τῆς θεατρικῆς ἐξελίξεως, ἀρκούντως ἐνδιαφέροντες καὶ καταπληκτικοί.

* * *

Παρῆλθε βεβαίως ἀνεπιστρεπτεὶ διὰ τὸ θέατρον ἡ πρωτογενὴς ἐκείνη κατάστασις, καθ' ἣν ἐποχήν, ζῶντος εἰσέτι τοῦ Shakespeare, μία μεγάλη μονόχρωμος ἐπιγραφὴ ἀντικαθίστα τὸν σκηνικὸν διάκοσμον καὶ καθωδήγει τοὺς θεατὰς περὶ τοῦ μέρους ἔνθα τὸ δρᾶμα ἐξελίσσετο, καθὼς ἀνεπιστρεπτεὶ ἐπίσης παρῆλθεν ἡ ἐποχὴ τῆς δράσεως τυπικῆς τινος καὶ γνωστοτάτης ἄλλως τε φράσεως, ἥτις ἀναγεγραμμένη εἴς τι καταφανὲς μέρος τοῦ θεάτρου ἐπληροφόρει τὸ ἀξιότιμον καὶ φιλοθέαμον κοινόν, ὅτι «ἡ σκηνὴ παριστᾷ πύργον, ἢ δάσος ἢ αἴθουσαν πολυτελῆ». Σήμερον ἡ ἁπλότης αὕτη κατελύθη καὶ ὁ σκηνικὸς διάκοσμος, διὰ τὸν ὁποῖον λαμβάνεται πᾶν μέτρον πολυτελές, ἀπασχολεῖ σπουδαίως τὰς σκέψεις τῶν θεατρωνῶν, εὐσυνείδητος δ' ἐν τῇ ἐφαρμογῇ ἀκρίβεια διέπει αὐτόν.

Ἀλλ' ἀπὸ τοῦ παλαιοτέρου νάδιρ τοῦ θεατρικοῦ στερεώματος μέχρι τοῦ σημερινοῦ ζενὶθ τῆς ἐξελίξεως τῆς σκηνικῆς πολυτελείας, ὑπάρχουν τοιαῦται καὶ ποικίλαι βαθμίδες, ὥστε, παρὰ τὴν θέλησίν μου, θὰ κατελάμβανα πολὺν χῶρον τοῦ «Παραρτήματος» ἐὰν λεπτομερῶς καὶ μετὰ ἱστορικῆς ἀλληλουχίας καὶ ἀκριβείας ἐν τῇ διηγήσει ἤθελον ἐπιχειρήσει νὰ πραγματευθῶ περὶ αὐτῶν. Ἀρκοῦμαι σήμερον εἰς μεμονωμένα τινα παραδείγματα ἐπιφυλασσόμενος, ἐν ᾗ περιπτώσει δὲν μοὶ ἀρνηθῆτε τὴν περαιτέρω φιλοξενίαν, νὰ σᾶς περιγράψω ἐνδιαφέρουσαν σειρὰν θεατρικῶν ἀνεκδότων χαρακτηριστικῶν τῆς σημασίας, ἥτις κατώρθωσε νὰ προσδίδηται εἰς τὸν σκηνικὸν διάκοσμον κατὰ τὸ ἐπὶ σκηνῆς ἀνέβασμα τῶν παντοειδῶν θεατρικῶν κατασκευασμάτων, σημασίας τοιαύτης ὥστε νὰ γεννᾷ δικαίους ἐνδοιασμοὺς μήπως ἀργὰ ἢ γρήγορα ἡ ἠλεκτρικὴ πρὸς τὴν τελειοποίησιν ταχύτης αὐτῆς ἐπιφέρει τὴν ἐπαπειλοῦσαν τὰ θέατρα καὶ τῶν δύο κόσμων οἰκονομικὴν κρίσιν.

Παρὰ Ρωμαίοις, μετὰ τὸν Pulcher ἰδίως, ὅστις πρῶτος ἐφήρμοσεν ἐπὶ σκηνῆς τοὺς χρωματιστοὺς διακόσμους, καὶ τὸν Antonius ὅστις ἐκάλυνε τὸ θέατρον διὰ κοσμημάτων ἐκ χρυσοῦ, ἀργύρου κ' ἐλεφαντόδοντος, ἡ σκηνικὴ πολυτέλεια, ἐπὶ Αὐτοκρατορίας πρὸ πάντων, ἀνῆλθεν εἰς τὸ ὕψιστον αὐτῆς σημεῖον. Τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἀκριβῶς χρονολογοῦνται αἱ ἐπὶ σκηνῆς παρελάσεις ὁλοκλήρων συνταγμάτων ἐφίππου στρατοῦ, καραβανίων καμήλων, ἀγελῶν ἐλεφάντων καὶ ἄλλων διαφόρων ζώων, ἡ παρουσία τῶν ὁποίων οὐδένα ἄλλον εἶχε σκοπὸν ἢ τὴν ἐπιτυχίαν ὅσῳ τὸ δυνατὸν μεγαλειτέρας ἐπιβλητικότητος τοῦ παιζομένου ἔργου ἐπὶ τῆς φαντασίας καὶ τῆς ἐντυπώσεως τῶν θεατῶν. Ἡ μεγαλοπρέπεια, ἄλλως τε, τοῦ Ρωμαϊκοῦ θεάτρου ὑπῆρξε, κατὰ τὸν de Lorde, τοιαύτη ὥστε αἱ νεώτεραι θεαματικαὶ παραστάσεις τοῦ Chatelet καὶ τῆς Πύλης τοῦ Ἁγ. Μαρτίνου, ὡς ἐπίσης καὶ τὰ περίφημα μπαλέτα τῆς Γαλλικῆς Ὄπερας μόλις παρέχουσιν ἡμῖν ἀμυδρὰν ἰδέαν.

Λίαν ἐνδιαφέρουσα ἐπὶ τοῦ θέματος εἶναι διήγησις τις Πλινίου τοῦ Ἀρχαίου περί τινος θεάτρου τὸ ὁποῖον ᾠκοδόμησεν ἐν Ρώμῃ πλουσιώτατος κάτοικος αὐτῆς Σκαῦρος ὀνόματι. Οὗτος θέλων νὰ μὴ ὑστερήσῃ ἱκανοποιῶν ὅλας τὰς ἀξιώσεις τοῦ Ρωμαϊκοῦ λαοῦ, ἔκτισε παμμέγιστον θέατρον ἀποτελούμενον ἐκ τριῶν κυριωτέρων διαμερισμάτων καὶ στηριζόμενον ἐπὶ τριακοσίων τριάκοντα στηλῶν. Ἐκ τῶν τριῶν τὸ μὲν κάτω διαμέρισμα ἀπετελεῖτο ὁλόκληρον ἐκ μαρμάρου, τὸ μεσαῖον δὲ ἐκ κρυστάλλου καὶ τὸ τρίτον ἐξ ἐπιχρυσωμένης δρυός. Ἑκάστου τῶν 360 στηλῶν τὸ ὕψος ἀνήρχετο εἰς 38 πόδας ἤτοι δώδεκα μετρα καὶ πλέον. Πανταχοῦ προσέτι ἦσαν διεσπαρμένα ὀρειχάλκινα ἀγάλματα, τρισχίλια τὸν ἀριθμόν, ἀπειράριθμοι δὲ εἰκόνες ὡραῖαι καὶ μεγαλοπρεπεῖς παντοίου μεγέθους συνεπλήρουν τὴν ὑπερβολικὴν ταύτην πολυτέλειαν. Ἀκόμη οἱ τάπητες καὶ τὰ ἐνδύματα ἦσαν ὅλα χρυσοποίκιλτα, τὸ δὲ λαμπρὸν τοῦτο θέατρον ἠδύνατο νὰ συμπεριλάβῃ ἀνέτως 80 χιλιάδας θεατῶν. Τοσαύτη μάλιστα λέγεται ὅτι ὑπῆρξεν ἡ γενναιόδωρος φαντασιοπληξία τοῦ ἰδιοκτήτου τοῦ θεάτρου αὐτοῦ, ὥστε ὑπὲρ τὰ δυόμισυ ἑκατομμύρια ἀξίας πολυτελῆ κοσμήματα ἐπερίσσευσαν, τὰ ὁποῖα ἐδέησε, μὴ γνωρίζων πῶς νὰ χρησιμοποιήσῃ, νὰ μεταφέρουν εἴς τινα παρὰ τὸ Tusculum ἔπαυλίν του, ἔνθα οἱ δοῦλοι του, ἔχοντες προηγουμένας κατ' αὐτοῦ ἀφορμάς, τὰ κατέστρεψαν διὰ τοῦ πυρός.

* * *

Καὶ εἶναι μὲν ἀναμφισβήτητον, ὅτι αἱ μυθικαὶ αὗται θεατρικαὶ παραστάσεις τῆς Ρωμαϊκῆς ἐποχῆς δὲν ὑπάρχει πιθανότης νὰ ἐπαναληφθῶσιν ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας, ὅμως ἐξ ἴσου βέβαιον εἶναι ὅτι σήμερον εἰς τὸν σκηνικὸν διάκοσμον καὶ τὴν σκηνοθεσίαν, — ἐὰν παραδεχθῶμεν ὡς οὕτω ἐξελληνιζομένην τὴν γαλλικὴν ἔκφρασιν mise en scène — δίδεται σπουδαία σημασία, ἡ πρώτη ἐνίοτε, καὶ ἂν οἱ σύγχρονοι μας δὲν μιμοῦνται ἐπακριβῶς τοὺς προγόνους ἡμῶν, εἶναι ζήτημα ὅμως ἂν οἱ ἀπόγονοι των δὲν θὰ ἐπιδιώξωσιν νὰ τοὺς φθάσωσιν.

Ἐδόθησαν ἔργα εἰς τὸ Chatelet καὶ εἰς τὴν Πύλην τοῦ Ἁγ. Μαρτίνου καὶ εἰς τὴν Γαλλικὴν κωμῳδίαν τὰ ὁποῖα ἀνεβιβάσθησαν μὲ ὅλην τὴν δυνατὴν πολυτέλειαν. Κατὰ τὸν Moynet ὁ «Hamlet» τοῦ A. Thomas, δοθὲν διὰ πρώτην φορὰν τὴν 9ην Μαρτίου 1868 ἐστοίχισεν 106983 φρ. καὶ 40 ἑκατοστά. Τὰ ἔξοδα τοῦ «Faust» τοῦ Gounod, παιχθέντος τὴν 3ην Μαρτίου 1869 τὸ πρῶτον, ἀνῆλθον εἰς 118. 091 φρ. καὶ 66 ἑκατοστά. Διὰ δὲ τὸν διάκοσμον τῆς «Africaine» τοῦ Mayerbeer ἐδαπανήθησαν 98 χιλ. φράγκων. Ὑπάρχει μάλιστα ἡ λεπτομέρεια ὅτι μόνον διὰ τὸ μαύρισμα τῶν προσώπων τὰ ὁποῖα ὑπεκρίνοντο τοὺς μαύρους ἄνδρας καὶ γυναῖκας ἐδαπανῶντο δι' ἑκάστην παράστασιν 128 φράγκα, ἀκριβῶς δὲ 12875 φρ. δι' ἑκατὸν παραστάσεις. Μία Féerie ὑπὸ τὸν τίτλον «Cendrillon» ἥτις προσείλκυσεν ὅλον τὸ Παρίσι εἰς τὸ Chatelet ἐστοίχισε τὸ κολοσσαῖον ποσὸν τῶν 247 χιλ. φράγκων. Προσέτι ὁ «Ναπολέων» μέγα θεαματικὸν ἔργον παιχθὲν κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη εἰς τὴν Πύλην τοῦ Ἁγ. Μαρτίνου κατηνάλωσεν 125 χιλ. φράγκων εἰς σκηνικά, φορέματα καὶ χρειώδη. Ἓν τετράπρακτον ἔργον τοῦ Bornier «Le fils de l'Aretin» δοθὲν κατὰ τὴν θεατρικὴν περίοδον 1895—96 ἀπὸ τῆς σκηνῆς τῆς Γαλλικῆς Κωμῳδίας ἐστοίχισε τὸ στρογγυλὸν ποσὸν τῶν 90 χιλ. Ἐσχάτως τέλος ἡ «Γῆ τοῦ Τρόμου» εἰς τὸ θέατρον Antoine τῶν Παρισίων ἐστοίχισε εἰς τὸν ῥηξικέλευθον διευθυντήν του ἀξιοσέβαστον ποσόν.

* * *

Βλέπετε, κ. διευθυντά, ὅτι συνέβαινε καὶ συμβαίνει καὶ εἰς...τὸ Παρίσι καὶ ἄλλαχοῦ, ὅ,τι συνέβη κατ' αὐτὰς ἐδῶ μὲ τὸν «Πρίγκηπα τοῦ Πίλσεν»; μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι ἐδῶ κάμνουν μεγαλειτέραν ἐντύπωσιν διότι γνωρίζομεν ὅλοι τὰ σκηνικὰ χάλια τῶν πλείστων θεάτρων μας. Ἂς ἀφήσωμεν τὸ vestiaire! Σχετικῶς πρὸς τὰ φορέματα τῶν ἠθοποιῶν ἐπιτρέψατέ μοι νὰ σᾶς ἀπασχολήσω καμμίαν ἄλλην φοράν. Τότε θὰ ἴδωμεν ὁποίαν ἐξέλιξιν ὑπέστησαν καὶ αὐτὰ εἰς τὸ θέατρον καὶ πῶς μὲ τὸν ἐπικίνδυνον κατήφορον τὸν ὁποῖον ἐπῆραν τὸ ζήτημά των, ἡ ἀκράτητος ἐπιθυμία τῆς ματαιοδόξου πολλάκις δὲ καὶ ἀκαίρου πολυτελείας περὶ τὴν ἐπὶ σκηνῆς ἀμφίεσιν, ὑπῆρξεν ἡ αἰτία νὰ στερηθῇ τὸ θέατρον ἀληθῶν μυστῶν τῆς θείας τέχνης, ἐκ τοῦ ὡραίου ἰδίως φύλου.

Μ. ΜΑΡΙΝΟΣ

ΑΓΓΛΙΚΗ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ

ΟΙ ΣΥΖΥΓΟΙ

[Διήγημα ὑπὸ Edm. Kennar—Μετάφρασις *Κοσμᾶ Π. Θανέρη*]

«*Ἡ σήμερον εἶναι ἡ τελευταία ἡμέρα τῆς ζωῆς μου...τῆς ἀτυχοῦς ζωῆς μου !*... Ζωή !!!...Τί μὲ μέλλει τώρα !...Ἀφότου ἐκείνη ἀπέθανεν, αἰσθάνομαι πλήρη καὶ τέλειον ἀποχωρισμὸν ἀπὸ τὰ πράγματα ταύτης τῆς γῆς. Δὲν μοῦ κάμνουν οὐδεμίαν ἐντύπωσιν. Θεωρῶ αὐτὰ ὡς ἁπλοῦς θεατής, ὅστις ἵσταται ἔξωθι τοῦ μαγευτικοῦ κύκλου τῆς εὐτυχίας καὶ χαρᾶς. *Εἶμαι καταδεδικασμένος εἰς τὸν δι' ἀγχόνης θάνατον* διὰ τὸν φόνον τῆς συζύγου μου. Δὲν ἠχεῖ τοῦτο τρομερῶς εἰς τὰ ὠτά σου ;;;... Καὶ ὅμως μὴ ἀπορίσυρεσαι ἀπ' ἐμοῦ πρὶν ἢ ἀκούσῃς ὅλα...ὅλα...ὅλα !!... Ἐπίτρεψόν μοι νὰ ἐκχύσω τὴν καδίαν μου ἅπαξ εἰσέτι, προτοῦ—(χάρις εἰς τοὺς ἀνθρωπίνους νόμους, οἵτινες εἰς μερικὰς περιστάσεις εἶναι ἀπείρως συμπαθεῖς), ἀποθάνω. Πρέπει νὰ σοῦ ζητήσω συγχώρησιν ἐὰν γράφω ἀσυναρτήτως, καθότι ὁ νοῦς μου σκληρῶς κλονίζεται. Κοθ' ὅλας τὰς μακρὰς νύκτας, ἃς ἐν τῇ φυλακῇ διῆλθον ἄγρυπνος καὶ ἀνήσυχος, βασανιζόμενος ἀπὸ τρομεροὺς διαλογισμούς, ἐσωτερικὴ φωνὴ μοῦ ἔκραζεν : «Ἀρά γε αὐτὸς εἶναι ὁ Αἰμύλιος Μόρτιμερ, ὁ καθ' αὐτὸ Μόρτιμερ ; Ἦτο δυνατὸν αὐτὸς νὰ διαπράξῃ τοιαύτην πρᾶξιν ἐσκεμμένως καὶ ἐξ εἰκείας βουλήσεως»;;;... Καὶ ἡ συνείδησις ἀπεκρίνατο : «Ναί, ναὶ τὴν ἔπραξε καὶ ἐὰν ἦτο δυνατὸν τὰ πράγματα νὰ ἐπανέλθωσι καὶ πάλιν, ὅπως ἐξ ἀρχῆς ἦσαν, αὐτὸς θὰ ἔπραττε τὸ ἴδιον. Αἱ περιστάσεις ἦσαν πολὺ ἰσχυραὶ καὶ ἀδύνατον ἦτο νὰ ἀντισταθῇ τις εἰς αὐτάς...»

Καὶ ὅμως Θεέ μου ! πόσον τὴν ἠγάπων τὴν προσφιλῆ καὶ χαρίεσσαν σύζυγόν μου. Τὴν ἠγάπων μανιωδῶς, σχεδὸν μέχρι λατρείας. Εἴμεθα τόσον εὐτυχεῖς...Ἐπὶ ἓν ἔτος μετὰ τὸν γάμον μας εἴμεθα πολὺ εὐτυχέστεροι τοῦ Ἀδὰμ καὶ τῆς Εὔας πρὶν οὗτοι ἁμαρτήσωσιν. Ἀλλ' ἐν τῷ μέσῳ τῆς τόσον εὐδαίμονος ταύτης ζωῆς μας ἤρχοντο στιγμαὶ καθ' ἃς εὐτυχία τόσον ἐντελὴς μὲ ἔκαμε νὰ τρέμω διὰ τὸ μέλλον. Ἐνδόμυχον προαίσθημα μοῦ ἔλεγεν ὅτι ἦτον ἀδύνατον αὕτη νὰ διαρκέσῃ μέχρι τέλους. Ὁ κόσμος ὅλος εἶναι πλήρης δυστυχιῶν καὶ βασάνων, πανταχοῦ βλέπει τις ἀνθρώπους δυστυχοῦντας καὶ πάσχοντας, πῶς λοιπὸν ἡμεῖς θὰ ἐτολμῶμεν νὰ ἐλπίσωμεν ὅτι θὰ ἀπεφεύγομεν τὴν ἀνάλογον μερίδα μας εἰς τὰς ἀπείρους συμφοράς, πόνους, βάσανα τοῦ κόσμου τούτου ;;...

Ἡ συμφορὰ αὕτη ἦλθε !...πλὴν παρὰ πολὺ ταχέως. Μόνον ἔτος, ἓν βραχὺ ἔτος μᾶς παρεχωρήθη, ὁπότε εἰς τὸν ἀνέφελον τοῦ βίου μας ὁρίζοντα ἀνεφάνη μικρόν τι νέφος, ὅπερ ἦτο προωρισμένον ὑπὸ τῆς εἱμαρμένης νὰ ἐξαπλωθῇ τόσον, νὰ διασταρῇ καὶ ἐπὶ τέλους νὰ ἀμαυρώσῃ διὰ παντὸς ὅλην τὴν λάμψιν τῆς εὐτυχίας καὶ τῆς χαρᾶς μας.

Δώδεκα μῆνας ἐζῶμεν μόνοι, μακρὰν τοῦ κόσμου καὶ πάντοτε ὁμοῦ. Οὐδέποτε ἐχωρίσθημεν καὶ μόνον ἐφροντίζομεν καὶ ἐνησχολούμεθα ὁ εἷς διὰ τὸν ἄλλον. Ἡ χαρὰ καὶ ἡ εὐτυχία μας, μᾶς ἔκαμαν ἰδιοτελεῖς. Ἀπεφεύγομεν τὴν συναναστροφὴν τῶν ὁμοίων μας, ἡ ἰδική μας μόνη μᾶς ἤρκει. Ἀλλὰ μετ' ὀλίγον μικρὸς κάτοικος προσετέθη...Οὐδέποτε θὰ λησμονήσω τὸ αἴσθημά μου ὅτε ἐγενόμην πατήρ, ἀφοῦ ἤμην μάρτυς τῆς ἀγωνίας τῆς μητρὸς καὶ τῆς ἡρωϊκῆς της γενναιότητος. Ἐὰν ἡ Λαύρα ἦτο προσφιλὴς εἰς ἐμὲ πρίν, τώρα ἦτο πλέον προσφιλεστέρα. Ἠσθάνθην εἶδος σεβασμοῦ δι' αὐτὴν ὡς δι' ἅγιον ἐν οὐρανοῖς. Ἡ μητρότης της τὴν ἀποκαθίστα ἕξοχον...Δυστυχῶς ἡ εἰς τὸν κόσμον μὲ πόνους καὶ μόχθους ἐλθοῦσα ἀσθενὴς αὕτη ὕπαρξις τὸν ἐγκατέλειπεν ἀμέσως. Τίς δύναται νὰ ἐννοήσῃ τὸ μυστήριον τοῦτο τῆς φθορᾶς καὶ τῆς καταστροφῆς ἀκολουθοῦν τόσον ἐκ τοῦ σύνεγγυς τὴν γέννησιν καὶ καρποφορίαν;..Εἰς τὸν ἀτελῆ καὶ πεπερασμένον ἀνθρώπινον νοῦν, δὲν φαίνεται τοῦτο ἀπώλεια καὶ ἔλλειψις τῆς δημιουργικῆς δυνάμεως ;

Τὸ μικρόν μας ἦτο ἐξ ἀρχῆς ἀδύνατον καὶ δὲν ἐπέζησεν ἢ ὀλίγας ἡμέρας. Μόλις ἠσθάνθην τὸ κτύπημα αὐτὸ, καθότι ὅλαι αἱ σκέψεις μου καὶ ὅλη ἡ προσοχή μου ἦτο διὰ τὴν Λαύραν. Ἔκειτο ἐπὶ τῆς κλίνης καὶ ἦτο τόσον ἰσχνὴ, χλωμὴ, ἀδύνατος καὶ μολαταῦτα τόσον ὑπομονητική. Πρὸ τῆς γεννήσεως τοῦ παιδίου εἶχεν ἀσθενήσει ἐπὶ ἀρκετὸν καιρὸν καὶ ἤδη ἐφαίνετο ὅτι δυσκολως θὰ ἀνελάμβανεν. Ἡ καρδία μου ἤμασσεν, ἐπειδὴ ἡ ἀνάρρωσίς της ἔβαινε πολὺ βραδέως καὶ ἀτελῶς. Ἐπὶ μῆνας κατέκειτο εἰς τὸ ἀνάκλιντρον καὶ ὡς ἐκ τούτου ἠναγκάσθημεν νὰ παραιτήσωμεν τοὺς χαρίεντας ἐκείνους περιπάτους, οἵτινες εἰς προγενεστέρας ἡμέρας παρεῖχον τόσην εὐχαρίστησιν εἰς ἀμφοτέρους μας. Ἀντὶ νὰ ἀποκτᾷ δυνάμεις, ἐφαίνετο ὅτι τὰς ἔχανε. Τὸ ἕως τότε ρόδινον χρῶμά της ἐπελιδνώθη, τὰ ἐνδύματά της ἐγένοντο χαλαρὰ καὶ τὸ μελαγχολικὸν πνεῦμά της ἐδειναπόθει καὶ ἐδυσχέραινε. Καὶ ἐγὼ ὡσαύτως ἐδειναπόθησα, καθότι αὐτὴ καὶ ἐγώ, εἴμεθα ἓν καὶ τὸ αὐτό.... Ἀχ! τὴν ἠγάπων τόσον ! ... Μετὰ καιρὸν, βλέπων ὅτι δὲν ἐκαλλιτέρευε, μετέβημεν εἰς Λονδῖνον ὅπως συμβουλευθῶ διαφόρους ἐκεῖ διακεκριμένους ἰατρούς. Κατ' ἀρχὰς εἷς, κατόπιν ἕτερος, μετ' ὀλίγον τρίτος μᾶς ἔδωσαν ἐλπίδας ὑποσχεθέντες θεραπείαν ἐντελῆ, πλὴν ἐπὶ τέλους ἀπέτυχον νὰ τὴν πραγματοποιήσωσιν. Ἤρχισα νὰ ὑποπτεύωμαι ὅτι πολὺ σοβαρὸν πρέπει νὰ εἶναι τὸ αἴτιον καὶ ἐκάλεσα τὸν περιφημότατον ἰατρὸν Ν... ὅστις ἀμέσως ὡς φαίνεται, διέγνωσε τὴν φύσιν τῆς ἀσθενείας τῆς Λαύρας μου, καθότι μετὰ δύο ἐπισκέψεις του ἐξεφράσθη ὅτι ἀναγκαῖον ἦτο νὰ γείνῃ μικρά τις ἐγχείρησις ὅπως φθάσῃ εἰς ἀλάνθαστον καὶ ἄνευ διασταγμοῦ τινος ἢ ἀμφιβολίας διάγνωσιν.

Ἐγχείρησις ; ! ! ! ...

Μόλις ἡ λέξις αὕτη ἐξῆλθε τῶν χειλέων τοῦ ἰατροῦ, τὰ νεῦρά μου ἐπάγωσαν. Ἡ Λαύρα ὅμως οὖσα γενναιοτέρα ἐμοῦ συνήνεσεν εἰς τοῦτο ἀμέσως καὶ ἄνευ γογγυσμοῦ. Προσφιλεστάτη μου Λαύρα πόσον ! ὦ ! πόσον θὰ ὑπέφερες ! ! ... Μετὰ προσοχῆς μεγάλης εἶχε κρατήσει μυστικὰ ἀπὸ ἐμὲ τὴν ἔκτασιν καὶ τὸ μέγεθος τῶν πόνων της, προσπαθοῦσα πάντοτε νὰ φαίνηται εὔχαρις φαιδρὰ καὶ ἐλευθέριος κατὰ τὴν παρουσίαν μου. Οὐχ ἧττον ὅμως ἠννόησα ὅτι ἡ φαιδρότης της αὕτη ἦτο προσπεποιημένη καὶ ἡ γνῶσις αὕτη μοῦ ἦτον ἀπεριγράπτως πικρά.

Τί ἀπόγευμα ἦτον ἐκεῖνο καθ' ὃ ὁ ἰατρὸς ἀφίκετο ὅπως ἐκτελέσῃ τὴν ἐγχείρησιν ; ... Ὤχ : θεέ μου ! ... Ἐπίστευσα ὅτι θὰ ἔχανα τὰς φρένας μου. Ἡ Λαύρα ὅμως δὲν ἐταράχθη καθόλου καὶ ἡ ἀταραξία της αὕτη μὲ ἐκλήρωσε θαυμασμοῦ καὶ ἐκπλήξεως. Μόνον ὅτε ὁ ἰατρὸς Ν... εἰσῆλθεν εἰς τὸ δωμάτιον ἐγένετο ὠχρὰ, ἀλλ' ἀμέσως συνελθοῦσα :

— Φίλησέ με, ἀγάπη μου, μοῦ λέγει. Φίλησέ με καὶ φύγε· θὰ εἶμαι καλλίτερα ἐὰν μείνω μόνη μου. . .

— Ὄχι, ὄχι ! ἀνέκραξα μετὰ μανίας. Δὲν δύναμαι, δὲν θέλω...

— Πρέπει νὰ μὲ εὐχαριστήσῃς. μοῦ ἀπαντᾷ ἡ Λαύρα παρακλητικῶς, θέτουσα ταὐτοχρόνως τοὺς ἁπαλοὺς καὶ λευκοὺς βραχίονάς της — ἄ ! πόσον ἰσχνοὶ εἶχον γίνει — πέριξ τοῦ λαιμοῦ μου. Ταχέως ἡ ἐγχείρησις θὰ τελειώσῃ καὶ κατόπιν δύνασαι νὰ ἐπανέλθῃς. Ἀγαπητέ μου Αἰμίλιε, δὲν πρέπει νὰ μὲ κάμῃς νὰ δειλιῶ καὶ νὰ φοβοῦμαι εἰς τὴν κρισιμωτέραν στιγμήν. Μὲ καθιστᾷς δυστυχῆ νὰ σὲ βλέπω ὀδημονοῦντα καὶ λυποῦμενον τόσον...

Τί ἠδυνάμην νὰ πράξω ἄλλο ἢ νὰ ὑπακούσω;... Θὰ δυμβρχόμην διὰ μέσου πυρὸς καὶ ὕδατος εἰς τὸ πρόσταγμά της κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην. Ναὶ μὲν εἶχον ἰσχυρὰν θέλησιν καὶ ἐπεθύμουν νὰ μείνω μαζῆ της, πλὴν βλέπων αὐτὴν στενοχωρουμένην καὶ πάσχουσαν διὰ τοῦτο ὑπετάχθην καθ' ὁλοκληρίαν καὶ ὑπήκουσα εἰς αὐτὴν, καθότι τὸ νὰ βλέπῃ τις τὴν γυναῖκα ἣν ἀγαπᾷ μαραινομένην καὶ φθίνουσαν εἶναι τρομερὰ τιμωρία καὶ φρικτὴ ἀλγηδών.

— Ὑποσχέθητί μου ὅτι δὲν θὰ κρατήσῃς μυστικὸν τι ἀπὸ ἐμὲ, ὅσον κακὸν καὶ ἂν εἶναι αὐτό. Ὦ ! Λαύρα, προσφιλεστάτη μου Λαύρα, ὁρκίσθητι νὰ μοῦ εἴπῃς ὅλα ὅσα ὁ ἰατρὸς θέλει σοῦ εἴπει.

— Ναὶ, ἀπεκρίθη ἡ Λαύρα. Συναινέσασα εἰς τὴν ἐγχείρησιν, συνεφώνησα μὲ τὸν ἰατρὸν Ν..... ὅτι δὲν θὰ μὲ ἀφήσῃ εἰς τὸ σκότος ὡς πρὸς τὴν πραγματικὴν αἰτίαν τῆς νόσου μου. Καὶ ἔπειτα ἀπὸ ὅλα ταῦτα ἀφοῦ οἱ πόνοι εἶναι οἱ ἴδιοι, ἡ ὀνομασία τῆς ἀσθενείας δὲν κάμνει ἢ πολὺ ὀλίγην διαφοράν.

Μόλις ἔπαυσεν ὁμιλοῦσα, ὁ ἰατρὸς εἰσῆλθεν· ἐγὼ δὲ, ἐγκατέλειψα τὸ δωμάτιον, παραδώσας τὴν προσφιλῆ μου ἀσθενῆ εἰς τὸ ἔλεος αὐτοῦ. Ἄνευ οὐδεμιᾶς ἀμφιβολίας ἦτον εὐγενὴς καὶ καλὸς ἄνθρωπος, πλὴν ἤρχισα νὰ τὸν μισῶ. Ἡ ἐν τῇ οἰκίᾳ μου παρουσία του μὲ συνέδεε διὰ τόσων πόνων καὶ βασάνων.

Κατῆλθον εἰς τὴν ὁδὸν καὶ ἐπὶ ἀτελεύτητα τρία τέταρτα τῆς ὥρας περιεπλανώμην, περιφερόμενος ἄνω κάτω. Ἡ κόλασις δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ εἶναι χειροτέρα. Ἡ ἀβεβαιότης καὶ ἡ ἀμφιβολία μου ἦσαν σχεδὸν ἀνυπόφοροι. Ἡ ἐλπὶς μὲ ἐγκατέλειπεν ὡς καὶ ἅπασαι αἱ δυνάμεις μου ἠμβλύνθησαν. Ἠσθάνθην τὴν βεβαιότητα ὅτι ἡ εὐτυχία μας δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ διαρκέσῃ ἐπὶ πλέον. Ἦτον ἐναντίον κοινοῦ νοὸς τὸ νὰ πιστεύσῃ τις ὅτι ἡ τύχη ἤθελε δειχθῇ εὐμενεστέρα εἰς ἡμᾶς παρὰ εἰς τοὺς πέριξ ἡμῶν. Ἡμεῖς ὅμως ἔσχομεν τὸ ἐν τῇ εὐτυχίᾳ μερίδιόν μας. Τινὲς οὐδέποτε λαμβάνουσι μερίδιον, ἀλλὰ διέρχονται μέχρι τέλους τὴν ζωήν των ἐν πόνοις καὶ λύπαις καὶ θλίψεσι. Καὶ μολαταῦτα ἐν

βραχὺ ἔτος εἶναι ἀρκετὸν χρονικὸν διάστημα ἵνα ἐξαντλήσῃ ὁ ἄνθρωπος τὸ ποτήριον τῆς εὐτυχίας μέχρι τρυγός....."Ολοι ἔχουσι τὰς θλίψεις καὶ τὰ βάσανά των. *Θὰ ἔλθουν αὗται καὶ ταῦτα, ὅσον καὶ ἂν φιλοσοφήσῃ τις.....*

"Οταν ἀνέλαβον ἀρκετὸν θάρρος ὅπως εἰσέλθω πάλιν εἰς τὴν οἰκίαν μου ὁ ἰατρὸς εἶχεν ἀπέλθει. Εἰσῆλθον ἀκροποδητὶ εἰς τὸ δωμάτιόν τῆς ἀσθενούσης μὲ καρδίαν τρέμουσαν ἐκ φόβου. Ἡ Λαύρα κατέκειτο ἐπὶ τῆς κλίνης της ἀτάραχος, πλὴν ἐφρικίασα ὅταν ἤκουσα ὁλολυγμὸν προερχόμενον ὑπὸ τὰ σκεπάσματά της. Ὁ ὁλολυγμὸς ἐκεῖνος μὲ προειδοποίησε καὶ μὲ προητοίμασε διὰ τὸ χειρότερον. Γνωρίζων τὴν γενναιότητά της ἐπέφθην ὅτι αὕτη δὲν θὰ παρεδίδετο εἰς ὁλολυγμοὺς καὶ δάκρυα ἄνευ μεγάλης αἰτίας. Ἐν μιᾷ στιγμῇ εὑρέθην παρὰ τὸ πλευρόν της :

— Λαύρά μου, προσφιλής μου Λαύρα, κλαίεις ; "Ω ! εἰπέ μου ποῖον εἶναι τὸ αἴτιον ;....

Μὲ ἠτένισε μὲ τοὺς ὡραίους της ὀφθαλμούς. Ἦσαν πλήρεις δακρύων καὶ ταχέως προσεποιήθησε νὰ τοὺς ἀπομάξῃ.

— Αἰμίλιε, ἐψιθύρισε διακοπτομένη ὑπὸ λυγμῶν, καὶ φρικίασις διῆλθεν καθ' ὅλον της τὸ σῶμα. Εἶναι φρικτὸν, πολὺ φρικτὸν, ἀλλὰ πρὸ πάντων διὰ σέ. Ὑποθέτω ὅτι θὰ τὸ ὑπόφερον εὐκολώτερον ἐὰν ἤμην μόνη.

— Νὰ τὸ ὑπέφερες εὐκολώτερον ;.. Τί νὰ ὑποφέρῃς Λαύρά μου ;..."Ο,τι δήποτε καὶ ἂν εἶναι θὰ τὸ ὑποστῶμεν αὐτὸ μαζῆ.

— «Δὲν εἶναι δυνατὸν, σύζυγέ μου.

— «Διατί ;...

— «Διότι....καὶ σπασμὸς διῆλθεν ὅλον της τὸ σῶμα, ἡ ἀσθένειά μου εἶναι...καρκῖνος...

Μόλις ἐπρόφερε τὴν τρομερὰν ταύτην λέξιν ἀμφότεροι ἐμείναμεν ἄφωνοι ἐπὶ ἀρκετὸν χρόνον. Ἦτον ὡς ἐὰν ἡ σιγὴ τοῦ θανάτου νὰ ὑφεῖρπεν ἐντὸς τοῦ δωματίου. Μόνον ὁ θόρυβος τῶν ἔξωθεν ἐπὶ τῆς ὁδοῦ διερχομένων ἁμαξῶν καὶ τοῦ πλήθους ἠκούετο ὡς ἐὰν ἔλεγεν : — «Ἐὰν σεῖς οἱ δύο ὑποφέρετε, ἡμᾶς δὲν ἐνδιαφέρει τοῦτο καθόλου. Δὲν ἔχομεν τόσην πολλὴν συμπάθειαν ὥστε νὰ προσφέρωμεν καὶ εἰς σᾶς. Ὁ κόσμος ἔχει ἀρκετὰς ἀσχολίας καὶ δὲν προσέχει ἐὰν μία ἀσθενὴς γυνὴ τὸν ἐγκαταλείπει....»

Διεμείναμεν κεκλεισμένοι ἐντὸς τοῦ σκοτεινοῦ δωματίου, ἀλλὰ τίνα ἐνθάρρυνσιν ἠδυνάμεθα νὰ δώσωμεν ὁ εἷς πρὸς τὸν ἄλλον ; Ἡ ἀπόφασις ἐγένετο· ὥστε, πρέπει ἀργὰ ἢ γρήγορα νὰ χωρισθῶμεν διὰ παντός. Ἡ σκέψις τῶν πόνων οἵτινες ἐπιφυλάσσονται διὰ τὴν ἀτυχῆ Λαύράν μου ἔκαμε τὰ νεῦρά μου νὰ φρίσσουν ἐξ ἰσχυρᾶς ψυχικῆς ἀγωνίας. Ἐὰν ἠδυνάμην τοὐλάχιστον νὰ μερισθῶ τοὺς πόνους της, πόσον εὐχαρίστως θὰ τὸ ἔπραττον ! ...

Ἡ Λαύρα μου, ἡ ὡραία καὶ χαρίεσσα Λαύρά μου ἥτις οὐδέποτε ἔπταισε καθ' ὅλην της τὴν ἀθῶαν ζωὴν, διατί νὰ προσβληθῇ καὶ νὰ πληγωθῇ μὲ τοιοῦτον τρόπον ; ; ! ! . . Ἐξανέστην κατὰ τοῦ Θεοῦ καὶ δὲν ἠδυνάμην ἐπὶ πλέον νὰ πιστεύω εἰς τὴν τελείαν του δικαιοσύνην καὶ ἀγαθότητα. Ἡ εἰς ἕνα καὶ μόνον θεὸν κυβερνῶντα τὸ σύμπαν πίστις μου ἐγένετο ἀσθενεστέρα... "Ομως ἓν πρᾶγμα εἶχον λησμονήσει μέχρι σήμερον. Οὐδέποτε ἐνεθυμήθην ὅτι καὶ ἡ μήτηρ τῆς Λαύρας εἶχεν ἀποθάνει ἐκ τοῦ αὐτοῦ νοσήματος. Ἦτον ὅθεν κληρονομικόν...

Καὶ ἐξηκολούθουν ἀναλυόμενος εἰς δάκρυα.

"Οτε δὲ ἡ Λαύρα ἤκουσε τοὺς ἐκ συντριβῆς καρδίας ὁλολυγμούς μου, κατέπνιξε τοὺς ἰδικούς της καὶ :

— Αἰμίλιε, μοὶ λέγει, μὲ τρέμουσαν καὶ ἀσθενῆ φωνήν. Εἶμαι μόνον εἴκοσι καὶ δύο ἐτῶν. Εἶναι πολὺ σκληρὸν νὰ ἀποθάνω εἰς τοιαύτην ἡλικίαν, πολὺ σκληρὸν νὰ σὲ ἐγκαταλείψω τόσον ἐνωρὶς πλὴν ὀλίγον διαφέρει ἐὰν τις ἀποθάνῃ ταχύτερον ἢ ἀργότερον. Τὸ τέλος τῶν ἀνθρώπων εἶναι πάντοτε τὸ αὐτὸ, μόνον, — καὶ χονδρὸν δάκρυ κατέβρεξε τὰς παρειάς της, — ἀποστρεφόμεθα νὰ τὸ σκεπτώμεθα πρὶν ἔλθῃ. Δὲν ἐπιθυμῶ, Αἰμίλιέ μου νὰ λυπηθῇς παρὰ πολὺ δι' ἐμέ.

— Πῶς εἶναι δυνατὸν τοῦτο Λαύρά μου, σύζυγέ μου, ἄγγελέ μου ;

— Αἰμίλιε, θέλω νὰ δοκιμάσω ἐὰν μὲ ἀγαπᾷς. Θὰ μοῦ κάμῃς μίαν χάριν ;

— Βεβαιότατα, ἀγαπητή μου Λαύρα !

— "Α ! σὲ εὐχαριστῶ. Πρέπει ὅμως νὰ μοῦ ὑποσχεθῇς καὶ δι' ὅρκου νὰ ἐπιβεβαιώσῃς ὅτι θὰ πράξῃς ὅ,τι δήποτε σοῦ ζητήσω.

— Ὁρκίζομαι εἰς τὴν τιμήν μου. Προσφιλεστάτη μου Λαύρα πῶς εἶνε δυνατὸν νὰ σοῦ ἀρνηθῶ τι ;

Ἡ Λαύρα ἀφῆκε στεναγμὸν ἀνακουφίσεως καὶ ἐξηκολούθησε :

— Δὲν ἔχεις ἰδέαν Αἰμίλιε, πόσον δειλὴ καὶ μικρόψυχος εἶμαι. Οὐδέποτε σοῦ τὸ εἶπον, πλὴν εἶδον τὴν μητέρα μου θνήσκουσαν καὶ γνωρίζω πολὺ καλὰ ποῖος εἶναι ὁ θάνατος ὁπ.ις μὲ περιμένει. Δὲν δύναμαι νὰ ὑποφέρω τοὺς πόνους ὅπως ἐκείνη. Εἶμαι μὲν γενναία πλὴν μέχρι τινὸς βαθμοῦ. "Αμα φθάσω τὸν βαθμὸν αὐτὸν ἅπασα ἡ γενναιότης μου θὰ ὑποχωρήσῃ. Περὶ τούτου εἶμαι βεβαία ἐκ τῶν

προτέρων. Ἡ ἀγωνία τῶν θνησκόντων ἐκ καρκίνου εἶνε κάτι τι φρικτόν. Πολλάκις ἐνῷ ἱστάμην παρὰ τὸ πλευρὸν τῆς κλίνης τῆς πασχούσης μητρός μου, ἠρώτων τὸν ἑαυτόν μου, ἀφοῦ ἅπαξ πᾶσα ἐλπὶς χάνεται, δὲν εἶναι σκληρότης ἐκ μέρους τῶν ἀνθρώπων τὸ νὰ ἐπιτρέπωσιν ὅπως μία τοιαύτη ἀγωνία παρατείνεται ; Δὲν ὠφελεῖ εἰς τίποτε αὕτη καὶ εἶναι τόσον φρικῶδες τὸ νὰ ἦσαι μάρτυς ὅσον καὶ νὰ ὑποφέρῃς. Αἰμίλιε, δὲν δύνασαι νὰ ἐννοήσῃς τὴν χάριν ἣν δύνασαι νὰ μοῦ κάμῃς ;...Καὶ μὲ ἠτένισε κατὰ πρόσωπον μὲ ζεῦγος συμπαθητικῶν καὶ ὡραίων μελανῶν ὀφθαλμῶν.

— "Οχι ! ὄχι ! ἀνέκραξα βραχνωδῶς. Ζητεῖς ἀδύνατα.

— Νομίζεις, συζυγέ μου ἀγαπητὲ, ὅτι ζητῶ ἀδύνατα. Ἀλλ' ἐντὸς ὅμως ὀλίγων μηνῶν, ὀλίγων ἑβδομάδων, ὀλίγων ἡμερῶν ἴσως δὲν θὰ νομίζῃς οὕτω. Σὲ παρακαλῶ, σὲ ἱκετεύω, νὰ μοῦ κάμῃς τὴν μόνην καὶ σπουδαίαν χάριν τὴν ὁποίαν δύνασαι. Ὑποσχόμαι νὰ εἶμαι γενναία καὶ ὑπομονητική, πλὴν, Αἰμίλιε, ὅταν ὁ καιρὸς ἔλθῃ, ὡς βεβαίως θὰ ἔλθῃ, καὶ ὁπότε τὸ θάρρος θὰ μὲ ἐγκαταλείψῃ, ὕπαγε τότε ταχέως καὶ ἀγόρασον χλωροφόρμιον. Κράτησέ το ἐπάνω σου ἕως ὅτου μὲ εὕρῃς κοιμωμένην ἢ ἀναίσθητον. Μὴ εἴπῃς οὔτε λέξιν περὶ τούτου εἰς κανένα καὶ προπάντων μὴ μὲ εἰδοποιήσῃς. Μὴ μοῦ εἴπῃς τί προτίθεσαι νὰ κάμῃς, μόνον . . . *(καὶ ἡ ἰσχυνὴ καὶ λιπόσαρκος χεὶρ της ἔσφιγξε τὴν ἰδικήν μου μὲ πυρετώδη δύναμιν)*, ἀπάλλαξόν με των βασάνων μου ! !...

...Ἐγένετό ποτε ἀλλοκοτέρα καὶ πλέον παράδοξος αἴτησις ἐπὶ τῆς γῆς ἢ μᾶλλον δυσκολωτέρα ὅπως τὴν πραγματοποιήσῃ σύζυγος ἀγαπῶν ὑπερμέτρως τὴν σύζυγόν του ;;,..Διεμαρτυρήθην καὶ ἀντέστην, πλὴν ἐπὶ ματαίῳ. Ἡ Λαύρα μοῦ ἀνέφερε τὴν ὑπόσχεσιν, μοῦ ὑπενθύμιζεν ἐπανειλημμένως τὸν ὅρκον μου καὶ ἐπὶ τέλους βλέπων αὐτὴν στενοχωρουμένην εἰς τοιοῦτον βαθμὸν, καὶ ὅπως τὴν καθησυχάσω, συνήνεσα ἐναντίον ἐμαυτοῦ, ἐνῷ ἐνδομύχως ἔτρεμον ὅλος ἐκ τῆς φρίκης ἀναλογιζόμενος τὸ τρομερὸν καὶ ἀπαίσιον τῆς ἐκτελέσεως. Ἐπηκολούθησαν μῆνες ἀγωνίας καθ' οὓς οὐδέποτε ὑπηνίχθημεν τὴν ὑπόσχεσίν μου. Ἡ οἰκία μας ἦτι ἤδη μελαγχολικὴ καὶ κατηφής. Λόγοι δὲν εὑρίσκονται ὅπως περιγράψῃ τις τὸ τί ἡ ἀτυχὴς σύζυγός μου ὑπέφερεν ἢ πόσον ἐτυραννούμην ὧν μάρτυς τῶν βασάνων της καὶ μὴ δυνάμενος νὰ τὴν ἀνακουφίσω. Ἔπασχε μεγάλως καὶ ἐξ αἰτίας τῶν φρικτῶν πόνων της ἄφθογγος καὶ κρύος ἱδρὼς περιέρρεε τὸ ὠχρὸν μέτωπόν της καὶ τὸ πρόσωπόν της τὸ τόσον ἄλλοτε φαιδρὸν καὶ ῥόδινον, ἤδη ἦτον ἄχρουν καὶ ἀδύνατον. Ἑκάστην ἡμέραν ἔτρεμον φοβούμενος ὅτι ἤθελε ζητήσει τὴν πραγματοποίησιν τῆς ὑποσχέσεώς μου καὶ κάθε νύκτα ὅτε ἔκλινον τὴν κεφαλήν μου ἐπὶ τοῦ προσκεφαλαίου, ἐφανταζόμην τὸν ἑαυτόν μου ἐγκληματίαν, μέλλοντα νὰ θανατωθῇ, οὕτινος ἡ ἐκτέλεσις ἀνεβλήθη πρὸς καιρόν. Προσεπάθουν νὰ πείσω τὸν ἑαυτόν μου ὅτι ἡ Λαύρα ἐλησμόνησε τὴν ὑπόσχεσίν μου, πλὴν ἐνδομύχως ἐπίστευον τὸ ἐναντίον. Ὁπόταν εἴμεθα μόνοι, ἡ Λαύρα ἀτενίζουσά με μὲ ὀφθαλμοὺς πλήρεις δακρύων, οὓς οὐδέποτε ἠδυνάμην νὰ ἀντικρύσω, μὲ ἠνάγκαζε θέλοντα καὶ μὴ, νὰ ἀναμνησθῶ τῆς ὑποσχέσεώς μου. "Ω ! εἴμεθα δυστυχεῖς, πολὺ δυστυχεῖς κατὰ τὰς ἡμέρας ἐκείνας. Το μέγεθος τῆς μεταξύ μας ἀγάπης τὰς καθίστα σκληροτέρας.

Ἐπὶ τέλους, ὁ τόσον φρικαλέος καὶ *ἰδίως δι' ἐμέ* καιρὸς, ἔφθασε...

Ἐσπέραν τινα, κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ χειμῶνος, ὁπόταν ἡ Λαύρα ἦτον εἰς μεγαλειτέρους πόνους ἢ τὸ σύνηθες, μοῦ λέγει μετὰ θλιβεροῦ παραπόνου :

— Αἰμίλιε, εἶσαι πολὺ σκληρὸς πρὸς ἐμέ· δὲν σὲ ἐπίστευα οὔτε σὲ ἐπερίμενα τόσον σκληρόν.

— Ἐγὼ, προσφιλής μου Λαύρα ; τῇ ἀποκρίνομαι διαμαρτυρόμενος. Καὶ διὰ ποῖον λόγον εἶμαι σκληρός ;...

— Γνωρίζεις πολὺ καλὰ πόσον ὑποφέρω...καὶ ὅμως...μοῦ ἀπαντᾷ κινοῦσα ἀπελπιστικῶς τὴν κεφαλήν της, ἀναστενάζουσα ἐκ βάθους καρδίας καὶ στρέφουσα συγχρόνως τοὺς μεγάλους μελαγχολικοὺς ὀφθαλμούς της πρός με, μὲ βλέμμα πλῆρες σημασίας εὐκόλως ὑπ' ἐμοῦ ἐννοουμένης..."Ω ! δυστυχία μου !....τὸ ἐγνώριζον πολὺ καλὰ, προτέθεσε μετ' ὀλίγον.

Δὲν ἐτόλμησα καθόλου νὰ ἀποκριθῶ.

Νομίζεις ὅτι τὴν νύκτα ἐκείνην ἠδυνήθην νὰ κοιμηθῶ καθόλου;..."Οχι, ὄχι. Ἐφανταζόμην καὶ ἐνόμιζα ὅτι θρηνώδεις κραυγαὶ τῆς Λαύρας ἐπλήρουν τὴν οἰκίαν, φωνὴ δὲ ἀγωνιώδης ἔκραζε διηνεκῶς εἰς τὰ ὦτά μου δυνατὰ, μὰ πολὺ δυνατά : «Σκληρέ ! σκληρέ !!...δὲν μὲ λυπᾶσαι ;....»

Ἐγενόμην ἔξω φρενῶν καὶ τὸ νευρικόν μου σύστημα ἐξήχθη ὑπερβολικὰ καὶ ἐν καταστάσει ἀπελπιστικῇ...

Πρὸ τινος καιροῦ, εἶχον κατορθώσει νὰ ἀγοράσω τὸ χλωροφόρμιον, μεταβαίνων ὀπὸ φαρμακείου εἰς φαρμακεῖον καὶ προφασιζόμενος τρομερὸν πονόδοντον. Ἐν τῇ ἐξάψει ἐν ᾗ εὑρισκόμην τότε, ἔτρεξα ἀμέσως, ἔλαβον τὸ φιαλίδιον ὅπερ περιεῖχε τὸ χλωροφόρμιον καὶ ὅπερ εἶχον τοποθετήσει ἐντὸς

συρταρίου καὶ ἐπέστρεψα πάλιν εἰς τὸ δωμάτιον, ἔνθα κατέκειτο ἐπὶ κλίνης ἡ βασανιζομένη σύζυγός μου.....Ἐκοιμᾶτο ἡ Λαύρα μου, ναί, ἐκοιμᾶτο ἀλλ' ὄχι τὸν ἥσυχον καὶ ὀτάραχον τῆς ὑγείας ὕπνον. Ὄχι !!...Ἡ ἀναπνοή της ἦτο τοχεῖα, καὶ ἀγωνιώδης, καὶ κατὰ διαλείμματα τὰ χείλη της σπασμωδικῶς ἐκινοῦντο. Ἐσταμάτησα παρατηρῶν αὐτήν....Ἀ ! ὁποία φοβερὰ ἀλλοίωσις ἐγένετο εἰς τὸ ὡραῖον καὶ θελκτικὸν πρόσωπόν της !... Ἡ καρδία μου ἤμασσε διὰ τὴν μεταβολὴν ταύτην, ἣν ἐπέφερεν ἡ νόσος, ἐν ταυτῷ δὲ ἐσυλλογιζόμην τοὺς πόνους οὓς ἐκ ταύτης ὑφίστατο καὶ ὑπέφερε.

Ἀγωνία ἀγάπης καὶ εὐσπλαγχνίας μὲ κατέλαβε.. Ναί, εἶχε δίκαιον, ὅταν ἔλεγεν εἰς ἐμὲ παραπονουμένη καὶ κλαίουσα ὅτι ἤμην σκληρὸς καὶ ἄκαρδος, ἀφοῦ ἐδίσταζον καὶ ἐφοβούμην νὰ τὴν ἀπαλλάξω τοιαύτης δυσφορήτου καὶ ἀνυποφόρου ζωῆς.

Τί ;....Τί θὰ ἤξιζον εἰς αὐτὴν ὀλίγα ἔτη ἢ μῆνες τοιαύτης ζωῆς ;....Οὐδὲν ἢ βασάνους διαρκεῖς καὶ ἄνευ ἐλπίδος πόνους....Ἐξηκολούθουν νὰ τὴν παρατηρῶ μὲ ὄμματα πλήρη δακρύων καὶ λίαν συγκεκινημένος. Ἡ Λαύρα ἐκινήθη ἀνησύχως, ἐστέναξεν ἅπαξ ἢ δὶς καὶ μετ' ὀλίγον μὴ ἔχουσα καθ' ὁλοκληρίαν ἰδέαν ὅτι ἤμην παρὼν, ἐψιθύρισεν :

— «Αἰμίλιε, ἀγαπητέ μου Αἰμίλιε, ἦλθες ἐπὶ τέλους νὰ μὲ ἐλευθερώσῃς ;....Ὑπέθετον ὅτι δὲν θὰ ἤρχεσο ποτέ...»

Βλέπων αὐτὴν πάσχουσαν τόσον καὶ εὑρισκομένην εἰς τοιαύτην ἀγωνίαν, δὲν ἠδυνήθην ἐπὶ πλέον νὰ ἀνθέξω. Ἔκυψα καὶ ἡσπάσθην αὐτὴν παραφόρως. Ἦτον ἔξυπνος ἢ ὠνειρεύετο ;....Δὲν γνωρίζω. Ὁπωσδήποτε ὅμως ἐξέτεινε τοὺς βραχίονάς της, ἔθεσεν αὐτοὺς περὶξ τοῦ λαιμοῦ μου καὶ ἐμειδίασεν ἀγγελικῶς.

— Προσφιλῆ μου Αἰμίλιε, μοὶ λέγει. Καλέ μου Αἰμίλιε. Εἴμεθα εὐτυχεῖς πόλιν ; Δὲν ἔχει οὕτως ; Ἂς κοιμηθῶμεν λοιπόν....

Οἱ λόγοι της οὗτοι ἦσαν ὡς ἀποκάλυψις. Ναί, θὰ ἐκοιμώμεθα — μακρὺν, ἥσυχον, παντοτεινὸν καὶ αἰώνιον ὕπνον—αὐτὴ πρώτη καὶ ἔπειτα ἐγὼ καὶ θὰ ἐγειρόμεθα οὕτω *εὐτυχεῖς* καὶ *εὐδαίμονες* ... Ἔλαβον τὸ φιαλίδιον, ἔβρεξα ἓν χειρόμακτρον μὲ τὸ χλωροφόρμιον καὶ ἔθεσα αὐτὸ πλησίον τῆς ρινὸς καὶ τοῦ στόματός της. Ὅταν ὁ ὕπνος της ἤθελεν ἐπιτευχθῇ, τότε θὰ τὴν ἠκολούθουν καὶ ἐγὼ διὰ τοῦ αὐτοῦ τρόπου εἰς τὸν ἄλλον κόσμον. Εἶχεν εἰσέτι τοὺς βραχίονάς της περὶξ τοῦ λαιμοῦ μου καὶ τοῦτο ἦτον εὐχάριστον καθότι ἠδυνάμην οὕτω νὰ αἰσθάνωμαι καὶ νὰ ἀκούω εὐδιακρίτως τὸν σφυγμόν της. Ὀλίγον κατ' ὀλίγον οὗτος ἐχαλαρώθη καὶ ὁ ἦχος τῆς ἀναπνοῆς της ἔπαυσεν. Ἡ Λαύρά μου, ἡ ἀγαπητή μου Λαύρα, ἡ χρυσῆ γυναικοῦλά μου εἶχεν ἀποθάνει !;...Ἔβρεξα τὸ χειρόμακτρον ἐκ νέου μὲ χλωροφόρμιον καὶ τοποθετήσας τὴν κεφαλήν μου ἐπὶ προσκεφαλαίου παρὰ τὸ πλευρὸν τῆς Λαύρας, ἔλαβον δύο ἢ τρεῖς βαθείας εἰσπνοάς. Ὁ νοῦς μου τότε ἐσκοτίσθη, ἐζαλίσθην, ἡ καρδιά μου ἔπαυσε νὰ πάλλῃ καὶ ἐγὼ κατέπεσα εἰς ἐντελῆ ἀναισθησίαν, ἀπολέσας πᾶσαν συνείδησιν...

Ἐπὶ πόσην ὥραν ἔμεινα οὕτω δὲν γνωρίζω. Ἴσως ἐπὶ ὀλίγα μόνον δευτερόλεπτα, ἂν καὶ μοῦ ἐφάνησαν ὡς αἰών, ὅτε μὲ πόνους ἐπανέκτησα ἀμυδρὰν ἰδέαν ὑπάρξεως καὶ συνῆλθον εἰς ἐμαυτόν. Χείρ τις τοποθετηθεῖσα ἐπὶ τῶν ὤμων μου, μὲ ἐδονήθησε νὰ ἐγερθῶ καὶ γνωστή τις φωνὴ μ' ἐκάλει μὲ τὸ ὄνομά μου.

Ἡ νοσοκόμος τῆς Λαύρας ἵστατο παρὰ τὴν κλίνην κρατοῦσα τὸ βεβρεγμένον ἐκ χλωροφορμίου χειρόμακτρόν μου καὶ παρατηροῦσά με περιέργως καὶ μὲ ἀλλόκοτον τρόπον...Ὅσον ἀφορᾷ τὸν ἑαυτόν μου, τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἤμην ἐκθαμβος καὶ ἄνευ συνειδήσεως. Ὁ τρόμος καὶ ἡ φρίκη μου ἐπὶ τῇ σκέψει ὅτι ἐπανηρχόμην εἰς τὴν ζωὴν ἦτο ἀπερίγραπτος.

— «Μάθε ὅτι ἡ σύζυγός σου εἶναι νεκρὰ, μοὶ λέγει ἡ νοσοκόμος μετὰ θλίψεως καὶ λίαν συγκεκινημένη.

Ἠγέρθην καὶ ἐγέλασα παταγωδῶς.

Ἠσθάνθην μέγα βάρος ἀρθὲν ἐκ τοῦ στήθους μου.

—« Δόξα τῷ Θεῷ, ἀνέκραξα ἀγρίως. Χά, χά, χά!! Δόξα σοι ὁ Θεὸς δι' αὐτό. Ἐπὶ τέλους ἀνεπαύθη τῶν βασάνων της...

— Ἀλλὰ σιῖς, ὦ κύριε, ὦ κύριε Αἰμίλιε τί ἐπράξατε ;

— «Τί ἔπραξα, ἀπεκρίθην καὶ ἐν τῇ ἐκστάσει μου ἔβραξα αὐτὴν μὲ νευρικὴν δύναμιν ἐκ τῆς χειρός. Ἔπραξα πᾶν ὅ,τι σὺ ἢ κάθε ἄλλος ἤθελε πράξει ἐὰν ἦτο καταδεδικασμένος ὑπὸ τῆς τύχης νὰ βλέπῃ τὸ πρόσωπον ὅπερ αὐτὸς ἠγάπα περισσότερον ἀπὸ κάθε τι ἄλλο εἰς τὸν κόσμον, φθίνον καὶ βασανιζόμενον ἡμέρᾳ τῇ ἡμέρᾳ ἄνευ ἐλπίδος, ἐκ φρικώδους καὶ θανατηφόρου ἀσθενείας.

Ἡ νοσοκόμος ἦτον ἀγαθῆς καρδίας. Οἱ ὀφθαλμοί της ἐπληρώθησαν δακρύων.

— Συμπαθὴς καρδία, ἀνεκτίμητος ψυχή, ἀνέκραξε... Καὶ ἐσκέφθης, προσέθετε μετ' ὀλίγον ποία θὰ εἶναι ἡ τιμωρία σου, ἐὰν γίνῃ γνωστὸν τὸ τοιοῦτον ;

— Καὶ τί μὲ μέλλει ; τῇ ἀπεκρίθην. Εἶναι ὁ

πλέον θανάσιμος ἐχθρός μου. Διατί μὲ ἤρπασες ἐκ τῶν ὀδόντων τοῦ θανάτου ;

—Διότι τὸ καθῆκόν μοι τὸ ἐπέβαλλε, κύριε Αἰμίλιε. Δὲν ἠδυνάμην νὰ πράξω διαφοροτρόπως. Παρακαλῶ, λάβετε ὑπ' ὄψιν σας τὴν θέσιν μου.

— Καὶ ὑποθέτεις λοιπὸν ὅτι δύναμαι ἐγὼ νὰ ζήσω ἀφοῦ αὐτὴ ἀπέθανε ; ; ! ! ... τῇ ἀποκρίνομαι θέτων τὰς χεῖράς μου τρυφερῶς ἐπὶ τῆς ξανθῆς κεφαλῆς τῆς νεκρᾶς ἤδη πλὴν πάντοτε προσφιλοῦς μου Λαύρας καὶ καταφιλῶν αὐτήν. Ἐγώ ! ὁ φονεύς ; ; . . Ὄχι ! Θὰ πορευθῶ ἀμέσως εἰς τὴν ἀστυνομίαν καὶ θὰ ὁμολογήσω τὸ ἔγκλημά μου. Ἐκεῖνοι ἴσως θὰ μὲ λυπηθῶσι περισσότερον ἀπὸ σέ..

. . . . . .

Καὶ ἰδοὺ διατί εἶμαι φυλακισμένος καὶ καταδεδικασμένος νὰ ἀπαγχονισθῶ ! ..*Ἐδολοφόνησα τὴν σύζυγόν μου !*.. Ὅταν ἐνεφανίσθην ἐνώπιον τοῦ Κακουργιοδικείου ἡ δίκη μου ἔκαμε μεγάλην ἐντύπωσιν. Ὀλίγοι, μὰ πολλοὶ ὀλίγοι ἐκ τῶν ἰατρῶν ἐπεδοκίμασαν τὴν διαγωγήν μου δικαιολογουμένην ἄλλως τε ἐκ τῶν περιστάσεων. Ἀλλ' αὐτοὶ ἦσαν ἄνδρες φωτισμένοι, μὲ γνώσεις, ἄνδρες τοῦ μέλλοντος καὶ τῆς προόδου. Οἱ δικασταὶ ὅμως καὶ οἱ ἐνορκοι ἔλαβον ὑπὸ ἄλλην, ὅλως διάφορον, ὄψιν τὸ πρᾶγμα καὶ εἰς αὐτοὺς ὀφείλω τὰς βαθυτάτας μου εὐχαριστίας. Μὲ κατεδίκασαν εἰς τὸν δι' ἀγχόνης θάνατον !!...Τοῦτέστι νὰ ἀποθάνω ὡς κοινὸς, ὡς τιποτένιος ἐγκληματίας !...Ὦ ! Λαύρα μου, προσφιλεστάτη μου Λαύρα, τί θὰ ἔλεγες ἐὰν τὸ ἐγνώριζες ;..Ὦ ! Λαύρά μου, πόσον διὰ τοῦτο ἤθελες λυπηθῇ !...Ζῶ εἰσέτι καὶ λαμβάνω τὸν κάλαμον ταύτην τὴν νύκτα, *τὴν τελευταίαν μου νύκτα*, ἵνα προσπαθήσω νὰ ἀποδείξω εἰς τὸν κόσμον ὅτι ἐὰν ἐξετέλεσα τόσον ἀποτρόπαιον καὶ μυσαρὸν ἔγκλημα τοῦ νὰ φονεύσω τὴν σύζυγόν μου, τὴν προσφιλῆ μου Λαύραν, ἤμην ἠναγκασμένος ἐκ τῶν περιστάσεων. Ἂς ὑποφέρω τὴν τιμωρίαν τῶν πράξεών μου μετὰ γενναιότητος καὶ ὅπως ἐμπρέπει εἰς ἄνδρα. Ἡσυνείδησίς μου εἶναι καθαρὰ καὶ ἐλευθέρα. Δὲν ἔχω καθόλου τύψεις. Τὸ ἔπραξα ἀπὸ *ἀγάπην* καὶ μόνον ἀπὸ *ἀγάπην*...

Ἐν Πάτραις.

Μετάφρασις ὑπὸ ΚΟΣΜΑ Π. ΘΑΝΕΜΗ

ΑΝΕΚΔΟΤΑ

Ὅταν ὁ Φραγκλῖνος μετέβη πρὸς τὸν Βασιλέα τῆς Πρωσσίας, ζητῶν τὴν συνδρομὴν αὐτοῦ ὑπὲρ τῆς Ἀμερικῆς, ὁ Βασιλεὺς τὸν ἠρώτησε πρὸς τί θὰ ἐχρησιμοποίει τὴν συνδρομὴν ταύτην.

—Διὰ νὰ ἀνακτήσωμεν τὴν ἐλευθερίαν, φυσικὸν δικαίωμα ἑκάστου.

Ὁ Βασιλεὺς ἐσκέφθη ὀλίγον καὶ κατόπιν προσέθετε τὰς ἑξῆς ἀξιοσημειώτους φράσεις, αἵτινες ἀποδεικνύουν πόσον τὰ συμφέροντα τῶν βασιλέων εἶνε ἀντίθετα πρὸς τὰ τῶν λαῶν.

— Γόνος βασιλικῆς οἰκογενείας ἐγενόμην βασιλεὺς δὲν θέλω δὲ νὰ χρησιμοποιήσω τὴν δύναμίν μου διὰ νὰ καταστρέψω τὸ ἔργον μου. Ἐγεννήθην διὰ νὰ κυβερνῶ, ὁ δὲ λαὸς ὑπάρχει διὰ νὰ ὑπακούῃ.

Ὁ Φοντενὲλ συναντήσας φίλον του στενὸν μέλλοντα νὰ νυμφευθῇ τὸν ἠρώτησεν ἐὰν ἡ σύζυγός του ἦτο ὡραία.

— Εἶνε θελκτική, ἀπήντησεν ὁ φίλος του, πνευματώδης καὶ πολυμαθής.

— Δὲν σᾶς ἐρωτῶ αὐτό, προσέθηκε ὁ Φοντενέλ. Σᾶς ἐρωτῶ εἶνε ὡραία ; Ἡ γυνὴ μόνον τὸ προτέρημα τοῦτο πρέπει νὰ ἔχῃ.

Μετὰ τὴν μάχην τῆς Ἰένας εἷς στρατιώτης διακριθεὶς καὶ λαβὼν πολλὰς πληγὰς ἐν αὐτῇ παρουσιάσθη εἰς τὸν Ναπολέοντα ζητῶν νέαν στολὴν διότι ἐκείνη τὴν ὁποίαν ἔφερε ἦτο καταξεσχισμένη ἐκ τῆς μάχης.

— Πῶς ζητεῖς νέαν στολὴν ἀπήντησεν ὁ Αὐτοκράτωρ. Δὲν βλέπεις ὅτι θὰ κρύψῃ τὰς πληγάς σου !

Ἡμέραν τινὰ συνεβούλευον τὸν Βασιλέα Φίλιππον νὰ ἐξορίσῃ ἐκ Μακεδονίας ἄνδρα τινὰ ὅστις εἰρωνεύετο τὸν Βασιλέα καὶ ἔλεγε ἐναντίον του πικρὰς ἀλλ' εὐφυεῖς ἀστειότητας. Ὁ Βασιλεὺς ἀπήντησε :

— Δὲν δύναμαι νὰ τὸν ἐξορίσω διότι ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει θὰ λέγῃ πανταχοῦ ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον χάριν ἀστειότητος λέγει ἐντεῦθα.

Εἷς νεαρὸς συμπολίτης τοῦ Πιττακοῦ ἤγειρε δίκην κατὰ τοῦ πατρός του.

Ὁ σοφὸς συναντήσας αὐτὸν ἡμέραν τινὰ τῷ εἶπε :

— Ἐὰν ἔχῃς ἄδικον θὰ καταδικασθῇς, ἐὰν ἔχῃς δίκαιον ἀξιζεις καὶ πάλιν τὴν καταδίκην.

Ἡμέραν τινὰ ὁ Σωκράτης συναντήσας τὸν Ἀντισθένη περίφημον διὰ τὴν ὀλίγην φροντίδα τὴν ὁποίαν ἐλάμβανε διὰ τὰ ἐνδύματά του καὶ παρατηρήσας ὅτι ἡ χλαμὺς αὐτοῦ ἦτο διάτρητος τῷ εἶπε.

— Ἀντισθένη, σὲ βλέπω διὰ τῶν ὀπῶν τοῦ ἐνδύματός σου !

Ἡμέραν τινὰ ὁ Διογένης περιερχόμενος τὸν Κεραμεικὸν ἐζήτει ἐλεημοσύνην παρὰ τῶν ἐν αὐτῷ ἀγαλμάτων. Ἐρωτηθεὶς παρά τινος διατί πράττει τοῦτο ἀπήντησε :

— Ἵνα συνεθίσω εἰς τὴν ἄρνησιν ὅταν ζητήσω ἐλεημοσύνην παρὰ τῶν ἀνθρώπων.

[Ἐπιστῆμαι—Γράμματα—Τέχναι]

Ο ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΕΥΤΙΣΜΟΣ ΕΝ ΓΕΡΜΑΝΙΑ

ΑΝΤΑΠΟΚΡΙΤΗΣ (Παρίσιοι.)—Πρὸ τριάκοντα ἐτῶν ὁ Βίσμαρκ ἐκήρυσσεν ὅτι τὸ πρωσσικὸν ἐκλογικὸν σύστημα εἶνε τὸ γελοιωδέστερον πάντων τῶν ἐν ἰσχύϊ συστημάτων. Ἔκτοτε πολλὰ ἐγένοντο πρὸς διαρρύθμισιν αὐτοῦ ἀλλ' οὐδὲν κατωρθώθη, νῦν δὲ νέα ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου ἐκστρατεία γίνεται ἐν Πρωσσίᾳ ὑπὲρ τῆς καθολικῆς καὶ ἀμέσου ψηφοφορίας. Ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου περισπούδαστον ἄρθρον ἀφιεροῖ ὁ κ. Χ. Μουασσέ.

ΑΙ ΤΡΕΙΣ ΠΟΛΩΝΙΑΙ

Ὁ κ. Λεμπλὸν ἀναφέρων τοὺς ἀγῶνας εἰς οὓς ἐπεδόθησαν ἀπὸ μακροῦ ἡ Ρωσσικὴ, Πρωσσικὴ καὶ Αὐστριακὴ Πολωνία καὶ ἰδιαίτατα περὶ τοῦ θρησκευτικοῦ διωγμοῦ ἐπιλέγει:

«Ἡ ἱστορία τῆς Πολωνίας ἐξαίρει τὴν ἀλήθειαν ὅτι ἡ φιλοπατρία ἀνυψώθη διὰ τοῦ καθολικισμοῦ. Ὅταν ἐκπλησσόμενοι διὰ τὸ ὑπεράνθρωπον μεγαλεῖον τῆς ἀφοσιώσεως τῶν Πολωνῶν εἰς τὸ Ἔθνος καὶ τὴν ἐθνικὴν ἀποστολὴν, ζητοῦμεν νὰ ἐξηγήσωμεν αὐτὴν, καταλήγομεν νὰ πιστεύσωμεν ὅτι ὄντως ἡ Βίβλος ὑπῆρξεν τὸ ἀρχικὸν ἐγχειρίδιον τοῦ πατριωτισμοῦ των. Ἀλλ' ἡ γνῶσις τῆς ἀλληλεγγύης, τῆς φυλῆς, σκληρὰ, ἀγρία ἐκδικητικὴ ἥτις καταφαίνεται ἐν τῇ Ἑβραϊκῇ Βίβλῳ ἀνευρίσκεται ὑπερόχως τροποποιουμένη ἐν Πολωνίᾳ καὶ παρὰ λαῷ κατ' ἐξοχὴν ἀγροτικῷ, κοινοτικῷ, φίλῳ τῆς ἰσότητος, ἄνευ συμφεροντολογικῆς πρὸς τὸν ἱερέα ἀφοσιώσεως, χωρὶς νὰ προσανατολίζεται εἰς τὸν Βασιλέα. Ἡ ἀλληλεγγύη αὕτη καθίσταται ἀπηλλαγμένη παντὸς συμφέροντος, ἀγαθὴ, εὔελπις, εὐτυχής. Ὁ Ἑβραϊκὸς παιριωτισμὸς εὐρύνεται, ἀναγεννᾶται, ἐξημερώνεται, ἐξιδανικεύεται δι' ἀφελοῦς καὶ ἐπικῆς εὐαισθησίας ἐν τῇ ὡραίᾳ καὶ ἁγνῇ καὶ ἀγαπώσῃ ψυχῇ τῶν Σλαύων».

Η ΦΙΛΑΝΘΡΩΠΙΑ ΕΝ ΑΓΓΛΙΑ

ΝΕΑ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ(Παρίσιοι).—Ἐν μακρᾷ καὶ λεπτομερεστάτῃ μελέτῃ περὶ τῆς Δημοσίας ἐν Ἀγγλίᾳ περιθάλψεως ὁ κ. Μπελλὼμ χαρακτηρίζει αὐτὴν ὡς πρότυπον τέλειον δημοσίας καὶ νενομισμένης περιθάλψεως. Ὑποχρεοῖ τὰς ἐπιχωρίους ἀρχὰς ὅπως παρέχωσι βοηθήματα εἰς τοὺς πενομένους, ἀλλὰ παρέχει βοήθειαν μόνον εἰς τοὺς ἔχοντας ἀπόλυτον αὐτῆς ἀνάγκην, καὶ ἀφίνει εἰς τὴν ἰδιωτικὴν φιλανθρωπίαν τὴν μέριμναν ἵνα πληρώσῃ τὰ ὑπὸ τῆς δημοσίας ἀφινόμενα κενά. Οὕτω παρὰ τὸν πένητα τὸν ὑπὸ τοῦ δημοσίου βοηθούμενον, ὑπάρχει ὁ πτωχὸς ὁ βοηθούμενος ὑπὸ ἰδιωτῶν. Πρὸς ἀποφυγὴν καταχρήσεων ὁ νόμος εἰδικεύει ὅτι ὁ πένης θὰ λάβῃ τὰ ἀπολύτως ἀναγκαῖα. Τὰ πρὸς τοῦτο παρέχονται ὑπὸ εἰδικοῦ καὶ ὁμωνύμου φόρου. Τέλος ἡ περίθαλψις γίνεται ὁτὲ μὲν κατ' οἶκον ὁτὲ δὲ ἐν εἰδικῷ ἐργατικῷ οἴκῳ.

Η ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΙΣ ΤΗΣ ΙΤΑΛΙΑΣ

ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ ΤΩΝ ΔΥΟ ΚΟΣΜΩΝ (Παρίσιοι).—Τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1859 ὁ Πρίγκηψ Ἱερώνυμος Ναπολέων ἐτέθη ὑπὸ τοῦ Αὐτοκράτορος τῶν Γάλλων ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ πέμπτου σώματος στρατοῦ τῆς Ἰταλίας.

Τὸ πέμπτον τοῦτο σῶμα ἀποβιβασθὲν εἰς Γενούην κατέλαβε τὸ Μεγάλον Δουκάτον τῆς Τοσκάνης καὶ τὰ Δουκάτα τῆς Πάρμας καὶ τῆς Μοδένης ὅπου ὁ Πρίγκηψ, ἐκ συμφώνου μετὰ τῶν Ἰταλῶν πατριωτῶν κατήρτισε τὰς προσωρινὰς κυβερνήσεις. Μεθ' ὃ συνήντησε τὸν Αὐτοκράτορα εἰς τὸ Στρατόπεδον τοῦ Βαλέτζιο. Ἐκεῖ ἔλαβε τὴν ἐντολὴν παρὰ τοῦ ἐστεμμένου ἐξαδέλφου του νὰ μεταβῇ μὲ εἰδικὴν ἀποστολὴν παρὰ τῷ Αὐτοκράτορι τῆς Αὐστρίας ἵνα συζητήσῃ τοὺς ὅρους τῆς εἰρήνης. Μετά τινας διαπραγματεύσεις, ἐπῆλθε συνεννόησις μεταξὺ τοῦ Πρίγκηπος Ἱερωνύμου καὶ τοῦ Φραγκίσκου Ἰωσήφ. Καὶ ὁ Ναπολέων Γ' ἐπεκύρωσε τὴν γενομένην σύμβασιν. Τὸ ἡμερολόγιον τῆς ἀποστολῆς ταύτης δημοσιεύεται ἐν τῇ ἐπιθεωρήσει ὑπὸ τὸν τίτλον «Τὰ προκαταρκτικὰ τῆς κατὰ τὴν 11 Ἰουλίου 1859 ὑπογραφείσης εἰρήνης».

ΑΙ ΙΝΔΙΑΙ ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΙΝΔΟΥΣ

Ἐξ ἀφορμῆς τῆς δολοφονίας τοῦ ἄγγλου ἀντισυνταγματάρχου Κούρζων ὑπό τινος ἰνδοῦ σπουδαστοῦ Δίγγρα ὀνόματι, ὁ ταγματάρχης Α. Δαβὴν δημοσιεύει ἐν τῇ «Ἐπιθεωρήσει τῶν δύο

Κόσμων» περισπούδαστον μελέτην περὶ τῶν «Ἰνδιῶν εἰς τοὺς Ἰνδούς».

Ἡ ἐν Ἰνδίαις κατάστασις εἶνε πρὸ παντὸς σοβαρὰ διότι, ὁ ἀναβρασμὸς δὲν ἀποτελεῖ ἔργον μεμονωμένων προπαγανδιστῶν, ἀλλ' ἀνδρῶν ἐχόντων μεγάλην ἐπιρροὴν, ἀνδρῶν μεμορφωμένων τῶν «Μπαμποῦ». Οἱ τολμηρότεροι ἐξ αὐτῶν τὰ πάντα θέλουν νὰ καταργήσουν: Τὰς κοινωνικὰς διακρίσεις, τὰς θρησκείας, ἀλλ' ἰδιαίτατα τοὺς Ἄγγλους. Οἱ μετριοπαθέστεροι ἀρκοῦνται σήμερον εἰς τὸ «Self-governement» καὶ βραδύτερον τὴν ἀκεραίαν ἀπελευθέρωσιν τῶν Ἰνδιῶν.

«Ἐπὶ τοῦ παρόντος, γράφει, πνέει εἰς ὅλην τὴν χώραν ἐπαναστατικὸς ἄγεμος μὲ βαρείας πιέσεις ὡς αἱ θύελλαι τῶν τροπικῶν».

Ποῖα φάρμακα εἰς τὴν κατάστασιν ταύτην ἐνδείκνυνται; Εἶνε δυνατὸν νὰ ἐπανέλθῃ ἡ γαλήνη;

Ὅ,τι ἀληθεύει εἶνε ὅτι τὸ δόγμα καθ' ὃ: «Κατεκτήσαμεν διὰ τῆς σπάθης τὰς Ἰνδίας, διὰ τῆς σπάθης θέλομεν διατηρήσει αὐτὰς» ἐπάληωσε. Φαίνεται ὅτι πρέπει νὰ δοθῇ μείζων ἐλαστικότης εἰς τὴν διοικητικὴν μηχανὴν, καὶ νὰ ἀντικατασταθῇ μὲ ὅλας τὰς δυνατὰς διαβαθμίσεις, ἡ ἄκαμπτος κυριαρχία διὰ τῆς ἀφομοιώσεως.

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ

DEUTSCHE RUNDSCHAU (Βερολῖνον).— Ὁ Ὄθων Seeck περατοῖ τὴν ἐκτενῆ καὶ περισπούδαστον αὐτοῦ μελέτην ἐπὶ τῆς «Ἑλληνικῆς φιλοσοφίας ἐν τῇ σχέσει αὐτῆς πρὸς τὴν λαϊκὴν θρησκείαν». Δύναταί τις νὰ εἴπῃ γενικῶς ὅτι κατὰ τὸν Ε' π. χ. αἰῶνα ὁ λαὸς ἐκάκιζε τοὺς φιλοσόφους διότι ἐπετίθεντο κατὰ τῶν θεωριῶν καὶ τῶν ἀρχῶν ἃς οὗτος ἐθεώρει ἀκόμη ἱεράς.

Περὶ τὸν Δ' αἰῶνα ὁ λαὸς ἀμύνεται ὀλιγώρον τῆς θρησκείας παρὰ τῶν πεποιθήσεων τῶν πατέρων αὐτοῦ, ἕνεκα πολιτικῆς συντηρητικότητος. Βραδύτερον οἱ Στωϊκοὶ οἱ Κυνικοὶ καὶ οἱ Ἐπικούρειοι αὐτοὶ κατέληγον ἐν γενικαῖς γραμμαῖς καὶ παρὰ τὴν διαφορὰν τῶν δογμάτων αὐτῶν εἰς τὴν αὐτὴν κατήχησιν τῆς πρακτικῆς ζωῆς. Διότι ἡ θρησκεία καὶ ἡ φιλοσοφία δὲν δημιουργοῦσι τὴν ἠθικὴν, ἀλλὰ τοὐναντίον ἡ ἠθικὴ τῆς καθημερινῆς ζωῆς καθορίζει τὴν μορφὴν ἣν λαμβάνουν τὰ ὑπ' αὐτῆς διδασκόμενα.

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΧΟΛΗ

ΓΕΡΜΑΝΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ (Στουτγάρτη).— Ὁ δόκτωρ Ζάγκερμαν, ὁ διάσημος ἐπίτιμος καθηγητὴς τοῦ Δικαίου ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῆς Ἀϊδελβέργης ὑπερμαχεῖ τῆς ἱδρύσεως «ἀνωτέρας σχολῆς διὰ τὴν πολιτικὴν καὶ τὴν δημοσιογραφίαν», ἥτις ὄντως ὑστερεῖ ἐν Γερμανίᾳ. Καὶ ζητεῖ τὴν ἵδρυσιν σχολῆς ὁμοίως ἐκείνης ἣν συνέστησεν ὁ Αἰμύλιος Βουτμὼ Σχολὴν ἠθικῶν καὶ πολιτικῶν ἐπιστημῶν ἐπὶ πλέον δὲ καὶ σχολὴν κοινοβουλευτικῆς δημοσιογραφίας.

Η ΜΑΓΕΙΡΙΚΗ ΤΩΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΩΝ

[Φαγητά, Γλυκύσματα, Ἐπιδόρπια]

Περιστέρια στιφάτο

— Ἀφοῦ καθαρίσωμεν τὰ περιστέρια τὰ βάζομεν νὰ τσιγαρισθοῦν μὲ βούτυρο καὶ κατόπιν κάμνομεν ἕνα ξανθὸ χυλὸ ἀπὸ ἀλεῦρι καὶ βούτυρο εἰς τὸν ὁποῖον βάζομεν 12 μικρὰ κρομμυδάκια καὶ προσθέτομεν ἕνα ποτῆρι ἄσπρο κρασὶ καὶ ὀλίγον ζωμόν. Βάζομεν μέσα νὰ ψηθοῦν τὰ περιστέρια μὲ δάφνη, γαρύφαλλα θυμάρι καὶ σερβίρομεν ἀφοῦ ψηθοῦν, προσθέτοντες ὀλίγο ξύδι.

Μπαρμπούνια εἰς τὸ χαρτί

— Παίρνομεν μπαρμπούνια καὶ ἀφοῦ τὰ καθαρίσωμεν καὶ τὰ ἀλατίσωμεν, ἕνα βουτυρομένο χαρτὶ ὡς εἶδος κουτιοῦ καὶ θέτομεν μέσα τὰ μπαρμπούνια καὶ τὰ βάζομεν εἰς τὸν φοῦρνον μὲ ὀλίγο λάδι. Ἅμα ψηθοῦν, βγάζομεν τὰ σηκοτάκια καὶ λυώνομεν εἰς ἕνα πιάτο, θέτοντες ὀλίγη ρίγανη, λεμόνι ἅλας, πιπέρι ψιλοκομμένο μαϊδανὸ τὰ ἀνακατώνομεν, περιχύνομεν μὲ αὐτὰ τὰ μπαρμπούνια καὶ σερβίρομεν.

Πηχτὴ πορτοκάλλι

Κάμνομεν ἕνα σιρόπι μὲ 400 δρ. ζάχαρι μὲ 80 δράμια νερὸ καὶ 30 δρ. ψαρόκολλα. Ὅταν κρυώσῃ βάζομεν μέσα ὀλίγο χρῶμα κόκκινον καὶ τὴν φλοῦδα ἀπὸ 2 πορτοκάλλια. Στραγγίζομεν τὸ ζουμὶ 12 πορτοκαλλιῶν καὶ 3 λεμονιῶν, βγάζομε τὰ κουκούτσια τὸ καθαρίζομεν τὸ ἀνακατώνομεν μαζὺ μὲ τὸ σιρόπι καὶ τὸ χύνομεν εἰς τὴν φόρμαν. Ἂν δὲν εἶναι καλὰ χρωματισμένος ὁ ζωμὸς βάζομεν ἀκόμη ὀλίγο χρῶμα Βάζομεν τὴν φόρμα εἰς δροσερὸν μέρος καὶ κατόπιν τὸ ξεφορμάρομεν.

Παξιμαδάκια ἐξαίρετα

— Ζυμόνομεν μὲ νερὸ μισὴ ὀκὰ (1)2) ἀλεῦρι. 100 δρ. ζάχαρη καὶ 30 δρ. βούτυρο μὲ ὀλίγο προζύμι. Σχηματίζομεν ζύμην ὡς τὴν ζύμην ψωμιοῦ καὶ τὴν ἀφίνομεν νὰ γείνῃ. Μετὰ τοῦτο κόπτομεν τὰ παξιμαδάκια καὶ τὰ ψήνομεν εἰς τὸν φοῦρνον.

Ἀφρογλύκισμα

— Κτυποῦμεν 12 ἀσπράδια αὐγῶν μὲ 60 δρ. ψιλὴ ζάχαρη καὶ ὀλίγην μυρωδιάν. Κάμνομεν ἔπειτα μὲ χαρτὶ μικρὰς κασέτας τὰς γεμίζομεν ἕως εἰς τὴν μέσην μὲ τὸ μεῖγμα τὸ ὁποῖον ἐκάμαμεν καὶ τὰ βάζομεν νὰ ψηθοῦν εἰς πολὺ μέτριον φοῦρνον.

ΤΟ ΚΑΛΛΥΝΤΗΡΙΟΝ ΤΩΝ ΚΥΡΙΩΝ

Παρθενικὸν γάλα σύνθετον πρὸς ἀφαίρεσιν τῶν κηλίδων τοῦ δέρματος καὶ λεύκανσιν τῆς ἐπιδερμίδος.

Λάβε Ροδοστάγματος 250 γραμμάρια
Βάμματος Βενζόης 10 γραμμάρια
Βορικοῦ Νατρίου (Βόρακος) 10 γραμ.
Γλυκερίνης 30 γραμμάρια
Ἀρώματος Ἴων 1 δράμ.

Διάλυσον τὸν Βόρακα ἐν τῇ γλυκερίνῃ καὶ πρόσθες τὸ Ροδόσταγμα καὶ εἶτα τὸ Βάμμα τῆς Βενζόης ἐν τῷ ὑγρῷ.

Διὰ τοῦ μίγματος τούτου ἐπάλειψον τὸ πρόσωπον καὶ τὸ δέρμα ἑκάστην ἑσπέραν καὶ ἑκάστην πρωΐαν χωρὶς νὰ σπογγίζεσθε.

Διὰ τὰς ρυτίδας

Beurre de cacas 50 gr.
Cire vierge 15 gr.
Blanc de baleine 60 gr,
Suc d'oignon de lis 60 gr.
Eau de roses 25 gr.
Huile d'amandes douces 60 gr.

Τὸ ἀναλύετε εἰς bain-marie ἢ τὸ ἑτοιμάζετε εἰς τὸ φαρμακεῖον.

Διὰ τὴν κόμην

Διὰ νὰ μὴν πίπτουν τὰ μαλλιὰ πρέπει νὰ μεταχειρίζεται κανεὶς τὴν ἀκόλουθον συνταγήν:

Pilocarp ine gr 0,25
Teinture de cantarides 15 gr.
Teint. de quinquina 15 gr.
Teinture d'arnica 15 gr.
Glycérine 20 gr.

Διὰ τὴν αὔξησιν τῶν τριχῶν

Alcoolat de citron 15 gr.
Alcoolat de rolettes 15 gr.
Ether sulfurique 50 gr.
Eau distillée 50 gr.
Nitrate de protasse 0 gr. 25
Nitrate de Pilocarp ine 0 gr. 50
Ammoniaque 2 gr.
Alcool à 90o ad. 300 c. c.

Μὲ μικρὰν βοῦρτσαν καθημερινῶς βρέχομεν τὴν κεφαλὴν δὶς τῆς ἑβδομάδος. Κάθε δεκαπέντε δὲ ἡμέρας ἕν ἐλαφρὸν σαπούνισμα. Εἶνε τὸ μόνον μέσον διὰ νὰ αὐξηθῇ ἡ κόμη καὶ παύσῃ ἡ πιτυρίθρα.